

Doktori (PhD) értekezés

Nándori Nikoletta Petra

2022.

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM

Rendészettudományi Doktori Iskola

Nándori Nikoletta Petra r. százados:

A RENDŐRI PÁLYA ERKÖLCSI KÉPE

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

Prof. Dr. Sallai János r. ezredes egyetemi tanár

Rendészetelméleti és -történelmi Tanszék vezetője
Nemzeti Közszołgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar

.....

Témavezető aláírása

Társ-témavezető:

Dr. Boda Mihály egyetemi docens

Hadtörténelmi, Filozófiai és Kultúrtörténeli Tanszék vezetője

Nemzeti Közszołgálati Egyetem,
Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar

.....

Társ-témavezető aláírása

Budapest, 2022.

Tartalomjegyzék

Bevezetés	7
A témaválasztás indoklása	8
A tudományos probléma	9
A kutatási hipotézisek	10
A kutatási téma tudománytani behatárolása és az új tudományos eredmények	11
A kutatási célok	12
A kutatási módszerek	13
A releváns szakirodalom áttekintése	14
Első rész	15
Bevezetés	15
1.1. A rendészet rövid története	15
1.1.1. Az ókori rendészet	15
1.1.1.1. A törvények és az állam	19
1.1.2. A középkori államformák és kormányzás	22
1.1.2.1. A reformáció, Luther Márton világi felsősége	23
1.1.2.2. A fejedelem Bornemisza Péter korában	28
1.1.2.3. A humanista fejedelem	31
1.1.3. A felvilágosodás és a társadalmi szerződéselméletek kora	34
1.1.3.1. A társadalmi szerződés elméletei és a rendészetelméleti megközelítésének nemzetközi kitekintése	49
1.1.3.2. A társadalom, egyenlőség és az igazságosság	54
1.1.3.3. A hatalmi ágak elválasztásának elmélete	56
1.1.4. A rendőri hivatás és a magyar társadalom	57
1.2. A rendőri hivatás elemei	61
1.2.1. A hivatás	61
1.2.2. A hivatásrendek	64
1.2.3. A hivatás elemeiről	66
1.3. A rendőri erények mibenléte, jelentősége	67
1.3.1. Az etika, erkölcs és erényelmélet	69
1.3.2. Az erények létjogosultsága a hivatásokban	73
1.3.3. A rendőri erények	76
Részösszegzés	77
Második rész	78
Bevezetés	78

2.1.	A dualizmus korának rendőri erényeiről	79
2.1.1.	A nemzetfogalomról és a nemzeti identitásról a dualizmus korában	81
2.1.2.	A dualizmus korának rendőri hivatása és közigazgatása	83
2.1.2.1.	Kmety Károly és a magyar közigazgatási jog	83
2.1.2.2.	Concha Győző és a rendőrség természete	85
2.1.3.	A rendőri szolgálat a gyakorlatban, a dualizmus kori szakképzésről	95
2.1.4.	A rendőrközegekről és a szolgálati szabályzatról	99
2.1.5.	A dualizmus egykori városi rendőrkapitányságáról	101
2.1.6.	A dualizmus korának rendőri erényei	103
2.1.6.1.	Az állandó őrködés	103
2.1.6.2.	Az alanyi belátás, a széleskörű discretionarius hatalom	104
2.1.6.3.	A fizikai erő azonnali alkalmazásának lehetősége	109
2.2.	A két világháború közötti időszak rendőri erényeiről	111
2.2.1.	A keresztény nemzeti szocialista állameszme és a rendészet	116
2.2.1.1.	A rendészetfogalom a nemzeti szocialista rendészetben	117
2.2.2.	A magyar közigazgatástudomány a két világháború közötti időszakban	121
2.2.2.1.	A közigazgatás első világháborút követően betöltött szerepe	122
2.2.2.2.	A magyar közigazgatásról Tomcsányi Móricz olvasatában	140
2.2.2.3.	A hivatásos közszolgálat kérdéseiről	141
2.2.2.4.	Az erkölcsvédelmi rendeletről, avagy egy belügyminiszteri rendeletről	143
2.2.3.	A rendőrnevelésről és a hármas szövetségéről	145
2.2.4.	A két világháború közötti szolgálati szabályzatról	153
2.2.5.	A két világháború közötti időszak rendőri erényei	154
2.2.5.1.	A fegyelem, fegyelmezettség	155
2.2.5.2.	A mérlegelési jogkör, diszkrecionális képességről	159
2.2.5.2.1.	Rédey Miklós és a diszkrecionárius hatalom	160
2.2.5.2.2.	Tomcsányi Móricz és a diszkrecionális elem	161
2.2.5.2.3.	Szontagh Vilmos a közigazgatás szabad belátásáról	162
2.2.5.2.4.	Tóth József a szabad belátás, discretionarius jog, diszkrecionárius elem	167
2.2.5.2.5.	Magyary Zoltán diszkrecionális hatásköréről és a szabad belátásról	169
2.3.	A szocializmus korának rendőri erényeiről	171
2.3.1.	A szocialista forradalmakról	174
2.3.2.	A modern európai nacionalizmusról	176
2.3.2.1.	A proletár internacionalizmusról	180
2.3.3.	A szocialista hazafiságról	181
2.3.4.	A rendőri ismeretekről, vezetőkről és a bűnügyi állomány neveléséről	182
2.3.5.	A szocializmus korának szolgálati szabályzatairól	184
2.3.5.1.	A rendőrségi eskük a szocializmus korában	186

2.3.6.	A szocializmus korának rendőri erényei	190
2.3.6.1.	A diszkrecionárius elem	190
2.3.6.2.	Az igazságosság	193
	Részösszegzés	194
	Harmadik rész	196
	Bevezetés	196
3.1.	A kortárs rendőri etikája	196
3.2.	A kortárs rendőrség feladatainak alakulása	213
3.3.	A kortárs rendőrség alapeladatairól	214
3.3.1.	A kortárs magyar rendőr esküje	217
3.3.2.	A magyar rendőri hivatás etikai kódexéről	218
3.4.	A rendőretikai kódexszel kapcsolatos nemzetközi kitekintések	218
3.5.	A kutatás jelene és aktualitása	223
	Részösszegzés	228
	A kutatási eredmények összegzése	230
	Az új tudományos eredmények	230
	Az ajánlások	231
	A kutatási eredmények gyakorlati felhasználhatósága	232
	A végkövetkeztetés	232
	Felhasznált irodalom	233
	Lexikonok, etikai kódexek, Szentírás	233
	Önálló és folyóiratban megjelent hazai szakirodalmak	235
	Önálló külföldi szakirodalmak	246
	Szabályzatok, rendeletek	247
	A szerző témával összefüggő publikációs jegyzéke	249
	Mellékletek jegyzéke	250
	Mellékletek	251

BEVEZETÉS

A jelen értekezés a magyar rendészet 150 éves történelmében a rendőri erények vizsgálatára vállalkozik. Az eltelt időszakban bekövetkező ideológiai változások hatással voltak a közigazgatási intézményrendszerre is, amelynek a rendőrség is része.

A kutatás interdiszciplinaritásából következik, hogy a rendőri hivatás erénytörtének vizsgálatában, a témakör összetettsége és annak ok-okozati összefüggéseinek széles spektruma motivált. A rendőri hivatás erkölcsi elemeinek feltárása ugyanakkor lehetővé teszi a rendőri állomány integrációját, továbbá a szabályok a hatékonyabb feladatvégrehajtását is elősegítik. Mindemellett fontos kapcsolatot képeznek a rendészeti állomány és a társadalom között. A rendészettudomány szempontjából releváns szakirodalmak a rendelkezésemre álltak. A kapcsolódó tudományágak segítségével, olyan nézőpontok felől lehetett a kutatási témakört megközelíteni, amelynek köszönhetően összeállt a rendőri pálya erkölcsi képe.

Az értekezés három fő részből áll, így a kortárs rendőri etikáról, a rendészet történetéről (rendőri hivatásról és rendőri erényekig) és a magyar rendészet erénytörténetéről (a kiegyezéstől a rendszerváltásig) szól.

A TÉMAVÁLASZTÁS INDOKLÁSA

A hivatásos állomány tagjaitól elvárt erkölcsi és morális szabályok vizsgálata, a társadalomban betöltött különleges közszolgálatának ellátása okán válik nagy jelentőségűvé. A kutatás Magyarország történelmének – a rendőri hivatás történetének szempontjából is mértékadó – különböző korszakait elemzi, egészen a 19. század végétől a 21. század elejéig bezárólag. A kiegyezéstől a napjainkig tartó kutatás, az erkölcs hivatásban betöltött szerepét vizsgálja. A különböző történelmi korok más és más feltételeket biztosítottak, a benne elhelyezkedő rendőri hivatás számára. A 19., 20. századi és 21. század eleji társadalmi változások következtében kiemelt fontosságú, hogy az állami fegyveres testületek, ezen belül a rendőrség jól megalapozott szakmai elvárások mentén, azaz hivatásszerűen végezze a feladatát. A hivatásszerű munkavégzés és a hivatások léte azonban nem képzelhető el hivatásetika nélkül, ami azt jelenti, hogy a rendészeti tevékenység sem képzelhető el erkölcsi és morális szabályok nélkül. A magyar rendészet etikai hagyományaira és az állam rendészeti tevékenységének igazolására támaszkodva megalkotható a 21. század elejének magyar rendészeti etikája. A rendészeti állomány integrációját elősegítő szabályok a hatékonyabb feladatvégrehajtást is elősegítik; illetve fontos kapcsolatot képeznek a rendészeti állomány és a társadalom között.

A TUDOMÁNYOS PROBLÉMA

A 19., a 20. század és a 21. század eleji társadalmi változások következtében kiemelt fontosságú, hogy az állami fegyveres testületek, ezen belül a rendőrség jól megalapozott szakmai elvárások mentén, azaz hivatásszerűen végezze a feladatát. A hivatásszerű munkavégzés és a hivatások léte azonban nem képzelhető el hivatásetika nélkül, ami azt jelenti, hogy a rendészeti tevékenység sem képzelhető el erkölcsi és morális szabályok nélkül. Az ilyen szabályok többek között elősegítik a rendészeti állomány integrációját és ezzel a hatékonyabb feladatvégrehajtását; illetve fontos kapcsolatot képeznek a rendészeti állomány és a civilek között.

A magyar rendészettörténet etikai vonatkozásainak a feltárása érdekében, olyan átfogó kutatás szükségeltetett, amelyen keresztül a 19-21. századi ideológiai, intézmény rendszerszintű és társadalmi változásai, vagyis mindezeknek a rendőri hivatás feladatellátásra hatást gyakorló elemei feltárhatóvá válhatnak.

A rendőri hivatás, annak erkölcsi tartalma okán válik hivatássá. A személyes elkötelezettséget magában foglaló hivatástudattal és a hozzá kapcsolódó erények révén valósítja meg az életpályát.

A KUTATÁSI HIPOTÉZISEK

A társadalomtudományi kutatás során megfogalmazott hipotézisek a rendőri hivatás története és a rendészet erkölcsi igazoltsága köré épülnek. Az alapkutatás során a felállított hipotézisek mentén végeztem a kutatást.

1. Az első hipotézis megfogalmazása:

A rendészeti hivatás rendelkezik erkölcsi és morális tartalommal.

2. A második hipotézis megfogalmazása:

Rekonstruálhatóak a rendészeti etika változó elemei a magyar rendészet 150 éves történetéből.

3. A harmadik hipotézis megfogalmazása:

Rekonstruálhatóak a rendészeti etika állandó elemei a magyar rendészet 150 éves történetéből, amelyek alapot szolgáltathatnak a mai és a közeljövő rendészeti etikájához.

A KUTATÁSI TÉMA TUDOMÁNYTANI BEHATÁROLÁSA ÉS AZ ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

A Magyar Tudományos Akadémia, Doktori Tanács tudományos nomenklatúra alapján a rendészettudomány a IX. Osztályban, azon belül a Gazdaság- és jogtudományok, Állam- és jogtudományok részeként képviselteti magát.¹ A rendészettudomány önállósodásának folyamata és az akkreditációs eljárás hosszú évek munkáját öleli fel.²

Az interdiszciplináris kutatás révén a kutatás, a rendészettudomány mellett több más tudománnyal is kapcsolatban van. A rendőri hivatás fegyveres jellegéből adódóan a hadtudományhoz, azonban jogállását tekintve legközelebb a közigazgatáshoz és a jogtudományhoz áll, de ezeken kívül számos más tudományterületet is érint. A rendészeti etika feltárásához szükséges ismeretanyag összetett rendszerében a filozófia tudományága adja meg a fő irányvonalat. A kutatás tárgyát képező és a magyar rendészet 150 éves történelmét meghatározó ideológia vonatkozásában államelméleti, jogelméleti, politikatudománybeli és a társadalomtudománybeli területek képezik azoknak az ismeretanyagnak a rendszerét, amelyek a rendőri hivatás társadalmi szerepvállalására igencsak nagy hatást gyakoroltak. Emellett a változó intézményrendszer feltárása a közigazgatástudomány területeinek tanulmányozásával van összefüggésben.

A tudományágak közötti kapcsolatok olyan összefüggések feltátására ad lehetőséget, amelynek segítségével rekonstruálhatóvá válnak a rendőri hivatás erkölcsi elemei. Az erkölcsi és morális kérdések meghatározásával kapcsolatban a filozófia tudományterülete képviseli a fő irányvonalat. A magyar rendészet 150 évét átfogó kutatás korszakait érintő ideológiai változások feltérképezésében támpontot a rendészettörténet és a rendészetelméleti tudományterületei adták meg.

¹ Magyar Tudományos Akadémia. Tudományági nomenklatúra 2017. október 17. <https://mta.hu/doktori-tanacs/tudomanyagi-nomenklatura-106809> (A letöltés dátuma: 2021. december 27.)

² E folyamatnak egyik elemét képviseli a rendőri etikai kódex, amely a rendészeti ismeretek birtokában hatékony támogatást nyújthat a rendészet professzionális elkötelezettség kibontakoztatása terén. Lásd: Sallai János: A magyar rendészettudomány akkreditációja. *Belügyi Szemle* 67. (2019) 10. szám 7-23. <http://real.mtak.hu/111586/1/SallaiJanosBelugyiSzemle2019.evi10.szam7-23..pdf> (A letöltés dátuma: 2021.12.07.)

A KUTATÁSI CÉLOK

A kutatás tárgya a rendészeti hivatás történetének a vizsgálata, rekonstruálása, időleges és állandó elemeinek elkülönítése. A kutatás magába foglalja a rendészeti hivatás vizsgálatát, a rendészet társadalmi funkcióinak és ezen funkció erkölcsi igazoltságának vizsgálatát; illetve a rendőri állománytól ideálisan elvárt erények vizsgálatát. Mindhárom elem vizsgálatának szempontjából éppen annyira fontos az elméleti-etikai összefüggések elemzése, mint a 19., a 20. és a 21. század magyar rendészettudományi irodalmából kiolvasható vonatkozások.

A rendészet erkölcsi és morális igazolása a rendészet elméleti meghatározásából kiindulva a rendészet erkölcsi és morális igazolásának a felderítését; a 19., a 20. és a 21. század eleji a magyar rendészettudományi szakirodalma alapján a magyar rendészeti etika hagyományainak leírását és mai relevanciájának vizsgálatát foglalja magában. A magyar rendészet 150 éves történetének vizsgálata lehetővé teszi a rendészeti etika változó elemeinek a feltárását, amelynek köszönhetően rekonstruálhatóak a rendészeti etika állandó elemei is. Mindezek alapot szolgáltathatnak a mai és a közeljövő rendészeti etikája számára.

A KUTATÁSI MÓDSZEREK

A kutatási stratégia két elemet foglalt magában, amely egyrészt a rendészet elméleti meghatározásából kiindulva (1) a rendészet erkölcsi és morális igazolásának a felderítését, másrészt pedig a 19., a 20. és a 21. század eleji magyar rendészettudományi szakirodalma alapján a (2) magyar rendészeti etika hagyományainak leírását és (3) mai relevanciájának vizsgálatát jelentette.

(1) Az adatgyűjtés módszerének első lépéseként - a rendészet erkölcsi és morális igazolásának felderítése érdekében-, olyan szakirodalmak *(elsődleges források)* feltárása szerepelt a céljaim között, amelyek a magyar rendészet 150 éves történetének *(idődimenzió)* rendészettudománya, ezen belül is a rendőri erények szempontjából releváns szakirodalmának feldolgozását foglalta magában. Ezek alatt olyan korhű, tehát elsődleges forrástípusokat értek, amelyek korabeli könyveket, székfoglaló értekezéseket, folyóiratokat, tanulmányokat, törvényeket, egyéb jogforrásokat és esküszövegeket tartalmaztak.

(2) A rendészeti etika vizsgálatához szükséges volt továbbá olyan, tudományágak elméleti megközelítései *(ideológiai és kritikai)*, amelynek segítségével Magyarország történelmének vizsgált időszak alatt a közigazgatási rendszerek változásai *(longitudinális elemzés)* és azok rendészetre gyakorolt hatásai elemezhetővé váltak. A racionális elméleti rekonstrukció *(magyarázó kutatás)* az elméleti szövegek feldolgozását és azoknak az állításoknak a megfogalmazását tette lehetővé, amelyek a rendészeti etika hagyományai szempontjából releváns érveket és ellenérveket ismertette.

(3) Végül a magyar rendészet 150 éves története alapján rekonstruált rendészeti etika állandó elemeinek segítségével, az elméleti konstrukció *(saját elmélet)* megalkotása vált lehetségessé. Azoknak az állításoknak a megfogalmazása, amelynek szerepe a magyar rendészeti etika hagyományainak rekonstrukciójából kiindulva szolgáltatnak alapot a mai és a közeljövő rendészeti etikájához.

A RELEVÁNS SZAKIRODALOM ÁTTEKINTÉSE

A rendészet története szempontjából meghatározó tudósok olyan könyveire, székfoglaló értekezéseire vagy tanulmányaira tekintettem elsődleges forrásként, amelyekre iránymutatásként szolgáltak az adott korszak többi ismert írói számára. A kutatáshoz elsősorban a rendészettudomány, vagyis a magyar rendészet 150 éves történetének (a dualizmus, a két világháború közötti, a szocializmus és a rendszerváltást követő korszakaira bontva) és a rendőri etika szempontjából releváns szakirodalmait használtam fel. Magyarország történelmében ez idő alatt bekövetkező társadalmi-ideológiai változásainak vizsgálata olyan érvek és ellenérvek ütköztetését kívánta meg, amelyek elengedhetetlenek voltak a rendészeti etika kutatásának teljességéhez. Ezért volt szükség a kutatáshoz kapcsolódó tudományágak elméleti vonatkozásainak vizsgálatára. A rendészeti etika elméleti összefüggéseinek feltárásához segítséget nyújtottak a kutatáshoz kapcsolódó társtudományok, tehát a rendészet rövid történetéhez és a rendőri hivatás elemeihez kapcsolódó szakirodalmainak tanulmányozása is.

A kutatás során vizsgált korszakok közül az első részben a rendészet rövid történeti áttekintésével fogok kezdeni. A második fejezetben a rendszerváltástól egészen a szocializmus koráig vizsgálom a rendészeti etika témakörét, amelynek során a korszak történeti és ideológiai változásaitól egészen a meghatározó rendőri erényekig mutatom be az adott időszakot. A harmadik és egyben utolsó fejezetben a kortárs rendőri etika területét térképezem fel, emellett a rendőri etikai kódex nemzetközi vetületébe is betekintést nyerhetünk.

ELSŐ RÉSZ

BEVEZETÉS

A disszertáció első részében a rendészet rövid történetét mutatom be az ókortól egészen a napjaink, vagyis a rendészet hivatásának kialakulásáig. A rendőri hivatás elemeinek vizsgálata lehetővé teszi a hivatásrendeken belüli elhelyezkedést. Ezek az elemek a következők lesznek: a rendőri hivatás társadalmi szerepvállalása, a speciális rendőri szakképzés és a speciális rendőri erkölcsi érték.³

A különböző hivatások modern társadalmak működésében betöltött szerepe fontos, a modern társadalmak számára. A hivatások léte azonban nem csupán a modern társadalmak sajátja, hanem az eredetét tekintve egészen az ókorig vezethető vissza.⁴

A rendőri hivatás társadalmi szerepvállalása, az aktuális politikai ideológiában betöltött rendőrség szerepét jelenti. A politikai ideológia változásai a szakképzés révén sajátítható el. A hivatás teljes pedig az erkölcsi értékek révén lehetséges. Az értekezés második részének fejezetei tehát ezt a gondolatmenetet fogják visszatükrözni. Ami pedig azért lesz fontos (felvezetése ezáltal), mert a harmadik részben található magyar rendészet etikai történetben is hasonlóképpen vezetem le az adott fejezetrészeket.

1.1. A RENDÉSZET RÖVID TÖRTÉNETE

1.1.1. AZ ÓKORI RENDÉSZET

A filozófia ógörög történetében Kr.e. 5-4. században élő athéni születésű Platón (Kr.e. 427-347) egyike volt azoknak a filozófusoknak, akinek a munkássága fennmaradt. Ezek közül is az Állam volt Platón egyik talán legnagyobb jelentőséggel és hatással bíró alkotása, amelyben több témakört is érint. Az igazságosságot minden politikai kérdés alapjának tekinti. Az igazságosság a négy sarkalatos erény egyike az okosság, az erősség és a mértékletesség mellett.⁵ A társadalmi élet ennek a sarkalatos erkölcsnek

³ Az első rész fejezetében a rendészet története, a hivatás és az erények témakörével már foglalkoztam és az abban megjelent anyagra építék. Lásd: Nándori Nikolett Petra: A rendőri hivatás története és elemei. *Belügyi Szemle*, 69. (2021) 7. szám. 1181-1208. és a Nándori Nikolett Petra (2021): Gondolatok a társadalmi szerződéselméletekről és a rendőri hivatásról. *Honestas, Humanitas, Humilitas. Ünnepi kötet Kerecsi Klára tiszteletére*. Szerkesztette: Harmati Barbara, Kovács Szitkay Eszter, Pap András László, Papp Bendegúz. Budapest, L'Hartmann, 143-151.

⁴ Boda Mihály: A hivatás és katonai hivatás története és elemei. *Hadtudomány* (2018) 3-4. szám. 136.

⁵ Alácsi Ervin János (2019): *Katolikus imakönyv. A Magyar Honvédség és a rendvédelmi szervek használatára*. Budapest, Zrínyi Kiadó. 27.

a vonatkozásában lehetőséget nyújt Platónnak arra, hogy az államelméleti kérdéseit több oldalról meg tudja vizsgálni. Ezek a fejtegetések pszichológiai, pedagógiai, etikai, esztétikai, ismeretelméleti, ontológiai, tudományelméleti, vallási-mitológiai kérdéseket is magyaráznak.⁶ A második könyvében az állam keletkezéséről, a primitív állam életéről, az igények növekedéséről (amely megnöveli az államot), az állam területének védelméről (a hivatásos hadsereg), milyennek kell lennie az állam őreinek? Mindemellett az állam őreinek neveléséről olvashatunk. Az előszavának konklúziójában arra a következtetésre jut, miszerint az igazságosság legnagyobb mértékben az államban található meg. A párbeszédok szereplői: Szókratész-Adeimantos és Glaukón-Szókratész között folyik. Ezek a témakörönként különálló párbeszédok révén tudhatjuk meg többek között azt, hogy az állam keletkezését a szükséglet hívja elő méghozzá akkor, amikor az egyén már nem önellátó. Az emberek valamilyen céltól vezérelve társulnak, amelyet egyéb szükséglettől vezérelve újabb és újabb segítő társat gyűjtenek össze egy településre és így jön létre az állam. A szükségletek a legkülönbözőbbek lehetnek, amelyek közül a legelső és legalapvetőbb is egyben az élelemszerzés, a második a lakhatás, a harmadik a ruházkodás és így tovább. Az igények újabb szükségleteket hívnak elő, amelyek kielégítéséről a kialakult mesterségek révén folyamatosan gondoskodni igyekszik. Az igények kielégítése a mesterségek kialakulását vonja maga után, így a ruha-, ház és cipőkészítés esetében is. Ők azok, akik a rábízott feladattal (felmerült igényekre reagálva), a mesterségük révén gondoskodnak a szükségletek kielégítéséről. A hazai termékek többlet gyártása lehetővé teszi az egyéb szükségesnek mutatkozó termékekkel történő cseréjét, amivel kialakul a kereskedelem. Mindez maga után vonja a piac kialakulását és a csere jelképéül szolgáló fizetőeszközt, a pénzt.⁷ Az igények növekedése megnöveli az államot, az állam keletkezése mellett vizsgálja a dőzsölő állam keletkezését is. Amely államban a dőzsölés veszi át az uralmat és a túlzások billentik mi a mérleget. Az igaz állam egyben egészséges is.

Az állam területének védelme alapvetően a hivatásos hadsereg a feladata volt az ókorban Platón szerint. Ha a terület már nem elegendő a lakosság szükségleteinek kielégítésére, akkor a szomszédok területéből kell kiszakítani területeket ahhoz, hogy

⁶ Platón (1970): *Az állam*. Fordította: Jánossy István. Válogatta, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta: Sándor Pál, Budapest, Gondolat Kiadó. 29.

⁷ Platón (1970): *Az állam*. Fordította: Jánossy István. Válogatta, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta: Sándor Pál, Budapest, Gondolat Kiadó. 33-38.

elegendő szántó és legelő legyen. Mindez azonban oda-vissza működik, tehát a szomszédos államok lakossága szintén túlléphetik a létszükségleteik határát és vagyonszerzésre adhatják fejüket. Ezért van szükség hadseregre, hogy az államot növelni lehessen. A korábban leírt mesterségekhez hasonlóan a hadsereggel is hasonló a helyzet, akik a rá bízott feladat, az állam határának a védelme. Amelyet teszi hozzá Szókratész a párbeszédben, hogy minden egyes mesterségnek csak az a feladata és azzal foglalkozhat, ami rá van bízva. A cipész cipőket készít, a kőműves házat épít, a harci mesterség esetében a harcászat. Azt kell minden foglalkozásnak a tökélyre fejlesztenie és arra kell fókuszálnia, ami a feladata a munkája. A jó katona tökéletes kiképzéssel érhető el. Az állam őrének milyennek kell lennie? Az örök feladata mindennél fontosabb Szókratész szerint. Az öröknek -minden mesterség közül- kell leginkább, minden egyéb foglalkozástól mentesnek lenniük. Annak érdekében, hogy saját mesterségükre tudjanak koncentrálni és abban tegyenek a legnagyobb szakértelemre és gyakorlatra szert. Ügyesnek kell lenniük elsősorban, hogy képesek legyenek a feladatuk elvégzésére. Az örökös szempontjából elég ébernek kell lennie, hogy észrevegye az ellenséget. Emellett elég gyorsnak és erősnek ahhoz, hogy képes legyen legyőzni azt. A bátorságra azért van szükség, mert csak bátorsággal tud jól is harcolni egy katona. Arra is szükség van, hogy az ellenséggel szemben mutatott kegyetlen viselkedés mellett a társaikkal szelídek legyenek. Egymással és a többi polgárral szemben ne legyenek olyan vadak, mint az ellenséggel szemben. Szókratész a kutya nevelésével magyarázta, aki a gazdáihoz és ismerőseihez kezes és barátságos, míg az ismeretlenekkel szemben viszont annál barátságtalanabb. Tehát egyáltalán nem természetellenes az, hogy ez a két tulajdonság (haragos és kezes) egyszerre meglegyen az örökben is. Amint a tanulni szerető lény meg tudja állapítani azt, hogy ki a rokon és az idegen ahhoz tanulni szeretőnek és bölcsességszeretőnek kell lennie. *Szókratész végül a következőképpen foglalja össze, hogy milyennek kell lennie az állam leendő szép testű-lelkű őrének: bölcsességszeretőnek, haragosnak, gyorsnak és erős természetűnek kell lennie. A nevelésüknek a testre és a lélekre kell vonatkoznia, amely testi nevelést a torna és a lelkit a zene által történik.*⁸

„Arisztotelész szerint a barbár szolgák görög uraikkal alkotott közössége vezetett a háznép (gazdasági közösség) kialakulásához, amelynek folyamánya a közös származással bíró, de széttelepült falu; a több faluból álló, gazdaságilag egymást segítő

⁸ Platón (1970): *Az állam*. Fordította: Jánosy István. Válogatta, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta: Sándor Pál, Budapest, Gondolat Kiadó. 40-46.

közösség a városállam, aminek már nem kell tovább növekednie, mert gazdasági szempontból elégséges a maga számára. A harcosok és a hadsereg – és a háború – eredetét Arisztotelész a közösség bármilyen formájánál szükségesnek tartja, elsőként azért, mert »ha négyen vagy akárhányan vannak is, szükséges, hogy legyen valaki, aki igazságot szolgáltat és ítélkezik«. ⁹ Az igazságosság általános, arisztotelészi megfogalmazása szerint ugyanis az a javak arányosság szerinti egyenlő elosztása, aminek egy alelete a közösség tagjai közötti igazságszolgáltatás. A harcosok és a háború eredete így az a rendfenntartói tevékenység, igazságszolgáltatás, ami biztosítja a városállam polgárainak gazdasági működését. »¹⁰

Arisztotelész (Kr. e. 384-322) Nikomakhoszi etikájában azt emeli ki, hogy minden cselekvő lény valamely cél érdekében fejti ki tevékenységét. Az ember, mint cselekvő és létező lény a boldogság elérése érdekében tevékenykedik, ugyanis minden ember célja az, hogy boldog legyen. Arisztotelész szerint a boldogság magában a cselekvésben rejlik és elsődlegesen azt jelenti, hogy az embernek azokat a képességeit kell kibontakoztatnia, amiben a legtökéletesebbnek és a legmagasabb rendű, illetve legnemesebb tárgyra irányulnak. ¹¹

Abban tehát, hogy a boldogságot kell a legfőbb jónak tartani, Arisztotelész szerint talán mindenki egyet is ért, amely azonban maga után vonja a következő kérdést, ami így hangzik: mi a boldogság lényege? A választ erre legkönnyebben akképpen felelhetünk, hogy az ember tulajdonképpeni munkája jelenti azt. Minden mesterember munkájában valósulhat meg mindaz, ami jó és a helyes. A kiváló ember a munkáját jól és helyesen végzi, akkor a lélek értelmes tevékenysége révén képes a megvalósulásra. Mivel az emberi értelemben vett jó, a léleknek a legjobb és a legtökéletesebb erénye szerinti tevékenységét jelenti. Az egész élet időtartama alatt több erényre is szert tehet. ¹² „*Legszebb dolog az igazság, legjobb az egészség, legkedvesebb pedig az, hogy az ember elérheti mindazt, amit szeret.*” ¹³

⁹ Arisztotelész (1969): *Politika*. Budapest, Gondolat Kiadó. 1291a. 206.

¹⁰ Boda Mihály: Az igazságos háború elméletének története az ókori Görögországban és Rómában. *Hadtudományi Szemle* (2022) Megjelenés előtt.

¹¹ Bolberitz Pál - Gál Ferenc (1987): *Aquinói Szent Tamás filozófiája és teológiája*. Budapest, Ecclesia Kiadó. 131.

¹² Arisztotelész (1987): *Nikomakhoszi Etika*. Fordította: Szabó Miklós, Budapest, Európa Kiadó. 16-17.

¹³ Arisztotelész (1987): *Nikomakhoszi Etika*. Fordította: Szabó Miklós, Budapest, Európa Kiadó. 21.

1.1.1.1. A törvények és az állam

Platón (Kr. e. 427-347) a Törvények¹⁴ című művének első könyvében egy új ideális állam képét vázolja fel, amely az általam vizsgált második könyvében az Athéni férfi, a krétai Kleiniasz és a spártai Megillosz párbeszéde tárul elénk. Az erényekről, mint törvények vizsgálatáról szóló eszmefuttatás a helyes és helytelen kérdéskörében azt vizsgálja, hogy a törvényekkel kapcsolatban a természettől fogva mi a helyes és a helytelen.¹⁵ Az erény teljessége nélkül ugyanis a polgárháborúban senki nem maradhat hűséges és feddhetetlen.¹⁶ Az erényt Platón a törvények egészére nézve tekintette helyesnek és nem pedig az összes törvény egyetlen jelentékeny részének.¹⁷ A valóban helyes törvények híressé teszik a görögöket és teszik boldoggá azokat, akik az irányításuk szerint élnek. A javak kétfélék lehetnek: emberiek és isteniek és az istentől függenek az emberiek. Az állam, ha megfogadja a nagyobb értékeket, akkor velük együtt a csekélyebbeket is megszerzi ellenben, ha nem, akkor mindkettőtől elesik. A csekélyebb értékek: 1. az egészség, 2. a szépség, 3. a futáshoz és egyéb testmozgáshoz szükséges erő, 4. a gazdagság. Az isteni javak: 1. a helyes gondolkodás, 2. az ész irányításával a mértéktartásra való képesség, ha pedig ezek bátorsággal párosulnak, abból származik a 3. az igazságosság és végül a 4. a bátorság. Minden érték közül is a vezér szerepét az ész tölti be.¹⁸

A törvényhozónak figyelemmel kell kísérnie a polgárok vagyonszerzését és azt, hogy a vagyon felhasználása milyen módon történik.¹⁹ A törvények vizsgálata gyönyörök és fájdalmak forrása is lehet. A természet szabadon engedi áradni a két forrást, vagyis mind az állam és mind a magánélet erkölcsét és aki onnan, annyit és akkor merít belőle amennyit kell, azok az államok vagy magánembereknek lesznek boldogok. Azonban ellenkező esetben hozzáértés nélkül boldogtalanná lesznek azok.²⁰

Az isten emberszeretettől vezérelve békét, tisztességérzetet, a törvény és a jog teljes virágzását adták az embereknek, akiket megóvtak a meghasonlottságtól és boldoggá tették őket. Az igazsághoz hozzátartozik, ha egy várost nem isten, hanem egy haladó kormányoz, akkor nem menekülhet a bajoktól és a küzdelmekről, a Kronosz alatti életet kell követni, mind a közéletben és a magánéletben egyaránt, amihez a házi és

¹⁴ Platón (2008): *Törvények*. Szerk.: Miklós Tamás. Budapest, Atlantisz.

¹⁵ Platón (2008): *Törvények*. Szerk.: Miklós Tamás. Budapest, Atlantisz. 627d 21. oldal

¹⁶ Platón (2008): *Törvények*. Szerk.: Miklós Tamás. Budapest, Atlantisz. 630b 25. oldal

¹⁷ Platón (2008): *Törvények*. Szerk.: Miklós Tamás. Budapest, Atlantisz. 631a 26. oldal

¹⁸ Platón (2008): *Törvények*. Szerk.: Miklós Tamás. Budapest, Atlantisz. 631c-d 27. oldal

¹⁹ Platón (2008): *Törvények*. Szerk.: Miklós Tamás. Budapest, Atlantisz. 632b 28. oldal

²⁰ Platón (2008): *Törvények*. Szerk.: Miklós Tamás. Budapest, Atlantisz. 636e 35. oldal

állami életet kell igazítani, amelyeket törvényeknek nevez. Ezzel ellentétben, ha olyan egyén vagy oligarcha, vagy akár demokrácia, amelynek lelke a vágyak és a gyönyörök rabja és ezeket hasztalan kielégíteni kívánja az bajban sínylődik és a törvényeket lábbal tiporja.²¹ Az igazságos és igazságtalan kérdéskörében a törvényeknek az a dolga, hogy azt kell szem előtt tartania, hogy mi hasznos a fennálló államrend számára, annak érdekében, hogy örökre fennmaradjon és ne bomoljon szét. Nem pedig a háborúra vagy az erény egészére kell tekintettel lenniük.²²

A legnagyobb szolgálatot az isteneknek és a törvényeknek, a szolgálat második fokán pedig a vezető tisztségviselők foglalnak helyet, akiket Platón az Athéni szavaiba ágyazva a törvények szolgálóinak nevez. Akiktől úgy gondolja, hogy az állam üdve vagy romlása függ, mivel ahol a törvény a vezetők kényének és kedvének van alávetve és nem tudnak azok érvényesülni, azt az államot a szakadék szélén látja. Ahol viszont a törvény az úr a vezetők fölött és a vezetők a törvények szolgálói, ott biztosan élvezik a jólétet és az istenek minden áldását, amit csak egy városnak azok adhatnak.²³

A politikai élet rendjét – Platón, az Athéni szavain keresztül – kétféle intézkedés illeti meg, amelyek közül az első a tisztségek megszervezése és a leendő tisztségviselők kijelölése; mindemellett pedig, hogy milyen módon történjen ezeknek a betöltése és a törvények kiosztása az egyes tisztviselők között. Hiszen akármennyire jól berendezett állam a törvényhozói munkájára alkalmas tisztviselőket kell kinevezni ahhoz, hogy a jól megalkotott törvényeknek hasznát lehessen látni. Ellenkező esetben károk és hatalmas veszteségek érik az államot. A tisztviselők kiválasztására különös figyelmet fordítottak, ami szerint a családjuk és önmagukat is egészen a gyerekkoruktól teljes vizsgálat alá vetették egészen a választásukig. A törvények által megszabott erkölcsök szerint kellett felnőniük és jó neveltetésük okán képeseknek kellett lenniük megkülönböztetni és eldönteni, hogy kik méltóak az elfogadásra és kiket kell elutasítani. Mindezen tevékenységbe az egész város is részt vett a kezdetektől a folyamat teljes ideje alatt. A legrátermettebb törvényöröket választották ki a jelöltek közül.²⁴

Az ókori Rómában, amikor még - csak ezer háza volt és 1200 lépés kerülte - nem volt szüksége rendőrségre írja Henri Buisson. Ezután viszont olyan tisztségek

²¹ Platón (2008): *Törvények*. Szerk.: Miklós Tamás. Budapest, Atlantisz. 714a-b 143-144. oldal

²² Platón (2008): *Törvények*. Szerk.: Miklós Tamás. Budapest, Atlantisz. 714c 144. oldal

²³ Platón (2008): *Törvények*. Szerk.: Miklós Tamás. Budapest, Atlantisz. 715c-d 145-146. oldal

²⁴ Platón (2008): *Törvények*. Szerk.: Miklós Tamás. Budapest, Atlantisz. 751a-755e 193-198. oldal

létesültek, amelyeknek a feladata a közbiztonság és a nyugalom feletti állandó és szakadatlan őrködés voltak. Ekkor még két „nyomozót” is választottak annak érdekében, hogy a törvény végrehajtását kezükben tartsák, felderítsék a bűncselekményeket és elvégezzék a megtorláshoz és a konzulok döntéséhez szükséges összes vizsgálatokat. A rómaiak két tisztviselőt, vagyis cenzorokat választottak, akiknek a feladata az volt, hogy ötévente összeszámolták a lakosságot, ellátták a középületek és közutak felügyeletét és ellenőrzését. Mindemellett a kezelték a készpénzeket, őrködtek a polgárok erkölce és fegyelme felett. A népgyűléseken, vagyis komiciákon választott cenzorok városatyákat, másnéven *aediliseket* választottak. Azért, hogy ők felügyeljenek az út kövezésre, az utcák tisztántartására, az élelmiszerekre, a játékszabályokra és a színházi előadásokra. Az aedilisek ekkor kapták a *Curatores urbis* (város biztos) elnevezést. A Róma alapítását követően (388 évvel később) hozták létre a városi *praetor* hivatalát, amelynek elsősorban rendőrbíráskodási megbízatása volt a polgári majd bűnügyekben. A praetor segítségére voltak a nyomozók és az aedilisek. A nyomozók a bűncselekmények felderítéséért és a bizonyítékok megállapításáért feleltek. Az aedilisek ellenben mindenre vigyáztak, ami a vallás belső fegyelmére vonatkozott.²⁵

„Ellenőrizték a rossz könyveket, végrehajtják a fényűző ruházkodásra vonatkozó tiltó törvényeket, ellenőrzik az ünnepélyek mértéktelen kiadásait. Szemmel tartják a kocsákat, a tiltott játékokat, a nők kicsapongását, a rendetlen és rosszéletű embereket. Kibékítik a civakodókat, meghallgatják a panaszosokat és feljelentéseket, s őrködnek minden felett nehogy megzavarják a köznyugalmat; letartóztatják a vétkeket és a gyanús embereket. Az ő kötelességük intézkedni tűzvész alkalmával és gondoskodni arról, hogy az éjjeli őrség teljesítse kötelességét. Egyik legfontosabb feladatuk, hogy gondoskodjanak az élelmiszerek bőségéről, látogassák a piacokat, boltokat és pékeket, vigyázzanak a kereskedelem megbízhatóságára, hitelesítsék a súlyokat és mértékeket. Hatásköre kiterjed arra is, hogy megelőzzék a házak veszélyességét és megszüntessenek minden olyan körülményt, ami fenyegeti a közbiztonságot és a közutak kényelmét. Gondolkodniuk kell az utcák tisztántartásáról, a középületek javításáról.”²⁶

²⁵ Buisson, Henri (1958): A rendőrség története. „La police – Son Historie” Nouvelles Editions Latines 1. rue Palatine – Paris. 27-28.

²⁶ Buisson, Henri (1958): A rendőrség története. „La police – Son Historie” Nouvelles Editions Latines 1. rue Palatine – Paris. 28-29.

Marcus Tullius Ciceró (Kr. e. 106 – 43), aki maga is aedilis, majd később praetor volt is azt vallotta, hogy „a város köznyugalmának és közjavának legfőbb gondja rájuk volt bízva”.²⁷

„*Salus rei publicae suprema lex esto*”

„A legfőbb törvény az állam üdve legyen.”

- Cicero -²⁸

1.1.2. A KÖZÉPKORI ÁLLAMFORMÁK ÉS KORMÁNYZÁS

Aquinói Szent Tamás (1225-1274) Itáliában született a 13. század elején. Szent Tamás szemléletmódja szerint az emberi törvényhozásnak nincs korlátlan fennhatósága az alattvalók felett, amely ugyanúgy vonatkozik a kormányzói és az uralkodói hatalomra is. A hatalom gyakorlásához Istentől kap megbízatást, tehát a hatalom Istentől származik. Az államformák közül Aquinói Szent Tamás, Arisztotelész (Kr. e. 384-322) tanításait és a kormányzás három lehetséges módjáról beszél. A törvényes demokráciát, vagyis a nép uralmát elfogadja, említi a kiválasztott „kevesek hatalmát”, vagyis az arisztokráciát és tárgyal a monarchiáról, vagyis az egyeduralkodóról. A demokrácia eltorzult formája a demagógia, az arisztokrácia elferdülése az oligarchia, a monarchiáé pedig a zsarnokság. Szent Tamás hosszasan érvel a három felsorolt kormányzási lehetőségről, amelyek közül végül legrosszabbnak a zsarnokságot és legjobbnak a monarchiát ítéli meg. A monarchia kapcsán hangsúlyozza, hogy ez az uralkodási forma biztosítja véleménye szerint a legjobban az állam egységét és a békét. Vélekedése szerint ez a legtermészetesebb államforma.²⁹ „Mert ahogyan az értelem irányítja a lélek többi képességét, s amint a szív kormányozza a szervezet egyes tagjait, ugyanúgy a monarchia az a fő, aki képes egységben tartani a közösség minden tagját. A méheket is egyeduralkodó kormányozza, és – írja Szent Tamás – Isten is „monarcha” módjára úr a teremtes műve felett (De regimine princ. 1,2)”³⁰ A törvényes igazságosság egyaránt vonatkozik az uralkodóra és az alattvalóra egyaránt és amely törvényes igazságosság minden erkölcsi erényt igyekszik a közjó szolgálatába állítani. A kötelességeket eszközként kell értelmezni, amelyek a teremtményekbe foglalt cél

²⁷ Buisson, Henri (1958): A rendőrség története. „La police – Son Historie” Nouvelles Editions Latines 1, rue Palatine – Paris. 29.

²⁸ Schirilla Achill: A hatóságok védelme. *Rendőrségi Szemle*. VII. (1924) 3. szám. VII/3. 2. oldal

²⁹ Bolberitz Pál - Gál Ferenc (1987): *Aquinói Szent Tamás filozófiája és teológiája*. Budapest, Ecclesia Kiadó. 152-153.

³⁰ Bolberitz Pál - Gál Ferenc (1987): *Aquinói Szent Tamás filozófiája és teológiája*. Budapest, Ecclesia Kiadó. 153.

kibontakoztatásához vezetnek. Mivel az ember közösségi lény, ezért politikailag szervezett államra is szüksége van, mert az ember természetében adott képességeit kibontakoztatni csakis a társadalom keretei között képes.³¹

Szent Tamás szerint a fejedelem joga abból származik, hogy a közösség vezetőjeként ő biztosítja a rendet, vagyis megvalósítja és védi a közössége javát, a közösségen belüli bűncselekményekkel szemben éppúgy, mint a külső támadásokkal szemben.³²

„A középkorban a katonai és a rendészeti tevékenység jellege között nem volt nagy különbség, mindkettő egyaránt az állam potenciálisan erőszakot alkalmazó, jogérvényesítő cselekvése volt. Ez a 16. és a 20. század között megváltozott. A rendészet az állam békében folytatott, potenciálisan erőszak használatával járó, közbiztonságot és közrendet fenntartó tevékenysége maradt, a háború azonban a béke megszűnésével létrejövő, a békebeli szabályoktól eltérő szabályok által jellemzett állapottá vált. A 20–21. század fordulójára a katonai műveletek és a háború természete azonban ismét megváltozott.”³³

A rendészeti tevékenység a béke és az állampolgári jogok állapotában zajlik, amely a rend fenntartásához, a jogsértő vagy a nem jogtalan állampolgári igényekhez kapcsolódik.³⁴

1.1.2.1. A reformáció, Luther Márton világi felsősége

A reformáció jelentése: visszatérés Istenhez volt. Luther Mártont (1483-1546) szokták a reformáció atyának is nevezni. A reformáció képviselőjeként a teológiai tanulmányaira a Biblia olvasására és a Hit fontosságára összpontosított, vagyis az embernek Istenben való hitére hívta fel a figyelmet. Meglátása szerint a papok prédikációjára nincs szükség ahhoz, hogy az ember a hit által üdvözljön és Isten felé forduljon. Nézeteivel a hivatalos egyház nem tudott azonosulni. Az egyik legfontosabb az elvei közül „*az ember egyedül csak a hit által üdvözl, nincs különbség világi ember és pap között*”, amely az általa 1517. október 31-én közzé tett „*Wittemberg 95 pontjaként*” elhíresült, de eredetileg „*95 tétel*” néven írt vitaindító dokumentumában

³¹ Bolberitz Pál - Gál Ferenc (1987): *Aquinói Szent Tamás filozófiája és teológiája*. Budapest, Ecclesia Kiadó. 145.

³² Boda Mihály: Az igazságos háború elméletének kiterjesztése a rendészetre: történelmi és kortárs elméletek. *Az igazságos rendészet elmélete. Belügyi Szemle* 70. (2022): 1. szám. 174.

³³ Boda Mihály: Az igazságos háború elméletének kiterjesztése a rendészetre: történelmi és kortárs elméletek. *Az igazságos rendészet elmélete. Belügyi Szemle* 70. (2022): 1. szám. 175.

³⁴ Boda Mihály: Az igazságos háború elméletének kiterjesztése a rendészetre: történelmi és kortárs elméletek. *Az igazságos rendészet elmélete. Belügyi Szemle* 70. (2022): 1. szám. 175.

szerepelt. A wittenbergi vártemplom kapujára kiszegezett pontok előzménye a búcsúcédula árusításának gyakorlata volt. Luther az evangélium alapján határozottan kijelentette, hogy a világi felsőség isteni rend és hogy ezzel ellentétben a papi hatalom az, amely emberi eredetű.³⁵

Az Istentől eredeztetett Biblia önálló olvasása és értelmezésének szükségessége, véleménye szerint ugyanis nincs szükség a világi papok általi értelmezésre. Inkább kell Istennek engedelmeskednünk, mint az embereknek. A világi felelősségről, meddig tartozik az ember neki engedelmisséggel? ³⁶ – alapvetés, vagyis milyen mértékig kell keresztényileg mindezzel együtt élni és meddig tartozik az ember engedelmisséggel.

Alaposan be kell bizonyítani Luther szerint azt, hogy a világi jog és a hatalom Isten akaratából és rendeltetéséből van a világon. Az ember hibája, ha az Isten törvényeit nem tartja be. Véleménye szerint, ha a fegyveren hatalom nem isteni rend lenne, akkor azt kellett volna tanácsolni nekik, hogy szűnjenek meg katonának lenni, mert hiszen népét tökéletessé kellett tennie és keresztény módon oktatnia. Ebből kifolyólag eléggé világosan látszik, hogy Isten mennyire akarja, hogy a világi büntető hatalmat és jogot gyakorolni a rossznak büntetésére és az istenfélők védelmére.

Luther Márton a világi felsőségről írt esszéjét fejedelme testvérének János hercegnek ajánlotta. Ebben a művében a világi felsőség isteni eredetét fejti ki. A világi jog és a hatalom Isten akaratából és rendeltetéséből van a világon. Az ember hibája, ha az Isten törvényeit nem tartja be. Luther véleménye szerint, ha a fegyverkezés vonatkozásában a hatalom nem az isteni eredetű rend lenne, akkor azt kellett volna tanácsolni, hogy szűnjenek meg katonának lenni, mivel a népét tökéletessé kellett tennie és keresztény módon kellett oktatnia. Mindebből eléggé világosan látszik az, hogy Isten mennyire akarja, hogy a világi büntető hatalmat és jogot gyakorolja a rossznak büntetésére és az istenfélők védelmére.³⁷

Világi birodalom szerint a törvény alá tartoznak mindazok, akik nem keresztények. A világot nem lehet teljes módon Kereszténnyé tenni.³⁸ Két kormányzat van az egyik az amelyik istenfélővé tesz, a másik a külső békét szerzi és tiltja meg a rossz tetteket. Egyik sincs a másik nélkül, mert Krisztus lelki uralma nélkül senki nem lehet kegyes Isten előtt.³⁹

³⁵ Luther, Márton (1523): *A világi felsőségről*. Fordította: Mayer Endre. 361.

³⁶ Luther, Márton (1523): *A világi felsőségről*. Fordította: Mayer Endre. 363.

³⁷ Luther, Márton (1523): *A világi felsőségről*. Fordította: Mayer Endre. 367.

³⁸ Luther, Márton (1523): *A világi felsőségről*. Fordította: Mayer Endre. 371.

³⁹ Luther, Márton (1523): *A világi felsőségről*. Fordította: Mayer Endre. 372.

Mivel a keresztényeknek a világi rendre és a törvényekre szükségük nincs, mert sem szükségét nem érzik, sem hasznát nem látják. Igaz keresztény a földön nem önmagának, hanem nagyon is szükséges.⁴⁰

A hatóság szerint a béke fenntartható, a bűn büntethető, a gonosznak akadályoztathatóak legyenek. A legkészségesebben alárendeli magát a hatalom uralmának. A hatóság, amely szükséges ne legyen megvetve és lanyha, vagy elpusztuljon, mert a világ nem tud, s nem akar az ő szája íze szerint igazodni. Ennek oka az, hogy ebben az esetben teljesen idegen szolgálatra és munkálkodásra vállalkoztál s az sem neked, sem vagyonodnak, sem becsületednek, hanem csupán felebarátodnak a másoknak használ, és nem tennéd abban a véleményben, hogy bosszút állni vagy rosszal fizetni akarsz, hanem a te felebarátodnak javára és mások védelmének s békéjének fenntartására. Keresztény hivatalviselése: a keresztények között a világi hatalomnak nincs helye → a keresztények felett és között nem viselhetsz hivatalt, mert nincs rá szükségük. A hatóságot szolgálod, s javát elősegítened testtel, anyagilag, becsülettel és lélekkel. Olyan intézmény kell, amelyre ugyan neked nincs szükséged, de hasznos és szükséges az egész világnak és felebarátodnak.⁴¹

A második részben a felsőség hatáskörének hatásairól ír Luther. Világi felsőségnek kell lenni a földön. A törvények Isten parancsai szerint kell íródjanak, hiszen, ha nem azt tükrözik vissza, nem lehetünk bizonyosak benne, hogy teszik-e neki.⁴²

A harmadik részben a világi hatalom határaitól ír, és arról, hogy miképpen is kell a fejedelmeknek hatalmukkal élni. Akik keresztények is és urak is akarnak lenni azok sajnos véleménye szerint nagyon kevesen vannak.⁴³

Az, aki keresztény fejedelem akar lenni, annak valóban meg kell változtatnia felfogását, hogyha uralkodni és erőszakkal eljárni akar. Mert kárhozott és átkozott

⁴⁰ Luther, Márton (1523): *A világi felsőségről*. Fordította: Mayer Endre. 374.

⁴¹ Luther, Márton (1523): *A világi felsőségről*. Fordította: Mayer Endre. 376.

Pál I.Kor.12. „Mert a szeretet mindeneken győz, s mindenek felett van, s csak arra tekint, ami hasznos és szükséges másoknak, s nem kérdezi, hogy ő-, vagy új-e. Luther Márton (1523): *A világi felsőségről*. 378.

⁴² Luther, Márton (1523): *A világi felsőségről*. Fordította: Mayer Endre. 387.

Luther Márton idézetei: Máté 16, (18) mondja: „Ezen a sziklán építem fel anyaszentegyházamat.” és Ján. 10,(4,5) „Az én juhaim hallgatnak az én hangomra és ismernek engemet, másnak hangjára nem hallgatnak, hanem elfutnak előle.”

⁴³ Luther, Márton (1523): *A világi felsőségről*. Fordította: Mayer Endre. 399.

Luther Márton idézete: Luk.22,(25) mikor így szól: „A világi fejedelmek uralkodnak és akik fejedelmek, erőszakkal dolgoznak.” „Mert ők másként nem gondolkoznak, mint úgy, hogyha uraknak születtek, vagy választottak, joguk van hozzá, hogy magukat kiszolgáltassák és erőszakkal kormányozzanak.”

minden élet, amelyet valaki a maga hasznára él és keres. Átkozott minden tett, amely nem szeretetből való. Szeretetből valók pedig a tettek akkor, hogyha nem az egyéni kívánság-, haszon-, tisztelet-, kényelem- s boldogságból fakadnak, hanem teljes szívből mások hasznára, dicsőségére és boldogságára irányulnak.⁴⁴

A fejedelmi hivatásról

A fejedelmi hivatást Luther Márton veszedelmes hivatásnak tekintette, különös tekintettel arra, ha nem elég okos ahhoz, hogy jogát megtartsa és tanácsosait vezesse. A fejedelmeknek Isteni félelemben kell cselekedniük és nem bízni magukat holt könyvekre sem élő fejekre, hanem csupán Istenhez ragaszkodni, folyton rá figyelni és jó ésszel rendelkezni, amely minden könyvek mestere felett áll, hogy alattvalóit okosan kormányozza. A továbbiakban Luther Márton ide vonatkozó négy pontba szedett ismérveit fogom röviden bemutatni.

Először is figyelemmel kell lennie alattvalóira s szívét nekik szentelnie, ezt pedig akkor teszi, ha egész tehetségét ráfordítja, hogy hasznos és szolgálatkész legyen.⁴⁵ A fejedelem tehát szívével mutassa a maga hatalmát s felelősségét s vegye pártfogásba az ő alattvalóit az ő ínségükben s úgy cselekedjék, mintha a saját ínsége lenne. Mert nem azt tanítjuk a fejedelmeknek, hogy miképp kell élnie a világi fejedelmeknek, hanem azt, hogy milyen legyen egy világi fejedelem, hogy keresztény legyen s az égbe jöjjön.

Másodszor, vigyázzon a nagy betyárookra, az ő tanácsadóikra s akképp viselkedjenek velük szemben, hogy senkit sem vessen meg és senkiben sem bízzék annyira, hogy mindent rájuk hagyja, mert az Isten ezek közül egyet sem engedhet be.⁴⁶

Ugyanis nem embert sújt az, ha a fejedelem téved és esztelenséget elkövet, hanem országnak és népnek kell az ilyen esztelenségektől szenvedniük. Mert nem szabad azt gondolni, hogy más ember is oly nagyon törődik veled és a te országgoddal, mint te magad, még ha Szentlélekkel is van telve és jó keresztyén. Természeti ember nem tesz azt. Mivel pedig nem tudhatod, keresztény-e, mily hosszú ideig marad az, azért nem is bízhatod magadat reá biztosan. Különösen azoktól óvakodjál leginkább, akik azt mondják neked: Kegyelmes Uram! nem bízik bennem kegyelmességed oly sokat? Ki akarja kegyelmességed szolgálni? Az ilyen ember nem tiszta lelkű és úr akar lenni az

⁴⁴ Luther, Márton (1523): *A világi felsőiségről*. Fordította: Mayer Endre. 399.

⁴⁵ Luther, Márton (1523): *A világi felsőiségről*. Fordította: Mayer Endre. 400.

⁴⁶ Luther, Márton (1523): *A világi felsőiségről*. Fordította: Mayer Endre. 401.

országban s téged lóvá akar tenni. Mert hogyha igazságszerető és istenfélő keresztyén lenne, nagyon szívesen venné, hogy nem bízol benne s dicsérni és szeretne, hogy annyira utána nézel. – Mert amint istenfélőn cselekszik, úgy akarja és tudja elviselni is, hogy az ő munkálkodása előtted és mindenki előtt nyilvánvaló legyen, mint Krisztus mondja.⁴⁷

Arra jut, hogy megbízni senkiben nem szabad, főleg a gazda nem bízhatja magát tanácsosokra és szolgákra, mert ott nem folynak jól a dolgok. Az Isten is csak azt akarja és akaratóból történik, hogy az urak szükség által kényszerítve lássák el hivatalukat, mint ahogy minden ember kénytelen a maga hivatását s minden teremtmény a maga rendeltetését betölteni, különben hízó disznók és hasznavehetetlen emberek válnának az urakból, akik senki másnak, csak maguknak használnak.

Harmadszor, legyen gondja arra, miképp bánjon el a gonosztevőkkel. Mégpedig előrelátással és úgy, hogy közben másokat ne bántson. „*Aki nem tud elnézni, az nem tud kormányozni.*” közmondás, amihez ragaszkodni kell. Éppen ezért alapvető szabály kell, hogy legyen, hogy az igazságtalanságot nem büntetheti a nélkül, hogy egy nagyobb igazságtalanságot el ne kövessen. Akkor engednie kell jogából, bármennyire is lenne méltányos, mert nem arra kell tekintenie, hogy milyen igazságtalanság származik ebből másokra, kiknek azt a büntetése miatt eltűnniük kell. Az igazság megismertetésével, ha az megtéríti, akkor jó, hogyha nem, mentve vagy és szenveded az igazságtalanságot az Istenért. Ha a fejedelemnek nincs igaza, akkor a népe nem köteles neki engedelmeskedni, mert az igazság ellen nem tartozik senki sem cselekedni, mindinkább engedelmeskedni Istennek kell, kinek inkább van igaza, mint az embernek.

Negyedszer: A fejedelemnek Istenével szemben is keresztyéni módon kell viselkednie, azaz teljes bizalommal kell magát alávetnie a bölcsességet kérnie, hogy jól kormányozhasson.

A fejedelem kötelezettségei összefoglalva:

- igaz bizalommal és őszinte imádsággal tartozik Isten iránt,
- szeretettel és keresztyén szolgálattal az alattvalók iránt,

⁴⁷ Jan. 3, 21: „*Aki igazán cselekszik, a világosságra megy, hogy az ő cselekedetei nyilvánvalók legyenek, hogy azok Isten szerint valók.*” Krisztus mondja ugyanott (20) *Valaki gonoszul cselekszik, gyűlöli a világosságot, nem megy a világosságra, hogy az ő cselekedetei meg ne feddettessenek.* Lásd: Luther, Márton (1523): *A világi felsőségről.* Fordította: Mayer Endre. 402.

- éles ésszel és elfogulatlan okossággal tanácsosai és hatalma viselőivel szemben,

- a gonosztevők ellen szerény komolysággal és szigorral.⁴⁸

Ily módon, aki állásában kifelé és befelé igazságos úgy fog tetszeni az Istennek, mint az embereknek. Csakhogy sok szenvedést és irigységet kell majd elviselnie.

1.1.2.2. A fejedelem Bornemisza Péter korában

Isten éltetője legyen az egyháznak és őrzője legyen jó erkölcsnek és békességes életnek, állítja Bornemisza Péter (1535-1584) a fejedelemségekről.⁴⁹ A fejedelemségek azok lehetnek, akik a közjót Isten és a természet törvényei szerint szolgálják. Ők lesznek azok, akik a belső védelmet jómóddal és népét bírja, a külső védelmet pedig kívül jó móddal és hassal oltalmazza.

Hat fő tiszt a fejedelemségről: 1. Isten törvényeinek tanulása. 2. Isten tízparancsolatának erkölcsi őrzése. 3. Őrzője legyen a magától szerzett és rendeltetett törvényeknek, amelyek olyanok legyenek, hogy azok Isten törvényeit segítsék. 4. A tízparancsolat és az ország törvényeinek betartása. Meglássanak mindent és megbüntessék az engedetleneket. Igazságszolgáltatás. Könyörület annak, aki méltó rá, büntetés korlátlan enyhítése. 5. A tulajdon őrzése és a testi épségnek, rászorulóknak megsegítése. 6. Oly törvények legyenek, amelyek az Isten és az ország rendeleteit éltessék és segítsék a népet.⁵⁰

Tisztek a jó fejedelemnek: Isten tiszteletére történő tanítás, jó erkölcsre, oltalmazásra a háborgatóktól. Hét főjóság kell a fejedelemséghez: 1. bölcsesség: jó értelem, jó eszes, jó okosság; 2. Istenfélelem; 3. igazság és annak szeretete, igazságszeretet; 4. megelégedett szív, ne legyen fősvény és telhetetlen; 5. erősség a szívnek állhatatossága és bátorsága minden nyavaja elszenvedésére; 6. mértékletesség, józanság és vigyázás; 7. igazmondás.⁵¹

⁴⁸ Luther, Márton (1523): *A világi felsősről*. Fordította: Mayer Endre. 407-408.

⁴⁹ Heltai Gáspár és Bornemisza Péter művei (1980): *Egykötetes prédikációs könyv, Az fejedelemségekről*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó. 1203.

⁵⁰ Heltai Gáspár és Bornemisza Péter művei (1980): *Egykötetes prédikációs könyv, Az fejedelemségekről*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó. 1205.

⁵¹ Heltai Gáspár és Bornemisza Péter művei (1980): *Egykötetes prédikációs könyv, Az fejedelemségekről*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó. 1208.

A fejedelem bölcsességét és azokból a jelenlévő rendelkezésre okosodjanak és a jövőendőkről jó módon⁵² gondoskodjanak. Tartsanak jó és igaz tanácsadókat, mert nincs olyan ember, aki önmagától mindent értene.⁵³

Háromra nézzen: Istenre, magára és az alattvalóira.

1. Minden rend, ki fejedelmi tisztet visel akár király, akár bíró, nagy vagy kicsiny legyen, ha csak egy szolgája családja is van, neki ura gazdája első gondja legyen: mindenkor Istenre nézzen.

Kívánja ezeket: ismerje meg, hogy a fejedelemséget Isten adja; Istenfélő kell, hogy legyen, igyekezzem az ő parancsai szerint élni; nézzen az Úristenre, ő ítélete szerint ítéljen, majd e szerint cselekedjék, a fizetésbe és a büntetésbe.

2. Önvizsgálat. Isten előtt becsületes és kedves.
3. Harmadrend: alattvaló, azokhoz hasonló ember kik fölött pásztorkodik, kiknek fő uruk az Isten.⁵⁴

A fejedelmi tisztségviseléséből adódóan különböző nehézségekkel kellett szembenéznie, amelyeket el is kellett túrnie, ezek a következők voltak: rettegés, irigység, perpatvar, szidalom.

Az alattvalók mivel tartoznak az ő előtte járóknak?

1. Isten képmásaként becsüljük
2. tisztjét a mi tisztünkénél nagyobbra becsüljük
3. minden jóban, neki engedjünk, szolgáljuk, segítsük, adóját megadjuk, érte imádkozunk, hálát adunk, bűneit megbocsátsuk.⁵⁵

Először tisztséggel: Isten képeként tisztel; személyét is tisztelni; jóban engedelmeskedni.⁵⁶

Mivel tartozik a község a fejedelemnek?

1. becsülettel

⁵² ezalatt a közjót értette

⁵³ Heltai Gáspár és Bornemisza Péter művei (1980): *Egykötetes prédikációskönyv, Az fejedelemségekről*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó. 1209.

⁵⁴ Heltai Gáspár és Bornemisza Péter művei (1980): *Egykötetes prédikációskönyv, Az fejedelemségekről*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó. 1010.

⁵⁵ Heltai Gáspár és Bornemisza Péter művei (1980): *Egykötetes prédikációskönyv, Az fejedelemségekről*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó. 1214.

⁵⁶ Heltai Gáspár és Bornemisza Péter művei (1980): *Egykötetes prédikációskönyv, Az fejedelemségekről*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó. 1216.

2. engedelmisséggel: 1. Istentől van a fejedelemség, 2. lelkiismeret, engedetlenség ellen, 3. Isten kemény bosszúállása az engedetlenekkel szemben, 4. jó cselekedetnek tisztesség.⁵⁷
3. könyörgéssel: a fejedelemségnek Isten bölcsességet, erőt és Istenfélő lelket, jó tanácsokat, gondviselést, engedelmes, hívő szolgákat és csendes birodalmat.⁵⁸

Bírósról a fejedelemnek: a fejedelemnek ítélő polgárnak is kell lenni, kiket kövessenek a többi bírók, ítélőmesterek és polgárok.

Bíróság feladata, hogy meghallgassa a két felet. Jól a végére járjon a dologoknak, majd pedig azok között az Istennek és az országnak törvényei szerint igazat ítéljen és szolgáltasson.

Háromra erősen vigyázzon mindenkor:

1. Istent félje, iszonyodjék haragjától, óvja magát. Nem embernek ítélte, hanem Istennek, nincs hamisság a jóságban
2. szorgalmas és jó vigyázó legyen, hogy igazán megértse mind két félnek ügyét, dolgát.
3. jó értelme legyen, törvényekben, mindenféle dologról igaz ítéletet tehessen. Ne a sokaságot nézze, hanem az igazságot!

A három alaptényező mellett, további három kiegészítést is hozzáfűzött Bornemissza:

4. az igazságra hajlandó szíve legyen, azt igen szeresse és azt mindenkor a törvényekhez szabja.
5. mindenkire egyenlő legyen befolyásolás nélkül. Ne személyre ítéljen, hanem igazságra.
6. ajándékra ne nézzon, az ajándék értelmesnek eszét megvakítja. Behunyta szemmel és mintha keze csonkja lenne.⁵⁹

Engedelmisség a bíróságnak, amely szerint a következő háromra kell tekintenie: 1. törvény; 2. bűnös; 3. község.⁶⁰

⁵⁷ Heltai Gáspár és Bornemisza Péter művei (1980): *Egykötetes prédikációskönyv, Az fejedelemségekről*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó. 1219.

⁵⁸ Heltai Gáspár és Bornemisza Péter művei (1980): *Egykötetes prédikációskönyv, Az fejedelemségekről*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó. 1220.

⁵⁹ Heltai Gáspár és Bornemisza Péter művei (1980): *Egykötetes prédikációskönyv, Az fejedelemségekről*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó. 1221.

⁶⁰ Heltai Gáspár és Bornemisza Péter művei (1980): *Egykötetes prédikációskönyv, Az fejedelemségekről*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó. 1224-1225.

Minmű ellenvetésnek vadnak az értelem ellen?

1. bűnös ember fogadást tesz, az fejedelem megkegyelmezhet
2. bűnösnek meg kell kegyelmezni
3. Istennek kegyességet követni, meg kell kegyelmezni, ha a törvény engedi
4. a fejedelmek a törvények és az igazságnak kiszolgáltatói legyenek.

„A miképpen a jó pásztor az juhok nyírni, az ő gyapjával és tejével él, de önmagát farkas módra el nem nyeli, így a jó fejedelem a törvény szerint való jövedelemmel megelégszik és az szegény községnek bőrét le nem vonsa és csontját meg nem vágja.”⁶¹

Hadakozás hat oka: békességért; nyugalomban és békességben magát és népét tarthassa Isten ígéje tanulásra; örök életre való testek oltalom; haza védelme, oltalma; tisztességes törvények, jó rendtartás, jó erkölcsök oltalma; a gonosztevők megbüntetése.⁶²

Tanulni, kell, hogy milyen hat főtiszt legyen; hat nemes erkölcs és magatartás; mint nézzen Istenre, magára alattvalóira; tűrje békességgel sokféle nehézségeket; tartsák magukat az ő alattvalóik is; tartsa magát az bíróságban és hadakozásban.⁶³

A középkorban nem volt közjó, nem voltak államok, ahogy határok sem voltak. Van császár, aki a világi feje és a pápa, aki a spirituális/egyházi uralkodó volt. Nincs különbség a külső és a belső védelem között. A háborúkat ilyen belső védelemként fogta fel. Evangélikus író Bornemissza Péter, Lutheránus gondolatokkal.

Luther által kezdenek kialakulni a fejedelemségek kialakulása kisebb közösségek kerülnek a középpontba. Humanizmus megjelenése. Reformációval jön el, hogy leredukálódik mi a feladata a rendvédelemnek.

1.1.2.3. A humanista fejedelem

Az olasz status szóból eredő állam szavunk Niccoló Machiavelli (1469-1527): *A fejedelem* című könyvének 1532 évi megszületése óta terjedt el a köztudatban. Az államokat Machiavelli szerint a közjó szolgálata teheti naggyá, vagyis az, hogy

⁶¹ Heltai Gáspár és Bornemissza Péter művei (1980): *Egykötetes prédikációs könyv, Az fejedelemségekről*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó. 1230.

⁶² Heltai Gáspár és Bornemissza Péter művei (1980): *Egykötetes prédikációs könyv, Az fejedelemségekről*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó. 1232-1233.

⁶³ Heltai Gáspár és Bornemissza Péter művei (1980): *Egykötetes prédikációs könyv, Az fejedelemségekről*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó. 1235.

mennyire lesznek képesek azok rendet létrehozni.⁶⁴ A reneszánsz korának gondolkodója Machiavelli az állam feladatáról ír, amit a gyakorlati politikai elemzés fényében az akkori státusz, vagyis az állam állapotának felmérésével kezd.

Az államokat Machiavelli szerint a közjó szolgálata teszi naggyá, amiről véleménye szerint, a köztársaságokban gondoskodnak legjobban. A köztársaság stabilitásának feltétele az életviszonyok hasonlóságában mutatkozik meg. Ahogyan írja is: *„Ahol tehát nagy egyenlőség uralkodik, ott alapítsunk köztársaságot, ahol ellenben nagy egyenlőtlenség uralkodik, ott monarchiát kell alapítani, különben olyasmit hozunk létre, ami nem megfelelő és rövid életű lesz.”*⁶⁵ Az uralmi formákat tehát Machiavelli nem elsősorban logikai vagy morális helyességük alapján ítélte meg, hanem főként annak alapján, hogy azok mennyire lesznek képesek rendet létrehozni.⁶⁶ Machiavelli felismerte a fejedelmi abszolutizmus történelmi szerepét, amely véleménye szerint, egyedül képes a korrupst és egymással hadakozó feudális hatalmasságok féken tartására.⁶⁷

*„Machiavellit gyakran rótták meg a politikáról vallott immorális nézetei miatt, de ritkán emelték ki azt az igazságát, hogy minden politika valóban morális felelősséggel is tartozik sikereiért. A politika a siker kényszere alatt áll; minden politikus felelősséggel tartozik azért, hogy a kitűzött célok és az elérésükhöz szükséges eszközök arányban legyenek egymással.”*⁶⁸

Az államot Bayer József elemzése szerint többféle értelemben használja, úgy, mint a politikai hatalom alanya, területi uralom megjelölésére, illetőleg ezek együttesére. Az állam ez alapján tehát meghatározott földterületen élő emberek csoportjának egységes kormányzattal, mindemellett belső és külső szuverenitással rendelkező közössége. A társadalom szervezése, irányítása és vezetése mellett feladata a társadalmi és gazdasági viszonyok rendszerének fenntartása, továbbá a külső védelem biztosítása.⁶⁹

⁶⁴ Nándori Nikolett Petra (2021): Gondolatok a társadalmi szerződéselméletekről és a rendőri hivatásról. *Honestas, Humanitas, Humilitas*. Ünnepi kötet Kerecsi Klára tiszteletére. Szerkesztette: Harmati Barbara, Kovács Szitkay Eszter, Pap András László, Papp Bendegúz. Budapest, L'Hartmann 143.

⁶⁵ Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 90.

⁶⁶ Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 90-91.

⁶⁷ Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 91.

⁶⁸ Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 94.

⁶⁹ Nándori Nikolett Petra (2021): Gondolatok a társadalmi szerződéselméletekről és a rendőri hivatásról. *Honestas, Humanitas, Humilitas*. Ünnepi kötet Kerecsi Klára tiszteletére. Szerkesztette:

Niccoló Machiavelli a firenzei humanista néven ismertté vált filozófus a fejedelemeiről írt 26 fejezetből álló művében fejti ki gondolatait a kormányzásról és a hatalomgyakorlásról. Két számára fontos kulcserényt emel ki, amelyekkel a jó fejedelemnek vagy uralkodónak Machiavelli szerint rendelkeznie kellett, ezek a virtus és a szerencse voltak. A szerencsét ezek közül olyan kontextusban használja, amely hozzásegíti a fejedelmet a hatalomhoz és segíthet a végzetének beteljesítésében vagy a neki rendelt sorsnak a véghezvitelében. A szerencse fontosságát a fejezetek elosztásában is mutatja Machiavelli, ugyanis a mű keretes szerkezete szerint a fejezetek számát kettéosztva a korszak szerencseszámát kapjuk meg a tizenhármát. A virtus a másik kulcsfontosságú erény, amely tradicionálisan a kormányzáshoz és a hadviseléshez szükséges kvalitásokat jelképezi.⁷⁰ A hatalom megszerzéséhez és a megtartásához elengedhetetlenek ezek a kulcsfontosságú erények, amelyet a következő idézettel szemléltetek:

„Mert az új fejedelem cselekedeteit sokkal nagyobb figyelem kíséri, mint az örökös fejedelmét; s ha cselekedeteiben virtus mutatkozik, ez jobban magához köti alattvalóit, mint a származás. S az emberek inkább a jelenben élnek, mint a múltban; és ha jól érzik magukat a jelenben, azt élvezik, s mást nem keresnek; és a fejedelmet védelmükbe veszik, ha más dolgokban megállja a helyét. S így kettős a győzelem, hogy új államot indított útjára, s hogy jó törvényekkel, jó fegyverekkel, jó barátokkal és jó példa mutatóval erősítette; mint ahogy kétszer akkora szégyen, ha valaki fejedelemségre születik, és kevés bölcsessége miatt elveszíti.”⁷¹

Ám azt, hogy milyennek is kell lennie egy fejedelemnek Machiavelli szerint, azt a következőképpen foglalhatnánk össze: *„kegyesnek, hűségesnek, emberségesnek, őszintének, vallásosnak kell nemcsak látszania, hanem annak is kell lennie.”⁷²*

Harmati Barbara, Kovács Szitkay Eszter, Pap András László, Papp Bendegúz. Budapest, L'Hartmann 144.

⁷⁰ Madarász Fanni (2019): *A szerencse, a virtus és a hatékonyság embere – Niccoló Machiavelli politikai ideológiájáról*. <https://ujkor.hu/content/niccolo-machiavelli-politikai-ideologiajarol> (A letöltés dátuma: 2021.12.13.)

⁷¹ Machiavelli, Niccoló (1987): *A fejedelem*. Fordította: Lutter Éva, Budapest, Európa Könyvkiadó. 133-134.

⁷² Machiavelli, Niccoló (1987): *A fejedelem*. Fordította: Lutter Éva, Budapest, Európa Könyvkiadó. 97.

A rendészet legkorábban francia területen alakult ki és Nicolas Delamare (1639-1723) nevéhez köthető, aki első rendészettudományi munkáját a *Traité de la Police* címmel adta ki kétkötetes művét 1705-1707 között.⁷³

Az európai országok közül a modern rendészet kialakulása Franciaországból⁷⁴ indult el, amelynek egyik fontos dátuma 1667-re tehető, amikor is Párizsban elsőként hozták létre az állami rendőrséget. A rendészet történetében a mű mérőföldkönek számított és a következő rendészeti témákat vizsgálata: „vallás; közerkölcsök; egészség; élelmiszerek; közbéke és közbiztonság; közlekedés; tudományok és szabad művészetek; kereskedelem, kézművesség, mechanikus művészetek; cselédség; napszámosság; szegénység”⁷⁵.

1.1.3. A FELVILÁGOSODÁS ÉS A TÁRSADALMI SZERZŐDÉSELMÉLETEK KORA

Az állam kialakulása és az azt alátámasztó, magyarázó elméletek széles palettája ismert. A politikai gondolkodás során született alkotások az adott kor társadalmi változásainak megértésére, értelmezésére és az annak során felmerült történésekre reagált. Ezeknek a válaszoknak, megoldási javaslatoknak a szándékáról általánosságokban elmondható, hogy azt a jobbító szándék, a közjó elérése vezérelte. A nézőpontok, ahonnan azonban megközelítették mindezt különböztek egymástól, ahogyan az érvelés végéhez vezető út is. Mindez elmondható továbbá a felhasználásukról, vagyis a valós politikai döntéshozatalba történő átviteléről és azok effektív megvalósításáról.⁷⁶

⁷³ Sallai János (2019): *A rendészettudomány forrásai, gyökerei*. Gondolatok a rendészettudományról, Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest. 241-248. <http://real.mtak.hu/93732/1/MRTT15.pdf> (A letöltés dátuma: 2021.12.09.) 241.

⁷⁴ Az ókori rómaiak után francia földön a rendet akképpen igyekeztek megőrizni, ahogyan azt korábban a rómaiak megteremtették. A középkorban az uralkodók „rendőrállam” szelleme szerint tartották fenn a rendet.

⁷⁵ Koi Gyula: A francia közigazgatási jogtudomány jellegzetességei (1705–1945). *Polgári Szemle* 11. (2015) 4-6. szám. 240-257. <https://polgariszemle.hu/archivum/100-2015-december-11-evfolyam-4-6-szam/politikatudomany-allamtudomany/705-a-francia-koezigazgatasi-jogtudomany-jellegzetessegei-1705-1945> (A letöltés dátuma: 2021.06.20.) A szerző Koi Gyula a Concha Győző (1905): *Politika. Második kötet (Első fele) Közgazdaságtan* című művére utal vissza, amelyben a francia közrendészeti tudomány 1705. évben négy kötetben Delamare: *Traité de la police* négy kötetű művében 11 részben mutatja be a közrendészet feladatairól alkotott akkori felfogást, amelyek a következők voltak: „1) vallás, 2) közerkölcsök, 3) egészség, 4) élelmiszerek, 5) közbéke és közbiztonság, 6) közlekedés, 7) tudományok és szabadművészetek, 8) kereskedelem, kézművesség, mechanikus művészetek, 9) cselédség, 10) napszámosság, 11) szegénység”.

⁷⁶ A társadalmi szerződéselméletek témaköréhez kapcsolódóan megjelent tanulmányom, amelynek részei a jelen disszertációban is szerepelnek. Lásd: Nándori Nikolett Petra (2021): *Gondolatok a társadalmi szerződéselméletekről és a rendőri hivatásról*. *Honestas, Humanitas, Humilitas*. Ünnepi kötet

A rövid feldolgozás során az államelméletek közül, két oldal kerül bemutatásra és összehasonlításra. Ez a két elmélet liberális és konzervatív nézőpontból közelíti meg a kérdéskört. A kérdés, amelynek megválaszolására vállalkozom az a két elmélet elemzésén keresztül mutatom be a rendőrség társadalomban betöltött szerepét.

Az állam megalakulása a társadalmi szerződéselméletek tükrében

A *virtu*, az *erény* szerepét maga Machiavelli is hangsúlyozza, de nála a szó jelentése olyan átalakuláson megy keresztül, amely mindenekelőtt azt jelenti, hogy a fejedelem -az erő és a bölcsesség alkalmazásával- mennyire képes a körülmények és az idő változásainak megfelelően élni az erényeivel. Ezen rugalmasság nélkül nem tarthatja meg a hatalmát és elvesznek a rend és a belső béke áldásai az alattvalók számára.⁷⁷

„Machiavellit gyakran rótták meg a politikáról vallott immorális nézetei miatt, de ritkán emelték ki azt az igazságát, hogy minden politika valóban morális felelősséggel is tartozik sikereiért. A politika a siker kényszere alatt áll; minden politikus felelősséggel tartozik azért, hogy a kitűzött célok és az elérésükhöz szükséges eszközök arányban legyenek egymással.”⁷⁸

Az államot, mint kifejezést többféle értelemben használja úgy, mint politikai hatalom alanya, területi uralom megjelölésére, illetőleg ezek együttesére. Az állam, tehát meghatározott földterületen élő emberek csoportjának egységes kormányzattal, mindemellett belső és külső szuverenitással rendelkező közössége. A társadalom szervezése, irányítása és vezetése mellett az a feladata, hogy a társadalmi és gazdasági viszonyok rendszerét fenntartása, továbbá biztosítsa a külső védelmet.

A 19. század politikai elméletét két döntő tényező határozta meg igazán. Az egyik közülük a korszakhatárt jelentő francia forradalom, amely előidézte az ancien régime bukását és a rendiség eltörlését. A későbbi politikai gondolkodásra nagy hatást gyakorolt, aminek középpontjában a francia forradalom politikai eseményeinek és következményeinek értelmezése állt. Merítve mintákat a forradalom, a demokrácia, a nemzeti szuverenitás felfogásához. Az Angliából kiinduló ipari forradalom volt a

Kerecsi Klára tiszteletére. Szerkesztette: Harmati Barbara, Kovács Szitkay Eszter, Pap András László, Papp Bendegúz. L'Hartmann, Budapest. 145.

⁷⁷ Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 93.

⁷⁸ Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 94.

másik döntő fejlemény, amely kis időeltolódással ugyan, azonban a kontinensre is átcsapva gyorsította fel az ipari kapitalizmus fejlődését és vele párhuzamosan a polgári társadalom kialakulását. A polgári társadalom és a politikai állam fokozódó szétválásához vezetett, ami azonban megteremtette a polgári fejlődés sajátos politikai mozgásterét. A politika igazán autonóm világáról innentől kezdve lehet igazán beszélni és válnak a politikai harcok szerepe döntővé a további fejlődés alternatíváinak eldöntésében. Ekkor alakulnak ki a modern állam alapvető funkciói, amelyek bár valamelyest átalakulva, de máig meghatározó jelentőséggel bírnak. Az így elkülönült politikai államnak egyik oldalról meg kellett szabadítani a tőke mozgását a rendi politikai kötöttségektől; hozzá kapcsolódóan pedig a külső-belső piacot kellett biztosítani és az egységes nemzetállamba foglalt társadalmat. A másik oldalról pedig gondoskodnia kellett a polgári társadalom konfliktusainak kezeléséről, hogy azt a belső harcok ne vessék szét. A társadalmi szerződés elmélete az állam általában vett működését igazoló elmélet. A szerződéselméletet egészíti ki a természet törvénye, amely törvényhozástól, megállapodástól, hagyománytól és bármilyen emberi intézménytől független ideális törvény, vagyis az egyetemes erkölcsi rend létét tételezi fel. A társadalmi szerződéselméletek liberális szemléletmód szerint közelíti meg az állam és a társadalom egymáshoz való viszonyát és a közöttük létrejött szerződés elemeinek vonatkozásait. A formálódó polgári társadalom új politikai törésvonalai mentén mindenekelőtt három, egymással konfrontálódó nagy eszmei hagyomány született, amelyek folyton változó tartalommal ugyan, azonban a mai napig meghatározzák a politikai gondolkodásmódunk kereteit.⁷⁹ A liberalizmus, a konzervativizmus és a szocializmus eszmerendszereinek kialakulását követően a generációk újraértelmezése révén eltérő gondolati hagyományokká szilárdultak. Az ily módon kialakult liberális, konzervatív és szocialista eszmei hagyományt egyaránt lehet politikai filozófiának és politikai ideológiának is nevezni. Attól függően, hogy a hangsúlyt a bennük elhelyezkedő politikai tartalomra vagy annak társadalmi funkciójára helyezzük, ami a társadalmi helyzet, az érdekek tudatosításában és a cselekvés megalapozásában mutatkozik meg. Összességében azonban a nagy ideológiák közös forrásaként lefektethető, hogy azok forrása a múlt században

⁷⁹ Vö.: Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 175-177.

gyökerezik.⁸⁰ „Miután kialakultak, jelentősen át is hatották egymást, ezáltal némiképp relativizálódtak, vagy ellenkezőleg, a vitától elzárkózva mítoszokká merevedtek.”⁸¹

A következőkben a liberalizmusról és a konzervativizmusról írok egy keveset, mindezt annak érdekében teszem, hogy a segítségükkel az ideológiai gondolatmenetek még átláthatóbbá, az abban szereplő következtetések pedig még érthetőbbé váljanak.

a) A liberalizmusról röviden

A liberalizmus kifejezés a latin *liber* (szabad) szóból származik. A liberális eszmék a polgári társadalom kialakulásával egy időben jelentek meg. Általában vett liberalizmus nincs, csak egyes liberális elméletek vannak. Ennek ellenére mégis létezik egy alapvetően liberális világszemlélet, amelynek filozófiai alelveit a klasszikus liberális gondolkodók fejtették ki a XVIII-19. században. Az elmélet középpontjában az egyéni szabadság, a magántulajdon szentsége és sérthetatlensége, s mindkettő érdekében az állam korlátozása áll. Jellemző vonásai közé az ész és a haladás igénye, a vallási tolerancia, a magánérdekek ütköztetéséből kitűnő közjó eszméje, a jólétre való törekvés, a kölcsönös ellenőrzés és a szabadverseny előnyeinek hangsúlyozása.⁸²

A közös elemei a következők:

- a) az emberek természetjogi értelemben elidegeníthetetlen jogai vannak, amelyet az államnak tiszteletben kell tartania. Az állam a természetes jogok érvényesítésének útjába nem állhat. Ezeket a jogokat az általános jogrendszerben rögzítenie és érvényesíteni kell, amelynek törvényei előtt minden állampolgár egyenlő.
- b) A politikai hatalom szekularizálódik, elveszti a vallási szentesítését. A szuverenitás hordozója a nép lesz, nem pedig az Isten kegyelméből való uralkodó. Az állam a polgárok szerződése révén jön létre, amelynek hatalma a nép konszenzusán alapulhat.
- c) Az államnak el kell különülnie a társadalomtól: a politikai hatalom nem szabhatja meg a társadalom és az uralkodó viszonyát. Az alapelv ebben a tekintetben: „olyan kevés államot, amennyit csak lehet; s annyit, amennyi feltétlenül szükséges”⁸³.

⁸⁰ Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 177-178.

⁸¹ Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 178.

⁸² Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 183.

⁸³ Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 184.

d) Az ésszerű államnak mindemellett cselekvésében kiszámíthatónak, azaz jogállamnak kell lennie. Szerveinek oly módon kell kiépülniük, hogy azok a közjót szolgálják és a köz képviselői által ellenőrizhetőek legyenek. Többek között a hatalommegosztás intézményei szolgálják ezt.

e) Az emberi jogok elidegeníthetetlen részét képezi a magántulajdon, ami minden emberi szabadság alapja. Tekintve, hogy belőle következnek olyan további jogok, mint a szabad vállalkozás, ipar- és tanszabadság, szabad kereskedelem stb.⁸⁴

A liberalizmus követelése az idők elteltével beépültek a fejlett polgári demokráciák alkotmányába, ahogyan az ENSZ emberi jogok nyilatkozatába is. A liberalizmus az általános jogegyenlőség eszméjét hangsúlyozta, és a kezdetektől fogva a legfontosabb követelése közé tartoztak az alapvető polgárjogok úgy, mint az egyesülési, gyülekezési, vélemény- és sajtószabadság, a szabad költözködés joga. Ezzel együtt a szellemi alapjogok: a lelkiismereti szabadság és a vallás gyakorlásának szabadsága is bevonultak a modern alkotmányokba.⁸⁵

Az állam és társadalom viszonyával Magyarországon Concha Győző (1846-1933) foglalkozott, aki a szerződéselméletekkel ellentétben konzervatív irányt képviselt. Az 1901-ben *A rendőrség természete és állása szabad államban* címmel megjelent székfoglaló értekezése szerint, a következőképp határozható meg röviden. Az állam, mint a társadalom rendjének fennállása azon tényezőktől függ, hogy a nekik szánt működést kifejthetik, a javak megoszlása, annak használata háborítatlanul folyik a jog szabályai és az államérdek követelményei szerint.⁸⁶ Munkásságáról a tanulmány hátralévő részében írok többet.

b) A konzervativizmusról röviden

A konzervativizmus a modern társadalom kihívásaira válaszul született meg. A dinamikussá vált társadalom és gazdaság ellentmondásai, a hagyományos politikai intézmények egyensúlyának megbomlása és az erkölcsi hanyatlás állt kritikájának középpontjában. A fő jelentése szerint a hagyományosan fennálló rendet kívánta megőrizni, ha nem is változatlanul, de legalábbis megfontolt és részlegesen bevezetett reformok útján. Konzervatív irányzatok mindig vannak a politikai gondolkodásban,

⁸⁴ Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 183-184.

⁸⁵ Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 184.

⁸⁶ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; *Értekezések a társadalmi tudományok köréből*. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományok Akadémia. 307.

azonban az érdekek védelme, a hagyományos erkölcsi rend, a vallás és az áthagyományozott szokások még nem jelentenek önmagukban konzervativizmust. A tradicionalista magatartás többnyire reaktív, a konzervatív cselekvés ellenben a társadalom, a történelem, a politika által meghatározott tartalomra irányulva, annak interpretációjára épül. Konzervativizmusról tehát csak a 19. századtól kezdve beszélhetünk. A konzervatív gondolkodás elméleti középpontja Karl Mannheim szerint, a felvilágosodás alapját képező természetjogi gondolkodással történő szakítás jellemezte. A törvényeket és erkölcsöt az értelem általános törvényéből vezeti le éppúgy, mint az ember jogait. A „természet” és az „értelem” azonosulásának felfogásában az értelem ismeri fel és látja be a dolgok természetét. A *lex naturae*, tehát összekapcsolódik ebben az értelemben a felvilágosodás értelmébe vetett hitével, a természettudomány paradigmájával, az atomisztikus gondolkodással és a társadalmi szerződéselmélet konstrukciójával.⁸⁷

A konzervativizmus azonban nem csupán tartalmilag támadja a természetjogi gondolkodást, a társadalmi szerződés elméletét, a népszuverenitás és az elidegeníthetetlen emberi jogok doktrínáját. Hanem elveti az egész gondolati érvelést, miszerint, az értelem elsődlegességét, vagyis az általános elvekből levezetett deduktív logikai érvelést, a történelmen alapuló általánosításokat, az atomizmust és az erkölcsi doktrinárséget. Az értelem uralmával állítja szembe tehát a történelmet, az életet, a nép kollektív emlékezetét. A konklúzió szerint, az világ nem az értelem körül forog, hanem az értelem maga is része az élet teljességének alárendelt világ aktivitásának. A konzervativizmus filozófiai alapeszményei szerint, a kiindulópontját az ember erkölcsi esendősége képezi. Minden társadalmi szervezet hosszú és szervezeti fejlődés révén jön létre. Továbbá az emberi jogoknál többet számítanak a kötelességek. Éppen emiatt hangsúlyozzák a konzervatívok a természetfeletti forrásból származó morális kényszer szerepét, amelyben az egyén jogainak hangsúlyozása csak a kötelességek rovására történhet, s ez könnyen megbonthatja a közösség harmóniáját. Az emberiség természetes állapota nem az egyenlőség, hanem épp ellenkezőleg, a természetes egyenlőtlenség, amelynek a társadalmi hierarchiában is meg kell jelennie.⁸⁸

A modern konzervatív gondolkodással kapcsolatban Roger Scruton⁸⁹ fejtette ki elméletét. A könyvének elején kifejti azt az álláspontját, miszerint sokak véleménye a

⁸⁷ Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 210-211.

⁸⁸ Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 211-212.

⁸⁹ Scruton, Roger (1995): *Mi a konzervativizmus?* Budapest, Osiris Kiadó.

konzervativizmusról, hogy az igenis a modern korát élő konzervatív gondolkodásmódot a gyökértelenség tudata és a lelki egyensúly megbomlása hívta életre. Mindemellett azonban azt is hozzáteszi, hogy a konzervativizmus a francia forradalomra érkezett reakció volt, amelyet az emberek boldogtalanságának ellenszereként hívtak életre. Ez a hozzáállás, amelyet az előbb említett reakció váltott ki és hívott elő nem csupán a forradalmárookra volt jellemző, hanem az alkotmányosan gondolkodó szocialistákra is, de még a magukat liberálisnak nevező politikusokra is, akik a társadalmi átalakulás eszközét nem az erőszakos konfrontációban látják, hanem a jogban keresik.⁹⁰

A társadalmi szerződés elméletei

Az elméletek normatív jellegükből adódóan nem azt írják le, hogy milyen a tárgyuk a valóságban, mindinkább az egyes alapfeltétel elfogadását követően azt, hogy milyennek kell lennie.

A klasszikus társadalmi szerződéselméletek, azok teljességében a 17-18. században bontakoztak ki. Thomas Hobbes, John Locke és Jean-Jacques Rousseau munkássága nyomán váltak ismertté alapvetően. Olyan máig ható gondolatvilágot alkottak meg, ami a társadalom és az állam létrejötte, a közhatalom eredetének, a hatalomgyakorlás, valamint a hatalom iránti engedelmisség vagy ellenállás jogosságának, avagy jogtalanságának filozófiai magyarázatául szolgált. Alaptézise szerint, a társadalmat és az államot megelőzően létezett egy úgynevezett természeti állapot, amelyet a feltételezés szerint, kiszolgáltatás és ennek okán bizonytalan körülmények jellemeztek. Eme áldatlan állapot felismerése vezette az embereket arra a megállapításra, hogy biztonságuk érdekében lemondva természetes jogaikról vagy azok egy részéről, önként társulási szerződést kössenek. Ezáltal hozva létre egy szervezett társadalmat és államot. A klasszikus szerződéselméletek a következő kérdésekre keresték a választ: Hogyan jön létre az állam? Mi igazolja az állam hatalomgyakorlását? Mi indokolja az engedelmisséget? Melyek az állam tevékenységének fő irányai, funkciói?

A politikai individualizmus képviselője Thomas Hobbes (1588-1679) véleménye szerint, az állam értelme a mesterséges gondviselésben rejlik. Hobbes véleménye szerint, a morál a joghoz hasonlóan az állammal együtt jelenik meg.

⁹⁰ Scruton, Roger (1995): *Mi a konzervativizmus?* Budapest, Osiris Kiadó. 11.

A természeti állapotban Hobbes szerint, mindenkinek mindenhez joga van, amit a cél elérése érdekében alkalmasnak talál. A természetes jog és hatalom ezáltal szinonim fogalmak lesznek. Az embert itt nem korlátozza még az igazság sem, hisz ahol nincs polgári jog, ott nincs sem igazságosság, sem igazságtalanság. Az önérdek érvényesülése határtalan lesz. A természeti vagy ősállapotban az emberek egyenlők és szabadok, alapvetően őket a szenvedély és az ész irányítja. A szenvedélyek tárgyát tekintve azonban különbözőek az emberek, amelynek értelmében ilyenek lehetnek: a hatalom, a pénz, a tudás, vagy épp a becsület.

Az emberi természetben a viszálykodásnak három fő okát lehet megtalálni: a versengés, a bizalmatlanságot és a dicsvágyat.⁹¹ Az első arra motiválja az embert, hogy nyereségért, a második, hogy biztonságért, a harmadik pedig, hogy hírnévért törjön rá másokra. Az első azért alkalmaz erőszakot, hogy uralkodhasson mások személye felett, a második, hogy mindezt megvédje, a harmadik pedig semmiségek, egy szó, egy eltérő vélemény vagy a lebecsülésének bármilyen más jele miatt. Ezekből következik tehát, hogy amíg nincs közhatalom, amely mindenkit kordában tart, addig az emberek olyan állapotban élnek, amit háborúnak nevezünk, mindenki háborúja mindenki ellen.⁹² Az állam nélküli természetes vagy ősállapot, tehát az állandó ellenségeskedés és háborúskodás állapota. „Mindenki háborút folytat mindenki ellen.” - *Bellum omnium contra omnes* – „Ember embernek a farkasa.” - *homo homini lupus est* -.⁹³ A halálfélelem okította értelem az, ami előhívta az állam létrejöttének szükségességét. Az állam ugyanis megvéd, amelyért cserébe engedelmességet vár. A társadalom békét és védelmet akar, tehát a végső cél e kettőben rejlik. Az instruált államban az emberek sokasága megállapodás útján megegyezik az átruházott jogai képviselésében.⁹⁴

A társadalmi szerződés nem csupán a törvények elfogadásában mutatkozik meg, hisz az emberek vágyak, érdekek és szenvedély alapján cselekszenek és épp ezek miatt nem tartanak be a törvényt. A békés együttélés alaptörvényeinek betartásához kényszerítő eszközre – államhatalomra – van szükség. Az államhatalom, amelyet Hobbest *Leviatán*-nak (1651) nevez egyfajta mesterségesen létrehozott ember, annak szükséges

⁹¹ Hobbes, Thomas (1999): *Leviatán*. Budapest, Kossuth.168.

⁹² Hobbes, Thomas (1999): *Leviatán*. Budapest, Kossuth.168.

⁹³ Takács Péter (2016): *A társadalmi szerződés elméletei. Jean-Jacques Rousseau a társadalmi szerződésről*. In. Egresi Katalin, Pongrácz Alex, Szigeti Péter, Takács Péter (szerk.): Államelmélet. Győr, Széchenyi István Egyetem Jogelméleti Tanszék. 70.

⁹⁴ Hobbes, Thomas (1999): *Leviatán*. Budapest, Kossuth. 210.

voltát az emberek értelmi úton ismerik fel, de a természeti állapot következményeitől való félelem miatt fogadják el. Az állam tehát korlátlan hatalommal rendelkezik a Hobbesi társadalmi szerződésben.

Az állam törvényhozásának korlátját, a természetjogi törvények maguk képezik. A társadalmi szerződés során az uralkodó által alkotott törvények között is különbséget tesz, úgymint rossz törvénytől a jó törvényt, ami a társadalom érdekében jön létre és tölti be rendeltetését. A törvény előtt a nép egyenlő, amiben sem nemesi, sem vagyoni, de még vallási szempontból sincs kivétel. Az állam három fő feladata: a törvényhozás, a hadsereg fenntartása és az adóztatás.

A közhatalom parancsainak, vagyis a pozitív jognak a betartását szintén biztosítja, amelynek megsértése esetén az emberek a rájuk váró kiszabható büntetéstől félnek. A vétkekért kilátásba helyezett büntetés képezi azt a visszatartó erőt tehát, amelynek köszönhetően az embereket a törvények betartására ösztökél. Ezért az instruált közhatalom feladata az, hogy kordában tartsa, a büntetéstől való félelem eszközével, megállapodásai teljesítésére és a természeti törvények betartására kényszerítse az embereket.⁹⁵

Az államforma tekintetében egyetlen emberre ruházható át a hatalom, vagy pedig akartközösséget alkotva egyetlen döntő közösségre. Ami ilyen tekintetben lehet arisztokrácia, a kiválóknak a hatalomgyakorlása; vagy a többség uralma, a demokrácia. Hobbes véleménye szerint, jómaga a feltétlen egyeduralom, az abszolút monarchia mellett van, amelyet a teljességre törőnek, az átfogónak; valamint a tekintélyelvűnek aposztrofál.

A szerződés megszegése esetén az egyes ember nem léphet fel, tekintettel arra, hogy akkor tulajdonképpen önmaga ellen lépne fel. Az állam a szerződést nem tudja megszegni, mivel az emberek azt nem vele kötötték, hanem a hatalmat visszavonhatatlanul ruházzák rá, amelynek értelmében őt semmilyen módon nem lehet megbüntetni.

John Locke (1632-1704) az értekezés a polgári kormányzatról és a második értekezés a polgári kormányzatról című műveiben egy Hobbestól eltérő vagy

⁹⁵ Nándori Nikolett Petra (2021): *Gondolatok a társadalmi szerződéselméletekről és a rendőri hivatásról*. Honestas, Humanitas, Humilitas. Ünnepi kötet Kerezsi Klára tiszteletére. Szerkesztette: Harmati Barbara, Kovács Szitkay Eszter, Pap András László, Papp Bendegúz. L'Hartmann, Budapest. 145.

különbözőnek tekinthető liberális szerződéselméletet fejtett ki, amelyet a polgári demokrácia igazolására használt fel.

Politikai hatalom az a jog, ami a tulajdon szabályozása és védelme céljából, törvényeket hoz. A törvények végrehajtása, csakis a közjó érdekében történhet.

„John Locke politikai nézetei nem légüres térben keletkeztek, hanem mindinkább a korabeli kormánypártiak, Cromwell hívei (independensek), a levellerek (és a tulajdont felszámolni akaró diggerek) és a forradalomban létrejött más, többé-kevésbé radikális áramlatok által teremtetett atmoszférában születtek meg.”⁹⁶

A természeti állapotról Locke a következőképpen vélekedett. A tökéletes szabadság állapota az, amelyben az emberek szabadon dönthetnek a cselekedeteikről, rendelkezhetnek javakkal és személyükkel. Az egyenlőség állapotában minden hatalom és hatáskör kölcsönös, ugyanis senkinek nincs nagyobb hatalma a másíknál. A szabadság állapota a természeti állapot, amiben mindenkit kötelez és az ész szerepét hangsúlyozza. Az egész emberiség békességét és védelmét emeli ki. A polgári kormányzat természeti állapot, ahol uralkodók vannak, az államok függetlenek.⁹⁷

Szerződés, állam, természetes jogok a természeti állapot Locke elméletében is az emberek közötti egyenlőség és a szabadság világaként jelent meg, ám azt Hobbes tanaival szemben véleménye szerint, nem „*mindenki harca mindenki ellen*” jellemezte. Az emberek békés együttélését ugyanis nem csak az erős államhatalom képes megteremteni, hanem az egyéneket összefogó olyan intézmények is, mint a család, a hagyomány, a szokás és az erkölcs. A természeti állapotban a természeti törvény érvényesülése lévén békés állapot érvényesül. A természeti törvény alapján senki sem károsíthat meg egy másik embert életében, szabadságában vagy javaiban. Eszerint Locke azt feltételezi, hogy az embereknek léteznek természetes jogaik, amelyek az élethez, a szabadsághoz és a tulajdonhoz való jog. Ennek alapján már a természeti állapotban ismeretes, a magántulajdon fogalmi köre. A természeti állapot felbomlásában központi szerepet kap a tulajdon és a munka megjelenése. A munka révén ugyanis olyan használati érték jön létre, amelynek köszönhetően az emberek között egyenlőtlenség alakul ki.⁹⁸ Az egyes emberek megnövekedett vagyona, így az ezzel járó tulajdon és biztonság is védelemre szorul.

⁹⁶ Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 124.

⁹⁷ Locke, John (1986): *Értekezés a polgári kormányzatról*. Budapest, Gondolat. 41-43.

⁹⁸ Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 124-125.

A szerződés megkötésének szükségességét az emberek szabad akaratuk által vezérelve, Isten uralma alatt kötik. Egyetlen közösséget létrehozva ezáltal, amelynek a polgári társadalom nevet adta. Locke elmélete szerint, a másik két szerzőtől eltérően két szerződést kötnek: Isten-emberek közössége és emberek közössége-uralkodó között.

Az állam formája a munkamegosztást tekintve a nép(érdek)képviselő; az állam(érdek)feladat végrehajtása, vagyis az igazságszolgáltatás, a törvények betartatása; valamint a külügy.

A szerződések megkötése Locke szerint, az emberek szabad elhatározásából történik, amelynek révén Isten uralma alatt egyetlen polgári társadalmat hoznak létre. Emellett a jogait, vagyis a hatalmat a kormányzatra megbízással ruházzák át. A kormányzat megalkotása nem jár együtt Locke szerint, a jogokról történő lemondással, hanem bizonyos jogok átruházását jelenti, vagyis egyfajta megbízatást. Az állam megbízása olyan feladatok ellátásának megvalósulását jelenti, amelyek egyénileg hatékonyan nem lennének biztosíthatók. Az állam feladata az élet, a vagyon és a szabadság megóvása; vagyis a közjó biztosítása. Az állam érdeke azonban -az uralkodó szuverén volta alapján, Locke szerint- nem léphet túl a köz érdekén. Az államra ruházott bizalmi alapon kötött szerződés, -így a hatalom legfőbb- korlátját, a hatalmi ágak megosztása jelenti. Ami azonban nem, mint egyfajta biztosíték tölti be szerepét, sokkal inkább az államra ruházott feladatok megosztását jelenti.

Locke szerint, az emberek megegyezéses alapon mondanak le végrehajtói és ítélkezési jogokról és azt egy „egységesített hatalom” kezébe adják. Ezzel a hatalmat képviselő uralkodó tulajdonképpen az emberek bizalmának az összpontosítója, a hatalom pedig a közbizalom szülötte.⁹⁹ A hatalom kötelességgel párosul, ami azt jelenti, hogy az uralkodónak nincs joga elkobozni az alattvalói tulajdonát, ellenben kötelessége megbüntetni a tulajdon megkárosítóit. Az emberek bizalma egyben, az uralkodó elfogadását és elismerését, vagyis hatalomgyakorlásának legitimizálódását is jelenti. A neki ajándékozott bizalmat azonban, az uralkodó eljátszhatja vagy megtarthatja.¹⁰⁰

Az állam célja a közjó megteremtése, ezért a hatalom sohasem terjedhet tovább, mint amit ez a cél meghatároz számára.¹⁰¹ „Tehát bármennyire is félreismerik is sokan,

⁹⁹ Locke, John (1986): *Értekezés a polgári kormányzatról*. Budapest, Gondolat. 28.

¹⁰⁰ Locke, John (1986): *Értekezés a polgári kormányzatról*. Budapest, Gondolat. 28.

¹⁰¹ Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 126.

a törvény célja nem eltörölni vagy korlátozni, hanem megóvni és kiszélesíteni a szabadságot: mert a törvényekkel kormányozható teremtménynek összes rendjére érvényes, hogy ahol nincs törvény, ott nincs szabadság.”¹⁰²

A megbízás bizalmi alapon történik, amely a megbízott részéről szolgálatot feltételez. A közhatalom feladata, hogy a megbízóit tehát, e tekintetben a polgári társadalmat kell szolgálnia. Következésképpen, a megbízók kezében a legfőbb hatalom a továbbiakban is megmarad, amelynek értelmében a közhatalom képviselőjének megbízatása visszavonható, amennyiben a belé vetett bizalom megrendül. A kormány megbízásos jellegéből adódóan, a szerződés megszegése esetén a hatalom visszaszáll a társadalomra, fellebbezni pedig az éghoz kell. A törvényhozók hatalma a társadalomban, a közjó megteremtésére korlátozódik.¹⁰³

A társadalmi békét és biztonságot továbbá Locke, Hobbes-szal ellentétben nem tekintette magától értetődőnek, hanem arra mindinkább, mint a természetes javak, vagyis a tulajdon biztonságos élvezetét garantáló rendként gondolt.

A szerződéselméletek radikálisabb megalkotója Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) volt, aki a természetjog létezését is megkérdőjelezte.

Az ellentmondás egyik forrásaként a felvilágosodás északultusával szembeni lázadásában mutatkozott meg. Eszerint Voltaire és Rousseau a felvilágosodás ellenpontjainak tekinthetők annyiban, hogy míg az egyik az ész, a megfellebbezhetetlen ráció, a másik a természet, természetes hajlamok és érzelmek embere volt. Rousseau ellentmondásos alakját az határozta meg, hogy egyszerre volt képviselője és kritikusa is a felvilágosodásban rejlő modernitásnak.¹⁰⁴ „A tiszta ész századában az érzelmek jogait hangsúlyozta, a kritikai értelem arroganciájával szemben az egyszer érzés tisztaságát, a jóindulat és a kölcsönös tisztelet szerepét hangsúlyozta ki.”¹⁰⁵

A rousseau-i paradoxonnak¹⁰⁶ is keresztelt megállapítása szerint, a természeti állapot békésnek volt tekinthető. az emberek egymástól függetlenül, önfenntartóként éltek egymás mellett és természetüket az általános jószág állapota jellemezte. A

¹⁰² Locke, John (1986): *Értekezés a polgári kormányzatról*. Budapest, Gondolat. 77.

¹⁰³ Locke, John (1986): *Értekezés a polgári kormányzatról*. Budapest, Gondolat. 189-192.

¹⁰⁴ Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 135.

¹⁰⁵ Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 136.

¹⁰⁶ Takács Péter (2016): *A társadalmi szerződés elméletei. Jean-Jacques Rousseau a társadalmi szerződésről*. In: Egresi Katalin, Pongrácz Alex, Szigeti Péter, Takács Péter (szerk.): *Államelmélet*. Győr, Széchenyi István Egyetem Jogelméleti Tanszék. 83.

társadalom megalakulásával, a család, a munkamegosztás, a tulajdon megjelenésével és a föld felosztásával egyenlőtlenség keletkezett és hadiállapot bekövetkezéséhez vezetett. Melynek során az erősek szolgásgába taszították a gyengébbeket.¹⁰⁷ Adódik tehát a kérdés, miszerint vissza kell-e térni a természethez? A legszélsőségesebb gondolkodóként is aposztrofált szerző, aki a fejlődés értelmét is megkérdőjelezte arra jut, hogy a társadalomban kell eredményesen élni.¹⁰⁸

A társadalom igazságtalannak tartott rendjét véleménye szerint, a társadalmi szerződés alapjainak újragondolásával lehet orvosolni; egy igazságosabb, demokratikusabb közrend létrehozásával.¹⁰⁹ Az új társadalmi állapotban Rousseau előfeltételezi, hogy a polgárok már rendelkeznek a szükséges köztársasági erényekkel.¹¹⁰

Következésképp úgy gondolta, hogy a fejlődés rossz irányba halad. A szabadság iránti vágya ellentétben állt azzal a ténnyel, miszerint a szabadság nem a korlátoktól mentes szabadság vágyából ered. A korlátok képezik azt a mesterségesen kialakított rendszert, ami azonban bizonyos értelemben és mértékben történeti- és hagyományszerű, tehát társadalmi is. Az ellentmondásosság itt abban mutatkozik meg, hogy Rousseau nem számolt azzal a ténnyel, hogy ha és amennyiben a mesterségesen kialakított korlátokat lerombolja, akkor azzal együtt a társadalom alapjait is megsemmisíti.¹¹¹ A társadalmi szerződés Rousseau-nál külsődleges alaki, amit az emberek nem egymással, illetve nem is az emberek és az uralkodó kötnek egymással szerződést, sokkal inkább az egyes emberek önmagukkal kötik, hallgatólagosan. Ezzel a passzív hozzáállást tanúsító bejegyzésükkel fogadják el az így kialakult hatalomgyakorlást. A társulási szerződésnek köszönhetően az önként társult emberek feltétel nélkül, minden egyes jogukról lemondanak a közösség javára. Ennélfogva ismételtelen mindenki egyenlő helyzetbe kerül a társadalomban. Olyan szerződést kell kötni, amelyben szabadok és erényesek maradnak az emberek. Mindez az emberi természet megváltoztatása révén tud megvalósulni. Amennyiben ugyanis a társadalmi lét, a természeti állapot jóságos emberét önzővé tudta változtatni, akkor ez azt is jelenti egyúttal, hogy az emberi természet - például neveléssel - alakítható. Ezáltal, ha a

¹⁰⁷ Rousseau, Jean-Jacques (1997): *A társadalmi szerződésről*. Budapest, PannonKlett. 22-23.

¹⁰⁸ Rousseau, Jean-Jacques (1997): *A társadalmi szerződésről*. Budapest, PannonKlett. 23-24.

¹⁰⁹ Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 136.

¹¹⁰ Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 140.

¹¹¹ Takács Péter (2016): *A társadalmi szerződés elméletei. Jean-Jacques Rousseau a társadalmi szerződésről*. In: Egresi Katalin, Pongrácz Alex, Szigeti Péter, Takács Péter (szerk.): *Államelmélet*. Győr, Széchenyi István Egyetem Jogelméleti Tanszék. 83-84.

magánérdekeiket háttérbe helyező és a közösség javának előtérbe helyezését kereső egyének kötnék szerződést, akkor megvalósul az erényesség és a szabadság is. Így válik lehetségessé az általános akarat, vagyis a közjót megvalósító akarat irányítása alatti egyesülés úgy, hogy mindemellett nem válnak alávetetté. Az emberek nem lesznek alárendeltek, szabadok maradnak, mert a közösségi énükkel mindig a közjó érdekeit tartják szem előtt.¹¹²

A jó állam kiemelt feladata az általános emberi akarat képviselése. A végrehajtás a kormány feladata, ami a főhatalom és a társadalom közé iktatott testület. A törvényhozás során a társadalomra tartozik, ezért közvetlenül vesznek részt a döntéshozatalban, ennél fogva az nem a közhivatalnokok vagy a főhatalom képviselőinek a feladata. A törvény tehát, az általános emberi akarat megnyilvánulása. A törvények célkitűzései elsősorban a szabadság, valamint az egyenlőség.¹¹³ Az ember megőrzi a szabadságát a korlátok közé szorított általános emberi akarat formájában is méghozzá. A kormány feladata, hogy az egyenlőséget megőrizze, vagyis arra kell törekednie, hogy a mesterségesen létrehozott polgári társadalomban, minden ember egyenlőképpen részesüljön a javakból, a mértékletesség betartásának kötelezettségei mentén. Következik ebből az, hogy senkinek ne jusson belőle túlságosan sok és senkinek ne jusson abból túlságosan kevés.¹¹⁴

Az állam számára véleménye szerint, igencsak fontos, hogy minden polgárnak legyen vallása, amely megtanítja szeretni a kötelességeit. A vallás tantételei mind az állam, mind a polgárok szempontjából annyiban érdekesek, amennyiben tárgyuk az erkölcs, valamint azok kötelességek, amelyeket más hívőtársukkal szemben betartani kötelesek.¹¹⁵

A hatalmat gyakorló korlátja abban mutatkozik meg, miképpen az emberek alapvető jogaiba, úgy, mint a (magán)tulajdon, a vallás, a lelkiismeret és az egyesüléshez való jogaiba nem avatkozhat be. Az államformák tekintetében köztársaságnak nevez minden olyan államot, ahol a törvények uralkodnak, így még az egyeduraltat is. Amikor is az uralkodó megszegi a felhatalmazása során kapott kötelezettségeket és a rábízott feladatokat, akkor felbomlik az állam, a zsarnokot pedig likvidálni szükséges.

¹¹² Rousseau, Jean-Jacques (1997): *A társadalmi szerződésről*. Budapest, PannonKlett. 43-46.

¹¹³ Rousseau, Jean-Jacques (1997): *A társadalmi szerződésről*. Budapest, PannonKlett. 30-40.

¹¹⁴ Rousseau, Jean-Jacques (1997): *A társadalmi szerződésről*. Budapest, PannonKlett. 58-59.

¹¹⁵ Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 143.

A szerződéselméletek rövid elemzése

A szerződéselméletek közös és kötelező elemei alapján tehát, egy olyan természeti (ös) állapotot feltételez, ami megelőzte az állam és a társadalmi állapotot, valamint a tételes törvényeket. Az okot, amely miatt a természeti állapotban az emberek ésszerű döntésre alapozva szükségszerűnek érzik azt, hogy a közjó védelme és a béke megőrzése érdekében önként társulásra lépjenek. A szabad akaratból meghozott társulási szerződés lévén a nép, engedelmesen aláveti magát az uralkodónak, kormányzásnak; melyért cserébe jó kormányzást és általános biztonságot ígér. A szerződés lévén létrehozott tételes ember által alkotott törvényről azt feltételezi, hogy az az egyetemes erkölcsi rendre épül és ennek okán megfelel a természetjognak.

A társadalmi szerződéselméletek Hobbes-nál, Locke-nál és Rousseau-nál is politikai társadalmat eredményeztek. A polgári társadalom, a politikai államtól megkülönböztetve egy új, modern világot alkotott, amely a tőkés magántulajdon és a szabadpiac termékeként jött létre. Az egyének életesélyeit már nem a születés rendje döntötte el a világban, hanem minden polgár alapvető jogi egyenlősége, alkotmányosan biztosított politikai részvételi lehetősége, és az esély, hogy a társadalmi helyzetét saját hivatásában elért teljesítménye alapozza meg, nem pedig a rendi privilégiumok. A polgárság eszménye a szabad és egyenjogú polgárok társadalma volt tehát. Ez a szabadság mindenekelőtt, a tulajdon biztonságának és a vállalkozás szabadságának volt köszönhető.¹¹⁶

Locke elmélete a Hobbes elméletével ellentétben már nem csupán kiindulópontjában tekinthető liberálisnak. A kormányzat hatalmát nem csak az egyénektől, a kormányzottak beleegyezéséből származtatja, hanem azt eleve korlátozottnak is tekinti.

Arra a kérdésre, amely szerint az ember alapvetően jó vagy alapvetően rossz, nincs egységesen elfogadott álláspont. Hobbes véleménye szerint, a társadalmi szerződés megkötése tette lehetővé az emberek számára a vadság szörnyű állapotából történő kiemelkedést. Locke állásfoglalása alapján, az emberek eredendően jók és együttműködőek voltak, amelynek értelmében éppen ez a tulajdonságuk tette őket alkalmassá arra, hogy a társadalom magasabb szervezetségi szintjeit hozzák ezáltal létre.¹¹⁷

¹¹⁶ Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 175-176.

¹¹⁷ Finszter Géza (2014): *Rendszertelmélet*. Budapest, Nemzeti Közszerológati Egyetem. 77.

A szabadságnak természetesen van egy másik fogalma Hobbes szerint, ami a rend felbomlásából következik. Ugyanis, ha az államfő nem tartja be a kötelességeit és nem képes a törvények betartásáról gondoskodni, ha nem képes a békét biztosítani és a polgárok védelmét, abban az esetben megszűnnek a vele szemben fennálló kötelezettségek is.¹¹⁸

A közjó szolgálatát a hivatásrendek és azok tagjai a társadalmi szerepek ellátásán keresztül végzik el. A különböző társadalmi szerepek a közjó egyes részeinek, egyes közjavaknak a szolgálatát foglalják magukban.¹¹⁹

A polgári társadalom kialakulása és a forradalmi kihívás a régi, feudális uralmi renddel szemben, amely a francia forradalom hármasszavában – szabadság, egyenlőség, testvériség – öltött maradandó ideológiai alakot. Meghatározva ezáltal az egész század eszmetörténetét, legalábbis Nyugat-Európában és Észak-Amerikában mindenképp.¹²⁰

1.1.3.1. A társadalmi szerződés elméletei és a rendészetelméleti megközelítésének nemzetközi kitekintése

Az angolszász szakirodalom **Cohen, Howard S. és Feldberg, Michael: *Power and restraint. The Moral Dimension of the Police Work*** (Erő és mértékletesség. A rendőri munka erkölcsi dimenziója) című könyvében a társadalmi szerződéselméletekből kiindulva vezeti le a hivatással járó gyakorlatot.

A szerzők már több évtizedre visszamenőleg tették meg első lépéseiket a rendőri munka erkölcsi dimenzióinak megértése felé. 1979-ben a Nemzeti Humanitárius Alapítvány támogatásával megkezdte a működését a Law Enforcement Trainers Institute - Bűnüldözési Oktatók Intézetének tervezését, vagyis a rendőrök számára kidolgozott humán tudományok programját. A történelmi, etikai és a társadalmi gondolkodás világa szempontjából voltak elmaradások. Történészek és filozófusok munkásságainak feldolgozása nyomán etikai, jogi és alkotmányos kérdéseket vesznek górcső alá. A könyv alapvetően arra törekszik, hogy meghatározza az erkölcs alapjait és szabályait, hogy ezáltal értékelje az amerikai rendőrség munkáját. A társadalmi szerződéselméletek felőli megközelítés szemléletmódját hangsúlyozzák. Ezt vezetik

¹¹⁸ Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 115.

¹¹⁹ Boda Mihály: A hivatás és katonai hivatás története és elemei. *Hadtudomány* (2018) 3-4. szám. 135-155., https://www.mhht.eu/hadtudomany/2018/2018_3-4/ht201834_137-157.pdf (A letöltés dátuma: 2018.12.08.) 141.

¹²⁰ Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris. 176.

vissza a köztisztviselők feladatainak elvégzése során jelen lévő felelősségre, ami ehhez a munkához alapvetően kapcsolódik.

A társadalmi szerződéselmélet megfelelő erkölcsi alapot biztosít a rendőri hivatással járó gyakorlati feladatok megértése és értékelése. Az elmélet alapját az angol társadalom társadalmi berendezkedése és kormányzati formája képezi. Az államok legfontosabb politikai dokumentumai, a Függetlenségi Nyilatkozat és az Alkotmány mélyen tükrözik a tizenhetedik és tizennyolcadik századi társadalmi szerződésfilozófia hatását.¹²¹

Tekintettel arra, hogy Thomas Jefferson, a Nyilatkozat főszerkesztője egyike volt azon hallgatóknak, akik a társadalmi szerződéselméleteket a vezető angol politikai gondolkodóitól Thomas Hobbestól és John Locke-tól, a kor legmodernebb politikai filozófusaitól tanulhatott.¹²² A kiáltvány szövegében John Locke nézetei domináltak.¹²³ Helyénvalónak tűnik tehát, hogy a rendőri etika elméletet egy tágabb politikai elméletre kell alapozni, amely az amerikai kormányzat felépítését és gyakorlatát alakította. Végso soron is a rendőrség a kormány leglátványosabb közszolgálati dolgozói közé tartozik, és a legtöbbünk számára a kormány hivatásosai, akiket az utcán jól lehet azonosítani.¹²⁴

A társadalmi szerződés elméletének megalkotásakor a két tizenhetedik századi angol polgári forradalom idején alkotó angol politikai író Thomas Hobbes és John Locke a következő kérdést tették fel: „*Mi a politikai tekintély alapja?*” Némi eltéréssel Hobbes és Locke a kormányról alkotott képet a polgárok közötti megállapodás eredményeként alakította ki. A társadalmi szerződés elmélete tehát, magát a kormányt és az általa gyakorolt hatalmat is az uralkodók és az állampolgárok között létrejött szerződés vagy kompakt termékként kezeli. Ez a szerződés meghatározza mindkét fél számára előírt jogokat és kötelezettségeket.¹²⁵

¹²¹ Cohen, Howard S., Feldberg, Michael (1991): *Power and Restraint. The Moral Dimension of Police Work*. London, Praeger. 24.

¹²² Cohen, Howard S., Feldberg, Michael (1991): *Power and Restraint. The Moral Dimension of Police Work*. London, Praeger. 24.

¹²³ Tarján M. Tamás: 1776. július 4. A Függetlenségi Nyilatkozat elfogadása. <https://rubicon.hu/kalendarium/1776-julius-4-a-fuggetlensegi-nyilatkozat-elfogadasa> (A letöltés dátuma: 2020. 09. 23.)

¹²⁴ Cohen, Howard S., Feldberg, Michael (1991): *Power and Restraint. The Moral Dimension of Police Work*. London, Praeger. 24.

¹²⁵ Cohen, Howard S., Feldberg, Michael (1991): *Power and Restraint. The Moral Dimension of Police Work*. London, Praeger. 25.

Hobbes elképzelése szerint, kevés korlátot szabtak az uralkodó viselkedésére vagy hatalmára. Mindaddig, amíg biztonságot nyújtott az állampolgárok életéhez és vagyonához, gyakorlatilag bármelyik eszközt választhatta, amellyel kormányzott.¹²⁶

John Locke egy másik forradalmi korszakban is írt ezekről a kérdésekről, bár az 1688-as „*dicsőséges forradalom*” aligha volt olyan veszélyes, mint a negyven évvel korábbi polgárháború. A Stuart-monarchia visszaállítása valójában újra felvetette azt a kérdést, hogy a királyok isteni joggal vagy a kormányzók beleegyezésével uralkodnak-e. A második értekezésben Locke a kormányzás célját a kormányzottak részére nyújtott biztonságként aposztrofálta. Ennek során bemutatta, hogy miért ésszerű döntés az emberek számára ezeket a szolgáltatásokat a kormánytól elfogadni, ahelyett, hogy azokat saját maga számára próbálná meg biztosítani. A társadalmi szerződés Locke-féle változata korlátozottabb kormányzati formát hoz létre, mint amit Hobbes elképzel.¹²⁷

A Függetlenségi Nyilatkozat valójában azt állítja, hogy Anglia kormánya már nem tartotta az szerződést az amerikai gyarmatok polgáraival. A Nyilatkozat Locke állításával kezdődik, miszerint „minden ember egyenlőnek teremtett”, és hogy jogosan követelik az életet, a szabadságot és a vagyont (Jefferson a nyilatkozatban a „*vagyont*” helyettesíti a „*boldogsággal*”). Locke véleménye szerint, a jogok elidegeníthetetlenek, vagyis nem vehetők el, sőt nem is adhatók el, mert azokat a kormány nem biztosítja (az embereknek még a „*Természet állapotban*” is megvannak, vagyis olyan állapotban, amelyben az állam nem létezett).¹²⁸ Az állam megalakulását követően sem egyszerűsödek az egyén jogai akkor sem, ha teljesen átadta magát annak a kormánynak. A kormányzat célja, amint azt az amerikai alapító atyák leírták, egyszerűen az, hogy „biztosítsa” azokat a jogokat, amelyekkel az állampolgárok már rendelkeznek, de annak önerőből történő fenntartása során nehézkessé válik. Ezért az emberek beleegyeznek, hogy saját hatalmukat átadják vagy átruházzák a kormányra - ezért döntenek úgy, hogy a társadalom részévé válnak, és nem minden energiájukat az önvédelem és az anyagi javak védelme küzdelmeibe töltik.

¹²⁶ Cohen, Howard S., Feldberg, Michael (1991): *Power and Restraint. The Moral Dimension of Police Work*. London, Praeger. 26.

¹²⁷ Cohen, Howard S., Feldberg, Michael (1991): *Power and Restraint. The Moral Dimension of Police Work*. London, Praeger. 26.

¹²⁸ Cohen, Howard S., Feldberg, Michael (1991): *Power and Restraint. The Moral Dimension of Police Work*. London, Praeger. 27.

Az alapító atyák azt a gondolatot vették át Locke-tól miszerint, ha egy kormány már nem védi meg az egyén élethez, szabadsághoz és tulajdonhoz fűződő jogait, akkor megszünteti az társadalommal kötött szerződését. Viszont az állampolgároknak joga, sőt kötelessége, hogy ezt a kormányt lecserélje egy másikra, amely hatékonyabb munkát végez a „biztonság és boldogság” biztosításában.¹²⁹

John Kleinig: *The ethics of policing* címmel 1996. évben írt könyve, a rendőri etika legátfogóbb módon rendszerbe foglalt filozófiai elemzését foglalja össze. Kleinig, szintén John Locke: Második értekezés a polgári kormányzásról című művére hivatkozva az általa természeti állapotnak nevezett életet bizonyos kellemetlenségek fogják korlátozni, amelyek a racionális embereket ösztönözni fogják a megőrzésük iránti vágyra. Az alapvető joguk, hogy ezt a természetes állapotot polgári állapotba hagyják.¹³⁰

Bár Locke szerint, az embereket teremtőjük és racionális természetük folytán bizonyos alapvető jogokkal - az életre, a szabadságra és a tulajdonra - ruházta fel, e képességek gyakorlásának és biztosításának képességét jelentősen gátolja a tudatlanság, a figyelmetlenség, elfogultság, bármilyen hatalom hiánya, szinte biztosan garantálja, hogy a természeti állapotban lévő életet a félelem, a bizonytalanság és az önhatalmú zavargások állapota jellemez. Ilyen körülmények között Locke úgy véli, hogy bizonyos szabadságjogokra lenne érdemes cserélni a polgári kormányzat valamilyen formája által megígért nagyobb biztonságot.¹³¹

Részletesen elemzi azokat az értékeket, amelyet a hivatásosoknak be kell tartaniuk feladatuk teljesítése során. Kevés foglalkozás igényel ugyanis olyan erkölcsi követelményeket a gyakorló előtt, mint a rendfenntartás. Mégis azonban egyetlen foglalkozás sem volt annyira hiányosan felkészülve a vele szemben támasztott erkölcsi követelményekre, mint a rendőri.¹³² De most, válaszul a lakosság növekvő aggodalmára és a rendőri etika iránti növekvő érdeklődésre, a változás jelei

¹²⁹ Cohen, Howard S., Feldberg, Michael (1991): *Power and Restraint. The Moral Dimension of Police Work*. London, Praeger. 27.

¹³⁰ Kleinig, John (1996): *The ethics of policing*. New York, Cambridge University. 12.

¹³¹ Kleinig, John (1996): *The ethics of policing*. New York, Cambridge University. 12.

¹³² Nándori Nikolett Petra (2021): *Gondolatok a társadalmi szerződéselméletekről és a rendőri hivatásról*. Honestas, Humanitas, Humilitas. Ünnepi kötet Kerezsi Klára tiszteletére. Szerkesztette: Harmati Barbara, Kovács Szitkay Eszter, Pap András László, Papp Bendegúz. L'Hartmann, Budapest. 150.

mutatkoznak. John Kleining könyvét azért írta, hogy ezt az új aggodalom és érdeklődés kezelhetővé váljon általa.

Ez a könyv a rendőri etika legszisztematikusabb, legátfogóbb és filozófiailag legkifinomultabb értekezése, amelyet eddig publikáltak. Részletes elemzést kínál azokról az etikai értékekről, amelyeket a rendőrnek, mint a közösség alkalmazottjának, be kell tartania feladatuk teljesítése során. A könyv tágra foglalkozik a rendőri hatóság alapjaival és céljával, de olyan konkrét problémákkal is foglalkozik, mint: elszámoltathatóság, fizikai erőszak használata, információszerzésre vagy a bűnözői szándék csapdába ejtésére használt stratégiák, a korrupció, valamint a személyes értékek és a társadalmi aggodalmak közötti feszültség.

A jelenleg rendelkezésre álló rendőri etika legteljesebb, legszigorúbb és naprakészebb kezelését kínálva ez a könyv a szerző szerint ideális tankönyv lesz az alkalmazott etika tanfolyama; továbbá a kriminológia filozófiai tanszékein és a jogi egyetemeken hallgatók számára egyaránt.

A normák univerzuma, a szabályok születése

A normák és a szabályok megszületésének folyamatát Francis Fukuyama, *A Nagy Szétbomlás*¹³³ című könyvében személetes módon ábrázolja. A Washington elővárosi részén megfigyelt rituálét írja le, amikor is a társadalmi tőke létrejöttének folyamatát az úgynevezett meztelen csigázást mutatja be. A történet rövid ismertetése szerint, a virginiai Springfieldben Bob's étterme előtt mindig megáll egy sor, minden hétköznapi reggel a csúcsfogalom idején. Amikor is megáll egy autó és két vagy három ingázó beszáll (a vezetőt nem ismerik) azért, hogy eljussanak Washington belvárosába. Ez a rituálé este fordítva mindig megismétlődik, tehát idegenekkel teli autók jönnek a belvárosból és kiteszik az utasaikat, akik aztán átszállva a saját autóikba hazamennek. Azok az emberek, akik ezekben az autókban utaznak, meztelen csigáknak nevezik magukat, amit másképpen „meztelencsigázásnak” neveznek és múltját tekintve egészen 1973-ra nyúlik vissza.¹³⁴

A meztelen csigák az eltelt évek alatt részletes szabályokat dolgoztak ki, amely a következők voltak: sem az autók, sem az utasok nem tolakodhatnak; az utasnak joga

¹³³ Fukuyama, Francis (2000): *A Nagy Szétbomlás. Az emberi természet és a társadalmi rend újjászervezése*. Budapest, Európa Könyvkiadó.

¹³⁴ Fukuyama, Francis (2000): *A Nagy Szétbomlás. Az emberi természet és a társadalmi rend újjászervezése*. Budapest, Európa Könyvkiadó. 197.

van úgy dönteni, hogy egy autóba nem száll be; tilos dohányozni és fizetséget adni vagy elfogadni. Emellett a meztelencsiga-etikett megköveteli, hogy kerüljük az olyan kényes témákat, mint a szex, a vallás vagy a politika. Az egész folyamat rendezetten zajlik, olyannyira, hogy az eltelt időszak alatt csupán két bűneset történt.¹³⁵

A meztelen csigák tulajdonképpen társadalmi tőkét hoztak létre, amellyel összefüggésben kooperatív szabályokban egyeztek meg. Tették mindezt annak érdekében, hogy gyorsabban beérjenek a munkahelyeikre. A meztelencsiga-kultúrában az az érdekes, hogy nem szándékosan hozta létre valaki, azonban példájukon keresztül megfigyelhetjük a társadalmi tőke létrejöttének folyamatát. A társadalmi tőke nem valamiféle kultúrkinccs, ami nemzedékről nemzedékre száll, állítja Fukuyama. Hanem valami olyasmi, amit az emberek nap, mint nap teremtenek, miközben mindennapi életüket élik. A meztelencsigázás egy apró példájával szemlélteti a társadalmi rend alulról történő építkezésének folyamatát. Bár hatókörében korlátozott, azonban azon belül igencsak hatékony. Mindez szembehelyezkedik azzal az elgondolással, amit a legtöbb ember gondol a társadalmi rendről. Mivel, ha valaki megkérdezi őket azt fogják mondani, hogy a rend azért van, mert azt valaki rákényszeríti a társadalomra. Thomas Hobbes, aki a modern politikai gondolkodás egyik képviselője, azt állította, hogy az ember természetes állapota, hogy mindenki háborúzik mindenki ellen. Annak érdekében, hogy az így kialakult anarchiát elkerüljük az állam hatalmas Leviatánjának rendet kellett teremtenie. Éppen ezért sokan a társadalmi rend kifejezést nem is szeretik.¹³⁶

1.1.3.2. A társadalom, egyenlőség és az igazságosság

A társadalmi berendezkedés, avagy a szervezett emberi együttélés legalapvetőbb követelménye az, hogy igazságos legyen. A klasszikus szerződéselméletek ellentmondásainak és hiányosságainak kritikusai közül **John Rawls (1921-2002)** *Az igazságosság elmélete* című munkásságában fejti ki a gondolatait.

A társadalmi berendezkedés legalapvetőbb követelménye az, hogy igazságos legyen.¹³⁷

¹³⁵ Fukuyama, Francis (2000): *A Nagy Szétbomlás. Az emberi természet és a társadalmi rend újjászervezése*. Budapest, Európa Könyvkiadó. 197.

¹³⁶ Fukuyama, Francis (2000): *A Nagy Szétbomlás. Az emberi természet és a társadalmi rend újjászervezése*. Budapest, Európa Könyvkiadó. 198-199.

¹³⁷ Tóth J. Zoltán: John Rawls igazságosság elmélete. *Jogelméleti Szemle* (2005) 1. szám <http://jesz.ajk.elte.hu/tothj212.html> (A letöltés dátuma: 2020. 09. 25.)

Az elmélet szerinti kiinduló állapot filozófiai értelmezése, vagyis az eredeti helyzet értelmezése. Annak a vizsgálata, hogy milyen jellegű érvek szólnak az igazságosság különböző felfogásai mellett, és megvilágításra kerülnek, hogy a hagyományos felfogások egy meghatározott listájáról válogathassanak.¹³⁸

Mielőtt azonban az igazságosság elméletének bővebb kifejtése következne, előbb az egyenlőség filozófiai szempontból történő megközelítéséről ejtsünk röviden, érintőlegesen tehát szót. Az egyenlőségről Warburton a következőképpen vélekedett. Az egyenlőséget álláspontja szerint, gyakran politikai célként mutatják be, mint egyfajta követésre érdemes eszményt. Egalitáriánusoknak nevezik azokat, akik az egyenlőség valamilyen formája mellett érvelnek. Az egyenlőség elérésének mozgatórugója rendszerint, valamilyen erkölcsi megfontolás, amelynek alapja lehet keresztény meggyőződés, vagyis Isten szemében mindannyian egyenlők vagyunk. A minden személynek kijáró egyenlő tisztelet ésszerűségébe vetett kantianus hit, vagy az az utilitáriánus meggyőződés, miszerint az emberek egyenlőkként történő kezelése a boldogság maximalizálásának a legjobb módja.¹³⁹ „Az egalitáriánusok érvelése szerint, az erkölcsi egyenlőség pusztán elismerésen túllépve minden kormánynak igyekeznie kell gondoskodni arról, hogy a kormányzottak életében érvényesüljön is valamiféle egyenlőség.”¹⁴⁰

John Rawls szerint azonban, az egyenlőség (egyformaság) csak feltételezés a valóságban az embereknek nagyon is eltérő érdekeik, értékeik, tulajdonságaik vannak, körülményeik (vagyon helyzetük, tehetségük, tudásuk, fizikai erejük) teljesen mások.¹⁴¹ „Ezért szükség van egy olyan hipotetikus szituáció gondolatára, amelyben ezek a különbségek nem léteznek, mindenki egyforma, mert csak ez biztosítja azt, hogy elfogulatlanul, saját társadalmi helyzetükből fakadó érdekeik nélkül alakítsák ki az igazságosság alapvető felfogását.”¹⁴²

Az igazságosság a legjellegzetesebb igazságosság-elméletek, ellentétben a szocialista elméletekre jellemző elosztó (újraelosztó) felfogással szemben, azok kölcsönös szerkezetűek és negatív jellegűek. Az ebben a tekintetben elfogadott igazságosság olyan intézményrendszert alapoz meg, ami - mindenekelőtt a tulajdon

¹³⁸ Rawls, John (1997): *Az igazságosság elmélete*. Budapest, Osiris Kiadó. 152.

¹³⁹ Warburton, Nigel (2000): *Bevezetés a filozófiába*. Budapest, Kossuth Kiadó. 79-80.

¹⁴⁰ Warburton, Nigel (2000): *Bevezetés a filozófiába*. Budapest, Kossuth Kiadó. 80.

¹⁴¹ Tóth J. Zoltán: John Rawls igazságosság elmélete. *Jogelméleti Szemle* (2005) 1. szám . <http://jesz.ajk.elte.hu/tothj212.html> (A letöltés dátuma: 2020. 09. 25.)

¹⁴² Tóth J. Zoltán: John Rawls igazságosság elmélete. *Jogelméleti Szemle* (2005) 1. szám . <http://jesz.ajk.elte.hu/tothj212.html> (A letöltés dátuma: 2020. 09. 25.)

védelme érdekében – lehetetlenné vagy legalábbis mérsékli, a megtermelt javak állami eszközzel történő újraelosztását.¹⁴³

Az igazságosság körülményei, a helyes fogalmára vonatkozó formális kikötések, a tudatlanság fátyla, a szerződő felek ésszerűsége, kiinduló állapotot jellemző feltételek. Az igazságosság két elve és az átlagos hasznosság elve, vagyis milyen viszonylagos előnyei vannak az igazságosság eme kétféle felfogásának.¹⁴⁴

Az igazságosság elvei, a tudatlanság fátyla mögött kerülnek kiválasztásra, amelyre szükség azért van, mert ezáltal válik biztosítottá az elvek jóváhagyásánál senki nem kerül előnybe vagy hátrányba a természeti véletlen vagy akár a társadalmi körülmények esetlegesége folytán.¹⁴⁵

Az eredeti helyzetet olyan kiinduló állapotként határozzuk meg, amelyben az összes elért megegyezés méltányos. Olyan kiinduló állapot, amelyben a felek, mint erkölcsi személyek egyenlő képvisellel rendelkeznek és az eredményt nem befolyásolja az önkényes esetlegesség, vagy a társadalmi erők viszonylagos egyensúlya. Ebből kifolyólag a méltányossággként felfogott igazságosság, kezdettől fogva a tiszta eljárási igazságosság eszménye szerint történik.¹⁴⁶

„A kölcsönösség és az (újra)osztás elvei között oszcilláló gondolati mozgást a "méltányossággként felfogott igazságosság" elgondolása teszi lehetővé, amelyet teoretikus igénnyel a 20. század egyik legjelentősebb elméletét megalkotó John Rawls fejtette ki.”¹⁴⁷

„A méltányossággként felfogott igazságosság számára, az egyenlőség eredeti helyzete ugyanazt a szerepet tölti be, mint társadalmi szerződés hagyományos elméletében a természeti állapot.”¹⁴⁸

1.1.3.3. A hatalmi ágak elválasztásának elmélete

Montesquieu¹⁴⁹ (1689-1755) *A törvények szelleméről* (1748) című művének XIX. fejezetében fejtette ki a hatalmi ágak elválasztásának elméletét, amely szerint három

¹⁴³ Takács Péter (2016): *A társadalmi szerződés elméletei. Jean-Jacques Rousseau a társadalmi szerződésről.* In. Egresi Katalin, Pongrácz Alex, Szigeti Péter, Takács Péter (szerk.): Államelmélet. Győr, Széchenyi István Egyetem Jogelméleti Tanszék. 111.

¹⁴⁴ Rawls, John (1997): *Az igazságosság elmélete.* Budapest, Osiris Kiadó. 152.

¹⁴⁵ Rawls, John (1997): *Az igazságosság elmélete.* Budapest, Osiris Kiadó. 32.

¹⁴⁶ Rawls, John (1997): *Az igazságosság elmélete.* Budapest, Osiris Kiadó. 154.

¹⁴⁷ Takács Péter (2016): *A társadalmi szerződés elméletei. Jean-Jacques Rousseau a társadalmi szerződésről.* In. Egresi Katalin, Pongrácz Alex, Szigeti Péter, Takács Péter (szerk.): Államelmélet. Győr, Széchenyi István Egyetem Jogelméleti Tanszék. 111.

¹⁴⁸ Rawls, John (1997): *Az igazságosság elmélete.* Budapest, Osiris Kiadó. 31.

¹⁴⁹ Montesquieu (2000): *A törvények szelleméről.* Fordította: Csécsy Imre és Sebestyén Pál. Budapest, Osiris Kiadó.

hatalmi ágat különböztetett meg: a törvényhozást, a végrehajtást és az igazságszolgáltatást.

Finszter Géza, a Montesquieu: A törvények szelleméről című művéből a következőt emeli ki: „A filozófiai értelemben vett szabadság az egyéni akarat gyakorlásában, vagy legalábbis (ha valamely rendszerről kívánunk szólni), amely meggyőződése szerint az ember szabad akaratát gyakorolja. A politikai szabadság biztonságban, de legalábbis az ember saját biztonsága felől alkotott véleményben van.”¹⁵⁰

Balla Zoltán a hatalommegosztásának elméletének vonatkozásában lefekteti, hogy helytelen azon állítás miszerint a teóriát kizárólag a francia felvilágosodáshoz kötik. Ugyanis a hatalommegosztás elméleti alapjait az ókori gondolkodók közül Arisztotelész: Az Athéni állam és a Politika című művében már lefektette, amelyben a demokrácia vonatkozásában mutatja be. Eszerint Arisztotelész a hatalom helyes gyakorlásában a demokrácia nélkülözhetetlensége, vagyis maga a népuralom.¹⁵¹

A rendőrség feladata Joseph Fouché szerint a közrend megőrzése, valamint az, hogy éberben őrködjön az állam és az egyén biztonsága felett, mivel a rendőrség a különböző eljárásokban csak az igazságot tarthatja szem előtt. A rendőrség a jóléti államban a rend képviselője.¹⁵²

*"A rendőrség az igazság fáklyája és nem pallója.
Őrködni mindenki javára és mindenki felett,
az a rendőrség feladata."*¹⁵³

1.1.4. A RENDŐRI HIVATÁS ÉS A MAGYAR TÁRSADALOM

„Magyarországon a rendfenntartásról, közbiztonságról és rendőrségről elsőként Zsoldos Ignác jogtudós értekezett több művében. A szolgabírói hivatalról írt művében (1844-ben) a következőket állapította meg a rendről és rendőrségről: „*Rend magában fenn nem tartódik, annak fenn kell tartatnia. Kik a rend fenntartásában felvigyáznak, s a rendbontókat – törvény szabta büntetéseik elvétele végett – bejelentik: rendőrnek*

¹⁵⁰ Finszter Géza: Erőszakszervezetek vagy biztonságot szolgáltató hatóság? Kriminológiai Tanulmányok 47. kötet (2010) 178-179.

¹⁵¹ Balla Zoltán (2019): *Leegyszerűsített sémák – újragondolható tézisek. Gondolatok a rendészettudományról.* Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság. 26-27.

¹⁵² Fouché, Joseph: Hang a túlvilágról. Lásd: Buisson, Henri (1958): A rendőrség története. „La police – Son Historie” Nouvelles Editions Latines 1. rue Palatine – Paris. 3-5.

¹⁵³ Fouché, Joseph: Hang a túlvilágról. Lásd: Buisson, Henri (1958): A rendőrség története. „La police – Son Historie” Nouvelles Editions Latines 1. rue Palatine – Paris. 3.

neveztetnek. A rendőrség tehát minden jól rendezett polgárzatok egyik fő kelléke, s van is minden művelt országban.”¹⁵⁴

A közrendészeti tudomány címmel, Karvasy Ágoston (1809-1896) egyetemi tanár írt könyvet olyan hivatalos eljárásukban irányt adó szabályzatokról, amelyek a közrendészeti hivatalnokokra vonatkoztak. A közrendészeti tudomány a német Berg által írt „Polizeiwissenschaft” művéből is eredezteti, amelynek 1. §-a szerint, azon elveknek összessége, amelyeknek alkalmazása által az államban a fenyegető veszélyek és háborítások közvetlenül elhárításra-, azoknak káros következményei megszüntetésre vagy enyhítésre kerülnek és az emberek érzékenyebb szükségletei, amelyeket a magasabb műveltség megkíván, kielégülnek. A veszélyek és háborítások, amelyeknek elhárítása a közrendészeti tudomány tárgyát képezi, származhat az emberek gonosz akaratából, vagy azoknak vigyázatlanságából, vagy a természeti elemektől, azaz emberi akarattól független eseményektől. Azon hatóság, amelynek hivatása a sértéseket és háborításokat erre irányuló célirányos intézkedésekkel megelőzni és a közösség legkisebb szükségleteiről gondoskodik, közrendészeti hatóságnak vagy rendőrségnek nevezik.¹⁵⁵

Az állam és társadalom viszonyával a konzervatív szemléletmódot képviselő Concha Győző (1846-1933) az alábbiak szerint vélekedett.

A rendőri igazgatás célja az egész állam és az egész társadalom rendjének előfeltételeit létesíteni. A rendőrség természetének megállapítása Concha szerint, a rend és különösen azon rend iránti eligazodást kíván, amit közrendnek nevezünk.¹⁵⁶

„A rend, a közrend alatt valami olyas állapotot értenek, a mi törvény által meg van határozva.”¹⁵⁷ „A közrend embereknek közös célra való együttműködése, amelyet a jog és a természet határol, de a mely működés a jogi és természeti határok közt, nemcsak az állami szerveknél, de a magánosoknál is szabad.”¹⁵⁸

A közrend és a közbiztonság fogalma, azok értelmezése, illetve a tartalmának és az alkotóelemeinek meghatározása képezi a rendészet elméletének egyik kiemelkedően fontos kérdését. A jogbiztonsághoz fűződő egyéni és állami érdek megköveteli e két

¹⁵⁴ Sallai János: A municipális rendőrségektől a centralizált, állami rendőrségig. 100 éves a magyar rendőrség. *Rendőrségi Tanulmányok* III. (2020) különszám. 10.

¹⁵⁵ Karvasy Ágoston (1862): *A közrendészeti tudomány*. Pest, Athenaeum Kiadó.

¹⁵⁶ Concha Győző (1905): *Politika. Második kötet (Első fele) Közgazdaságtan*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata. 307.

¹⁵⁷ Concha Győző (1905): *Politika. Második kötet (Első fele) Közgazdaságtan*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata. 308.

¹⁵⁸ Concha Győző (1905): *Politika. Második kötet (Első fele) Közgazdaságtan*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata. 308.

fogalom tartalmának egyértelmű, közérthető értelmezését. Concha álláspontja szerint, a közrendet csupán a jogrenddel azonosítani hibás megközelítés. Véleménye szerint, a közrend alapvetően nem más, mint „az emberek közös célra irányuló együttműködése, amelyet a jog és a természet határol” és ez a működés „a jogi és természeti határok között nem csak az állami szerveknél, de az egyéneknél is lehetséges”. A közrend ebben az értelemben három részből áll, amelyek a következők: állami rend, társadalmi rend és a természeti rend. Az állami rend ezen belül az állami szervek működését és szervezetrendszerét jelentette. A társadalmi rendet Concha alapvetően kényszerközösségnek tartotta, aminek két lényeges eleme az érdek és a felebaráti szeretet köré csoportosul. A társadalmi renden belüli „köz”, avagy a társadalom tagjai egymással önként együttműködésre kénytelenek. A harmadik rend a természeti rend ezzel egyidejűleg az első két rend, vagyis az állami- és társadalmi rend működésének biztosít keretet, illetve azok kialakulásának is előfeltétele egyúttal. A közbiztonságot az egyéni szabadsággal állítja mintegy párhuzamba, mikor a rendőri munka és a jogbiztonság kapcsolatáról értekezik.¹⁵⁹ A rendőrség/rendészet feladata az alaptényezők mellett, az állam és társadalom rendjének előfeltételeit létesíteni, biztosítani, a társadalmi rendnek érvényesülését lehetőségessé tenni, és nem magát a rendet.¹⁶⁰ A rendőrség első sorban az által állítja elő a társadalmi rend feltételeit, hogy az egyesek jog által lehetővé tett szabad működését és javait állandó örökdéssel védelmezi mások valószínűsíthető támadása ellen; a már kialakult támadásokat ténylegesen megakadályozza; a támadásokkal megzavart rendet helyreállítja azáltal, hogy a támadás jogtalan állapotát megszünteti, a jogrend helyreállításában történő segédkezés által. Ugyanezeket a pontokat alkalmazza az állami rendre vonatkozólag is.¹⁶¹ A rendőri működés természetét szükségletkielégítő szerepéből kiindulva, a közrendet az emberi szabadságtól és természeti erőktől függő előfeltételekkel látja el. Ebben tehát, a rendőri működés különbözik más állami működéstől. Tekintettel arra, hogy más állami működés az állam célját illetőleg, annak egyes részeit, a nemzeti függetlenséget, a jogot, a közvagyonosodást, a műveltséget, erkölcsöt ápolják, addig a

¹⁵⁹ Podoletz Léna (2014): A közrend és a közbiztonság fogalmának értelmezése Concha Győzőnél. ELTE Jogi tanulmányok, Budapest. 394-395.

¹⁶⁰ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 307.

¹⁶¹ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 307-308.

rendőrség mindezeknek csupán előfeltételeit biztosítja. Azt a külső, ideiglenes biztonságot, amely e célok érdekében való működés pozitív kifejtésében és háborítatlanságában áll. A rendőrség tehát, összességében csupán közvetve járul hozzá az állam céljához.¹⁶²

A rendőrség működését tekintve pedig két részre bontható: biztonsági és közigazgatási rendőrség. A biztonsági rendőrség működésének lényege, az állandó örködésben, a valószínűsíthető intézkedésben, a karhatalom tényleges bizonyosság nélküli alkalmazásában rejlik. A közigazgatási rendőrség működése, a közigazgatás valamiféle állapotának vagy intézményének, műveletének, folyamatának előfeltételeit teszi lehetővé. Az örködés és az emberi szabadság világos megszabása vagy valószínűség alapján, az esetleges karhatalmi megszorítása által.¹⁶³

A rendőrség működésének határát maga a jogrend képezi, amelyet a rendőrség át nem léphet és ezáltal e jogrend által meghatározott körön belül láthatja el feladatát. A jogrend, mivel az emberi életnek állandó, és egyúttal legmagasabb rendű külső szabálya, ilyen tekintetben a jogrendben a rendőrség jogrendje egy különös, a közrend előfeltételeinek meghatározására vonatkozó, alárendelt jogvidék.¹⁶⁴

A diszkrecionális hatalom különösen a politikai rendőrségben ölt testet, amely rendőrségnek az a feladata, hogy az államnak vagy a társadalomnak biztonságával foglalkozzon és legfőképpen a tömegjelenségek ellen irányul: magas rendőrségnek, politikai rendőrségnek nevezetik. A politikai rendőrség gyakorlatilag a rendőri működésnek legfontosabb ága Concha Győző szerint, amely az alkotmány egészére kihatással van.¹⁶⁵

Az állam célja minden ember céljának, érdekének előmozdítása, azaz a közjó, a közérdek, mint mindennapi életben magunkat kifejezzük.¹⁶⁶

¹⁶² Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 309-314.

¹⁶³ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 316-318.

¹⁶⁴ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 320-322.

¹⁶⁵ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 333.

¹⁶⁶ Egresi Katalin (2009): *Concha Győző konzervatív állameszménye*. Forrás: <https://dfk-online.sze.hu/images/J%C3%81P/2009/1/egresi.pdf> (A letöltés dátuma: 2020. 01. 13.) 77.

Az állam sajátosságaként határozható meg a karhatalmi elem, méghozzá abban a tekintetben, hogy az az állam fogalmi eleme. A karhatalom szervei, a rendőrség és a csendőrség, az állam létének szükséges elemei, tehát mivel állam karhatalom nélkül nem létezik.¹⁶⁷

A rendőri munka a legalapvetőbb jogokat – így az élethez és az emberi méltósághoz való jogot – is elkerülhetetlenül érinti, s ez önmagában is indokoltá teszi a különleges biztosítékok megkövetelését. Mindenekelőtt azonban, erkölcsi alapon mérlegelik a társadalom tagjainak magatartását, de saját intézkedéseik indokoltságát is.¹⁶⁸

A feladatellátás deklarálása mellett, már egészen a kezdetektől fogva szükségesnek mutatkozott a hivatás gyakorlásának mibenlétének lefektetése.

A feladatok, amelyek megoldásához – Magyary Zoltán (1888-1945), A hivatásos közszolgálat megoldatlan kérdései címmel írt 1944 évben megjelent tanulmányában – *impérium* (hatalom) kell, mindig is állami privilégium voltak (honvédelem, rendészet, bíraskodás).¹⁶⁹ A hivatásos közszolgálat intézménye a 20. századi államban nagyobb szerepet játszik, mint valaha és e jelentősége növekvőben van - állapította meg az író.¹⁷⁰

1.2. A RENDŐRI HIVATÁS ELEMEL

Ebben a fejezet három fő részre osztva mutatom be a rendőri hivatás elemeit, amelynek első részében a hivatásról, ezen belül is a rendőri hivatás hivatásrendeken belüli elhelyezkedéséről írok. Majd pedig a rendőri hivatásról és az hivatás sajátosságait vizsgálom a hivatáselemeken keresztül.

1.2.1. A HIVATÁS

Az első fejezetet a hivatás fogalmi meghatározásával kezdem, amellyel az általában vett munkavégzéstől, és a szakmától történő elhatárolással lesz meghatározható. A többlettartalma ebben a tekintetben a speciális szaktudáson túl, annak erkölcsi

¹⁶⁷ Egresi Katalin (2009): *Concha Győző konzervatív állameszménye*. Forrás: <https://dfk-online.sze.hu/images/J%C3%81P/2009/1/egresi.pdf> (A letöltés dátuma: 2020. 01. 13.) 102.

¹⁶⁸ Szikinger István (1998): *Rendőrség a demokratikus jogállamban*. Budapest, Sík Kiadó. 7-8.

¹⁶⁹ Magyary Zoltán (1944): *A hivatásos közszolgálat megoldatlan kérdései*. Szerk.: Dr. Martonyi János. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, Jog- közgazdaság és társadalomtudományi Szakosztályának Értekezései. 5.

¹⁷⁰ Magyary Zoltán (1944): *A hivatásos közszolgálat megoldatlan kérdései*. Szerk.: Dr. Martonyi János. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, Jog- közgazdaság és társadalomtudományi Szakosztályának Értekezései. 6.

tartalommal való telítettsége okán válik értelmezhetővé. „Az emberi munkavégzés legalább három különböző formájaként különböztetjük meg az elfoglaltságot, a szakmát és a hivatást. Az elfoglaltság speciális szakképesítést nem igénylő, anyagi javakért végezhető munka; a szakma speciális szakképesítést igénylő, karrierépítés közvetlen vagy közvetett céljával végezhető munka; végül a hivatás speciális szakképesítést igénylő, erkölcsi és morális értékek megvalósítása végett végezhető munka.”¹⁷¹. A hivatás további meghatározását tekintve: valamely feladat elvégzése iránt vagy valamely munkakör, foglalkozás, pálya iránt érzett lelki hajlam, vonzódás. Elhivatottság és rátermettség valamely feladat elvégzése iránt. A hivatás belső elkötelezettségből indul tehát, és olyan életcél megvalósítása iránti küldetés érzését feltételezi, amelyet az ember életcéljának tekint és ezáltal válik élethivatássá. A speciális szakképesítésen túlmenően olyan erkölcsi tartalommal töltődik, aminek köszönhetően a hivatás betölti szerepét. „A hivatás gyakorlásával egyaránt együtt jár a hivatást gyakorló személyiségének erkölcsi és morális felértékelődésével (például a katonák bátrabbá válnak a katonai hivatás gyakorlása során), és a hivatást gyakorlótól független erkölcsi és morális értékek megvalósításával (például a katonák elősegítik a haza védelmét).”¹⁷² A belső elköteleződés magában hordozza a szabad választás jogát, ami azt jelenti, hogy a hivatását az ember szabadon, saját elhatározásából maga választja. Vállalja ezzel a szolgálati feladatok ellátását.

Samuel Phillips Huntington (1927-2008) szerint a hivatás szakismereteinek van olyan szélességi dimenziója is, ami ismeretlen a szokásos mesterségekben. Véleménye szerint ugyanis a hivatásos szakember csakis akkor tudja sikeresen alkalmazni szakismereteit, ha tudatában van annak a tágabb értelemben vett hagyománynak, amelynek jómaga is része.¹⁷³

A hivatást Huntington egyfajta különleges elhivatottnak tekinti, amelynek egyediségét a speciális szaktudás, a felelősség és a testületi jellege adja. A hivatásos szakember szaktudása megszerzésével a hivatására jellemző speciális elméleti és gyakorlati ismereteket a speciális szakképzés során sajátítja el, amihez szorosan

¹⁷¹ Boda Mihály: A hivatás és katonai hivatás története és elemei. *Hadtudomány* (2018) 3-4. szám. 135-155., https://www.mhht.eu/hadtudomany/2018/2018_3-4/ht201834_137-157.pdf (A letöltés dátuma: 2018.12.08.) 135.

¹⁷² Boda Mihály: A hivatás és katonai hivatás története és elemei. *Hadtudomány* (2018) 3-4. szám. 135-155., https://www.mhht.eu/hadtudomany/2018/2018_3-4/ht201834_137-157.pdf (A letöltés dátuma: 2018.12.08.) 135.

¹⁷³ Huntington, Samuel Phillips. (1994): *Katona és az állam*. Budapest, Zrínyi-Atlanti Kutató és Kiadó. 14.

kapcsolódik a hivatásra nevelés is, amely speciális oktatási intézményekben zajlik. A felelősség ebben a tekintetben a szolgálati feladatok ellátásához szükséges szaktudás monopóliumát jelenti. A társadalmi felelősség különbözteti meg a hivatásos szakembert az egyéb szakismerettel rendelkező szakembertől. A testületi szellemben testet öltő hivatás tagjait a kollektív tudat és az egység érzete kapcsolja össze, ezzel téve egyedivé a hivatás tagjai számára a társadalmi felelősségben gyökerező osztozást. A hivatás szakértelmének elsajátítása és a hozzá tartozó felelősség normái teszik tehát a professzionális szervezet tagjait egyedivé, választja el őket a laikustól. A hivatásoknak rendszerint vannak etikai kódexeik, amelyek a megbízóikkal és a kollégákkal szemben tanúsított helyes magatartásformákat tartalmazzák.¹⁷⁴

A testületi szellem a hivatás tagjainak közös, a laikustól elválasztó szerves egységét és csoporttudatának érzetét jelenti. Ez a kollektív érzet a professzionális hozzáértéshez nélkülözhetetlen, amely a hosszú kiképzésben, a fegyelemben, a hivatás tagjait összekötő közös munkában, valamint az egyedülálló társadalmi felelősségben való osztozásban gyökerezik. Az egység érzete olyan hivatási szervezetben ölt testet, amely meghatározza és alkalmazza a hivatás szakértelmének normáit, továbbá kialakítja a hivatás felelősségi normáit, s érvényt is szerez azoknak.¹⁷⁵ A rendőri hivatásban az együvé tartozást az egyenruha és a további testületi szimbólumok (a rendőrségi jelvény, a rendőrigazolvány) a közös szellemiség és maga a hierarchiai rendszer adja. „A különböző szimbólumok (egyenruha, eskü, jelvények és ékítmények stb.) még tovább erősítik a kiválasztottság érzését.”¹⁷⁶

A hivatás gyakorlása együtt jár a hivatást gyakorló személyiségének erkölcsi és morális felértékelődésével és a hivatást gyakorlótól független erkölcsi és morális értékek megvalósításával. Vagyis valamely feladat elvégzése, valamely munkakör, pálya, foglalkozás iránt érzett fogékonyság, vonzódás vagy valamire való rátermettség, elhivatottság érzésével töltődik, ebben az értelemben már hivatásnak nevezzük. Ezek a tulajdonságok feltételezik azon erkölcsi értékek megjelenését, amely hivatássá emeli az adott munkavégzést.

„A hivatásrendek az egy társadalmi funkciót ellátó szakmát gyakorlókat tömörítik egy csoportba, legyenek akár munkavállalók, akár munkaadók. [...] A társadalomnak

¹⁷⁴ Huntington, Samuel Phillips. (1994): *Katona és az állam*. Budapest, Zrínyi-Atlanti Kutató és Kiadó. 13-16.

¹⁷⁵ Huntington, Samuel Phillips. (1994): *Katona és az állam*. Budapest, Zrínyi-Atlanti Kutató és Kiadó. 15.

¹⁷⁶ Finszter Géza (2018): *Rendészettan*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 159.

szüksége van hivatásrendekre, mivel az állam csak a hivatásrendek közvetítésével képes irányítani a gazdaság és a társadalom működését.¹⁷⁷ A hivatásrendek közül a közszolgálati hivatásrend, azon belül is a rendőri hivatást gyakorlók számára iránymutatásul szolgálnak az etikai kódex alapelvei, amelyek a rendőrök integritásának alapvető eszközeit képviselik.

A hivatás erkölcsi tartalommal töltődik, amely nem képzelhető el etikai kódex nélkül, hiszen a hivatásoknak rendszerint írott vezérfonalként tekinthető etikai kódexszel rendelkeznek. Ami a közszolgálati hivatásrendeknek szolgál iránymutatásul olyan hivatás-etikai alapelveket tartalmaz, ami a hivatásos számára követelményt ír elő, betartása pedig kötelező érvényű. A hivatás tehát kiegészül olyan speciális erkölcsi értékekkel, amelyek a hivatás gyakorlójától elvárt erényeket tartalmazza.

A rendőri hivatás a köz szolgálatát jelentette, amelynek alapvető feladata a közrend-közbiztonság fenntartása, állampolgárok életének és testi épségének, vagyonának védelme. A közj szolgálatát a hivatásrendek és azok tagjai a társadalmi szerepek ellátásán keresztül végzik el. A különböző társadalmi szerepek a közj egyes részeinek, egyes közjavaknak a szolgálatát foglalják magukban. A rendőri hivatás fő eleme a rend. A rend, mint közrend a hivatás feladatát alapjaiban határozza meg. A rend megteremtése, fenntartása és helyreállítása mind-mind a feladat részét képezik tehát.

1.2.2. A HIVATÁSRENDEK

„A hivatásrendek az egy társadalmi funkciót ellátó szakmát gyakorlókat tömörítik egy csoportba, legyenek akár munkavállalók, akár munkaadók. (...) A társadalomnak szüksége van hivatásrendekre, mivel az állam csak a hivatásrendek közvetítésével képes irányítani a gazdaság és a társadalom működését.¹⁷⁸ A hivatásrendek közül a közszolgálati hivatásrend, azon belül is a rendőri hivatást gyakorló számára iránymutatásul szolgálnak az etikai kódex alapelvei, amelyek a rendőrök integritásának alapvető eszközeit képviselik.

A hivatás erkölcsi tartalommal töltődik, amely nem képzelhető el etikai kódex nélkül. Ami a közszolgálati hivatásrendeknek szolgál iránymutatásul. Olyan

¹⁷⁷ Boda Mihály: A hivatás és katonai hivatás története és elemei. *Hadtudomány* (2018) 3-4. szám. 135-155., https://www.mhht.eu/hadtudomany/2018/2018_3-4/ht201834_137-157.pdf (A letöltés dátuma: 2018.12.08.) 139-140.

¹⁷⁸ Boda Mihály: A hivatás és katonai hivatás története és elemei. *Hadtudomány* (2018) 3-4. szám. 135-155., https://www.mhht.eu/hadtudomany/2018/2018_3-4/ht201834_137-157.pdf (A letöltés dátuma: 2018.12.08.) 139-140.

hivatásetikai alapelveket tartalmaz, ami a hivatásos számára követelményt ír elő, betartása pedig kötelező érvényű. A hivatás tehát kiegészül olyan speciális erkölcsi értékekkel, amelyek a hivatás gyakorlójától elvárt erényeket tartalmazza.

Az állam által meghatározott feladatok, a társadalmi érdekek a különböző hivatásrendeken keresztül valósulnak meg. A hivatásrendek monopolizálják azokat a társadalmi szerepeket, amelyeket ellátnak, vagyis a társadalom adott hivatásrenden kívüli tagjainak nincs módjuk az adott társadalmi szerepet életvitelszerűen ellátni.¹⁷⁹ Ennek az az oka, hogy a társadalmi szerep sikeres ellátásához speciális szaktudás elsajátítása szükséges.

A hivatásrendek erkölcsi és morális értékei eredendően négyfélék lehetnek. A hivatásrendek által végzett szolgálat először is nem kényszeren alapul, vagyis a hivatást gyakorlók nem azért és – bizonyos korlátok között – nem úgy szolgálják a közjót, látják el a hozzá kapcsolódó szerepet, mert mások arra kényszerítik őket. A hivatásokra jellemző kényszermentesség megnyilvánul a hivatás választására irányuló szabad döntésben, és egyúttal a hivatás gyakorlásához köthető munka jellegéhez kapcsolódó követelményben is. A hivatás gyakorlása ugyanis olyan összetett feladatok sorozatát jelenti, amelynek kivitelezéséhez a hivatásgyakorló teljes személyiségének szükségességét feltételezi. A hivatásgyakorlás központi értéke tehát ezen a kényszermentességen alapuló professzionális autonómia. A másik érték a professzionális felelősség, amely a hivatás társadalmi szerepéhez köthető kötöttségből származik. Tekintettel arra, hogy a hivatás a közjót monopolizált társadalmi szerep ellátásával szolgálja, ezért a hivatásgyakorlón kívül más azt a szerepet nem képes ellátni, következésképp a társadalmi szerep ellátásában speciális felelőssége van. A hivatásgyakorláshoz kapcsolódó harmadik érték a hivatás gyakorlását segíti elő, ezért olyan erényeket foglal magában, amelyek hatékonyabbá teszik a hivatás gyakorlását. Végezetül pedig a hivatáshoz kapcsolódó értékek abból is származtathatók, hogy biztosítják a közösségi integritást a hivatásközösségen belül; mindemellett a hivatásközösség és a civil társadalom között. Az integritás biztosítása során épp annyira bír nagy relevanciával annak biztosítása, hogy a hivatásközösség tagjai egy közösség tagjainak tekintsék magukat, mint annak, hogy az épp ezen belső integritás biztosítása miatt a hivatásrendi közösség ne távolodjon el túlságosan a civil

¹⁷⁹ Boda Mihály: A hivatás és katonai hivatás története és elemei. *Hadtudomány* (2018) 3-4. szám. 135-155., https://www.mhht.eu/hadtudomany/2018/2018_3-4/ht201834_137-157.pdf (A letöltés dátuma: 2018.12.08.) 139-140.

társadalomtól. Továbbá, hogy a hivatásközösség ne éljen vissza a hatalmával és ne uralkodjon el a civil társadalmon.¹⁸⁰ A hagyományok ápolása a rendőri hivatás történetének megismerésén, elsajátításán és annak belsővé tételének folyamatán alapul, amelynek tiszteletben tartása kellő alázatot nyújt a hivatást gyakorló napi munkavégzése során. A hivatásrendek közül az állami fegyveres testületek és ezen belül is a rendőri hivatás alapvető feladata a haza belső rendjének fenntartása. A rendőri hivatás fogalomkörének meghatározásakor az általában vett napi tevékenységet meghatározó olyan elfoglaltságból szükséges kiindulni, amelynek végzéséhez a speciális szaktudáson túlmenően a hivatás iránt érzett belső elköteleződésre van szükség.

1.2.3. A HIVATÁS ELEMEIRŐL

Minden hivatás rendelkezik olyan meghatározó elemekkel, amelyek csak rá jellemzők – fejt ki Ernest Greenwood (1910-2004) a hivatás elemeiről szóló írásában. Eszerint az egyes hivatásra jellemző, egyúttal azt meghatározó hivatáselemek a következők: szakmai elmélet, felhatalmazás, társadalmi felelősség, etikai kódex, kultúra. A hivatást meghatározó szakmai ismeretek elsajátításával felhatalmazást kap a rábízott társadalmi szerep felelősségteljes ellátására. Az etikai kódexet formális és informális hivatásetikára bontja, amelynek célja a hivatást gyakorlók visszaéléseinek megelőzése, továbbá a megsértése esetén kiszabásra kerülő szankciókat tartalmazza. A hivatáskultúrát a hivatásra jellemző, illetve azt meghatározó normák, értékek és szimbólumok rendszere alkotja.¹⁸¹

A hivatáselemek vonatkozásában Boda Mihály a következő elemzési módszerrel vizsgálta a katonai hivatás elemeit: a régi és az új elemek véleménye szerint együtt alkotják a modern hivatások olyan fontosabb jellemzőit, úgy mint a belső elköteleződés, a közjó szolgálata valamilyen társadalmi szerep ellátásán keresztül, a monopolisztikus és a közösségi jelleg, a speciális szakmai tudás, illetve speciális erkölcsi és morális értéke.¹⁸² Az állam által meghatározott feladatok, a társadalmi érdekek a különböző hivatásrendeken keresztül valósulnak meg.

¹⁸⁰ Boda Mihály: A hivatás és katonai hivatás története és elemei. *Hadtudomány* (2018) 3-4. szám. 135-155., https://www.mhht.eu/hadtudomany/2018/2018_3-4/ht201834_137-157.pdf (A letöltés dátuma: 2018.12.08.) 142.

¹⁸¹ Greenwood, Ernest (1957): *Attributes of a Profession*. Oxford, Oxford University Press. 45-55.

¹⁸² Boda Mihály: A hivatás és katonai hivatás története és elemei. *Hadtudomány* (2018) 3-4. szám. 135-155., https://www.mhht.eu/hadtudomany/2018/2018_3-4/ht201834_137-157.pdf (A letöltés dátuma: 2018.12.08.) 140.

A hivatást meghatározó fő elemeket összességében a következőképpen fogom vizsgálni: a rendőri hivatás társadalmi szerepvállalása, a speciális rendőri szakképzés és a speciális rendőri erkölcsi érték. A hivatásrendek közül a rendőri hivatás elemeit vizsgálom, amelynek köszönhetően egyedi és ezáltal speciális lesz. A társadalmi szerep ebben a tekintetben a rendőri hivatást fogja jelenteni, amely a hivatás gyakorlásával annak ellátását, vagyis a közjó szolgálatát is jelenti egyben. A közszolgálat, a társadalom szubjektív és mindemellett objektív biztonságérzetének lehetővé tétele érdekében kell, hogy érvényre kerüljön. A speciális rendőri szakképzés a hivatásra jellemző, sajátos és ezzel együtt speciális tudás elemét képviseli. A belső elköteleződés annak a speciális rendőri erkölcsi értéknek lesz a része, amelyet összességében rendőri erényeknek nevezünk. Mindezen tevékenység az államérdek révén megvalósuló jogbiztonság követelményeinek tényleges megvalósulása útján válhat lehetővé, amelynek összhangban kell lennie a közjó és a közérdek érvényesülésével. A rendőrség az állam létének szükséges eleme tehát, mivel az állam karhatalom nélkül nem létezik. A társadalom és a rendészeti állomány közötti optimális kapcsolat kialakítása visszahat a köz biztonságérzetére és a társadalmi rend fenntartásának lehetővé tételére, aminek révén az államérdek megvalósulhat. A képzés a hivatásos szakképzést jelenti, amely a rendőri hivatást elősegítő ismeretek elméleti és gyakorlati elsajátítását jelenti.

Az erkölcsi értékek specialitása a rendőri hivatás választásának önkéntességén alapul. A belső elhatározással szabadon dönt hivatása választásáról. A hivatásos szolgálatot elősegítő erények hatékonnyá teszik a munkavégzést. Fontos szerepe van a hivatásos közösség integritásában és a társadalmi szerepét tekintve is. A felelősség társadalmi felelősséget jelent, amelynek köszönhetően a speciális, az adott hivatásra jellemző szaktudás elsajátításával, illetőleg annak gyakorlásával, tehát a rábízott feladatának ellátásával vállalja a felelősséget társadalmi szerepéért.

1.3. A RENDŐRI ERÉNYEK MIBENLÉTE, JELENTŐSÉGE

„Az erény olyan szerzett emberi tulajdonság, amelynek birtoklása és gyakorlása általában képessé tesz bennünket a gyakorlathoz tartozó belső jók elérésére,

*hiányuk pedig ténylegesen meggátol bennünket e javak bármelyikének is az
elérésében.*”¹⁸³

Az erények és az erényetika legfontosabb képviselője Arisztotelész szerint, az emberi személyiség lehetséges jegyei, amelyek által az emberek hajlamosak erkölcsi szempontból ideálisan elvárt módon viselkedve, valamilyen erkölcsi szempontból fontos célt elérni, és amelynek az elsajátíttatása a közösség feladata.¹⁸⁴

Az erénnyel elérhető cél a belső jó, ami az együttműködésen alapuló tevékenységgel valósítható meg Alasdair Macintyre szerint. A belső jók az újra és újra megtett próbálkozásokból fakadnak, tehát gyakorlással fejlődés révén sajátíthatóak el. A fejlődés folyamatai lehetnek haladásában és hanyatlásában megnyilvánulók, amelynek különböző típusai ismertek. A gyakorlat magában foglalja a kiválóság mércéit, a szabályoknak való engedelmeskedést, ezáltal a teszi lehetővé a jók megvalósulását.¹⁸⁵ A gyakorlat alatt Macintyre bármely koherens és formailag komplex, társadalmilag létrejött, együttműködésen alapuló emberi tevékenységet ért, amin keresztül az ehhez a tevékenységi formához belsőleg tartozó jók megvalósulhatnak, méghozzá az arra irányuló próbálkozás során, annak érdekében, hogy teljesítsék a kiválóság eléréséhez szükséges tevékenységi formák megfelelő mércéit.¹⁸⁶

A belső jó az a gyakorlattal megvalósítható jó, amely csak és kizárólag gyakorlattal érhető el, amely azonosításához szükséges a gyakorlat részének lenni. Ami ezáltal a gyakorlatban résztvevő egész közösség tulajdonává válik.¹⁸⁷ A belső javakhoz hasonlóan gyakorlattal érhetőek el a külső javak is, ez azonban ellentétben a belső javakkal már nem kizárólagosan gyakorlattal, hanem másként is. A sportolók esetében belső jónak a csapatjátékokra jellemző összjáték, külső jónak pedig a hatalom, a hírnév és a pénz tekinthető.¹⁸⁸ A külső jók jellegükből adódóan a megvalósulásukkal

¹⁸³ Macintyre, Alasdair (1999): *Az erény nyomában*. Budapest, Osiris Kiadó. 257.

¹⁸⁴ Boda Mihály (2018): *Az alapvető katonai erények mibenléte és helyük a hosszú 19. századi magyar hadtudományos gondolkodásban 1. rész – Az erények és a katonai erénylisták*. Hadtudomány, A magyar hadtudományi társaság folyóirata, 28. évfolyam. 1. szám. http://real.mtak.hu/77911/1/HT20181_40_49_u.pdf (A letöltés dátuma: 2021.02.20.) 38.

¹⁸⁵ Macintyre, Alasdair (1999): *Az erény nyomában*. Budapest, Osiris Kiadó. 251-256.

¹⁸⁶ Macintyre, Alasdair (1999): *Az erény nyomában*. Budapest, Osiris Kiadó. 252-253.

¹⁸⁷ Boda Mihály: *Az alapvető katonai erények mibenléte és helyük a hosszú 19. századi magyar hadtudományos gondolkodásban 1. rész – Az erények és a katonai erénylisták*. *Hadtudomány*, A magyar hadtudományi társaság folyóirata, 28. (2018) 1. szám. http://real.mtak.hu/77911/1/HT20181_40_49_u.pdf (A letöltés dátuma: 2021.02.20.) 42.

¹⁸⁸ Boda Mihály: *Az alapvető katonai erények mibenléte és helyük a hosszú 19. századi magyar hadtudományos gondolkodásban 1. rész – Az erények és a katonai erénylisták*. *Hadtudomány*, A magyar

valamely egyén tulajdonát vagy birtokát alkotják. Jellegzetesen ennél fogva valakinek belőle több, míg másoknak kevesebb juthat belőle. A külső jók ezáltal versengés tárgyát fogják képezni, ami által lesznek győztesek és vesztesek.¹⁸⁹

1.3.1. AZ ETIKA, ERKÖLCS ÉS ERÉNYELMÉLET

Az etika a filozófia egyik ágaként olyan erkölcsi és morális magyarázatokkal és értékekkel foglalkozik, amelyek cselekvéseink mibenlétét határozzák meg. Az erkölcs eltér a tételes jogi törvényektől. Az erkölcsi parancs megsértése nem jár szükségképpen és minden esetben jogi szankciókkal vagy jogszabályok alapján kiszabott büntetéssel. Azonban a lelkiismeret elítéli és az emberi környezet, a közvélemény rosszallását vagy neheztelő ítéletét ellenben következképpen kiváltja.

*„Az etika nem azt tanítja, hogy az ember
hogyan és miért cselekszik, hanem azt,
hogy hogyan kell cselekednie.”¹⁹⁰*

„A közszolgálati etika nem más, mint a mindennapi életből hozott erkölcsi előírások alkalmazása a köz szolgálata érdekében végzett munka során.”¹⁹¹

Az etika és ilyen formán az erkölcs világában a morális és erkölcsi értékek ideálisan elvárt viselkedésmódot és pozitív gondolkodásmódot alakítanak ki. A társadalmi élet szempontrendszerében olyan dimenziót alkotnak az erkölcsi elemek, amelyekkel vizsgálhatóvá és elemezhetővé válnak a cselekedetek. Erkölcsi szempontból a jó és a rossz, a helyes és a helytelen mérlegének eltérései és az egyensúly kialakításának lehetőségei alkotják a főbb irányvonalakat. Az etika, így arra az alapvető kérdésre keresi a választ, hogy a tudatos emberi cselekvésnél, az emberi magatartásoknál mi a helyes és mi a helytelen. Az etika vagy morálfilozófia a filozófiai gondolkodásmódot valósítja meg tehát. Az erények olyan érzések és viselkedésmódok, egyfajta törekvés és készség, amely iránymutatásul szolgál arra vonatkozólag, hogy adott helyzetben bizonyos módon viselkedjünk.¹⁹² Az erkölcsi jóra való törekvés tudatos emberi cselekedet, amely fejleszthető és tanulható.

hadtudományi társaság folyóirata, 28. (2018) 1. szám.
http://real.mtak.hu/77911/1/HT20181_40_49_u.pdf (A letöltés dátuma: 2021.02.20.) 42.

¹⁸⁹ Macintyre, Alasdair (1999): *Az erény nyomában*. Budapest, Osiris Kiadó. 255-256.

¹⁹⁰ O.Drobnyickij – T. Kuzmina (1976): *A mai polgári etikai koncepciók bírálata*. In: Eszmény, erkölcs, etika. A kötetet összeállította: A. Tyitarenko és Farkas Endre. Budapest, Kossuth Könyvkiadó. 23.

¹⁹¹ Nándori Nikolett Petra: Még mindig ugyanazok a problémák... A rendőri erkölcs statikussága a közszolgálati etika tükrében. *Magyar Rendészet* XVI. (2016) 3. szám. 123.

¹⁹² Vö.: Warburton, Nigel (2000): *Bevezetés a filozófiába*. Budapest, Kossuth Kiadó. 65.

Az erkölcs fogalmi meghatározását tekintve a magatartásunkat befolyásoló, olyan normarendszer, amit tág értelemben a társadalom szűk értelemben pedig az emberi közösség szűkebb csoportja alkotja. Ezáltal a szűkebb értelemben normarendszer egyike a különböző hivatások által alkotott normarendszer.

„Az erkölcs tárgyi értelemben, mint norma(rendszer). Az erkölcs alanyi értelemben, mint megragadható, megvalósítható érték. Az erkölcs teológiája. Az erkölcs értelmi felismerése, akarat megragadása, érzelmi elfogadása. Egyéni erkölcs és társadalmi erkölcs. Természetes és természetfölötti erkölcs.”¹⁹³

Az erényelméletről

Az erényelmélet képviselői számára a központi kérdés az, hogy „Hogyan éljek?”. A válasz pedig valahogy így hangzana: műveld és ápolod magadban az erényeket, mivel csak az erények ápolása révén leszel boldog emberi lény. Az erényelmélet leginkább *Arisztotelész* Nikomakhoszi Etikáján alapul és elsősorban az egyéni élet egésze foglalkoztatja a képviselőit.

Arisztotelész szerint mindenki boldog akar lenni, amelyhez az erények művelése vezet az emberi lényt az út. Az erény egyfajta viselkedési mód és érzés, vagyis hajlam, amely arra sarkall bennünket, hogy a megfelelő helyzetekben bizonyos módon cselekedjünk, vágyjunk és érezzünk. Kanttól eltérően Arisztotelész úgy gondolta, hogy a megfelelő érzelmek átélése lesz az a központi eleme annak, amit jó életnek nevezünk. Az erény tehát nem egy gondolat nélküli pusztán szokás, hanem olyan magatartás értelemre alapozva megfelelő választ az adott helyzetre. Az erényelmélet képviselői szerint olyan erényekre, mint a nagylelkűség és a bátorság minden embernek szüksége van ahhoz, hogy jó életet élhessen. A bátorság erénye képessé tesz bennünket arra, hogy legyőzzük a félelmünket.

Az erényelmélet bírálata abban mutatkozik meg az erényelmélettel kapcsolatos fő nehézségek eldöntésében, hogy az emberi magatartás, a vágyakozás és az érzés mely módozatait számítsuk erényeknek. Az erényelmélet képviselői erre azt válaszolnák, hogy azokra, amelyekre az embernek a boldogság elérése érdekében szüksége van. Ezzel a válasszal azonban nem sok segítséget kaptunk. Az erényelmélet képviselői sok esetben felsorolják az erényeket: jóindulat, tisztesség, bátorság, nagylelkűség, hűség

¹⁹³ Zlinszky János (2000): *Keresztény erkölcs és jogászai etika*. Budapest, Szent István Társulat Kiadó 13.

és így tovább. Mindemellett gyakran még elemzik is őket, mivel azonban a felsorolásaik nem teljesen egyeznek a kérdés vitatható marad abban a tekintetben, hogy mely erényeket tegyük fel a listára és melyeket nem. Továbbá nem mindig világos, hogy milyen alapon számít valami erények. Az erényelmélet képviselőivel szemben fennáll annak a veszélye, hogy egyszerűen a saját előítéleteiket s életmódbeli preferenciáikat kínálják nekünk erényekként.¹⁹⁴

A szabályrendszerek kialakulásáról

Mi az a helyes és mi is az a helytelen cselekedet? Mit tartunk helyesnek és mit nem? Melyek azok a dolgok, amiket meg kell tenni és mi az, amit nem? Külső vagy belső indíttatás vezérel minket a cselekedeteink kivitelezéséhez? Mi jelenti azt a határt, amikor a döntést követő cselekedet végül helyessé vagy helytelenné válik? Milyen nézőpontok és ítéletek azok, amelyek mindezt szabályozzák?¹⁹⁵

A helyes és a helytelen fogalmát próbálja definiálni és bírálja a definícióba rejtett igazságtartalmat. A filozófiának azt a területét, amelyek az ilyen kérdésekkel foglalkozik etikának vagy morálfilozófiának szokták nevezni.¹⁹⁶

Az erkölcselméletek két fajtája Warburton szerint a kötelességen és a következményen alapuló (konzekvencialista) etika. A kötelességetika és a következményetika is morális problémák értelmezésére használják. A kötelességre alapozott etikai elméletek a mindenkire vonatkozó kötelességeket hangsúlyozzák, amelyekkel összefüggésbe hozhatóan az erkölcsös cselekvések révén vannak olyan dolgok, amit meg kell tenni és amit nem, mindezen cselekedeteket a lehetséges következmények latba vételétől függetlenül teszik meg.¹⁹⁷

A kötelességetika két fajtája szerint keresztény- és a kanti etikára oszthatóak fel Warburton szerint. Ezek közül a keresztény erkölcs tanítása a vallásos tanból eredeztethető, amelyben a Tízparancsolat maga is különböző kötelességekből és tiltott tevékenységekből épül fel. Azok számára, akik szerint a Biblia Isten szavát tükrözi, azoknak a külső tekintélyből adódó helyes cselekedetet az Isten akarata szerint való dolgok fogják jelenteni. A helytelent ezzel szemben pedig mindazon cselekedetek, amelyek Isten ellen valók. Így a Tízparancsolat bűneiként felsorolt erkölcsileg helytelen parancsok.¹⁹⁸

¹⁹⁴ Warburton, Nigel (2000): *Bevezetés a filozófiába*. Budapest, Kossuth Kiadó. 64-66.

¹⁹⁵ Warburton, Nigel (2000): *Bevezetés a filozófiába*. Budapest, Kossuth Kiadó. 49.

¹⁹⁶ Warburton, Nigel (2000): *Bevezetés a filozófiába*. Budapest, Kossuth Kiadó. 49.

¹⁹⁷ Warburton, Nigel (2000): *Bevezetés a filozófiába*. Budapest, Kossuth Kiadó. 49-50.

¹⁹⁸ Warburton, Nigel (2000): *Bevezetés a filozófiába*. Budapest, Kossuth Kiadó. 49-50.

A kanti etika, vagyis Immanuel Kant számára az erkölcsi cselekvés nem egy egyszerűen belső indíttatásból gyökerező akaratból, hanem kötelességérzetből fakad. Kant nézete szerint, aki nem kötelességtudatból cselekszik, hanem együttérzésből, az a cselekedet nem lesz erkölcsi. Egy cselekvés kiváltó oka tehát Kant számára sokkal fontosabb, mint a végrehajtott cselekvés vagy annak következményei. Ahhoz, hogy megállapítható legyen erkölcsileg cselekszik-e valaki, ahhoz a szándék vizsgálata elengedhetetlen. A morálfilozófusos többsége egyetértett Kanttal még hozzá abban, hogy az önérdék nem illik az erkölcsi cselekedethez. A cselekvés erkölcsi megítélése szempontjából lényegtelenek az érzelmek, az együttérzés, hiszen Kant egyedül a kötelességtudatot fogadta el az erkölcsi cselekvés indítóokaként. A kategorikus imperatívusz szerint a racionális emberi lény számára kötelességek vannak, amelyek kategorikusak, tehát abszolút és feltétlen kötelességek „Mindig igazat kell mondani! vagy „Nem szabad embert ölni!”. A felsorolt kötelességeknek mindenféleképpen érvényesülniük kell, a végrehajtásuk lehetséges következményeitől függetlenül. A kategorikus kötelességeket szembeállította a hipotetikus kötelességekkel, vagyis „Ha azt akarod, hogy tiszteljenek, akkor igazat kell mondanod.” a másik hasonló „Ha el akarod kerülni, hogy börtönbe zárjanak, akkor nem szabad embert ölnöd!”. A hipotetikus kötelességek meghatározzák az embereknek, hogy mit kell és mi az, amit nem szabad megtennie. Azonban Kant az általánosíthatóság elve szerint csak olyan maxima alapján kell cselekedni, amit mindenkiire vonatkozólag akarnál.¹⁹⁹

A kanti etika bírálatai annak az üressége, az általánosítható erkölcsstelen cselekedetek és a valószínűtlen vonások vonatkozásában fejt ki rövid összefoglalójában Warburton. Eszerint az ürességet az elméletek csupán fogalmi keretet határoznak meg, amely megmutatja ugyan az erkölcsi ítéletek struktúráját, de a valóságos gyakorlati helyzetekben az erkölcsi döntéshozatalban nem ad segítséget. A kötelességek konfliktusával Kant elmélete nem tud mit kezdeni. A gyakorlati példával szemlélítve olyan konfliktust eredményezhet, amelynek az egyik oldalán az igazmondás kötelessége, míg a másik oldalon a barátomat köteles vagyok megvédeni. De mit kell tennem a két kötelesség konfliktusa esetén? A példát tovább folytatva egy örült külsejű, baltával hadonászó ember kérdezné tőlem, hogy hol van a barátom, az első reakció szerint hazudnék neki. Ezzel megvédeném a barátomat, amivel az egyik kötelességemnek tettem volna csupán eleget. Ellenben, ha igazat mondanék a baltás

¹⁹⁹ Warburton, Nigel (2000): *Bevezetés a filozófiába*. Budapest, Kossuth Kiadó. 53-55.

embernek, akkor elárulnám a barátomat és megszegném a kötelességemet, hogy megvédjem a barátomat. Kant szerint azonban még az ilyen szélsőséges helyzetekben is erkölcstelen cselekedetnek számítana a hazugság, mivel abszolút kötelességem igazat mondani.²⁰⁰

A „konzekvencialista” kifejezést azokra az etikai elméletek megjelölésére használják, amelyek egy cselekvés helyességét vagy helytelenségét nem a cselekvő szándékától teszik függővé, hanem a cselekedete következményeitől.²⁰¹ Az utilitarizmus a legismertebb konzekvencialista etikai elmélet és leghíresebb képviselője *John Stuart Mill*. Az utilitarizmus azon a feltételezésen alapul, hogy minden emberi cselekvés vagy tevékenység végső célja a boldogság, amely nézetet hedonizmusnak szoktak nevezni. Az utilitarista „jó” meghatározása ekképpen hangzik: „bármilyen, ami a legtöbb ember számára a legnagyobb boldogságot eredményezi”, amelyet a legnagyobb boldogság elvének” vagy a „hasznosság elvének” szokás nevezni.²⁰²

Az utilitarizmus bírálatai alapján egyrészt a *kalkuláció nehézségei* jelenthetnek problémát, mivel a boldogság rendkívül nehezen mérhető és az emberek különböző boldogsága pedig nehezen hasonlítható össze. Másrészt a *problematikus esetek*, vagyis az általában erkölcstelennek tekintett cselekvés vonatkozásában van. Ez alapján Warburton példájával illusztrálva egy ártatlan ember nyilvános felakasztása közvetlenül jótékony hatással járna, ha elrettentő példaként csökkentené az erőszakos bűnözést és ezáltal egészében véve több élvezetet idézne elő, mint fájdalmat, akkor az utilitarista kénytelen lenne azt mondani, hogy az ártatlan ember felakasztása erkölcsileg helyes.²⁰³

A negatív utilitarizmus elve azt jelenti, hogy a legjobb cselekvés az, amely a legkisebb mennyiségű boldogtalanságot idézi elő.²⁰⁴

1.3.2. AZ ERÉNYEK LÉTJOGOSULTSÁGA A HIVATÁSOKBAN

Az emberi viselkedéssel szemben többféle, erkölcsi vagy morális szempontból való elvárás is megfogalmazható. Az erénnyel rendelkező személy számára az erény az ő

²⁰⁰ Warburton, Nigel (2000): *Bevezetés a filozófiába*. Budapest, Kossuth Kiadó. 56-57.

²⁰¹ Warburton, Nigel (2000): *Bevezetés a filozófiába*. Budapest, Kossuth Kiadó. 58.

²⁰² Warburton, Nigel (2000): *Bevezetés a filozófiába*. Budapest, Kossuth Kiadó. 59.

²⁰³ Warburton, Nigel (2000): *Bevezetés a filozófiába*. Budapest, Kossuth Kiadó. 59-61.

²⁰⁴ Warburton, Nigel (2000): *Bevezetés a filozófiába*. Budapest, Kossuth Kiadó. 62.

kiválósága, azaz olyan pozitív értékkel rendelkező személyiségjegye, amely személyiségét jobbra teszi.²⁰⁵ „Az erények speciális emberi képességek, amelyek segítségével speciális helyzeteket felismerve, azokban egy speciális, motivált cselekvést lehet végrehajtani.”²⁰⁶

A képességek fejlesztése soha nem választható el körütekintően az etikai előírásoktól és a jó jellem kialakításától. Ez azért van így Edwin Delattre szerint, mert mindennek kétféle úja van *know-how* (tudni és alkalmazni). Az újságíró, aki megtanul hatékonyan írni, megtanulja manipulálni a nyilvánosságot azáltal, hogy a történetnek csak az egyik oldalát mondja el. A kémelhárító ügynök, aki megtanulja a szakmát, megtanulja, hogyan adjon el államtitkokat. Így van ez a rendőrség által kifejlesztett összes képességgel is. Az a rendőr, aki megtanulja, hogyan kell nyomozni a kábítószer-kereskedelemben, megtanulja, hogyan kell droggal kereskedni. A zsaru, aki betöréses lopások után nyomoz, megtanulja, hogyan kövesse el azokat. Az a zsaru, aki megtanulja, hogyan kell megfigyelést végezni, megtanulja, hogyan kell a magánéletbe behatolni. A zsaru, aki megtanulja, hogyan kell egy rejtett ujjlenyomatot láthatóvá tenni, megtanulja, hogyan kell bizonyítékot elhelyezni. A rendőr, aki megtanulja, hogyan kell korrupció után nyomozni, megtanulja, hogyan kell kenőpénzt kérni. Minden emberi képesség és készség az élet minden területén kettős lehet, helyesen vagy helytelenül alkalmazható. Az, hogy mennyire leszünk jók valaminek a végrehajtásában különbözik attól, hogy jó dolog-e azt megtenni vagy sem. Ezért annak is kiemelt jelentősége van Delattre szerint, hogy milyen emberekre bízzák a szolgálati feladatok végrehajtását, vagyis a rendőrségnek fejleszteni és finomítani szükséges a munkájukhoz elengedhetetlen képességeket. Amennyiben leve rossz emberek kerülnek kiválasztásra, azok annál veszélyesebbé válhatnak. Azok az újoncok, akik nem elég okosak vagy nem elég fegyelmezettek ahhoz, hogy kifejlessenek a jövőbeli jó rendőri munkához szükséges képességeket és így jutnak túl a próbaidőn alkalmatlanságuk miatt veszélyesek lesznek. Minél összetettebb a feladatuk, annál szembetűnőbb lesz a hozzá nem értésük és annál nagyobb a valószínűsége, hogy a közvélemény bizalmatlan lesz irányukba. Azonban nem csak velük szemben, hanem egyáltalán a többi rendőrrel szemben is miattuk. Ráadásul az inkompetens rendőrök

²⁰⁵ Boda Mihály: Az alapvető katonai erények mibenléte és helyük a hosszú 19. századi magyar hadtudományos gondolkodásban 1. rész – Az erények és a katonai erénylisták. *Hadtudomány, A magyar hadtudományi társaság folyóirata*, 28. (2018) 1. szám. http://real.mtak.hu/77911/1/HT20181_40_49_u.pdf (A letöltés dátuma: 2021.02.20.) 41.

²⁰⁶ Boda Mihály (2021): *A katonai erények*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó. 11.

szükségtelenül veszélyeztetik a nyilvánosságot, a többi rendőrt és saját magukat is. A rendőrség nem tűrheti el egyszerre a hozzá nem értést és nem állhat ki a rendőrök biztonsága mellett.²⁰⁷

Ahhoz, hogy e két tény, vagyis, hogy minden képességet etikusan vagy etikátlanul lehet használni, ezeknek a képességeknek a fejlesztéséhez intelligenciára és önfegyelemre egyaránt szükség van. Meg kell lennie annak a bizonyos jelzőfénynek, amely, mint egyfajta „láthatatlan szenátus” a rendfenntartást a jövő felé irányítja. Amely rávilágít arra, hogy a toborzás során számít a képzés, a felügyelet és az elszámoltathatóság. Rámutatnak arra, hogy az etikai szempontok figyelembevételének beépítése minden képzésbe és ellenőrzésbe elengedhetetlen, ahogyan elszigetelt akadémiai etikai képzési egyégeket kínálni nem célszerű. Rávilágítanak, hogy a rendőrkapitányságok saját személyi állományukkal és a társadalommal szembeni kötelességükre, valamint az „illem, az erkölcs és a morál zseniális nyomásának”- amelyet a társadalmi megbélyegzés és szemrehányás erősít- indokaira a rendőrség körében. Azoknak a rendőröknek, akik e jelzőfények szerint irányítanak, a legjobb esélyük lesz arra, hogy megfeleljenek a feladataikkal járó kihívásoknak, függetlenül attól, hogy ezek a feladatok még mennyire összetetté válhatnak.²⁰⁸

Az erényekkel olyan hivatások célja valósítható meg, mint például az orvoslás, a jogászkodás, a tanítás és az Isten-szolgálat. Ezeknek a hivatásoknak a közös vonása, hogy a hivatást teljesítők olyan embereket szolgálnak, akik valami olyan dologban szenvednek hiányt, ami szükséges a jó életükhöz, ezért kiszolgáltatottak és sebezhetőek. Ezért rá vannak kényszerítve, hogy megbízzanak a hivatást gyakorlóban, hogy azok képesek az állapotukon javítani. Az orvoslás esetében az egészségben, a jogászkodás esetében az igazságban, a tanítás esetében a tudásban és az Isten-szolgálat esetében az Istennel való egységben.²⁰⁹ Minden mesterség tehát és annak vizsgálata esetében Arisztotelész szerint csakúgy, mint minden cselekvés és elhatározás, nyilván valami jó elérésére irányul. Ezért jut arra a megállapításra, hogy „jó az, amire minden irányul”. Különbség közöttük a végcél tekintetében van.²¹⁰ Ebből kifolyólag folytatva

²⁰⁷ Delattre, Edwin J. (2011): *Character and cops. Ethics in policing*. Washington D.C., The AEI Press. 385.

²⁰⁸ Delattre, Edwin J. (2011): *Character and cops. Ethics in policing*. Washington D.C., The AEI Press. 385-386.

²⁰⁹ Boda Mihály: Az alapvető katonai erények mibenléte és helyük a hosszú 19. századi magyar hadtudományos gondolkodásban I. rész – Az erények és a katonai erénylisták. *Hadtudomány, A magyar hadtudományi társaság folyóirata*, 28. (2018) 1. szám. http://real.mtak.hu/77911/1/HT20181_40_49_u.pdf (A letöltés dátuma: 2021.02.20.) 42.

²¹⁰ Arisztotelész (1997): *Nikomakhoszi Etika*. Fordította: Szabó Miklós, Budapest, Európa Kiadó. 1.

a hivatás listát, mindez a fegyveres közszolgálati hivatások közül a rendőri hivatás esetében a végcél tekintve az alapvető feladata az ország belső békéje és közrend fenntartása.

Az államtudomány végcélja szerint magában foglalja a többi tudomány céljait is, amely szerint ez a cél az ember számára való jó.²¹¹ A legfőbb jónak a cselekvéssel elérhető jót tekinti, aminek tökéletesnek kell lennie. Az egyetemes értelemben vett tökéletesnek a boldogságot tekinti. Tehát a boldogság egyben minden legjobb cselekvést megtestesít, ami tökéletes és önmagában véve is egységet képez.²¹² A boldogság tehát a legfőbb jó.

Az államkormányzás végcélját tekinti Arisztotelész a legjobbnak, márpedig az államkormányzásnak a legnagyobb gondot arra kell fordítania, hogy a polgárait valamilyenekké és pedig jókká tegye. Alkalmassá és képessé tegye őket arra, hogy erkölcsi jót cselekedjenek.²¹³

1.3.3. A RENDŐRI ERÉNYEK

A rendőri hivatás szükségképpen rendelkezik tehát erkölcsi és morális tartalommal. A rendészeti munka (törvényeknek való érvényszerzés akár fizikai erőszak alkalmazásának használata által), illetve annak közösségi ellátása szükségképpen magában foglalja a hatékonyságának és korlátozásának erkölcsi és morális szabályait.

A rendészeti hivatás gyakorlása, épp ennek okán bír igencsak nagy relevanciával, hiszen a munkavégzés minden mozzanata morális tartalommal töltődik. Tekintettel a munkavégzés sokrétű voltára, nem válik annak minden részlete szabályozhatóvá, ezért kapnak igencsak nagy szerepet a hivatásos emberek önálló döntései.

Ennek a kérdésnek a feltevése különösen nagy jelentőséggel bír a rendészetben dolgozók esetében. A rendészeti hivatás gyakorlása során fellépő erkölcsi kérdések összetettek, nem önmagukban léteznek. A rendészeti szervek tagjaival szemben ugyanis a társadalom az átlagosnál magasabb erkölcsiséget vár el, hiszen, a ráruházott hatalomnál fogva, olyan különleges közszolgálatot látnak el, amely tevékenységüket alapvetően jogszabályok és utasítások határoznak meg.

Az állami és társadalmi jelenségek között nincs még egy olyan felfogás, amelynek természete iránt a tudományban akkora eltérés mutatkozna, mint a rendőri működés

²¹¹ Arisztotelész (1997): *Nikomakhoszi Etika*. Fordította: Szabó Miklós, Budapest, Európa Kiadó. 1.

²¹² Arisztotelész (1997): *Nikomakhoszi Etika*. Fordította: Szabó Miklós, Budapest, Európa Kiadó. 8.

²¹³ Arisztotelész (1997): *Nikomakhoszi Etika*. Fordította: Szabó Miklós, Budapest, Európa Kiadó. 8.

íránt. A rendőri működésről Concha Győző a következőképpen fejt ki gondolatait értekezésében. Amely, mint írja annak az állami és társadalmi szervezetbe történő helyes beillesztése az emberre nélkülözhetetlen javak érvényre jutása függ, amelyek közül is a legbecsesebb a szabadságnak sorsa. A rendőrség természete véleménye szerint a rendből, ezen belül is a közrenddel áll szoros kapcsolatban.²¹⁴ A magyar rendészet történetének kiegyezést követő évei - azóta már a múlt részévé vált - eseményeit és ideológiáit sorakoztatta fel, amikor is a változó körülmények között is, de a rendőri hivatásnak a rá bízott feladatot el kellett látnia. A kutatás azoknak a rendőri erényeknek a feltárásáról szól, amelyekkel ezeknek a változó ideológiáknak a mentén kellett a rendőrnek a mindennapi állandó szolgálati feladatokat ellátnia. A legnagyobb feladatot azonban ezeknek a feltételeknek (legyen az változó vagy állandó) az összhangjának megteremtése jelentette. A további ezzel kapcsolatos gondolatoknak a bemutatása a jelen disszertáció harmadik részében kerülnek kifejtésre.

RÉSZÖSSZEGZÉS

Az első fejezetben a rendészet rövid történetét vizsgáltam az ókortól kezdődően. Az állam kialakulása a változó politikai ideológiák és az vonatkozó kritikai szemléletmód bemutatása lehetővé tette a korszakok rendészeti oldaláról történő tanulmányozását. A hivatások kialakulása és általános bemutatásával eljutottunk a rendőri hivatás és a hozzá tartozó elemeinek ismertetéséig. A hivatás elemek részét képezi az erkölcsi, így a rendőri hivatás speciális erkölcsi értéke maga a rendőri erkölcs. A disszertáció következő részében Magyarország történelmének rendészeti etikai vonatkozásainak történetét mutatom be.

²¹⁴ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értékezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 299.

MÁSODIK RÉSZ

BEVEZETÉS

A második részében Magyarország történelmének rendőri hivatás szempontjából mértékadó korszakait vizsgálom. A magyar rendészettudomány 19. és a 20. századi szakirodalmából kiolvasható rendőri hivatás szempontjából is értékes erények feltárása a célom. Ehhez kapcsolódóan a korszakban bekövetkezett társadalmi változások mellett kiemelt jelentőségű volt, hogy az állami fegyveres testületek, amelyen belül is a rendőrség, jól megalapozott szakmai elvárások mentén végezze a feladatát.²¹⁵ A három részre bontott történelmi korszak két határvonalát az első és a második világháború vége jelenti. Az így korszakokra bontott alfejezetek felépítésében, az adott korszak rövid történeti, vagyis ideológiai és intézményrendszeri (közigazgatási) elhelyezést követően olyan, a rendészettudomány szempontjából is kiemelt jelentőségű írók munkásságait ismertetem, akik hatással voltak a rendőrség működésére. A rendőri erények tanulmányozását tehát a kiegyezéstől a rendszerváltozásig bezárólag vizsgálom.

A közigazgatási jogtudomány vonatkozásában - Finszter Géza, *Rendészetelmélet* című könyvében a következőképpen írja le - a rendészettudomány feladata a rendészet működésének, szervezetének, személyzetének és jogi szabályozásának elméleti szintű tanulmányozása szükséges annak érdekében, hogy hozzájáruljon a rendészeti tevékenységek kritikai elemzéséhez, a szervezet hatékony és célszerű kialakításához, a rendészeti jog megalkotásához, a rendészeti szakmák magas szintű elsajátításához, a rendészet hatékony működéséhez és a törvényességhez. Eszerint továbbá a rendészeti igazgatás a társadalmi jelenségeknek olyan elkülöníthető területét foglalja magában, amely a társadalom más intézményeihez hasonlóan belső törvényszerűségek szerint működik. Ezeknek a törvényszerűségeknek a feltárására az európai kontinensen először a jogtudományon belül elhelyezkedő és művelt közigazgatási jogtudománya vállalkozott.²¹⁶

²¹⁵ A fejezet bizonyos részei a saját megjelenésű tanulmány átdolgozott és kiegészített változatát tükrözik. Lásd: Nándori Nikolett Petra: A rendőri hivatás története és elemei. *Belügyi Szemle*, 69. (2021) 7. szám. 1181-1208. továbbá a Nándori Nikolett Petra: A két világháború közötti Magyarország rendőri erényeiről. *Magyar Rendészet*, Doktoranduszok Országos Szövetség, Rendészettudományi Osztályának Különkiadása. (2022) 2. szám. Megjelenés alatt.

²¹⁶ Finszter Géza (2014): *Rendészetelmélet*. Budapest, Nemzeti Közsolgálati Egyetem. 51-52.

A modern közigazgatás első formájában színrelépő rendészet számára, a közrend és a közbiztonság jelentette azokat az állam által előírt kötelelességeket, amelyek a modern társadalom kielégítésre váró szükségleteként jelentkeztek. A rendészetre háruló közigazgatási feladatokat a hatósági felhatalmazás birtokában a legitim fizikai erőszakot magukban foglalják. A rendészeti igazgatás feltétele az, hogy hatáskörrel és illetékességgel rendelkező közigazgatási szervezet legyen, amely rendészeti szervezet alapformája maga a rendőrség. A közigazgatási szervezet speciális ágaként kizárólag, a feladatai végrehajtására alkalmas speciális szakértelemmel/szaktudással rendelkező személyezettel működtethető. A rendőr szakember, a rendészet pedig maga a szakma. A közigazgatás jogállami formájában fejlett közjogra volt szükség. Ezen túlmenően a közigazgatás tudományában a rendészeti igazgatás kettős természetéről Concha Győző írt a dualizmus korában, aki szerint az örökdő-beavatkozó rendészeti veszélyelhárítást el kell választani a büntető igazságszolgáltatástól, mert mint azt Finszter Géza írja az előbbi a végrehajtó hatalom aktív irányításával valósulhat meg, addig az utóbbit az igazságszolgáltatás felügyeli.²¹⁷

2.1. A DUALIZMUS KORÁNAK RENDŐRI ERÉNYEIRŐL

Az Osztrák-Magyar Monarchia részeként Magyarország állami berendezkedése a dualista politikai rendszer határozta meg. E kettősség szerint az alkotmányos monarchia évtizedeiben Magyarország belső ügyei tekintetében teljes önállósággal rendelkezett, amely a független magyar közigazgatás kiépítésének lehetőségét vonta maga után.

Az állami szuverenitás legfőbb kérdései a Habsburg Birodalom polgári alkotmányos monarchiáján belül is a külügy, a hadügy és az ezekhez kapcsolódó pénzügyek tekintetében a birodalom valójában egyközpontú lett.²¹⁸ A gazdasági társadalmi fejlődés támogatása abban nyilvánult meg, hogy biztosította a polgári igényeknek megfelelő közrend-közbiztonság megszilárdulását, amely a hatalom megszilárdulásával és a lakosság elégedettségével is együtt járt. A minisztériumok –

²¹⁷ Concha Győző: A rendőrség természete és állása szabad államban. *Értekezések a Társadalmi Tudományok Köréből*, 12. (1901), 6. 313. Lásd: Finszter Géza (2014): *Rendészetelmélet*. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem. 52-53.

²¹⁸ Botos János (2015). *A Magyar Királyi Belügyminisztérium helye, szerepe a polgári magyar állam rendvédelmi rendszerében 1867-1944*. Boda József & Parádi József (Szerk.), Tanulmányok a 19-20. századi magyar állam rendvédelem-történetéből (pp. 65-88). Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság.

számára. A magyar királyi rendőrség számára tulajdonképpen az 1881. évi XXI. tc. a Budapest-fővárosi rendőrségről²²³ szóló törvényben teljesedhetett ki igazán.²²⁴ A vidéki rendőrség teljes és egységes állami irányítás alá vonására a korszak végéig várni kellett.²²⁵

A következő fejezetrészekben a rövid történeti összefoglalót követően egy városi rendőrkapitányságról írok, amelyre a centralizációt követő helyi szintű feladatszabást kellett teljesítenie. Ezután hivatáselemek²²⁶ közül az erkölcsi elemek feltárása érdekében Concha Győző, Laky Imre és Rédey Miklós munkásságai nyomán fogom vizsgálni ezt a korszakot. Az elméleti megközelítésnek keretet Concha Győző jogtudós értekezése ad, amelyhez kapcsolódó rendőri hivatás gyakorlati megjelenéséről Rédey Miklós és Laky Imre tankönyveinek – a tanulmány szempontjából releváns részeinek – feldolgozása nyomán nyerhet betekintést az alábbiakban az olvasó.

2.1.1. A NEMZETFOGALOMRÓL ÉS A NEMZETI IDENTITÁSRÓL A DUALIZMUS KORÁBAN

A fejezetrészen a nemzetfogalom és a nemzeti identitás témakörével foglalkozom, mindemellett azzal, hogy mindezeknek a rendészetre gyakorolt hatásával. A kiindulási pontként leszögezhető, hogy az elmúlt időszakban folyamatosan konstruálódott és újra fogalmazódott a nemzeti tematika.

A különböző korszakokban a politikailag vezetett nemzeti tematika hogyan jutott el az állampolgárokhoz továbbá, hogy milyen intézmények közvetítésével válik a kollektív identitás egyik tartalmi tényezőjévé.²²⁷ A politikai ideológiák, ezzel együtt a nemzeti tematika változásaihoz a hivatások is alkalmazkodnak, így a rendőri hivatás is.

A politikai nemzet fogalma jelenorientált, amelyben a földrajzi elhelyezkedés szervezése jelentőséggel bír. A közös jogi és politikai kerethez tartozás, mindemellett

²²³ 1881. évi XXI. törvénycikk a Budapest-fővárosi rendőrségről. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=88100021.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D31> (A letöltés dátuma: 2020.03.19.)

²²⁴ Boda József – Sallai János: A belügyminisztérium feladatrendszerének változásai 1848-1959 között. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 4. (2016) 1. szám 8.

²²⁵ Sallai János (2019): *A magyar rendészet története*. Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa Kiadó. 55.

²²⁶ A disszertáció első részének második fejeztére utalok vissza, ahol feltárássra kerültek a hivatáselemek. Amelynek része voltak a rendőri erények.

²²⁷ Szabó Ildikó: Nemzetfogalom és nemzeti identitás a dualizmus korában és a Horthy- korszakban. *Politikatudományi Szemle* 15. (2006) 1. szám, 201-248. <http://real.mtak.hu/id/eprint/112410> (A letöltés dátuma: 2021.11.13.) 201.

az államhatárok által jelölt közös terület képezi az alapját. Az állampolgárság fogalma szerint, az állam és határai között élő, törvényeinek engedelmeskedő lakóinak közösségének típusú viszonyát jelenti, akik ugyanazokkal a politikai és állampolgári jogokkal rendelkeznek. A politikai legitimitás alapelve az állampolgári közösség jogi fogalma.²²⁸ A kultúrnemzet számára nem az állam lesz a közös és a meghatározó, hanem a nyelv, a kultúra, a hagyomány és az összetartozás tudata.

A nemzeti politika a dualizmus korában

A korszak állameszménye a magyar politikai nemzet fogalmán alapult, amelyen a magyar nemzetet értette az 1868-as nemzetiségi törvény alapján, amelybe beletartoztak a más nemzetiségűek is, vagyis mindenki, akire az állam szuverenitása kiterjedt, azaz magyar állampolgár. A modern nemzettudatok kialakulásának idején a dualizmus korában Magyarországon már készen voltak mind az állampolgárságon alapuló jogi-politikai, mind a nyelvi, a vallási, a származási kulturális azonosságtudat elemeiből építkező nemzet modelljének fogalmi keretei.²²⁹

A magyar államnemzettel kapcsolatos elképzelések azonban 1875 után a következők szerint változtak:

1. az államnacionalizmus és az asszimilációs törekvések felerősödtek. A kormányzat egyre inkább a kultúrnemzet koncepció jegyében örködött a magyar nyelvhatárokon.
2. a dualizmus politikai nemzetfogalma az 1848-as áprilisi törvényeken alapult, nem mutatkozott stabilnak, mivel felszínre kerültek az elsősorban dzsentrik által vallott, tradicionális nemzetfelfogás és a nemzetiségek jogi, gazdasági és kulturális egyenrangúságával járó fejlődés perspektívái közötti ellentétek.
3. a Magyar Királyság területén élő népek körében megnőtt a nyelvi-kulturális elkülönülésen alapuló nemzet híveinek aránya és a saját, önálló nemzethez

²²⁸ Szabó Ildikó: Nemzetfogalom és nemzeti identitás a dualizmus korában és a Horthy- korszakban. *Politikatudományi Szemle* 15. (2006) 1. szám, 201-248. <http://real.mtak.hu/id/eprint/112410> (A letöltés dátuma: 2021.11.13.) 202.

²²⁹ Szabó Ildikó: Nemzetfogalom és nemzeti identitás a dualizmus korában és a Horthy- korszakban. *Politikatudományi Szemle* 15. (2006) 1. szám, 201-248. <http://real.mtak.hu/id/eprint/112410> (A letöltés dátuma: 2021.11.13.) 210-211.

tartozás igénye. A szaporodó konfliktusok a magyarok és nem magyarok közötti konfliktusokat egyre inkább kiélezték.²³⁰

2.1.2. A DUALIZMUS KORÁNAK RENDŐRI HIVATÁSA ÉS KÖZIGAZGATÁSA

A rendőri hivatás egyik elemét az etikai előírások képviselik, mint az a jelen disszertáció első részében már írtam. A kutatásom módszertana szerint haladva, a dualizmus korának rendészettudománya szempontjából olyan jogtudósok munkásságából merítetek, akiknek művei kiemelt jelentőséggel bírtak ebben az időszakban. Eszerint részletesebben Kmety Károly, Concha Győző és Rédey Miklós értekezéseinek keresztül fogom a dualizmus rendőri erényeit bemutatni.

Olyan releváns összefüggések felkutatására törekszem, amelyek Magyarország történelmének a rendőri hivatás erkölcsi szempontjából ma is felhasználható, általános rendészeti etikai elveket és értékeket tartalmaznak. A rendészeti etika vizsgálata magában foglalja a rendészeti hivatás, a társadalmi szerepének és az ebből a szerepből adódó erkölcsi igazoltságának, illetve a rendőri állománytól ideálisan elvárt képességek és erények vizsgálatát. Concha Győző és Rédey Miklós írásaiban adódó különbség a történelmi események vonatkozásában van, amelyben a választóvonalat maga az első világháború jelenti. Azokat az állami működésben bekövetkező jogrendbeli változásokat, amelynek kapcsán határvonalat lehet húzni háború előtti és a háború alatti eseményekre vonatkoztatva.

2.1.2.1. Kmety Károly és a magyar közigazgatási jog

A Kmety Károly értelmezése alapján a rendőrség feladata, működésének köre és hatása szerint egyetemes jellegű és érdekű közigazgatási funkció, amely a közéletnek, a közigazgatás összes ügyeinek körét érinti és hatja át.²³¹ A rendőrség, mint szervezet a rendőri tevékenységre hivatott közigazgatási szervek, hatóságok és közegek összességét érti. A biztonsági rendőrség szerveit, mint fegyveres rendőri erőt betöltő funkciót érti ezalatt. A közigazgatás pozitív működését betöltő szerepe, a rendőrség védelme alatt álló érdekek köre. Ezek a bárhonnan eredő veszélyek; sértések; károsításoktól való védelem, káros hatások megelőzése, megszüntetése, ártalmatlanná

²³⁰ Szabó Ildikó: Nemzetfogalom és nemzeti identitás a dualizmus korában és a Horthy- korszakban. *Politikatudományi Szemle* 15. (2006) 1. szám, 201-248. <http://real.mtak.hu/id/eprint/112410> (A letöltés dátuma: 2021.11.13.) 212-213.

²³¹ Kmety Károly (1897): *A magyar közigazgatási jog kézikönyve*. Budapest, Politzer Zsigmond könyvkereskedő kiadása. 313.

tétele.²³² Az 1897-ben írt *A magyar közigazgatási jog kézikönyve* szerint megkülönböztettek: biztonsági és igazgatási, politikai és közrendőrséget. A biztonsági rendészet alatt az emberi jogellenes akaratból eredő általános veszély megelőzésére működő rendőrséget értette. Ezek a veszélyek a fékevesztett emberi akaratból származnak bizonytalanok és az érdekek minden nemére, a közélet minden viszonyára kiterjednek, védelmet ellenük nem egy bizonyos tárgy, viszony védelmezésére, hanem mindinkább magának a személynek olyan jellegű korlátozása, ellenőrzése, mellyel jogellenes akaratának, vagyis ilyen tettekben történő érvényesülése lehetetlenné válik. A biztonsági rendészet fő figyelmét a felderítésre, azon személyek figyelemmel kísérése, akiknek jogellenes magatartása átmenetileg, vagy alkalmilag alaposan feltételezhető.²³³

Az igazgatási rendőrség bizonyos tárgyat, életviszonyt, érdeket fenyegető tehát ennyiben határozott veszélyek megelőzését tűzte ki célul. Ez minden egyes cselekményt, mulasztást jelentett, amit károsnak, kerülendőnek vagy tiltottnak tekintettek. A biztonsági rendészet maga politikai és közrendészeti felosztásból áll. Politikai, állami fensőbb biztonsági rendőrségnek nevezik, amely az egyesületekből eredő, ebből kifolyólag tehát magasabb rendű veszélyekkel száll szembe; ezek a veszélyek az állam rendjét erősebben képesek megrendíteni. A politikai rendészet az egyesülésnek a különböző módjaival foglalkozik, amelyek szerteágazóak lehetnek és saját jogkörrel rendelkeznek, így például egyesülési, gyülekezési, népmozgalmak és népszavargások rendszere.²³⁴

A nyomozó és bíraskodó rendőrség. A nyomozó rendőrség a rendőri szervek azon működését jelentette, amely a jogrendek már megtörtént sérelmei esetén a bűnös tény és büntetések (részesek) felderítésére kipuhatolására van irányozva. A rendőrség ebben az esetben nem csupán saját feladatában, hanem mindinkább a büntető bíraskodás tevékenységi körében jár el, a büntető hatalom biztos és sikeres érvényesítésében nyújtott segítséget. A nyomozó a rendészetben épp ezért a rendőrség nem önállósággal, hanem ha még ha saját maga is vezette a nyomozást a büntető

²³² Kmety Károly (1897): *A magyar közigazgatási jog kézikönyve*. Budapest, Politzer Zsigmond könyvkereskedő kiadása. 314.

²³³ Kmety Károly (1897): *A magyar közigazgatási jog kézikönyve*. Budapest, Politzer Zsigmond könyvkereskedő kiadása. 315.

²³⁴ Kmety Károly (1897): *A magyar közigazgatási jog kézikönyve*. Budapest, Politzer Zsigmond könyvkereskedő kiadása. 316.

bíráskodás hatóságainak (királyi ügyészség) ellenőrzése alatt és jórészt utasításai szerint volt köteles cselekedni az ide vonatkozó jogszabályoknak megfelelően.²³⁵

A rendőrség feladata volt átfogóan tehát a személy és vagyonbiztonságot megóvni; a békét és a közrendet fenntartani, a büntető törvények a rendeletek és szabályrendeletek megszegését, a véletlenségből vagy bármilyen természetű mulasztásból eredeztethető veszélyeket és károkat lehetőség szerint megakadályozni; a megzavart rendet és békét helyreállítani, az ezen ellen szegülőket felderíteni és az illetékes hatóságnál feljelenteni. Szól erről a Csendőrség szolgálati utasítása, vagyis a 1881. XXI. törvénycikk 2 §-a.²³⁶

2.1.2.2. Concha Győző és a rendőrség természete

A kutatás szempontjából központi szerepet Concha Győző következő két műve fogja képviselni: *A rendőrség természete és állása a szabad államban*, címmel írt székfoglaló értekezése és a *Politika I. Alkotmánytan* alcímmel megjelent kötete. A két mű a dualizmus korában jelent meg, amikor a belügyi viszony megerősítése különösen nagy jelentőséggel bírt. Az Osztrák-Magyar-Monarchia korában az állami berendezkedést a dualista politikai rendszer határozta meg. Az alkotmányos monarchia évtizedeiben azonban Magyarország belső ügyei vonatkozásában teljes mértékben önálló maradt, amely rendészeti tevékenységet a Magyar Királyi Belügyminisztérium irányította.²³⁷ Concha Győző jogtudós tudományos tevékenységével összefüggő mélyreható gondolatait, a 19. és a 20. század elején éppen az állami berendezkedésben fejtette ki.²³⁸

Az állam kialakulása Concha Győző szerint

Az állam, vagyis nemzet kialakulását Concha Győző /1846-1933/ a *Politika I.* című könyvében az ember világa, az abban kialakuló emberi élet és annak felépítéséről írta. Eszerint az ember önmeghatározó erejét az ember eszméje felől közelíti meg, amelyet véleménye szerint a szellemiség, egyetemesség és a szabadság határoz meg.²³⁹ Az emberi eszme az egyén és köz viszonya alapján, a maga erejéből hozza létre a

²³⁵ Kmety Károly (1897): *A magyar közigazgatási jog kézikönyve*. Budapest, Politzer Zsigmond könyvkereskedő kiadása. 317.

²³⁶ Kmety Károly (1897): *A magyar közigazgatási jog kézikönyve*. Budapest, Politzer Zsigmond könyvkereskedő kiadása. 328-329.

²³⁷ Nándori Nikolett Petra: Concha Győző és a rendőri erények. *Magyar Rendészet* XXI. (2021) 3.szám

²³⁸ Sallai János: Concha Győző, a rendészet jeles tudósa. *Magyar Rendészet* 15. (2015) 1. szám 39.

²³⁹ Concha Győző (1895): *Politika I. kötet Alkotmánytan*. Budapest, Eggenberger-féle Könyvkereskedés Kiadása (Hoffmann és Molnár). 33.

köztudatot és teszi lehetővé ezáltal a szellemnek egyetemes érvényre jutását. A közösség működésének Concha szerint, emberileg csak akkor lesz értéke, ha a köz tagjai akaratuktól támogatott öntudattal rendelkeznek, vagyis csak az emberek közösségében megvalósuló egyéni érvényesülés révén, a maga teljességében nyer megerősítést.²⁴⁰ A közön Concha a törzset, a társadalmat, a családot, de magát az államot is értette.²⁴¹

Az emberi eszme szerepe

A szellem Georg Wilhelm Friedrich Hegel meghatározása szerint, lényeges szerepet játszik az ember létezésében, hiszen azzal együtt emelkedik az ember univerzálissá. Kiteljesedni pedig igazán a társadalomban képes.²⁴² A tárgy és a dolog együttese, vagyis az én és a lét egysége alkotja az öntudatot.²⁴³ Az öntudat, másnéven szellem, erkölcsi szubsztancia, vagyis maga az emberi tudatosság.²⁴⁴ „Hegel szerint igaz ez az államra nézve is, mivel az is rendelkezik erkölcsi személyiséggel. Az állam ugyanis több a tagjai összeségénél, mivel jelentősége van annak, hogy az államban a tagokat nem csupán az erőszak kapcsolja össze, hanem bizonyos erkölcsi értékek (is). Az állam így egység, a tagjai erkölcsi közössége, azaz a jó élet vezetését meghatározó erkölcsi értékek (Hegel kifejezésével: szellem) mentén megszerveződő emberi közösség. Ezzel összefüggésben az állam tagjai azáltal lesznek azok, akik, hogy tagjai egy náluknál nagyobb, ezért felsőbbrendűbb egységnek, amiért hajlandók feláldozni az egyéni érdekeiket.”²⁴⁵

Az emberi eszme irányait tekintve kiemelten a vallásban, a művészetben és a tudományban valósulhat meg a közösségben, amelyen túlmenően még a gazdálkodásban, fajfenntartásban és nevelésben is összpontosul. Az emberi eszme

²⁴⁰ Concha Győző: *Politika I. kötet Alkotmánytan*; Eggenberger-féle Könyvkereskedés Kiadása (Hoffmann és Molnár). Budapest, 1895. 35.

²⁴¹ Concha Győző: *Politika I. kötet Alkotmánytan*; Eggenberger-féle Könyvkereskedés Kiadása (Hoffmann és Molnár). Budapest, 1895. 34.

²⁴² Taylor, Charles (1975): *Hegel*. Cambridge University Press. 366.

²⁴³ Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (1979): *A szellem fenomenológiája*. Budapest, Akadémia Kiadó. 180.

²⁴⁴ Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (1979): *A szellem fenomenológiája*. Budapest, Akadémia Kiadó. 180-182.

²⁴⁵ Boda Mihály: A filozófiára épülő háborús igazolás (filozófiai militarizmus) a 19-20. században Európában és Magyarországon. *Hadtudomány*. 31. (2021) 1-17.

belső ereje, az erkölcsi érzülettel átítatott erkölcsi magatartás révén valósulhat meg és kerülhet általa összhangba. Az emberi cselekvés külső szabályozásáért a jog felelős.²⁴⁶

Az emberi eszme és az állam lényegéről

Az egyéntől a nemzetbe történő átmenetet a család fogja képviselni. A családi közösségben a tagok a természetes és szellemi szeretet által tudnak egyenlően érvényesülni.²⁴⁷ Az állam, társadalomból és családból való kiválásával, az ember egyetemes eszméje, az egyén önállóságával együtt öntudatosává válik. A köz országoló (értsd alatta: kormányzó, kormányon lévő) külső erejének, irányzó funkciójának köszönhetően, az egyénektől függetlenné válik és így hozza létre az emberek között azt az erőt, amellyel az egyéni érdekeket külső hatalom nélkül is mérsékelni képes. Az állam így válik ki tehát a társadalomból és jut általa állandó érvényre az ember egyetemes eszméje.²⁴⁸ „Az egyetemes jó tudatát, az ember eszméjét a jól felfogott érdek és az egyénekben működő felebaráti szeretet készíti elő.”²⁴⁹ A nemzet, mint az egyének erkölcsi és értelmi valójának egésze alkotja a vagyoni és szellemileg működő egyéneket.²⁵⁰

Az állam, mint a külső rend és külső szabadság irányzója van jelen a tulajdon, a szerződések, a rendőri tilalmak és a büntető törvény határozmányai (értsd alatta: előírás, rendelkezés, paragrafus) által.

Concha szerint az állam személyisége lévén valósulhat meg az általános jó. Az államban ez a jó, vagyis az ember eszméje annak, mint öntudatos akaratnak tartalmaként lép fel. A külső alakzat, a lény, amelyhez az államtevékenység kötve van bizonyos földterületen élő, gazdasági, társadalmi vagy faji kötelékeinél fogva alkot természetes egészet, a népet.²⁵¹

Az állam emberi ábrázolását Thomas Hobbes Leviatánnak nevezte, ami az ugyanezen címet viselő 1651-ben megjelent művének címlapján megtalálható. A Leviatán maga

²⁴⁶ Concha Győző: *Politika I. kötet Alkotmánytan*; Eggenberger-féle Könyvkereskedés Kiadása (Hoffmann és Molnár). Budapest, 1895. 41.

²⁴⁷ Concha Győző: *Politika I. kötet Alkotmánytan*; Eggenberger-féle Könyvkereskedés Kiadása (Hoffmann és Molnár). Budapest, 1895. 185.

²⁴⁸ Concha Győző: *Politika I. kötet Alkotmánytan*; Eggenberger-féle Könyvkereskedés Kiadása (Hoffmann és Molnár). Budapest, 1895. 188.

²⁴⁹ Concha Győző: *Politika I. kötet Alkotmánytan*; Eggenberger-féle Könyvkereskedés Kiadása (Hoffmann és Molnár). Budapest, 1895. 189.

²⁵⁰ Concha Győző: *Politika I. kötet Alkotmánytan*; Eggenberger-féle Könyvkereskedés Kiadása (Hoffmann és Molnár). Budapest, 1895. 189.

²⁵¹ Vö.: Concha Győző: *Politika I. kötet Alkotmánytan*; Eggenberger-féle Könyvkereskedés Kiadása (Hoffmann és Molnár). Budapest, 1895. 198.

is több emberből tevődik össze, utalva ezzel arra a felismerésre, amelynek eredményeképpen az emberek értelmi úton ismerik fel, - de a természeti állapot következményeitől való félelem miatt fogadják el -, hogy a békés együttélés alaptörvényeinek betartásához kényszerítő eszközre – vagyis államhatalomra van szükség.²⁵²

Az államban az ember eszméje, az általános jónak nemzeti alakja érvényesül, amelyben az egyesek öntudatának az öntudattal bíró érzése az akaratának részévé válik. A nemzeti öntudat, vagy más néven hazafiság, tehát az intézmények iránt kifejezett szeretet, hazaszeretet, amelyekben az általános jó nemzeti alakban jelenik meg vagy törekvés az ilyen intézmények megteremtésére, fenntartására az egyén erőinek igénybevételével és áldozatkészségével.²⁵³

Az államban az ember eszméje, a nemzeti alak általános jóságával képes érvényre jutni, a társadalom tagjainak öntudatával. A nemzet tagjának öntudata, szeretete által válik tehát öntudatos alkotássá, vagyis hazafivá. A nemzeti öntudatot, vagyis a hazafiságot a hazaszeretet jellemzi. Az általános jó, amely ebben a tekintetben a nemzet alakjában jelenik meg és az egyén e nemzet érdekében áldozatkészséggel törekszik az általános jó elérésére.²⁵⁴

A szuverén és végrehajtói akarat

A szuverén akarat, vagyis az állam akarata akkor teljes, ha mindhárom akarat egyszerre érvényesül, ezek a belső elhatározás, a külső cselekvés és végelhatározás.²⁵⁵

Az államhatalmak közül a belső akarat határai között mozgó végrehajtó akarat, a törvény megvalósulását lehetségessé tevő, annak előfeltételeit, pénzt, helyiségeket, hivatalnokokat, általános utasításokat előteremtő működése a jogosság szempontjából: ekkor bíraskodó, vagy külső erő szempontjából a karhatalom biztosítja.²⁵⁶

A végrehajtói tevékenység

²⁵² Hobbes, Thomas (1999): *Leviatán*. Budapest, Kossuth. 210.

²⁵³ Concha Győző: *Politika I. kötet Alkotmánytan*; Eggenberger-féle Könyvkereskedés Kiadása (Hoffmann és Molnár). Budapest, 1895. 236-237.

²⁵⁴ Boda Mihály: Zrínyi hősiességfogalma a katonai hősiesség változó formáinak tükrében. *Hadtudományi Szemle* 13. (2020) 2. szám. 84-85.

²⁵⁵ Concha Győző: *Politika I. kötet Alkotmánytan*; Eggenberger-féle Könyvkereskedés Kiadása (Hoffmann és Molnár). Budapest, 1895. 272.

²⁵⁶ Concha Győző: *Politika I. kötet Alkotmánytan*; Eggenberger-féle Könyvkereskedés Kiadása (Hoffmann és Molnár). Budapest, 1895. 276.

Az állam cselekvő, végrehajtó tevékenysége, az állami szuverén akaratától elkülönült, önerővel működő egységes jelensége tehát. Az állami akarat megvalósulása ugyanis csak karhatalom alkalmazása útján lehetséges. Amit olyan szervezetként aposztrofál Concha, amely az államnak erkölcsi és gazdasági, vagyis közpolgári céljaitól való eltérést nem enged. ²⁵⁷

A jó állam kiemelt feladata az általános emberi akarat képviselete. A végrehajtás a kormány feladata, ami a főhatalom és a társadalom közé iktatott testület. A törvényhozás során a társadalomra tartozik, ezért közvetlenül vesznek részt a döntéshozatalban, ennél fogva az nem a közhivatalnokok vagy a főhatalom képviselőinek a feladata. A törvény tehát, az általános emberi akarat megnyilvánulása. A törvények célkitűzései elsősorban a szabadság, valamint az egyenlőség. ²⁵⁸ „Az általános akarat az a társadalomra jellemző, és a társadalom tagjaiban testet öltő akarat, amely csak a közérdeket (és az igazságosságot) tartja szem előtt, és egyetlen egésszé, egyetlen közösséggé egyesíti a társadalom tagjait.” ²⁵⁹

A társadalmi szerep, ebben az értelemben tehát a rendőri hivatás, amely a hivatásos szolgálatot, vagyis a közjó szolgálatát jelentette. A rendőrség az állam létének szüksége eleme tehát, mivel az állam karhatalom nélkül nem létezik. A társadalom és a rendészeti állomány közötti optimális kapcsolat kialakítása visszahat a köz biztonságérzetére és a társadalmi rend fenntartásának lehetővé tételére, amelynek révén az államérdek megvalósulhat. E témakörnek bővebb kifejtésére a következő részben kerül majd sor.

A rendőrség társadalmi szerepvállalása Concha Győző nyomán

Az állami és társadalmi jelenségek között nincs még egy, amelynek természete tekintetében annyira eltérne a felfogás a tudományban és az életben, mint a rendőrség működése iránt, fejti ki Concha Győző: A rendőrség természete és állása szabad államban címet viselő értekezésében. Mindemellett különbség mutatkozik a rendőrség állása, az emberi életben betöltött szerepe/szolgálat és az értékének vonatkozásában is. Az állami és társadalmi szervezet és a rendőri működés kapcsolatát az ember

²⁵⁷ Vö.: Concha Győző: *Politika I. kötet Alkotmánytan*; Eggenberger-féle Könyvkereskedés Kiadása (Hoffmann és Molnár). Budapest, 1895, 494.

²⁵⁸ Vö.: Rousseau, Jean-Jacques (1997): *A társadalmi szerződésről*. Budapest, PannonKlett. 30-40.

²⁵⁹ Boda Mihály: Zrínyi hősiességfogalma a katonai hősiesség változó formáinak tükrében. *Hadtudományi Szemle* 13. (2020) 2. szám. 84.

nélkülözhetetlen java felől közelíti meg, ami a szabadságnak sorsa.²⁶⁰ A rendőrség természetének kutatását a rend fogalmának meghatározásával kezdi, amelyet a közrend követ.

A közrendről és annak elemeiről

A közrendet az állam és a társadalom rendje közösen alkotja. A rend alatt több külön dolognak, lénynek, erőnek olyan összefüggését érti, amely szerint ebben az összefüggésben lévők helyüket, működésüket az egészre tekintet nélkül meg nem változtathatja. Ha pedig mégis megváltozik, akkor az összefüggés megszakad, és a cél, ami miatt az egyes elemek ilyen összefüggésbe kerültek elérhetetlen lesz. A közrend egyik oldalról az emberi tevékenységnek, vagyis a munkának; másrészt a különböző javaknak (vagyon, műveltség, erkölcs, becsület, hatalom) megosztása és összefüggése személyek, helyek és idő szerint. Ilyen értelemben tehát a közrendet a nemzeti- és az egyéni társadalmi lét összműködésének, különböző javaknak a megosztása, majd pedig az általuk való élvezése alkotja. A közrend, a béke állapota, a rend minden embernek közös célja, ami az emberek egyéni szükségleteiben és az állami működés egyensúlyában létezik. Az állam és a társadalom rendje közösen alkotják tehát a közrendet. Amelyhez tágabb értelemben a természet rendjét is hozzá értette.²⁶¹

Az állami rend

Az állam rendjét Concha Győző szerint a fejedelem, az országgyűlés, a kormány, a bírói és közigazgatási hatóságok munkájának a társadalom által elfogadott szabályok szerinti összefüggése alkotja. Az állami rend egyik alkotóelemeként határozza meg magát a rendőri működést, amelynek a jog szabályainak érvényre jutása mellett a feladata az állam rendjének létrehozása és fenntartója. Az állam érdeke pozitív alkotó elemeként a jog által, a belügyekben a közigazgatás, közerkölcs és a közegészség tekintetében kíván célt elérni. Az állam rendje Concha szerint akkor bomlik meg, ha

²⁶⁰ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 299.

²⁶¹ Vö.: Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 299-301.

az állam szervei nem végzik jól a munkájukat, nem tartják meg munkájuk mértékét, körét és egymásutánját.²⁶²

A társadalmi rend

Az egyénből kiindulva a munkavégzésnek gazdasági, szellemi javaknak és ezek alapján képződő egyéni érdekeknek biztos eloszlása képezi. A jog és jogszolgáltatás önmagában nem tekinthető rendőri tevékenységnek, ahogy ilyen értelemben a másik végletként megnyilvánuló társadalmi meggyőződésről, vagyis a jog hasznosságán felülemelkedő hit szentségéről sem.²⁶³

A társadalmi rend működési szabadságát a jog érvényesülése által látta Concha biztosítottak. Azonban a jogon és jogszolgáltatáson túl a társadalmi rend alkotóelemeit véleménye szerint az egyesek szabad együttműködése; a javak helyes megoszlása; felebaráti érzés és az egyesek hite, meggyőződése tartják fenn.²⁶⁴

A természet, az elemek rendje

A természeti világ rendje a természeti erőknek, elemeinek ismétlődő egymás után bekövetkező és egyúttal ismétlődő és egymásra ható eseményeinek kapcsolatán alapul. A természet rendjének megbomlása (járványok, természeti katasztrófák) kihatással van az állam és társadalom megbomlására is. A természet rendjének fenntartója, nem a természetén kívül álló rendőrség, hanem a természet maga.²⁶⁵ A természet önfenntartó voltáról Hegel is ír, aminek értelmében természetes létező ok-okozati összefüggésben létező természet fogalomként aposztrofálja.²⁶⁶

A rendőrség működéséről

²⁶² Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 301-302.

²⁶³ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 302-303.

²⁶⁴ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 305.

²⁶⁵ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 306-307.

²⁶⁶ Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (1979): *A szellem fenomenológiája*. Budapest, Akadémia Kiadó. 137.

Az állam és a társadalom rendjének fennállása attól függ, hogy a nekik szánt működés kifejtését, javak megoszlását, azoknak a használatát zavartalanul, a jog szabályai és az államérdek követelményei szerint lehessen érvényesíteni. A rendőrség feladatai az alaptényezők mellett, az állam és a társadalom rendjének előfeltételeinek biztosítása, a társadalmi rendnek érvényesülését lehetővé tenni és nem magát a rendet.²⁶⁷

Az állami rend előfeltétele, hogy az államfő, a parlament és a hatóságok működhessenek. A rendőrség feladata az állami rendet illetően pedig épp abban áll, hogy azok zavartalanul működhessenek, ténylegesen, akár külső erővel is lehetővé tegye az egyén vagy rossz szándékú tömeg és a természeti erők hatalmával szemben is.²⁶⁸

A rendőrség a társadalmi rend előfeltételeinek biztosítását a következőképp hozza létre

A rendőrség első sorban úgy hozza létre a társadalmi rend feltételeit, ha az egyesek a jog által engedélyezett szabad működését és javait állandó őrködésével védelmezi a valószínűsíthető és a ténylegesen bekövetkező támadása ellen; az így felmerülő támadásokat tényleg megakadályozza; a támadásokkal megzavart rendet pedig helyreállítja. Másodsorban az által állítja elő a társadalmi rend feltételeit, amennyiben az egyesek szabad működését -ha abban jogsérelem nincs- megakadályozza, őket valaminek a tevésére szólítja fel. Tekintettel arra, hogy ha azok szabad működése (tevékenysége) mások megsértésére, szabadságuk korlátozására, vagyis a működésükben valamilyen formában zavart okozhat. A rendőri megakadályozás, vagyis a rendőri kényszerítés valaminek a létesítésére azonban csak ideiglenes állapotot idézhet elő. Az így kiszabott büntettnak pedig arányosnak kell lennie a büntetéssel. Harmadszor pedig az elemi, tehát a természeti erők rendkívüli kitörésének megfékezésében keresendőek a társadalmi rend előfeltételei. Ezek a természeti katasztrófák a társadalom mindennapi rendes kerékvágás szerinti életének rendjét megakaszthatják.²⁶⁹

²⁶⁷ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 307.

²⁶⁸ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 307.

²⁶⁹ Vö.: Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 307-308.

A közrend tágabb értelemben azt jelenti, hogy az emberi szükségletek az állami szervek és egyének (társadalom tagjai) együttes és összehangolt működésével, az általános és közös jó figyelembevétele mellett, a jog és a természeti erők korlátai között kell, hogy érvényesüljön.²⁷⁰

A jog és természeti erők korlátai között, a rendőri működés a közhatalom azon tevékenysége, amely összehangolt működése és a szükségletek – emberi akarattól vagy természeti erőttől függő – annak előfeltételeinek a kielégítését: állandó örökódással, széleskörű diszkrecionális (mérlegelési) hatalommal és fizikai erőnek azonnali alkalmazásával tartja fenn.²⁷¹

A rendőri működés természetéről

A rendőri működés természetének megállapításához mindenesetre az első követelmény az, hogy a kielégítendő szükséglet tekintetében a kielégítés módját és annak alanyát egymástól elkülönítve kezeljék. A szükséglet a közrendet az emberi szabadságtól és természeti erőktől függő előfeltételekkel kell ellátni. A rendőri működés a szükségletkielégítő funkciója szempontjából, abban különbözik tehát első sorban más állami működéstől, hogy mialatt ezek magát az állam célját, illetőleg annak egyes részeit úgy, mint a nemzeti függetlenséget, a jogot, a közvagyonosodást, műveltséget, erkölcsöt ápolják. Addig a rendőrség csak mindezeknek az előfeltételeit biztosítja, vagyis azt a külső és időleges biztonságot, amely a tulajdonképpeni célok érdekében, szükségszerűen kifejtett tevékenységével, annak a pozitív érvényre juttatását és zavartalan működését teszi lehetővé. A rendőrség ezeknek csak segédje, működésüknek részben pozitív feltételeiről gondoskodik, másrésről pedig az akadályokat hárítja el az útból. Másodszor pedig abban különbözik a rendőrség által kielégített szükséglet más állami szükséglettől, hogy folyamatos gondozást és örökődést igényel. Az emberek percről-percre történő megfigyelését és a legegényibb alakulataiba történő rögtöni, karhatalmi beavatkozást kíván meg az illetékes hatóság alanyi belátása, diszkrecionális hatalma alapján. Alkalmazkodás a természeti világ

²⁷⁰ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 301.

²⁷¹ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 309.

változó körülményeihez.²⁷² „Az állandó őrködés és a diszkrecionális hatalom teszik a rendőri működésnek legsajátosabb eszközeit.”²⁷³

A rendőrség működésének határát maga a jogrend képezi, amelyet a rendőrség át nem léphet és ezáltal e jogrend által meghatározott körön láthatja el feladatát. Ilyen tekintetben a jogrendben a rendőrség jogrendje egy különös, a közrend előfeltételeinek meghatározására vonatkozó, alárendelt jogvidék.²⁷⁴

A rendőri működés különleges eszközei

A rendőri működés elemei a következők Concha Győző szerint: 1) az emberi élet, állami ügy, mint társadalmi élet folyásának, e folyamat minden mozzanatának szakadatlan szemmel tartása, kivéve az egyén magán szentélyében (család, ház, levél) környezetében zajló eseményeket. 2) Az alanyi belátás, a discretionarius hatalom minden rendőri közegnél vagy legalábbis minden rendőri hatóságnál annak megtételére, amit a közrend előfeltételnek tart.²⁷⁵ A rendőri működés (feladatellátás) legsajátosabb eszközei tehát, az állandó őrködés és a diszkrecionális hatalom. A rendőrség működésének határát a jogrend maga képezte, de adódhat olyan különleges állapot, amikor is a jog fölé helyezkedik ezt magas vagy politikai rendőrségnek nevezi. Erről a következőkben lehet olvasni.

A magas vagy politikai rendőrség

A diszkrecionális hatalom különösen a politikai rendőrségben van jelen. A magas vagy politikai rendőrség a feladatát tekintve az állam vagy a társadalom biztonságával foglalkozni, méghozzá azokkal, amelyek tömegjelenségek ellen irányultak. A politikai rendőrség gyakorlatilag a rendőri működésnek legfontosabb ága, amely az alkotmány egészére kihatással van és rendelkezik egyúttal a legmagasabb fokú diszkrecionális

²⁷² Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 311.

²⁷³ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 328.

²⁷⁴ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 322.

²⁷⁵ Vö.: Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 327-328.

hatalommal. A magas rendőri működésnek a diszkrecionális hatalmában a jogrend nem képez már határt.²⁷⁶

A magas vagy politikai rendőrség a törvényhozó hatalom felé nyújt biztosítékot

- a szabályokat is csak annyiban, amennyiben a kivételes állapotok létesítésére vagy más magas rendőri intézkedésre okot szolgáltató körülményeket általában meghatározza, a rendőrség eszközeit, eljárási módjait, beavatkozási határait általában körülírja,
- a szabályai általánosak, mindenkre kiterjedők és nem részrehajlóak, tehát nem az egyesek vagy osztályok ellen irányulók,
- a politikai a rendőrség legerősebb, legdiszkrecionálisabb eszköze, a kivételes állapot létesítése élesen elhatárolódik a rendes állapottól. Kezdetének és megszűnésének különös megjelölése, kihirdetése által.²⁷⁷

2.1.3. A RENDŐRI SZOLGÁLAT A GYAKORLATBAN, A DUALIZMUS KORI SZAKKÉPZÉSRŐL

Mialatt Concha Győző jogtudós rendőri működésről szóló értekezésében elméleti megközelítést olvashattunk, addig a gondolatainak gyakorlatba való átültetését Rédey Miklós valósította meg a legjobban az eddig általam feltárt szakirodalmak közül. A *rendőri szolgálat vezérfonala* (1916) címmel a budapesti őrszemélyzet oktatására szánt könyve véleménye szerint nem rendszeres tankönyv, ennek ellenére a rendőri hivatást a gyakorlatban egészen a kezdetektől mutatja be. A könyve alapjául a budapesti állami rendőrséget vette, vagyis az 1881. évi XXI. tc.-t²⁷⁸ értette, amelyet mintának is szánt egyúttal az újonnan egységes állami irányítás alá tartozó rendőrségek számára.²⁷⁹ A Concha Győző székfoglaló értekezését követően eltelt mintegy húsz év mit sem vont le tehát annak értékéből, hiszen Rédey az ismertetett könyvében hivatkozik is rá, ami nem csupán a szellemiségében, de a felépítésében is

²⁷⁶ Vö.: Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 333-334.

²⁷⁷ Sallai János: Concha Győző, a rendészet jeles tudósa. *Magyar Rendészet* 15. (2015) 1. szám. 42.

²⁷⁸ 1881. évi XXI. törvénycikk a Budapest-fővárosi rendőrségről. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=88100021.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D31> (A letöltés dátuma: 2021. december 28.)

²⁷⁹ Rédey Miklós (1916): *A rendőri szolgálat vezérfonala*. Budapest, „Pátria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénnytársaság. 2.

megmutatkozik.²⁸⁰ Az elmélet gyakorlati hasznosíthatóságát tekintve tovább erősödött és zsinórmértékül szolgált Rédey Miklós tankönyvéhez is. A tankönyv célja, hogy vezérfonalat biztosítson a jó közszellemben nevelkedő rendőrök számára szolgálata egész vonalán. Kiemelt tanításai pedig, amelyek az egész tankönyv minden egyes sorát végigkísérik: a józan ész, a lelkiismeretes kötelességtudás és a becsületes egyenesség. Ezeket tartotta ugyanis a jó rendőr alapvető eszközeinek. „*Csak kifogástalan ember lehet – jó rendőr*”²⁸¹.

A katonai szolgálat volt tehát az első feltétele annak, hogy valaki rendőr lehessen. Az állománykiegészítés tehát igen ritka kivétellel mindig a katonaságból: a sorhadból és a csendőrségből történt. A rendőri szolgálatot olyan fáradalmasnak, megerőltetőnek, sok figyelmet igénylőnek írták le ebben az időben, amely egyúttal magasfokú önfegyelmet is megkövetelt, hogy azt csakis azok voltak képesek elviselni, akik a katonaságnál már hozzászoktak a fegyelemhez, a sok és nehéz munkához, testi fáradtságához, időjáráshoz, egyszóval bírják a szolgálatot.²⁸²

A rendőri szolgálat általános tanításai szerint lelkiismeretes kötelességtudás, becsületes egyenesség vezérlték a jó rendőrt. A feddhetetlen előélet igazolása volt szükséges azoknál, akik nem közvetlenül a katonaságtól vagy csendőrségtől érkeztek. Mindazonáltal nyilatkozatot kellett tenni az alkalmasságot követően arról, hogy a testület kötelékében maradnak három évig és ott szolgálatot teljesítenek. Az önállóság, önbizalom és jártasság elsajátítását követően gyakorlat következett.

A próbaidős rendőrök a sikeres elméleti kiképzésről szóló vizsgát követően gyakorló őrszobákra kerültek, ahol négy ellenőr volt szolgálatban, akik állandóan ott voltak, - *vagyis mentorálták* - az újonc mellett, akik gyakorlati munkára tanították őket. Rögös út vezetett ezáltal az elméleti tudás gyakorlati tudássá válásáig. A próbaidős képzés nem csupán a későbbi rendőri szolgálat alapját jelentette, de a hivatástudat kialakításának is szerves részét képezte ezáltal. Az alapos elméleti és gyakorlati képzés bármely szakaszában elbocsájtható volt a próbaidős rendőr.

²⁸⁰ Rédey Miklós (1916): *A rendőri szolgálat vezérfonala*. Budapest, „Pátria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság. 44.

²⁸¹ Rédey Miklós (1916): *A rendőri szolgálat vezérfonala*. Budapest, „Pátria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság. 110.

²⁸² Rédey Miklós (1916): *A rendőri szolgálat vezérfonala*. Budapest, „Pátria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság. 3.

A képzés jelmondatai ebben az időszakban a következők voltak: „*A jó rendőrt nevelni kell.*”²⁸³ „Legfőbb tanításom ehhez képest, hogy *a józan ész, a lelkiismeretes kötelességtudás és a becsületes egyenesség vezéreljék* minden útjában a rendőrt, ha – *jó rendőr akar lenni.*”²⁸⁴

A tankönyvet Rédey Miklós a rendőr örszemélyzet okulására, nevelésére szánta, amely a rendőri szolgálat általános tanait tartalmazta. „*A rendőri szolgálat vezérfonala*” címmel az első világháború idején 1916-ban jelent meg az akkorra már tapasztalt rendőrtiszt Rédey Miklós könyve. Az ebben szereplő erkölcsi alaptézisek lefektetése olyan iránymutatást ad, amely vezérfonalként szolgálhat a rendőri hivatás gyakorlása során.²⁸⁵

A rendőri hivatás alapját, minthogy milyen szűrőkön keresztül kellett eljutnia egy embernek ahhoz, hogy végül rendőr lehessen, Rédey Miklós hosszasan kifejti. Az embert próbáló feladatok elvégzéséhez ugyanis véleménye szerint is teljes emberre van szükség. A rendőri tevékenységet megelőzően jó alapnak, vagyis tulajdonképpen első feltételnek a katonai szolgálatot (sorhad vagy csendőrség) tekintette, amelytől ritka esetekben ugyan, de voltak eltérések.²⁸⁶ A katonai szolgálatra megfelelő egészségi, pszichikai és fizikai alkalmasságra is szükség volt, amelyek megléte nélkülözhetetlen szerepet játszott a szolgálati feladatok ellátása során. „*Ép testben van ép lélek. Beteg, törődött ember nem bírja a munkát, nem rendőrnek való.*”²⁸⁷ Ezen kívül még egy sor olyan feltételnek kellett ahhoz megfelelni, hogy valaki a rendőri szolgálatra alkalmassá válhasson: íráspróba, korhatár, magyar nyelv ismerete, feddhetetlen előélet. Ezen felül még a felvételnél előnyben részesítették azokat, akik katonai altisztek voltak, magasabb képzettséggel rendelkeztek, több nyelvet beszéltek, fővárosi helyismeretük volt, és azokat, akik a csendőrségnél teljesítettek szolgálatot és

²⁸³ Rédey Miklós (1916): *A rendőri szolgálat vezérfonala*. Budapest, „Pátria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság. 7.

²⁸⁴ Rédey Miklós (1916): *A rendőri szolgálat vezérfonala*. Budapest, „Pátria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság. 2.

²⁸⁵ A hivatkozott szakirodalom vonatkozásában folytatott kutatás eredményeképpen jelent meg korábban tanulmány. Lásd: Nándori Nikolett Petra: A rendőrség tízparancsolatának bemutatása. *Pécs Határőr Tudományos Közlemények* (2018) XX. kötet. 307-308.

²⁸⁶ Rédey Miklós (1916): *A rendőri szolgálat vezérfonala*. Budapest, „Pátria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság. 3.

²⁸⁷ Rédey Miklós (1916): *A rendőri szolgálat vezérfonala*. Budapest, „Pátria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság. 110.

onnan önként léptek ki.²⁸⁸ Az alkalmasnak találtaknak kötelező nyilatkozatot kellett tenni, amely szerint három évre szóló kötelezettséget vállaltak a testület kötelékében. „*Rendőrré senki nem születik. A jó rendőrt, nevelni kell.*”²⁸⁹ A rendőr próbaideje hat hónapra szólt, amely alatt elméleti és váltakozó szolgálati helyeken gyakorlati képzésben volt része (Rédey, 1916). „*A jó rendőr, csak úgy, mint a jó pap, holtig tanul*”²⁹⁰ A tudását és ismereteit folyamatosan szinten kellett tartania tehát. Az erkölcsi és társadalmi élet szabályait pedig kifogástalanul „*talpig emberként, józanon és mértékletesen*”²⁹¹ be kellett tartania ahhoz, hogy jó rendőr legyen a teljes szolgálata alatt, mind szolgálatban, mind magánéletében is. A rendőrnek a nagyközönséggel, vagyis a társadalommal szemben soha nem szabad elfelejtenie, hogy „*a rendőr van a közönségért s nem a közönség van a rendőrért.*”²⁹² Meg kell különböztetni a békés polgárokat a rendbontóktól, a rendőrség feladatául meghatározott *haza belső védelme*, vagyis többek között a közrend és közbiztonság fenntartása érdekében. A békés nagyközönséggel szemben mindig legyen udvarias, nyugodt, előzékeny, illedelmes, komoly és igazságos.²⁹³ Rédey könyvében a Concha Győző féle felosztást követi, azt a gyakorlatba ülteti át, teszi még inkább a mindennapi rendőri szolgálathoz közelivé a szakirodalmat, amelyet vezérfonálnak tekintett. Minden fontos iránymutatását még a hivatás sokszínű volta és annak összetettsége okán is nehéz felsorolni, azonban összefoglalásaképpen a tankönyve végén szerepelnek azok, amelyek közül kiemeli „*a jó rendőr tízparancsolatát*”²⁹⁴, amely az értekezés **5. számú mellékletében** található. Az ekkorra már harmadik éve zajló I. világháború drasztikus mértékben csökkentette az állományt, azonban a létszámbővítés állandó problémát jelentett a világháború előtt és után is. A korszakot ért történelmi megpróbáltatások azonban hátráltatták a korszak elején kitűzött célok megvalósíthatóságát, amely szerint egységes állami irányítás alá kell vonni a magyarországi rendőrségeket.

²⁸⁸ Rédey Miklós (1916): *A rendőri szolgálat vezérfonala*. Budapest, „Pátria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság. 6.

²⁸⁹ Rédey Miklós (1916): *A rendőri szolgálat vezérfonala*. Budapest, „Pátria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság. 110.

²⁹⁰ Rédey Miklós (1916): *A rendőri szolgálat vezérfonala*. Budapest, „Pátria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság. 110.

²⁹¹ Rédey Miklós (1916): *A rendőri szolgálat vezérfonala*. Budapest, „Pátria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság. 12-15.

²⁹² Rédey Miklós (1916): *A rendőri szolgálat vezérfonala*. Budapest, „Pátria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság. 110.

²⁹³ Rédey Miklós (1916): *A rendőri szolgálat vezérfonala*. Budapest, „Pátria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság. 30.

²⁹⁴ Rédey Miklós (1916): *A rendőri szolgálat vezérfonala*. Budapest, „Pátria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság. 106-110.

A „Rendőrr” szaklap 1927-ben pályázatot hirdetett a legjobb rendőrtízparancsolat megírására. Ezt előzte meg Rédey Miklós: A rendőri szolgálat vezérfonala címmel írt 1916-ban született írása, amely szintén tartalmazott egy tízparancsolathoz hasonló iránymutatást: A jó rendőr tízparancsolata címmel. A történelmi események tükrében megfogytakozott állomány és a plusz feladatok ellátása kellő okot biztosítottak a létszámbővítésre. A könyvet Rédey az őrszemélyzet okulására, nevelésére szánta, amely a rendőri szolgálat általános tanait tartalmazta.

A kihirdetett pályázat eredményétől olyan optimálisnak tekinthető rendőrtízparancsolat megalkotását várták, amelynek a rendőriskolák mellett a rendőrlaktanyák és rendőrőrszobák falainak is ékévé válhatott, ezáltal is erősítve és ébren tartva a rendőri hivatás magasztos erkölcsi követelményeit.²⁹⁵

A hivatástudatot a jellemben, a férfiaságban, a lelki és testi fegyelmességben látták. Ennek kibontását, illetve további összesítését a rendőr legfőbb erkölcsi és jellembeli kötelességének tízparancsolatától várták. A teljes elismerést mindemellett hozzátették, hogy a fennálló szolgálati szabályzatok kitűnő útmutatásainak, még nagyobb elismerés a rendőrlegénység hivatásuk magaslatán álló oktatóinak és vezetőinek tulajdonították. A vallásosság részét képezte a kor rendőri hivatástudatának kialakításában. Eszerint a Biblia szívet-lelket nemesítő, több száz erkölcsi tanítása mellett az emberség örökérvényű parancsát az Isteni tízparancsolatot tekintette. A legnagyobb erkölcsi igazságok a legtisztábbak, a legátláthatóbbak és mindemellett a legegyszerűbbek is.²⁹⁶

2.1.4. A RENDŐRKÖZEGEKRŐL ÉS A SZOLGÁLATI SZABÁLYZATRÓL

A dualizmus korának kiemelt jelentőségű állomása volt a fővárosi rendőrség megalakulása, amelynek fejlődésében fontos szerepet tulajdonítottak az őrszemélyzetnek szánt, 1892-ben Török János főkapitány által összeállított új szervezési szabályzatnak. Végül 1893-ban Szervezési szabályzat és a fő- és székesfővárosi magyar királyi államrendőrség őrsége számára²⁹⁷ (Szervezési szabályzat, 1893) címmel jelent meg, és többek között a próbaidős rendőrök felvételéről, oktatásáról, valamint az előmeneteli lehetőségeket is tartalmazta.²⁹⁸ A

²⁹⁵ Kovács Dénes: Rendőrtízparancsolat! *Rendőrr*, I. (1927) 3. 1.

²⁹⁶ Kovács Dénes: Rendőrtízparancsolat! *Rendőrr*, I. (1927) 3. 1.

²⁹⁷ Szervezési szabályzat és a fő- és székesfővárosi magyar királyi államrendőrség őrsége számára (1893). Budapest, Athenaeum Kiadó.

²⁹⁸ Androvicz Gábor: A magyar rendőrképzés fejlődése a dualizmus időszakában. *Magyar Rendészet*, 18. (2018) 1. szám. 33.

dualizmus korának rendőri képzésébe *Laky Imre: Rendőrközegek tankönyve* címmel, 1906-ban megjelent könyv hasábjai nyomán nyerhetünk betekintést. E szerint a rendőr a törvények és rendeletek végrehajtó közege, a személy-, vagyonbiztonság és közrend őre. Hivatása a törvények és rendeletek értelmében kerül szabályozásra, feladata a közrend és a közbiztonság fenntartása. Kötelessége a király Őfelségéhez és az ország alkotmányához fűződő tántoríthatatlan hűség; a törvények, rendeletek, előjárók parancsainak, feljebbvalók utasításainak pontos betartása. A szolgálati kötelességeit a rendőr lelkiismeretesen, pontosan, fáradhatatlanul és önfeláldozóan köteles teljesíteni. E kötelességek teljesítéséhez elengedhetetlenül szükségesnek bizonyult a bátor fellépés, még abban az esetben is, ha kötelességének teljesítése saját életének kockáztatásával is járt. Ezekkel a veszedelmekkel és fáradalmakkal csak az edzett test és a tiszta lélek volt képes megküzdeni. A rendőr igazságérzete alatt azt értették, hogy minden jelentésében és nyilatkozatában a legtisztább igazságra és a valódi tényállás előadására kellett törekednie. A viselkedését tekintve a társadalom előtt nem csupán a törvények, rendeletek végrehajtó közegét, hanem annak védelmezőjét, oltalmazóját és tanácsadóját kellett mutatnia. A rendőrnek hivatásából adódóan ahhoz, hogy a szolgálati feladatait jól tudja teljesíteni, kötelessége volt ismerni milyen törvények állapítják meg a kihágásokat, vétséget és büntetteket. Mindemellett szolgálati beosztásának területén, széleskörű helyi és személyi ismeretre is szert kellett tennie.²⁹⁹ A bajtársi kötelezettség azt jelentette, hogy a rendőrtestület tagjai egymást tiszteljék, szeressék, becsüljék és támogassák, egymást ne gúnyolják, nevetségessé ne tegyék, eljárásukat nyilvánosan ne bírálgassák, s hogy bajban, veszedelemben önfeláldozással egymás segítségére legyenek. Ez a bajtársi kötelezettség megszűnt akkor, ha a bajtárs arra érdemtelenné vált, mikor oly cselekményt követett el, amelyet törvény, rendelet vagy parancs tiltott, továbbá mely a rendőri testület tekintélyét sértette.³⁰⁰ A magatartási szabályzat szolgálati utasításban történő megjelentetése iránymutatásul szolgált tehát a szolgálati feladatot ellátó hivatásosok számára. A rövidített iránymutatások az esküszövegben voltak deklarálva.

A budapesti rendőrök a szolgálati szabályzat szerint felvételük alkalmával, az 1881: XXI. t.-c. 51. §-a szerint tették le esküjüket, amely az alábbiak szerint hangzott akkor:

²⁹⁹ Laky Imre (1906): *Rendőrközegek tankönyve*. Budapest, „Pátria” irodalmi vállalat és nyomdai részvénytársaság. 237-240.

³⁰⁰ Laky Imre (1906): *Rendőrközegek tankönyve*. Budapest, „Pátria” irodalmi vállalat és nyomdai részvénytársaság. 237-240.

*„Én N. N. az 1881: XXI. t.-c. alapján kinevezett fővárosi m. kir. rendőr, esküszöm az elő Istenre, hogy Ő cs. es kir. apostoli felségéhez és az ország alkotmányához hű leszek, hogy a fő- es székvárosi rendőrség területen a személyes vagyon-biztonságot, a békét es közrendet teljes tehetségemhez képest fentartandom s annak megsértését meggátlandom, a szolgálatot felmondás nélkül s a felmondási idő letelte előtt el nem hagyandom s általában a fővárosi m. kir. rendőr minden kötelességet, mint azt a törvény s feljebbvalóim utasításai elembe szabjak, félretéve minden kedvezést, vagy szeretetet, félelmet, haragot vagy rosszakaratot, híven és pontosan teljesítendem.
Isten engem úgy segítjen.”³⁰¹*

2.1.5. A DUALIZMUS EGYKORI VÁROSI RENDŐRKAPITÁNYSÁGÁRÓL

Az egykori történelmi Magyarországon elhelyezkedő Nyitra város rendőrkapitányságáról készítettem egy tanulmányt, amely a dualizmus korát – a trianoni diktátumot – követően, mára már Szlovákiához tartozik.³⁰² A városi rendőrség rövid vizsgálata olyan betekintést tesz lehetővé, amelyen keresztül a gyakorlatban is lehet találkozni egy helyi illetékességű rendőrkapitányság 1886. évben Nyitravárosi Rendőrség számára kiadott utasításának³⁰³ gyakorlati megjelenésével. A rendőrségként működő intézmény Nyitrában ugyanis egészen az utasítás kiadásáig hajdúrendszerben működött, mint az ebben az korban Magyarországon szokás volt.³⁰⁴ A város rendőrsége számára kiadott utasítás a rendőri működés körére és személyes magatartásra vonatkoztatva tartalmazott rendelkezéseket. A magatartásra vonatkozó előírások alapjául a katonai szabályokhoz történő alkalmazkodást tekintették irányadónak. Ebben az időszakban rendőrnek rendszerint kiszolgált katonát vettek fel. „A megvesztegethetetlenség és igazságszeretet képezik a rendőr

³⁰¹ Rédey Miklós (1916): A rendőri szolgálat vezérfonala. Budapest, Pátria. 8-9.

³⁰² Nándori Nikolett Petra: Egy városi rendőrkapitányság a dualizmus korában. *Belügyi Szemle* 68. (2020) 6. szám. <https://ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/article/view/3648/3927> (A letöltés dátuma: 2018.03.18.)

³⁰³ Utasítás a Nyitravárosi Rendőrség számára (1886). Nyitra: Nyomtatott özv. Neugebauer Annánál.

³⁰⁴ Gegus Dániel és Székely Vladimir (1909): *A közbiztonság almanachja*. 1910. évre első évfolyam; Budapest, Légárdy testvérek könyvnyomdája. 245.

legnélkülözhetetlenebb kellékét.”³⁰⁵ A rendőr számára előírt utasítás³⁰⁶ a szakmai előírásokra-, a működési körre-, az általános szolgálati feladatokra vonatkozóan tartalmazott előírásokat, amelyekért szigorú magatartási előírásoknak eleget téve tartozott felelősséggel. Ezek a magatartásra vonatkozó előírások a példamutatást is szolgálták, amelyek a magán-életvitelre is kiterjedtek.

A hasonló utasítások ebben az időszakban általánosnak voltak tekinthetőek, hiszen az egységes állami irányításnak, vagyis a centralizációnak köszönhetően a fővárosi rendőrség megalakulását követően belügyi intézkedésként terjedt el az országban. Több Nyitra város rendőrkapitánysághoz hasonló rendőrség volt a dualizmus korában, amelyeknek hasonló utasítás szerint kellett végeznie a feladatát. Az 1886. évben Nyitra város Rendőrkapitányságnak szóló utasítás egy volt a sok közül. A magyar rendőrség dualizmus korának története szempontjából kiemelt jelentőséggel bír, mivel az országot ért csapás a rendőrség szervezetére is igencsak nagy hatást gyakorolt. Az egységességre vonatkozó közigazgatási törekvések a trianoni békediktátummal ugyanis megszakadtak. A rendőri szervezet egységes szellemiségére hatást gyakorolt a területi elcsatolás ténye, amellyel együtt járt a más nemzethez tartozás is. Más ország, Nyitra esetben a trianon idején Csehszlovákia belügyminisztériumához tartozva és más törvényi rendelkezések szerint kellett a magyar rendőrnek a hivatását tovább folytatni.³⁰⁷ Számos hasonló rendőrkapitányság és vele együtt kolléga volt kénytelen hivatását már nem csak, hogy egy másik fejléc alatt tovább folytatni, hanem egy teljesen más ország égisze alatt.

³⁰⁵ A hivatkozott utasítás természetesen ezeken túl még bőven tartalmazott előírásokat a kor Nyitra város Rendőrségén szolgálatot teljesítő rendőre számára. A kiemelt iránymutatások, azonban az eskü szövegében is visszaköszön, amely eképpen hangzott:

„Én N. N. mint nyitravárosi rendőr esküszöm az elő Istenre, hogy Nyitraváros bel- és külterületén a személy- és vagyonbiztonságot békét és közrendet teljes tehetségemhez képest fenntartandom, s annak megsértését meggátolandom, a szolgálatot szabályszerű elbocsáttatásom előtt el nem hagyom előjáróim és felebbvalóimnak feltétlenül engedelmeskedem, általában a városi rendőr minden kötelességét mint ezt a törvény és felebbvalóim hivatalos utasítása élémbe szabják, félretéve minden kedvezést, vagy szeretetet, félelmet, haragot vagy rosszakaratot, híven és pontosan teljesítendem. Isten engem úgy segítjen!”

Lásd: Utasítás a Nyitravárosi Rendőrség számára (1886). Nyitra: Nyomtatott özv. Neugebauer Annánál. 5-10.

³⁰⁶ Utasítás a Nyitravárosi Rendőrség számára (1886). Nyitra: Nyomtatott özv. Neugebauer Annánál.

³⁰⁷ A tanulmány a szlovák fővárosában található Rendőrákadémia folyóiratában 2019. évben angol nyelven jelent meg. Lásd: Nándori Nikolett Petra: About the police headquarters in Nyitra. *Policajna Teoria a Prax* XXVII. (2019) 4.

2.1.6. A DUALIZMUS KORÁNAK RENDŐRI ERÉNYEI

Ebben a részben a rendőri működést meghatározó olyan különleges eszközök kerülnek feltárára, amelyek Concha Győző szakirodalmából kiolvashatóak voltak és alapjaiban határozták meg a korszak rendőri hivatásának létét. Eszerint a következőket különböztetem meg: az emberi élet, állami ügy, mint társadalmi élet folytatásának, amelynek minden mozzanatának állandó örködéssel történő, szakadatlan szemmel tartása; az alanyi belátás, a széleskörű diszkrecionális hatalom és a fizikai erő azonnali alkalmazásának lehetősége. Ezek közül az állandó örködést és a széleskörű diszkrecionális hatalmat Concha a rendőri működés elemeiként vagy legsajátosabb eszközeiként említi. A fizikai erőnek azonnali alkalmazását az előző két elem mellett, a rendőri működésben rejlő különleges erőként tartotta számon.³⁰⁸ A dualizmus korában feltárt rendőri erények ezek közül a bátorság és a széleskörű diszkrecionális hatalom voltak.

2.1.6.1. Az állandó örködés

Az általános értelemben vett rend mellett Concha az állami, a társadalmi és a természet rendjét emeli ki. Az állam és a társadalom rendjének fennállását, a jog szabályainak érvényesülésétől és az államérdek megvalósulásától teszi függővé. A rendőrség feladatai ebben az alaptényezők mellett, az állam és a társadalom rendjének előfeltételeinek biztosítása, a társadalmi rend érvényesülését lehetővé tenni és nem magát a rendet. De mit is értett Concha állandó örködő funkció alatt?

A társadalom tagjainak jog által engedélyezett szabad tevékenységét és javait állandó örködésével védelmezi a valószínűsíthetően és a ténylegesen bekövetkező támadása ellen; az így felmerülő támadásokat tényleg megakadályozza és a támadásokkal megzavart rendet helyreállítja.³⁰⁹ A rend tehát a lelke mindennek.

A rend állandó örködése olyan készségek kialakulását feltételheti, amellyel a természet, a társadalom és az állam működésében bekövetkező változásokra azonnal reagálni képessé teszi a rendőrt. Az egyik cselekvés hatással van a másikra, amelyek egymásra kölcsönösen hatnak. Az így kialakult hálózatban ok-okozati összefüggések egész rendszere áll tehát fel. Az állandó örködéssel a rendőr szenzitíven képes

³⁰⁸ Vö.: Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia.

³⁰⁹ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 307-308.

észrevenni és reagálni a környezetében, a társadalomban beállt legapróbb változásokra. „A jogban, az okozatosságot kezelni kívánó minden stratégiának alapvető jellegzetessége, hogy miképpen különíti el az eredménnyel összefüggő egyszerű körülményeket, tényezőket az eredményt okozó körülményektől, tehát az okoktól.”³¹⁰ A rendőr a szolgálata során ezen összefüggési rendszeren belül mozog és az állandó örökös funkciójának köszönhetően képes reagálni a rendekben³¹¹ bekövetkező változásokra alanyi belátásához mérten, amiről az alábbiakban írok.

2.1.6.2. Az alanyi belátás, a széleskörű discretionarius hatalom

A rendészeti hivatás gyakorlása épp ennek okán bír igencsak nagy relevanciával, hiszen a munkavégzés minden mozzanata morális tartalommal töltődik. Tekintettel a munkavégzés sokrétű voltára, nem válik annak minden részlete szabályozhatóvá, ezért kapnak igencsak nagy szerepet a hivatásos emberek önálló döntései. Concha szerint a diszkrecionális akaratot a tények bizonytalansága és a bekövetkező hatások kiszámíthatatlansága teszik különösen szükségessé.

Concha Győző a discretionarius hatalomról

A közrend és az emberi szükségletek, állami és társadalmi összműködésének kielégítése az általános és közös jó - a jog és a természeti erők korlátaira tekintettel – figyelembevételével lehet megközelíteni. Ilyen tekintetben fogalmazza *A rendőrség természete és állása a szabad államban*³¹² címmel 1901 évben írt székfoglaló értekezésében Concha Győző a következőket: a rendőri működés a közhatalomnak azon része, amely eme összműködésnek, valamint a szükségletek kielégítésének előfeltételeit hivatott állandó ügyeléssel, széleskörű discretionarius hatalommal (továbbiakban: *diszkrecionális hatalom*) és fizikai (*Concha physikainak írja*) erő azonnali alkalmazásával létrehozni és fenntartani, amennyiben az emberi akarattól vagy természeti erőktől függ.³¹³ A rendőrség feladata szerint abban különbözik más állami szükséglettől, hogy az folyamatos gondozást és állandó örökös igényel, amely

³¹⁰ Blutman László (2011): *Okozatosság, oksági mércék és a magyar bírói gyakorlat*. Jogtudományi Közlöny. 310.

³¹¹ Pl. Értsd alatta az állami-, társadalmi- és a természet rendjét.

³¹² Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia.

³¹³ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 309.

az emberek életének teljeskörű és állandó megfigyelését és annak akármilyen egyedi volta okán azonnali karhatalmi beavatkozást tesz lehetővé a diszkrecionális hatalma szerint.³¹⁴ Concha Győző a diszkrecionális hatalom magyarázatát a következőképpen írja le. Az állam egységes akarata a rendőri feladatellátás végrehajtása útján szűnik meg a leggyakrabban. A személyekre és esetekre lebontott aktuális helyzetben (esetben, egyedi esetben) a rendőri működés során a rendőr által helyesnek, célszerűnek és szükségesnek mutakozó elbánást választja. Azonban hozzáteszi Concha, hogy ezen változatos szükségeknek a kezelésekor a rendőrnek az állam egyforma bánásmódjára figyelemmel kell lennie. Ehhez a rendőrnek megfelelő jogérzettel kellett rendelkeznie, amelyet azonban nem ritkán nevezik Concha szerint rendőri önkénynek.³¹⁵ A rendőri működés egyik elemeként szerepel alanyi belátás, vagyis a diszkrecionális hatalom. A másik eleme az emberi élet állandó és szakadatlan szemmel tartása, amelyek a közrend előfeltételeit hivatott biztosítani.³¹⁶

Az állandó őrködés végeláthatatlan módja és az adott helyzetek sokszínű volta a diszkrecionális hatalommal válik teljessé. Hiszen a diszkrecionális hatalom nélkül az életet, a merev szabályok uralnák, amelyek azt egyúttal nehézkessé és kiszolgáltatottá tennék.³¹⁷

Miféle értelmi és erkölcsi képesség alapján lesz képessé egy rendőr eldönteni, hogy az adott rendőri intézkedésre lesz szükség. A diszkrecionális hatalom természete a joggal történő szembeállítás révén lehetséges.³¹⁸ „*A jog az államnak értelmi megfontoláson, hasznossági, erkölcsi érzeten nyugvó állandó akarata, amely saját és tagjainak életét, mint legfőbb szabály mindaddig irányozza, amíg az állam értelmi*

³¹⁴ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 312.

³¹⁵ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 312.

³¹⁶ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 327.

³¹⁷ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 328.

³¹⁸ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 331.

meggyőződése, erkölcsi, hasznossági érzete annyira meg nem változik, hogy akaratát általában meg nem változtatja, át nem alakítja.”³¹⁹

A diszkrecionális hatalom ezzel szemben Concha szerint, az államnak nem szoros értelemi megfontolása, világos hasznossága, kétségtelen erkölcsi követelménye, de mégcsak nem is kétségtelen tényeken alapuló akarata. Hanem a felmerült különös helyzet kényszeréből adódó homályos közérdekből, államcélból következtetett, valószínűségeken alapuló hozzávetőleges és esetfüggőségéből adódó különbözősége okán rögtönzött akarata szerint való. A tények bizonytalansága és a bekövetkező hatások kiszámíthatatlansága teszik különösen szükségessé a diszkrecionális akaratot Concha Győző véleménye szerint.³²⁰

Emberi erőt meghaladó feladat az élet összes eshetőségeire biztos erkölcsi, hasznossági szabályokat felállítani, amelyre az állam sem képes erre életnek bizonyos köreiben. A külügyben főleg, de a belügyek szintjén a sablonokon alapuló szabályrendszer a helyzetek változatosságából adódó számos bonyolult viszonyokra nézve nehezen lenne diszkrecionális hatalom nélkül alkalmazható. A kiváltképp kiszámíthatatlan mindennapi élet sokszínű változata, az emberi gonosz szándék, könnyelműség, a szabadon hagyott ember ötletei és a természeti erők váratlan kitérőseiből adódó helyzetek kezelése mind-mind a legkülönbözőbb helyzeteket teremti meg.³²¹

A közrend biztosnak csak abban az esetben tekinthető, amennyiben az állandó jogszabályokon, állandó értelmi, erkölcsi erőkon, állandó és általános érdekeken alapszik. Mindezen túl pedig addig, az előfeltételei változnak, egyéniek és jellegükből adódóan sokfélék. Ha a nemzet közrendjének az előfeltételeit biztosítani kívánja, akkor erre a célra mozgékony, változó, mindenütt ügyelő, folyton jelenlévő akarattal kell rendelkeznie, amelynek a legsajátosabb, különös ténykörülményeket, váratlan eseményeket, kivételes és időleges követelményeket méltatni, hiányzó rendes erkölcsi erőket nemzeti érzület, jogérzet, szeméremérzet tekintetében pótolni tud, egyszóval diszkrecionális közhatalommal rendelkezik. A rendőrség legsajátosabb eszközei ezek

³¹⁹ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 331.

³²⁰ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 331.

³²¹ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 331-332.

alapján az állandó örökösén túlmenően tehát az egyéni szabadságnak diszkrecionális hatalommal való korlátozásában állnak.³²²

A diszkrecionális hatalom különösen a politikai rendőrségben valósul meg Concha Győző szerint. Méghozzá azért, mert a rendőrségnek a politikai rendőrség feladataiból adódóan lép életbe az az eset, midőn időlegesen a rendőrség magának az állami és társadalmi rendnek nem csupán a feltételeinek fenntartója lesz. A politikai rendőrség ugyanis hatáskörét tekintve elmehet a jogrend egy részének felfüggesztéséig, mivel magát a társadalmi, az állami rendet többé nem a jog, hanem a diszkrecionális, fizikai hatalom és az ettől való félelem tartja fenn. Mindez annak látszatát kelti, hogy a magas vagy politikai rendőrség diszkrecionális hatalmának a jogrend nem képezné határát. Azonban a jogrend maga nem számolhat rendkívüli körülmények beállításával, amelyekben a közrend tényezői, a közhatalom egyes szervei, az egyesek szabad ténykedése és a közönséges jog, valamint az egyesekben az érdekek kölcsönössége az egyesek természetes súlya elégtelenek a közrend fenntartására. A jogalkotó erre az eshetőségre megállapíthatja a rendőrség számára, hogy mikor, milyen esetben, milyen eszközökkel, az eljárás mely módja szerint használhatja a diszkrecionális hatalmát a közrend egészének fenntartása és biztosítása érdekében. A politikai, a magas rendőrség diszkrecionális hatalmának sem kell tehát, hogy határtalanul a jog fölött állnia és az alanyi belátásra hagyva lennie, amidőn a bekövetkező eshetőségek és valószínűségek szabad mérlegelésnél tovább nem szabad terjednie. A politikai rendőrség a maga működésében az alap és a közönséges törvények által kötötten, alkotmányos intézménnyé válik és ha e törvények az állam és a társadalom tényleges fennállását és a jogrend szentségét, az egyeseknek a közben megóvó feltétlen értékességét és szabad érvényesülését összehangolni képesek. Ez esetben a magas rendőrség hatalmának foka, köre, módja szerint határozhatóak meg, amellyel a magas rendőrség nem csupán formailag, de belsőleg is az emberi szabadságnak épp oly szükséges intézménye, mint a bíróság, mint a vélemény, az egyesülési, a cselekvési és a személyes szabadság. Lehet, hogy a magas rendőrség értelmét elviekben meghamisítani oly módon, hogy a jog és a diszkrecionális hatalom működését az államban helytelenül állapítják meg, ami nem számít ritkán előforduló esetnek. A magas rendőrségnek minden jog fölé helyezett diszkrecionális hatalma az állam üdvével, az állam, az alkotmányforma, a

³²² Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 332-333.

társadalmi rend fenntartásának szükségével hozható kapcsolatba. Az állam diszkrecionális hatalmának a jog fölé helyezése a törvényhozó ténynek államcsínyszerű jellege. Amennyiben a parlamentnek ez a formailag elismert joga nyilvánvalóan magában hordozza az önkény lehetőségének a szentesítését, a diszkrecionális hatalomnak a jog fölé helyezését, mivel a jog alapelveivel, intézményeivel ellenkezik és ha a parlament e jogával él, az rendszerint államcsínyt burkol. A politikai rendőrség legerősebb eszköze a kivételes állapot létesítésének, a jogrend részleges felfüggesztésének hatalma végül időleges, addig tart, amíg a közrend tényezőinek erő kifejtése újra lehetővé válik.³²³

A rendőri hivatás annak sokrétű volta miatt teljes embert igényel, aminek azért van jelentősége, mert munkája közvetlen kihatással van az állampolgárok életére. A döntését közvetlen közléről, helyesen és rövid idő alatt kell meghoznia.³²⁴

Erdős István szerint a rendőri szakma fokozott erkölcsi veszélyeztetettsége a következőképpen foglalható össze: „A jogi normák alkalmazása diszkrecionális feladatokat hárít a rendőrré. A jog általános normáin túlmenően a rendőrnek többnyire egyedül kell döntéseket hoznia. A rendőr a legális erőszak monopóliumával rendelkezik, a hatalommal visszaélés állandó veszélye fenyegeti. A rendőr a bűn közvetlen közelében él és dolgozik, ezért fokozottan veszélyeztetett. A rendőr katonailag, hierarchikusan szervezett testület tagja, az ilyen testületek pedig hajlamosak arra, hogy belső „saját erkölcsöt” alakítsanak ki és várjanak el tagjaitól.”³²⁵ A rendőr feladatát mindenekelőtt az érvényben lévő és hivatásával összefüggésbe hozható jogszabályi keretek között köteles végrehajtani. Ezen belül speciálisan a hivatásos szolgálati viszonyról szóló, a rendőrségi törvény, szolgálati szabályzat, továbbá a vezetői utasítások határozzák meg.³²⁶ A jogszabályi hierarchia szabályait szem előtt tartva, vagyis alacsonyabb rendű jogszabály nem ütheti a felette állót. A méltányosságnak nincsen jogilag egyértelműen kijelölt határa, amelynek értelmében mérlegeli a rendőr szándékát, a lehetséges következményeket, a követett elvek értékét és végül dönt.

³²³ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; *Értekezések a társadalmi tudományok köréből*. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 333-335.

³²⁴ Nándori Nikolett Petra: A rendőrség tízparancsolatának bemutatása. *Pécs Határőr Tudományos Közlemények* (2018) XX. kötet. 307.

³²⁵ Erdős István: Szakmai erkölcs, Érvék a rendőri etika mellett. *Börtönügyi Szemle* (1997) 2. szám. 24-25.

³²⁶ Erdős István: Szakmai erkölcs, Érvék a rendőri etika mellett. *Börtönügyi Szemle* (1997) 2. szám. 25.

A diszkrecionális döntés Edwin Delattre szerint a rendőri hivatás speciális velejárója, amellyel a rend fenntartása és a béke megőrzése érdekében szabad döntések meghozatalára hatalmazzák fel a rendőrt. A különleges szabadságjogok azonban különleges köteleességekkel járnak. Azonban ezekre a diszkrecionális döntésekre sem törvényi sem egyéb szabályozási előírás nincs.³²⁷ Elengedhetetlen a rendőrök képzése arra vonatkozólag, hogy miként is gyakorolják a számukra biztosított széleskörű diszkrecionális/mérlegelési jogkört.³²⁸

A szabad mérlegelés maga után vonja a szükségesség és arányosság mindenkor figyelembevétele mellett, annak kivitelezéséhez kellő fizikai erő meglétét is, amiről a következőkben lehet röviden olvasni.

2.1.6.3. A fizikai erő azonnali alkalmazásának lehetősége

A diszkrecionális jogkörrel nagymértékben összefügg. A rend megzavarása esetén, - az adott helyzet mérlegelésével fog eldőlni -, hogy annak megakadályozására vagy a megzavart rend helyreállítására okán lesz szükség az adott rendőri intézkedésre. A fizikai erő azonnali kifejtésének a kényszerítő eszköz alkalmazása esetén van relevanciája. A szükségesség és arányosság mértékének szem előtt tartásával, továbbá a kényszerítő eszközök használatának feltételeit előíró jogszabályi előírások mellett, a rendőr szabad és egyéni mérlegelésének szintén jelentősége van.

A kényszerítő eszközök használatának mérlegelésére, vagyis a döntésre, sok esetben nagyon kevés idő áll rendelkezésre egy rendőrnek. Ezért is elengedhetetlen a kor kívánalmainak megfelelő felszerelés biztosítása és a hozzátartozó képzés hatékonysága. A megfelelő felszerelés azt is jelenti, hogy a rendőr számára a szolgálata során rendelkezésére álló kényszerítő eszközök, alkalmasak legyenek a szükségeség és arányosság betartására, méghozzá abban a tekintetben is, hogy annak használata során ne okozzon esetlegesen vétlenül nagyobb kárt, mint hasznot.

Mindezen túlmenően a rendőri hivatással együtt járó napi szolgálati feladatok ellátásához, általános fizikai erőnlétre is szükséges van. A rendőr működésével együtt járó feladatok ellátásához, - így maradva Concha Győző által meghatározottaknál- úgy, mint a védelmezéshez, megakadályozáshoz és a helyreállításhoz is nélkülözhetetlen szerepe van a megfelelő fizikai erőnlétnek. Ép testben ép lélek tartja a mondás. A szolgálati feladatok ugyanis, a lélek számára éppen annyira megterhelőek

³²⁷ Delattre, Edwin J. (2011): *Character and cops. Ethics in policing*. Washington D.C., The AEI Press. 49.

³²⁸ Erdős István: Szakmai erkölcs, Érvek a rendőri etika mellett. *Börtönügyi Szemle* (1997) 2. szám. 50.

lehetnek, mint a test számára. A lélekjelenlét megléte és megőrzése az embert próbáló helyzetekben, mint amilyen jellegéből adódóan a szolgálati feladatok ellátása is, összefüggésbe hozható a bátorsággal, mint erénnyel, amiről a következőkben írok.

A fizikai erő azonnali alkalmazásának lehetősége és az állandó őrkdés, mint Concha szerint különleges eszköz az erények szintjén a bátorsággal állnak kapcsolatban. A dualizmus korában a rendőri hivatás létét még sok tekintetben a katonai hivatással állították párhuzamba. Éppen eme összefüggés miatt is volt hasonló a katonai erények között is szereplő bátorság erényével. A bátorság Boda Mihály szerint a legáltalánosabb értelemben véve, kezdeményezőképesség, ami szükséges ahhoz, hogy valaki elkezdjen és végrehajtsa egy cselekvést. Az általános értelemben vett bátorság nem csupán egy önmagában értelmezhető igencsak fontos erény, hanem nélkülözhetetlen minden más erény működéséhez is.³²⁹ A felosztása szerint megkülönböztet természetes, mesterséges, hazaszereteten alapuló és erkölcsi-morális bátorságot. A természetes bátorság során az ember erkölcsi szempontból mérlegeli veszélyhelyzetet és vállalja veszélyes helyzettel együtt járó következményeket, ami egyszerre ösztönös és tudatos válasz. A mesterséges bátorság már egy tanulási folyamaton alapszik. A természetes bátorság során egyéni tapasztalatoknak van szerepe, addig a mesterséges bátorság esetében a potenciálisan előforduló veszélyes helyzetek megismerésére, az abban elsajátítható helyes viselkedés begyakorlása révén válhat készség szintűvé. A bátorság-típusok harmadik eleme a hazaszereteten alapuló bátorság. Eszerint a haza felé mutatott pozitív érzelem, amely jellegéből adódóan motivációs erőt is magában hordoz. Végül az erkölcsi alapon vagy morálisan bátor ember egy erkölcsi vagy morális cél megvalósítása érdekében cselekvéssel kitartóan uralja a veszélyes helyzetet, amelynek két összetevője van: akaraterő és az az érték, amire az akaraterő irányul.³³⁰ A bátorság tehát, valami jónak, helyesnek cselekvéssel történő akaratlagos véghezvitelét jelenti. Az értelemnek és az akaratnak cselekvésben történő megnyilvánulása.

³²⁹ Boda Mihály: Az alapvető katonai erények mibenléte és helyük a hosszú 19. századi magyar hadtudományos gondolkodásban 2. rész – A bátorság. *Hadtudomány: A Magyar Hadtudományi Társaság Folyóirata* 28. (2018) 2. szám. 18.

³³⁰ Vö.: Boda Mihály: Az alapvető katonai erények mibenléte és helyük a hosszú 19. századi magyar hadtudományos gondolkodásban 2. rész – A bátorság. *Hadtudomány: A Magyar Hadtudományi Társaság Folyóirata* 28. (2018) 2. szám. 20-28.

2.2. A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTTI IDŐSZAK RENDŐRI ERÉNYEIRŐL

A második fejezet részben a két világháború közötti időszak rendőri erényeiről fogok írni. A korszak egyik kiemelt szerzője a témában Magyary Zoltán, akinek az álláspontja alapján a fegyelem a legfontosabb rendőri erény. A fegyelmet, mint rendőri erényt a közszolgálati hivatás kiemelt jellemzőjeként határozta meg, amely keresztülszötte az általa ismertetett teljes közszolgálati rendszert. A közigazgatás meghatározó elemei ekkor a centralizáció és a hatalommegosztás voltak, amelyek hatással voltak a rendőri hivatásra is. A korszak másik fontos szerzője Tomcsányi Móric, aki pedig egy másik erénynek tulajdonított kiemelt jelentőséget, a diszkrecionális képességnek. A rendészet történetében a szabad döntés jogköre - a közigazgatás legérzékenyebb részében helyet foglaló rendőrség számára-, központi kérdéskörnek számított. A nemzeti szocializmus jogszemlélete alapján az általában vett formalizmus ellen, azonban a rendészet materialista fogalomköre mellett foglalt állást.³³¹

A dualista államberendezkedés a kiegyezéssel vette kezdetét és az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlásával ért véget. Az első világháború lezárásával a történelmi Magyarország, mint a Monarchia utódállama, azon vesztes országok közé tartozott, akiknek a békeszerződések alapjaiban határozták meg létjogosultságukat. A trianoni békeszerződés mind területében és népességében súlyos csapást mért az országra, amely magyar közigazgatás történetében is mérföldkőnek számított. A meghatározó elemek ekkor a centralizáció és a hatalommegosztás voltak. A jog és a törvények egysége mellett, azok végrehajtásában uralkodó egységet jelentette maga a centralizáció. Emellett a hatalom megosztása a törvényhozás, a végrehajtás és az igazságszolgáltatás szervei között létesült. Amelyben az egyensúly megteremtése a hatalmi ágak eltolódásának akadályát és a visszaélések korlátja volt.

A Magyarországot ért csapás olyan nemzeti, társadalmi, politikai és gazdasági problémákra hívta fel akkor a figyelmet, amelyek a korszakot megelőző másfél

³³¹ A kutatáshoz és egyben a jelen disszertáció harmadik részének második fejezetéhez kapcsolódó tanulmány kiadása jelenleg folyamatban van. Lásd: Nándori Nikolett Petra: A két világháború közötti Magyarország rendőri erényeiről. *Magyar Rendészet* Doktoranduszok Országos Szövetség, Rendészettudományi Osztályának Különkiadása. (2022) 2. szám. *Megjelenés alatt*.

században is már megoldatlannak számítottak. A nemzeti identitást meghatározó nemzetszocialista eszmerendszer hatással volt a nemzettudat kialakítására.³³²

A 20. század rendészettudománya szempontjából, vagyis a közigazgatási ezen belül is a közszolgálati rendszer részében helyet foglaló rendőri hivatás kutatása szempontjából szükséges azoknak a szakirodalmak tanulmányozása, amelyek hatással voltak rá. Ezért olyan közigazgatástudományi és jogtudományi írók munkásságából is merítünk, akik hatással voltak a rendőrségre, mint szervezetre vagy magára a rendőri hivatásra. „*A rendészet a közigazgatásnak legkényesebb s legérzékenyebb része.*”³³³, amelyet Tóth József a rendészet és a jogtudomány jeles művelőjének³³⁴ véleményét tükrözi, és aki szerint: „*Olyan a rendészet, mint valami roppant vetületű tükör, amely az állam mindenkori képét, annak jogi struktúrájában visszatükrözi.*”³³⁵ A rendészet fogalmkörének alapos tanulmányozója Tóth József jogtudós³³⁶ fejtette ki a rendészet helyzetének nemzeti szocialista államban betöltött szerepét. A korszak közigazgatási szellemiségét is meghatározó nemzeti szocialista eszmevilágába nyerhetünk ezáltal betekintést, amely hatással volt a rendészetre, a rendészeti feladatellátásra egyaránt. A rendészet kiemelt szerepéről és annak jelentőségéről ír továbbá Nagy Valér³³⁷ is, aki a törvény, a társadalom és a rendőrség hármasságáról ír cikkében, amely a jelen tanulmány részét képezi. A rendőri vonalon további rendészetelméletével³³⁸ foglalkozó író, mint Rédey Miklós munkássága a két világháború közötti időszakra is átnyúlva érzékeltette a rendészettudományban betöltött el jelentőségét és szakértelmét.

A rendvédelmi szervezetek közötti rivalizálás a húszas évtized végén kiegészült a rendőrség, a csendőrség és a honvédség közötti versengéssel. A mai értelemben vett jogállamiság nem létezett. A szervezetlenség volt a jellemző. A háborús vereségnek

³³² Szabó Ildikó: Nemzetfogalom és nemzeti identitás a dualizmus korában és a Horthy- korszakban. *Politikatudományi Szemle* 15. (2006), 1. 201-248. <http://real.mtak.hu/id/eprint/112410> (A letöltés dátuma: 2021.11.13.) 201.

³³³ Tóth József (1938): *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban*. Eger, Szent János Nyomda. 3.

³³⁴ Sallai János: Dr. Tóth József a rendészet- és a jogtudomány jeles művelőjének élete, munkássága. *Magyar Rendészet* 19. (2019), 2-3. 207.

³³⁵ Tóth József (1938): *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban*. Eger, Szent János Nyomda. 4.

³³⁶ „*Concha Győző, Kmety Károly és a két világháború között publikáló Tóth József, Tomcsányi Móric és főleg Magyary Zoltán munkásságát olyan jelentősnek tartjuk, hogy a rendészet fogalmának kifejtésénél eredményeikre nagymértékben támaszkodni fogunk.*” Lásd: Finszter Géza (2018): *Rendészettan*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 425. A rendészet fogalmköre a rendőri erények kiszűrésének vonatkozásából is igencsak kiemelt jelentőséggel rendelkezik.

³³⁷ Nagy Valér rendőr. Lásd: Sallai János (2019): *A magyar rendészet története*. Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa Kiadó. 105.

³³⁸ Sallai János (2019): *A magyar rendészet története*. Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa Kiadó. 68.

köszönhetően meglazult közrend, közbiztonság helyreállítása volt a feladat. A rend fenntartásában azt kell vállalniuk a közönséggel szemben: veletek és általatok, ha tetszik, nélkületek, sőt ellenetek, ha kell.³³⁹

A Vörös Őrség feloszlását követően a rendőrség működését helyreállították és mellette a csendőrséget is újraindították. A trianoni békeszerződést követően végrehajtott átszervezés szükségesnek mutatkozott hisz a területi változások maguk után vonták a kerületi beosztást is, így az országot hét rendőrkerületre osztották fel: budapest-vidéki, debreceni, miskolci, pécsi, szegedi, székesfehérvári és szombathelyi. Minden rendőrkerületi főkapitányság területéhez körülbelül három vármegye tartozott. A magyar királyi állami rendőrkerületi főkapitányságok rendőrkapitányságok és kirendeltségekből álltak.³⁴⁰

Az első világháború és a forradalmak; politikai, társadalmi és gazdasági következményeként a közigazgatás és az államhatalmi szervek szétestek, vagy legalábbis meggyengültek. A Belügyminisztériumot és szerveit sem kerülhették el ezek. A proletárdiktatúra bukását követő új hatalom 1919 őszén, egy elbizonytalanodott és szétszilárdott minisztériumi apparátust talált a Belügyminisztériumban, ami hasonló helyzetet teremtett a rendvédelmi szerveknél, a rendőrségnél és a csendőrségnél is. Az elsődleges nemzeti érdek volt ekkor, az államhatalom megszilárdítása, valamint a visszatérés az alkotmányos rendszerhez.

A megszállt, valamint a trianoni békeszerződésben elcsatolt területekről hatalmas menekültáradat indult meg, akik közül tízezrek laktak évekig vasúti vagonokban. A bűnözés hatalmas méretekben megnövekedett, a közbiztonság a végtelenségig meggyengült. Ez tette lehetővé azt a gazdasági összeomlást, amelynek hatására végül a forradalmak idején nagy mennyiségű fegyver és lőszer került illetéktelen kezekbe. A rendkívüli helyzet és az új politikai rendszer katonai jellegének vonatkozásában, a rendvédelmi feladatok jelentős része a katonaság kezében volt. Tekintettel a hatalmi, állambiztonsági és határőrizeti feladatokra is. A belügyi vezetés azonban már az első hónapokban is határozottan fellépett a rendvédelmi feladatok visszaszerzése érdekében, mivel azt az alkotmányos rend elengedhetetlen feltételének tartotta.³⁴¹

³³⁹ Dörning Henrik: A rendőrség intézményének fejlődése. Különlenyomat „A REND”, II. (1922) 177. és 178. szám. 3-4.

³⁴⁰ Tisza Miksa (1925): *Magyarország rendőrségének története*. Pécs, „Haladás” Nyomda. 300-301.

³⁴¹ Keserű István (1992): *A Belügyminisztérium és a rendvédelmi szerveinek újjászervezése az első világháború és a forradalmak után; Fejezetek a magyar királyi Belügyminisztérium történetéből 1919-1945*. Budapest, BM Kiadó. 7.

A magyar rendőrség újjászervezése, államosítása és fejlődése a húszas években az új főkapitányra Mattyasovszky Györgyre súlyos feladat hárult, hogy újjászervezze a rendőrséget. A főkapitány erős kézzel indította meg a tisztikar és a rendőrlegénység igazoltatási eljárásait. Munkáját hátráltatták a román katonaság sorozatos fegyveres terrorcselekményei. Egyre ijesztőbb mértékben követték egymást a vagyon és élet elleni bűncselekmények. A rendőrség újjászervezését a Budapesten székelő antant-bizottság a román katonai parancsnok ellenőrzése alá rendelte és a főkapitány minden intézkedését Soiculeseu román ezredes bírálta felül. Mattyasovszky Györgynek szinte emberfeletti erővel kellett küzdenie. A közönséges bűncselekmények mellett egyre nagyobb méreteket öltöttek az antiszemita-mozgalmak, ami szintén igénybe vette az akkor még gyenge alapokon álló budapesti rendőrség erejét. Az új főkapitány minden lehetőt megtett a nyugalom és a közbiztonság megszilárdítására. A románok 1919 novemberében kivonultak a fővárosból, amelyet követően Horthy Miklós hadserege bevonulásával megkezdődött az új korszak a rendőrség történetében. Mattyasovszky főkapitány első legfontosabb intézkedése a közbiztonság helyreállítása volt.

A főkapitányra háruló feladatok sorát tovább növelte *gróf Tisza István*, a háborús évek miniszterelnökének meggyilkolása is. A nyomozás során számos személyt hallgattak ki és több letartóztatás is történt. A helyettes államtitkárrá történő kinevezése után *Dr. Nádosy Imre váltotta a főkapitányi hivatalában*. Az új főkapitány és az igazságügy-miniszteri tanácsosi tisztségéből került a budapesti főkapitányság élére. A közigazgatási pályán működött, és innen került az igazságügyi minisztériumba. A kiváló képességgel rendelkező Nádosy gyorsan emelkedett közéleti pályán és rövidesen miniszteri tanácsos lett. Elsőrendű szervező és jogász lévén csakhamar magára vonta felettesei figyelmét, így amikor Mattyasovszky távozásával főkapitányi méltóság megüresedett, a belügyminiszter választása Nádosy Imrére esett. Nádosy főkapitány nevéhez fűződik a rendőrség újjászervezése. Amíg elődjének a romok eltakarítása esett osztályrészül, addig neki az újjáépítés szerepe jutott. Az új főkapitány egy sor olyan intézkedést hajtott és hajtatott végre, amelyekkel az addig kialakult helyzetet akarta rendezni és a rendőrség színvonalát pedig emelni kívánta. Az átalakítást áthelyezésekkel, a rendőri testület anyagi juttatásainak emelésével, a szakmai képzés és oktatás minőségének javításával érte el, mindemellett pedig vasfegyelmet tartott.³⁴²

³⁴² Keszérű István (1994): *Fejezetek a magyar királyi Belügyminisztérium történetéből 1919-1926. A magyar rendvédelmi szervek a húszas években*. Budapest, BM kiadó. 7-8.

A korabeli szakfolyóiratok hasábjai az összetört nemzet képét tárták kendőzetlenül az olvasó elé. A két világraszóló szerencsétlenség legnagyobb veszteségének nemzetünk morálját tekintették. A háború ugyanis nemcsak az anyagi, hanem az erkölcsi javakban is nagy pusztítást végzett. Az erkölcsi értékek úgy abszolúte, mint relatíve véve devalválódtak. Egyrészt csökkent a szigorú morál iránti megbecsülés, másrészt pedig sokkal enyhébben látták és ítélték is meg egyúttal a dolgokat és eseményeket, mint a boldog béke idejében, - tanúskodik erről a „Rendőrkör” folyóirat 1927. év augusztusában közzétett cikk. A gazdasági összeomlás következtében egyre romló valutáknak köszönhetően a társadalmi feszültségek további láncolatát indította el. A könnyű kenyérkeresés vágya és a gyors meggazdagodás esélye megbabonázták a tömegeket. A gazdasági élet válságai, nagy vagyonok példa nélküli pusztulása és a lelki erők kimerülése a közélet hisztériája szolgált magyarázatul az erkölcsi züllésre.³⁴³

A kormány a jogrend helyreállítását követően stabil valutát adott ki. Mindemellett a lelki békét, a nyugalmat és jóra való készséget, - mely az erkölcsi alapokat is helyreállíthatta volna -, azonban még váratott magára. Az erkölcs restitúcióját a tanításban nevelésben látták, amelyben főszerepet a papok és pedagógusok kapták, akik mellett a rendőrnek is fegyelmezettségben való példaadásból s a nyilvánosság előtti szereplés kifogástalan voltaival volt szükséges mindehhez hozzájárulniuk. Az erkölcsi integritás visszaszerzése ugyanis közérdekké vált és összefogást kívánt meg a társadalom minden tagjától.³⁴⁴

Az erkölcs megújulását annak a nevelésben betöltött el nem hanyagolható szerepében látták, ahol is a példamutatás jelentősége és az erkölcsi integritás közérdekké válását tüzték ki célul. A Trianon hatására a területétől megfosztott magyar nemzet az ifjakra, mint bizakodó reménységekre tekintettek. A magyar rendőrséget, mint nagy hivatás gyakorlóját hasonlóképp büszke szeretettel ölelt fiatal duzzadó hajtásaként látták.

A Magyarországot ért csapás olyan nemzeti, társadalmi, politikai és gazdasági problémákra hívta fel akkor a figyelmet, amelyek a korszakot megelőző másfél században is már megoldatlannak számítottak. A nemzeti identitást meghatározó nemzetszocialista eszmerendszer hatással volt a nemzettudat kialakítására.³⁴⁵

³⁴³ Erkölcsi restitúció. *Rendőrkör*. Budapest, I. (1927) 4. 1.

³⁴⁴ Markovich Miklós: A vallás és a rendőr. *Rendőrkör*, I. (1927) 15. 1.

³⁴⁵ Szabó Ildikó: Nemzetfogalom és nemzeti identitás a dualizmus korában és a Horthy- korszakban. *Politikatudományi Szemle* 15. (2006) 1. szám, 201-248. <http://real.mtak.hu/id/eprint/112410> (A letöltés dátuma: 2021.11.13.) 201.

2.2.1. A KERESZTÉNY NEMZETI SZOCIALISTA ÁLLAMESZME ÉS A RENDÉSZET

A magyar nemzet a korábbi szakrális konstrukciója összetört a politikai összeomlásnak, a területi és népesség elvesztéssel járó első világháborút követően. A háború elvesztése, az őszirózsás forradalom, a Tanácsköztársaság, a vörös- és fehérterror, majd pedig a trianoni békeszerződés sokkja kiélezte a nemzeti problematika kérdéseit. Az elcsatolt területen maradt honfitársak magyar állampolgárságát elvették. Az új határok kényszerként kérdőjelezték meg a magyarok előtt a korábbi államnemzet-paradigma érvényességét.³⁴⁶

A két világháború közötti időszakban két gondolkodást határozottan befolyásoló nemzetközpontú ideológia fogalmazódott meg: először a keresztény nemzeti ideológia, majd a harmincas évekre népiek ideológiája, amelyek közül az állam a keresztény nemzeti ideológiát tette magáévá.³⁴⁷

A liberális ideológia szerint a rendészeti feladatok kizárólag a veszélyelhárításra voltak hivatottak, ami azonban a nemzeti szocialista rendszerben némileg átalakult és kiegészült. Ugyanis nem csak a biztonsági rendészetet értették veszélyelhárításon, hanem a közjólétet és a politikai érdekek védelméről történő gondoskodást. A rendészet feladatai már nem csak a közbiztonsági, közrend megóvása és ennek következeként a veszélyelhárítást tekintették, hanem a népi állam jóléti rendjének biztosítását, valamint a birodalom politikai érdekeinek intézményes, államrendészeti védelmét is. A közjólét és a nemzeti szocializmus politikai érdekei nem csupán az általános igazgatási, hanem egyúttal a rendészeti feladat tárgyát is képezték. „A »jóléti rendészet« (*Wohlfartspolizei*) valamint a »politikai rendészet« (*Politische Polizei*) – ez utóbbi főleg a nemzeti szocialista forradalom vívmányainak biztosítására – egyaránt a rendészetfogalom keretébe tartoznak.”³⁴⁸ A rendészet tartalmi elemeinek vonatkozásában, úgymint a közbiztonságoltalom, közrendvédelem, veszélyelhárítás, már nem bírhattak tovább individualista jellegükkel. Ami következeként levonható, hogy a rendészet feladatkörének mindenekelőtt a népközösség

³⁴⁶ Szabó Ildikó: Nemzetfogalom és nemzeti identitás a dualizmus korában és a Horthy- korszakban. *Politikatudományi Szemle* 15. (2006) 1. szám, 201-248. <http://real.mtak.hu/id/eprint/112410> (A letöltés dátuma: 2021.11.13.) 214.

³⁴⁷ Szabó Ildikó: Nemzetfogalom és nemzeti identitás a dualizmus korában és a Horthy- korszakban. *Politikatudományi Szemle* 15. (2006) 1. szám, 201-248. <http://real.mtak.hu/id/eprint/112410> (A letöltés dátuma: 2021.11.13.) 221.

³⁴⁸ Tóth József (1938): *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban*. Eger, Szent János Nyomda. 34.

„alapértékeinek”, a nemzeti becsület és szabadság, valamint a vér és faj védelmére kellett kiterjednie. A korábbi liberális rendészettudomány szerint ismert biztonsági és jóléti rendszet közötti megkülönböztetés elvesztette tehát a jelentőségét.³⁴⁹

A Horthy-korszak társadalompolitikájának története a nemzeti tematika részre, amelynek keretében a hatalom által kézben tartott nemzeti tematikával folyamatosan megcélzott és átítatott nemzeti identitásban gyökerezett. A korszakot alapjaiban határozták meg:

- a jelképek és szimbólumok, amelyek a nemzeti tematika az államhatalom jelképrendszerében is kifejeződtek;
- a kultúrpolitika, vagyis a magyar kultúrfölény igazolását hangsúlyozva, a kultúra eszközeivel akarta elősegíteni a magyar nemzeti identitás újjászületését, a válság utáni stabilizációt és a társadalmi modernizációt.
- az irredenta mozgalmak célkitűzései jelvények, plakátok, képeslapok, szobrok, dalok, indulók szintjén öltöttek testet. Az irredenta nevelés az iskolákban is elterjedt a két világháború közötti nemzeti kánon egyik új elemeként.³⁵⁰

2.2.1.1. A rendészetfogalom a nemzeti szocialista rendszetben

A rendészetfogalmat a nemzeti szocialista és a liberális világnézet rendszet összefüggésében vizsgálva a következők állapíthatóak meg. A témakörrel Tóth József foglalkozott a *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban* című értekezésében. A német nemzeti szocializmus eszméinek kialakulása az alábbiak szerint épült fel a Németbirodalomban.

A nacionalizmus fogalmát tekintve: „a NSDAP (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei) értelmezése szerint a születés által teremtett, azonos fajú leszármazás útján való együvé tartozást jelenti. Azaz a nacionalizmus nem más, mint azonos leszármazású embereknek a népi társadalomban való összefoglalása.”³⁵¹ Ami azonban

³⁴⁹ Tóth József (1938): *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban*. Eger, Szent János Nyomda. 33-34.

³⁵⁰ Szabó Ildikó: Nemzetfogalom és nemzeti identitás a dualizmus korában és a Horthy- korszakban. *Politikatudományi Szemle* 15. (2006) 1. szám, 201-248. <http://real.mtak.hu/id/eprint/112410> (A letöltés dátuma: 2021.11.13.) 222.

³⁵¹ Tóth József (1938): *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban*. Eger, Szent János Nyomda 23.

nem csupán külső formai, hanem belső egységesség eszmei egység által. Ez egyet jelentett a népközösséggel, egyúttal vérközösséggel.³⁵²

A szocializmus fogalma szerint: a már említett NSDAP elveinek értelmében a vérközösség értelmében alkotott néphez való tartozást jelenti az állampolgárok számára a néptársi viszonyt, kapcsolatát, „emberi akaraton nyugvó” társulását, társadalmát. Az ilyen értelemben vett „vérközösségen alapuló néphez tartozás” adta meg a nemzeti jellegét a szocializmusnak, ami szemben állt az internacionalizmus által tagadott vérségnek és népiségnek.³⁵³ „*A nacionális szocializmusnak ebben az értelmezésében nyertek meghatározást a nép és az állam új fogalmai.*”³⁵⁴

A nép a fentiekben kifejtett vérközösség révén összetartozó emberek egységét, amely a nép leszármazását és a közös kultúrával teremtett sorsközösségét jelentette. Az állam cél elérésének eszköze volt, vagyis az emberek fajiságának egyetlen és legfőbb céljának fenntartója. A nemzeti szocialista alkotmány főbb alapelvei szerint: a nemzeti szocialista világnézet; a jogilag rendészeti és politikailag alakított nép; szocialista állam; népi-, vezéri-, egységi- és párt állam.³⁵⁵

„*A jog a nemzeti szocialista értelemben nem az egyes, pozitíve formulázott jogszabályok, vagy azok összessége, hanem centrális, etikai jogeszme, amely a formulázott jogrend háttérében áll.*”³⁵⁶ A nemzetszocialista eszmerendszerben a jog nem jelentett egyet az államhatalom alakszerű elrendelésével, hanem azt, ami a nép jogérzékenységének és népszellemnek megfelelt. A jog forrása tehát a nép lett, amely alapjaiban a liberális jogállami felfogásával ellentétben alakult ki. A nemzeti szocialista állam jogában megkülönböztető elemet az képviselte, hogy a törvény, hanem a törvény felett álló Führer.³⁵⁷ A nemzeti szocialista eszmerendszer maga után vonta a rendészet területének változását is. „*A rendészet az állam legjelentősebb belpolitikai hatalmi eszköze.*”³⁵⁸ Ami pedig hatással volt a rendészetfogalom

³⁵² Tóth József (1938): *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban*. Eger, Szent János Nyomda 23-24.

³⁵³ Tóth József (1938): *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban*. Eger, Szent János Nyomda 24.

³⁵⁴ Tóth József (1938): *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban*. Eger, Szent János Nyomda 24.

³⁵⁵ Tóth József (1938): *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban*. Eger, Szent János Nyomda 24-26.

³⁵⁶ Tóth József (1938): *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban*. Eger, Szent János Nyomda 26.

³⁵⁷ Tóth József (1938): *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban*. Eger, Szent János Nyomda 27.

³⁵⁸ Tóth József (1938): *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban*. Eger, Szent János Nyomda 29.

elemeinek alakulására is, de milyen területeket is érintett arról a továbbiakban lehet olvasni.

A nemzeti szocialista rendészetfogalom megalakulásával a következő három irányt tartották szem előtt: a rendészeti feladatokat; a formális és materiális tényezőit és a rendészeti hatalom terjedelmét.³⁵⁹ Ehhez kapcsolódóan a rendészeti feladatkörök területén egyik oldalról a régi jogi fogalmak átváltása vagy kicserélése képviselte az irányvonalat, addig a másik oldalról nézve a bizonyos értelemben vett higgadtság és megfontoltság volt tapasztalható az erőszakosan és mesterként ráerőltetett fogalomalkotás vonatkozásában. Ami egyrészt a nemzeti szocialista intranzigens (nem mindig jogász) és másrészt pedig az ezzel szembe helyezkedve pedig a visszafogottabb tételesjogra támaszkodó felfogás állt.³⁶⁰ A politikai ideológia rendészetre gyakorolt hatásai után a közigazgatásról, majd pedig azon belül is a rendőri hivatásról írok a következő részben.

A liberális világnézet rendészettana

A liberális rendészetfogalom szerint az állampolgár az államtól és a rendészettől elvárja a közrend, a közbiztonság megóvását, ami azt jelenti, hogy háborítástól mentesen teljesíthesse gazdasági, kulturális és társadalmi kötelességeit. Ezen túlmenően nem igényel és nem tűr további állami beavatkozást a magánéletébe, mivel önálló és szabad akar lenni. A liberális világnézet rendészettana szerint tehát a rendészetnek nincs köze az egyén boldogulásához, jólétéhez.³⁶¹

A materiális és formális rendészetfogalom közötti különbségek, amelynek alapján a materiális elemek, vagyis a közbiztonságoltalom, közrendvédelem, veszélyelhárítás vonatkozásában határozzák meg. *„A rendészet sajátos közigazgatási tevékenység, nevezetesen oly közhatósági (állami v. községi) tevékenység, amellyel az arra jogosított és kötelezett rendészeti szervek az őket megillető hatáskörben a kötelességszerű belátás alapján a közbiztonság és a közrend zavartalanságán működnek.”*³⁶²

³⁵⁹ Tóth József (1938): *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban*. Eger, Szent János Nyomda 32.

³⁶⁰ Tóth József (1938): *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban*. Eger, Szent János Nyomda 32-33.

³⁶¹ Tóth József (1938): *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban*. Eger, Szent János Nyomda 39.

³⁶² Tóth József (1938): *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban*. Eger, Szent János Nyomda 67.

A formális rendészetfogalom ezzel ellentétben a rendészet egyrészről az a közhatalom és kényszer, amellyel az állam önmagát, igazgatását és polgárait bizonyos veszélyektől megóvjá; másrészről a rendészet az állampolgárok cselekvési szabadságának korlátozását jelenti a közjó érdekében, amely szükség szerint kényszerrel is kiegészítható.

Tekintettel arra, hogy sem a materiális sem pedig a formális rendészetfogalom önmagában nem állhat, ezért a kettőnek szoros kapcsolatban kell találkoznia. „*Miként ugyanis a formális rendészetfogalom szerinti rendészeti hatalom a tevékenység nélkül, úgy e tevékenység a közhatalom és az esetleges kényszer nélkül el nem képzelhető. Éppen ezért mind a formális, mind a materiális fogalomszemlélet egyoldalú felfogásoknak kell minősíteni.*”³⁶³

A nemzeti szocializmus jogszemlélete alapján az általában vett formalizmus ellen, azonban a rendészet materialista fogalomköre mellett foglalt állást.³⁶⁴

A rendészeti hatalom terjedelme

„A rendészeti hatalom állami felségjog folyamánya, az államhatalom egy része: *supremae potestatis pars*”³⁶⁵. A rendészeti hatalom végső elemzésben a rendészeti célok valószínűsítésére szolgáló eszköz, amelynek terjedelmét a jogállamban törvények szabályozzák.”³⁶⁶

A rendészeti hatalom szűkítésének szükségességének vizsgálatából adódik, hogy a rendészeti hatalom terjedelme szoros összefüggésben áll az állampolgári szabadságjogokkal. Ebből az következik, hogy a rendészeti hatalom túlzott mértékű kiterjesztése a szabadságjogok szűkítését, a rendészeti hatalom szűkítése pedig a szabadságjogok növelését vonja maga után.³⁶⁷

³⁶³ Tóth József (1938): *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban*. Eger, Szent János Nyomda 72.

³⁶⁴ Tóth József (1938): *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban*. Eger, Szent János Nyomda 67-73.

³⁶⁵ Jelentése: a legfőbb hatalom része.

³⁶⁶ Tóth József (1938): *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban*. Eger, Szent János Nyomda 76.

³⁶⁷ Tóth József (1938): *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban*. Eger, Szent János Nyomda 90.

2.2.2. A MAGYAR KÖZIGAZGATÁSTUDOMÁNY A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTTI IDŐSZAKBAN

A 20. század rendészettudománya szempontjából kiemelt jelentőséggel bír a *magyar közigazgatás-tudomány első számú klasszikusa*³⁶⁸ Magyary Zoltán jogtudós munkásságának vizsgálata.

A *discretionális* vagy *diskrecionárius* jelleg, elem, jogkör, hatalom vagy természet szóösszetételben szövi át Tomcsányi Móricz Rendészet közigazgatás bírói jogvédelem címmel 1929-ben megjelent székfoglaló értekezését. A szó a latin *discretionalis* szóból ered, amelynek jelentése saját belátás, saját hatáskör vagy szabadrendelkezésű jelentéssel bír. A tanulmányban az egységesség és a magyarosítás mentén haladva mérlegelési jogkörnek fogom nevezni.

Az 1867 évtől eltelt időszakban Magyary Zoltán szerint a közigazgatás fejlődésen ment keresztül.³⁶⁹ Az első világháború befejezésével egy különösen nehéz időszak zárult le mind az ország, mind pedig állampolgárai számára. Az első világháborús vereség következményeként 1918. október végén az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlását követően, annak helyén önálló nemzeti államok jöttek létre.³⁷⁰ A rendvédelmi szervezetek közötti rivalizálás (szakmai és hatáskör illetékességi) a húszas évtized végén kiegészült a rendőrség, a csendőrség és a honvédség közötti versengéssel. A képzés tekintetében a két szervezet között jelentős különbség volt. A rendőr elsősorban jogi, bűnügyi, közbiztonsági jellegű felkészítést kapott. A csendőr ezzel szemben pedig katonai kiképzésben részesült, majd tanfolyamszerű komplex közbiztonsági képzést (járőrtársi, járőrvezetői, őrsparancsnoki stb.), mindemellett az őrsőkön hetente gyakorlati járőr és nyomozói képzést is kapott.³⁷¹

³⁶⁸ Lőrincz Lajos (2010): *Magyary Zoltán helye a magyar közigazgatás-tudományban*. Gellén Márton – Hosszú Hortenzia (szerk.): Államszerep válság idején. Magyary Zoltán emlékkötet. Budapest, Komplex Kiadó. 39.

³⁶⁹ A közigazgatás fejlődését a következő három adat alapján mérték: 1. az állami költségvetésben előirányzott kiadások és bevételek növekedése; 2. a közszolgálati (állami és önkormányzati) alkalmazottak számának szaporodása és 3. a minisztériumok ügyforgalmának növekedése. Lásd: Magyary Zoltán (1930): *A magyar közigazgatás racionalizálása*. http://mtda.hu/books/magyary_zoltan_a_magyar_kozigazgatas_racionalizalasa.pdf (A letöltés dátuma: 2021. december 28.) 76.

³⁷⁰ Botos János (2015). *A Magyar Királyi Belügyminisztérium helye, szerepe a polgári magyar állam rendvédelmi rendszerében 1867-1944*. Boda József & Parádi József (Szerk.), Tanulmányok a 19-20. századi magyar állam rendvédelem-történetéből (pp. 65-88). Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 69.

³⁷¹ Forró János: Magyar rendvédelem 1867-1968. *Rendvédelem történeti füzetek*, 20. (2011) 23. szám. 63.

A belső rend fenntartása nem csupán az első világháborút követő, annak várható következményeként kialakult rendezetlen állapot miatt volt nehéz, de az azt lezáró békeszerződés az általános közhangulatot, zavart (forradalmak) tovább fokozta, amelynek a kezelésére egyik oldalról (állami, társadalmi) sem mindig a leghelyesebb és a közjó számára legmegfelelőbb megoldási alternatíva került kiválasztásra. Milyen feltételek mellett kellett a rendőrségnek a belső rendet fenntartania és azt nem utolsó sorban, milyen elvárások mentén volt szükség végrehajtania? Ebben a korszakban Tomcsányi Móricz, Magyary Zoltán, Forgács József és Scitovszky Béla munkássága nyomán vizsgálom a rendőri hivatás meghatározó elemeit.

2.2.2.1. A közigazgatás első világháborút követően betöltött szerepe

A magyar történelem válságos korszaka a közigazgatástudományra is hatással volt. E válságos korszaknak megvoltak a maga megoldásra és kezelésre váró feladatai. A dualista állami berendezkedés megszűnésével Magyarország számára az egyik ilyen fő feladatot a közigazgatási rendszer kor kívánalmai mentén történő kiépítése képviselte. A közigazgatás szerepe a gazdaságosság, az eredményesség és ezek jogszerűségének biztosítása volt Magyary szerint.

*„A parlamentáris köztársaságok alkotmányos alapelve a hatalom megosztása a törvényhozás, a végrehajtás és az igazságszolgáltatás szervei között, amely hatalmi ágak között egyensúlyt kell biztosítani.”*³⁷² A közigazgatás racionalizálása azt jelenti, hogy az eredményesség követelményének megfelelő közigazgatás nem a jogállam eszméjének a feláldozását, hanem mindinkább annak továbbfejlesztését, kiegészítését jelenti egy olyan további szemponttal, ami a jogállamiság következményeként lépett előtérbe.³⁷³ A hatalmi ágak közötti egyensúly a hatalommal való visszaélések gátja. Ennek az egyensúlynak a megbomlása a hatalom eltolódásához vezethet.

Az eredményes közigazgatás Bibó István szerint a jogszerűség garanciájának növekvő szükségletére épül és a végrehajtó hatalommal szemben értékszabályozást vár el, amely szerint az e szervek által képviselt értékszempontok alá rendelését kívánja meg. A kor tömegtársadalmi összefüggésein csupán egy nagymértékben kiszámítható, szolgálatsterű hatalomgyakorlás tud úrrá lenni, amely mellett az

³⁷² Lőrincz Lajos (2010): *Magyary Zoltán helye a magyar közigazgatás-tudományban*. Gellén Márton – Hosszú Hortenzia (szerk.): Államszerep válság idején. Magyary Zoltán emlékkötet. Budapest, Komplex Kiadó. 41.

³⁷³ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 81.

eredményesség és a jogszerűség csak különböző megközelítési szempontokat képvisel. Az ősi politika-erkölcsi hatalomkoncentrációval szemben támasztott mindenkori követelmény, hogy a hatalomgyakorlás igazságos, emberséges és ésszerű közösségi célját határozza meg.³⁷⁴

*„Az államnak konkrét milyensége megállapíthatóan mindig azon fordul, vajon a három vezető érték: a hatalom-, jólét- és jogérték közül: akár világnézeti alapon, akár a tényleges erőtenyezők érvényesülése következtében melyik nyer túlsúlyt.”*³⁷⁵

A közigazgatási tevékenység végzésével szemben támasztott követelményként Magyary Zoltán az eredményességet, a jogszerűség mellé helyezte. Ehhez a köztisztviselők részéről szakértelemre és szaktudásra volt szükség. A közigazgatás a köz érdekében végzett pozitív tevékenység, amely az állampolgárok létfeltételének és életminőségének javítása érdekében töltötte be rendeltetését, tehát a közigazgatás nagy mértékben múlt az eredményességen.

Az adminisztrációról és a szervezés alapelveiről

Az adminisztráció Magyary levezetése szerint igazgatást, vagyis kifejezésként használva közigazgatást jelentett.³⁷⁶ Az adminisztráció egyrészt szervezés, másrészt pedig működés.³⁷⁷

Következésképp adminisztrációról csak abban az esetben lehet szó, ha abban több ember szervezett egységét találjuk, akkor az *szervezet* (németül, angolul és franciául: organisation) szükségességét vonja maga után. Több ember együttes cselekvése célszerű szervezet nélkül nem lehetséges.³⁷⁸

Az adminisztráció másrészt cselekvést jelent, amelynek feladata a felmerült kérdések megoldása, az eredmények elérése, az ügyek végzése, vagyis maga a cselekvés. Tekintettel arra, hogy szüntelen cselekvésről van szó, ezért nevezzük *működésnek*. „Az szervezet tehát nem öncél, nem önmagáért van, hanem eszköz egy

³⁷⁴ Bibó István (1944): *Jogszerű közigazgatás, eredményes közigazgatás, erős végrehajtó hatalom*. Válogatott tanulmányok, Első kötet 1935-1944. Budapest, Magvető Könyvkiadó. 294.

³⁷⁵ Angyal Pál (1931): *A közigazgatásellenesség büntetőjogi értékelése*. Székfoglaló értekezés. Budapest, Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia. 60.

³⁷⁶ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 3.

³⁷⁷ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 4.

³⁷⁸ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 4.

cél megvalósítására.” A szervezet célját tekintve különbözőek lehetnek, azonban amikor a cél megszűnik a szervezet is feloszlik.³⁷⁹

A szervezetnek és a működésnek ez a fajta szétválasztása azonban csak elméletben lehetséges és a valóságban összefolynak, vagyis a kettő egy. Ezért a kérdés megválaszolásához érdemes a szervezetre az adminisztráció nyugalmi (statikus), míg a működésekor az adminisztráció mozgó (dinamikus) állapotaként tekinteni. A működés a szervezet funkciója, vagyis a mozgatórugója.³⁸⁰

A szervezés alapelveinek két fő eleme a következő: a munkamegosztás és az összhangbiztosítás. A szervezés olyan működést jelent, amely egy szervezetet hoz létre és amivel ezt követően állandóan rendelkeznie kell. A munka megosztására ezen belül azért van szükség, mert az emberek képességük, tudásuk, tapasztalatuk és gyakorlatuk lévén nem egyformák; egy ember két helyen egyszerre nem lehet; nem tud egyszerre két dolgot csinálni; amelyen túlmenően az emberi tudás oly nagy mértékű, hogy annak töredékéből elsajátítani többet senki sem képes. A munkamegosztás lehet mennyiségi és minőségi.³⁸¹ A munkamegosztás határai közül a következőket emelte ki Magyary: munkaidő; technika állása; a szokás és a munkafolyamat organikus egysége.³⁸² A különböző munkafolyamatok maradéktalan és hatékony működése érdekében ajánlott a közöttük lévő összhang biztosítása. Az összhang biztosításának módjai kétféleképpen érhetőek el tehát: alá- és fölérendelés vagy egy eszme uralma útján.³⁸³

A szervezet tagolásának szempontjai: a fő cél; a szakmák, illetve a különböző eljárások; személyek vagy tárgyak és a földrajzi hely szerint értendők. A tagolások előnyei és hátrányai ismereteseek, azonban a tagolási elvek összefüggésében lényeges szempontot az egyensúly képezi. Ugyanis mind a négy szempont szoros kapcsolatban állnak egymással³⁸⁴, hiszen „minden munkaerő valamely célért dolgozik, valamilyen

³⁷⁹ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 4.

³⁸⁰ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 4.

³⁸¹ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 5.

³⁸² Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 6.

³⁸³ Vö.: Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 7.

³⁸⁴ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 12-17.

*eljárást használ, emberekkel vagy dolgokkal foglalkozik és valahol működik.*³⁸⁵
*„Minden szervezet egy dinamikus egység.”*³⁸⁶ A tagolási szempontok kiválasztására és változtatására hatással: az idő, a méret és a technika fejlettsége lesz.³⁸⁷ A szervezés fő célja tehát az összhang biztosítása, amelynek az eszközei lehetnek: hierarchia, alá- és fölérendeltség; a tanácskozás módszere; állandó koordináló szervek; összhang biztosítása eszme által és az összhangbiztosítás határai.³⁸⁸

A működés célja az eredményesség volt. A szervezet viszonya az adminisztrációhoz nem öncélú volt tekinthető, hanem eszköz a kívánt cél elérésére. A cél az emberekből álló minden szervezet számára éppúgy a szükségletek kielégítését jelenti, mint az egyes emberek vonatkozásában adódó feladatok megoldása vagy bizonyos eredmény elérése.³⁸⁹ Az eredményesség ezért válik a szervezet és a szervezet működése szempontjából annyira fontossá, ami egyben célja is lesz.³⁹⁰ Bibó István szerint, a közigazgatás eredményessége ősrégi követelmény. Azonban a *„Jogszerű közigazgatás, eredményes közigazgatás, erős végrehajtó hatalom”* című tanulmányában hívta fel a figyelmet arra a különbségre, hogy a közigazgatásban az eredmény, mint cél elérése kétféle megközelítésből értelmezhető: az egyik a bizonyos szabványos eljárások ismétlődő betartása, a cél eredménye a rend, amelyet a szabályok ismétlődő betartása és állandó érvényesülése önmagában jelent; a másik a közigazgatásnak az az ága, ahol az eredmény a meghatározott konkrét változás bekövetkezése.³⁹¹ A hatékony működés eddigi fő mozgatórugói: az összhang, az egyensúly és a rend.

A közigazgatás, mint állami funkció

³⁸⁵ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 18.

³⁸⁶ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 18.

³⁸⁷ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 18.

³⁸⁸ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 19-21.

³⁸⁹ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 22.

³⁹⁰ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 22-23.

³⁹¹ Bibó István (1944): *Jogszerű közigazgatás, eredményes közigazgatás, erős végrehajtó hatalom*. Válogatott tanulmányok, Első kötet 1935-1944. Budapest, Magvető Könyvkiadó. 280-281.

„A közigazgatás az állam adminisztrációja.”³⁹² Magyary szerint az állam olyan szervezett egység, amely folyamatosan cselekszik. A szervezetéhez tartozó emberek között munkamegosztás van és az így megosztott munka között állandó összhangot biztosít.³⁹³ Épp ezért kell mindazt, amit az adminisztrációról és a szervezésről, valamint a működés eredményességéről írt Magyary azt a közigazgatásra is vonatkoztatni.³⁹⁴

Tekintettel az állam különleges társadalmi alakulatára, vagyis, hogy a közigazgatást csak úgy határozhatjuk meg ha az egyszerű adminisztrációtól különböző, az állam sajátosságaiból származó különleges vonásokra helyezzük a figyelmet.³⁹⁵ Ezek a vonások a következők Magyary szerint a következők voltak:

1. „a közigazgatás alkalmazza és gyakorolja az állam hatalmát, impériumát, tehát cselekvésében olyan tényezővel rendelkezik, amely csak az államnak áll rendelkezésére és amely ezért különös lehetőséget, működési teret és feladatokat nyit meg és jelöl ki számára.”³⁹⁶

2. A közigazgatásnak azonban nem minden működése hatalomgyakorlás, hanem sok olyan feladata is van, amelynek a megoldása nem az akaráson, hanem a tudáson, nem a parancsoláson, hanem a képességen múlik.³⁹⁷

3. A közigazgatás az államot alkotó emberek közérdekű, vagy közösen jobban megoldható szükségleteinek kielégítésére hivatott. Ezért magától az összes embertől is bizonyos magatartást vagy teljesítést (pl. közszolgáltatást) követel saját közegeivel nyilvántartja, szervezi őket, köztük az összhangot fenntartani igyekszik, részben pedig saját közegeivel gondoskodik a közszükségletek kielégítéséről. Azoknak az embereknek kijelölése, akiknek a szükségletei közszükségleteknek tekintendők, mindig tárgyi szempontok, nem pedig önkény szerint történik és azoknak a

³⁹² Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 39.

³⁹³ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 39.

³⁹⁴ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 39.

³⁹⁵ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 39.

³⁹⁶ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 39.

³⁹⁷ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 39.

szükségleteknek a kiválasztása, amelyeknek kielégítése a közigazgatásra tartozzék, szinten a köz érdeke szerint történik és a köz érdeke szerint változhat.³⁹⁸

4. Az állam szervezetét és minden működését a jog szabályozza ezért a jogi keretek és szabályok nélkül az állam hatalma korlátlan önkénnyé válna, amely jogi atmoszféra a közigazgatásra is teljesen kiterjed. A közigazgatás szervezete és a szervek hatásköre a jog rendelkezésein alapszik, és a közigazgatás egész működése jogszabályok szerint, vagy legalább jogszabályok keretében folyik. A közigazgatás feladata a fennálló jogrend védelme is, mindazonáltal a közigazgatás maga jogot is alkot. A közigazgatás mindig cselekvés valamely közérdekű feladat megoldására, amely rendszerint különböző technikai (orvosi, mérnöki, pedagógiai stb.) szakértelmet kíván, a jognak állandó jelenlétével fogva a közigazgatás működésében rendszerint ezt a két elemet: szakszerű (valamely technikai) és jogi elemet, lehet megtalálni.³⁹⁹

5. A közigazgatás az államnak nélkülözhetetlen és ezért legrégibb működése. Állam közszükségletek és mindezek kielégítése nélkül nem létezik. A történelmi fejlődés során egészen az első alkotmány megalkotásáig terjedő korszakok és minden jelenleg létesülő új államnál is volt olyan rövidebb-hosszabb korszaka, amelyben az államnak csupán közigazgatása volt. A történelmi fejlődés a törvényhozói és bírói funkciónak az adminisztrációtól való különválását eredményezte. A közigazgatás meghatározásánál a törvényhozói és bírói hatalom hatáskörére figyelemmel kell lenni.⁴⁰⁰

6. Az állam a főhatalmát más társadalmi tényezővel nem osztja meg. Különböző társadalmi alakulatokra (egyház, város, megye stb.) hatalmának egy részét át is ruházza, de a főhatalmat minden esetben megtartja magának. A közigazgatás is részesül az államnak ebben az egyedülállásában, épp ezért nincsenek a közigazgatásnak versenytársai. Amíg minden más adminisztrációt a többi adminisztrációk versenye állandó tökéletesítésre készítet (pl. gazdasági vállalatoknál, társadalmi egyesületeknél, sportegyesületeknél stb.) addig mindez a közigazgatásnál nem érvényesül. Egy községnek, városnak egyszerre csak egy igazgatása van és az ott lakók ott helyben egyidejűleg egy másik jobbat nem állíthatnak mellé. Ugyanez a

³⁹⁸ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 40.

³⁹⁹ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 40.

⁴⁰⁰ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 40.

helyzet az állammal is.⁴⁰¹ „Ezeknek a vonásoknak a figyelembevételével a közigazgatást úgy határozhatjuk meg, hogy az az állam szervezete, a közfeladatoknak ezek természete által megszabott módszerrel a jogrend keretében való eredményes megoldásra.”⁴⁰²

Az állami élet megindulásának feltétele a másoknál erősebb hatalom kifejtése. Aminek fő feladatai a belső rend fenntartása és az ország külső ellenségeitől való megvédése.⁴⁰³ A törvényhozás és az igazságszolgáltatás mellett a harmadik funkciót helyesen nem végrehajtó hatalomnak, hanem cselekvő hatalomnak kellene nevezni Magyary szerint.⁴⁰⁴ Az államnak kizárólag közhatalommal elvégezhető feladatai sokáig csak a rendészet, az igazságszolgáltatás és a honvédelem voltak.⁴⁰⁵ A jogállam volt a legfőbb elvárás az állam működésével szemben a 19. században, amelyen azt értették, hogy a közigazgatás a törvény uralma alatt álljon, jogot ne sértsen; az emberek közigazgatási alanyi jogait független bíróság biztosítsa, amely célra szakbírósággént a közigazgatási bíróságokat fejlesztették ki; a közigazgatás és az igazságszolgáltatás közötti hatásköri összeütközések elbírálására független hatásköri bíróság került felállításra.⁴⁰⁶

„A közigazgatásnak a mai kiterjedt, az embereket létükben érintő működésében fontos kötelessége arra ügyelni, hogy teljesítményeiből mindenki igazságosan, egyenlő szempontok szerint részesedjen. A közigazgatás feladata, tehát nemcsak a jog, hanem az igazságosság megvalósítása és az afeletti örökös is.”⁴⁰⁷

⁴⁰¹ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 40-41.

⁴⁰² Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 40-41.

⁴⁰³ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 41.

⁴⁰⁴ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 41.

⁴⁰⁵ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 50.

⁴⁰⁶ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 50.

⁴⁰⁷ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 52.

A közigazgatási szervek feladatainak szervezeti megoldásaira *Magyary Zoltán: Magyar Közigazgatás* című könyvében meghatározottak szerint, a következő szervezési elvek szolgálnak⁴⁰⁸:

1. a centralizáció olyan központi szerv létesítése, amelynek az összes alsó és összekötő szervek alá van rendelve és amely ilyen módon az egész közigazgatási szervezettel rendelkezni tud.

2. a decentralizáció olyan szervek létesítését jelenti, amelyek a központ által nem vállalt feladatokat, köztük az emberekkel való közvetlen érintkezésben végzendő teendőket ellátják. Ennek két további fajtája van:

a) önkormányzat, amelynek szükségessége a decentralizált feladatok ellátásának önálló jogi személyiséggel rendelkező közület intézése okán van. Eszerint két további bontásban látják el a hatáskörükbe tartozó megoldást igénylő feladatokat: területi önkormányzat az állandó településen (község, város, vármegye), testületi önkormányzat, a foglalkozás és érdekek (kamarák, érdekképviselések, testületek) azonossága okán alakult ki.

b) dekoncentráció (szétpontosítás) szükségessége a centralizált feladatok ellátása önkormányzattal nem rendelkező egyéni szervekre bízott feladatainak elvégzése okán merült fel.

A centralizációról bővebben:

A szervezésben, vagyis az elvégzendő munka munkaerő közötti felosztásában az összhang biztosítása az egységesség kiemelt szerepet kap. A centralizáció lehet politikai és adminisztratív. A politikai centralizáción a jog és a törvények egységét értették, az adminisztratív centralizáció pedig a közügyek intézésén és a jogszabályok végrehajtásában uralkodó egységet jelentette.

A centralizáció eszközei *Magyary, Haurioura* francia közigazgatási jogászra és szociológusra hivatkozva három utat jelöl meg, amelynek eredményeképpen létrejöhet. Az első ezek közül az impérium (hatalom) egyesítése a központi állami szervek kezében van, amelynek előfeltétele a karhatalom (rendőrség és csendőrség) államosítása volt.⁴⁰⁹ A második eszköz a közigazgatási szervek személyének kijelölésének centralizálása, vagyis a közigazgatási szervek személyének állami

⁴⁰⁸ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest. 103-104.

⁴⁰⁹ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 107.

közzszolgálati és önkormányzati állások ellátására történő kinevezésének jogköre. A harmadik a döntés jogának központosítása, amelynek értelmében megkülönböztette a döntés előkészítését, a döntést magát és a döntés végrehajtását.⁴¹⁰ Az adminisztratív centralizáció a Magyary 1942-ben megjelent könyvében foglaltak szerint a korában nem csak, hogy előnyös, hanem elkerülhetetlen is. A közigazgatás feladatai az egész országot mind területében és lakosságában behálózzák és oly mértékű anyagi eszközöket kívánnak meg, amelyet csak az állam tud előteremteni. A közigazgatás szakszerűségének követelményei a szakoktatás, a tudományos kutatás, technikai vizsgálatok vonatkozásában olyan természetűek, amelyeket gazdaságosan és megfelelő színvonalon csak az állam tud biztosítani.⁴¹¹ „A közbiztonság és a honvédelem érdekeit csak a centralizált államhatalom tudja kielégíteni. A jogrend egysége másként meg nem valósítható.”⁴¹²

A központosítás Magyarország történelmének szükséges és megoldandó feladata volt az első világháborút követő időszakban. A közigazgatás rendszerét ért két változás a centralizáció és a hatalmak elválasztásának elve határozta meg. Ennek a folyamatnak a része volt a hivatásos közzszolgálat, mint végrehajtó hatalom is.

A decentralizációról bővebben:

A decentralizáció a centralizációtól elválaszthatatlan fogalomkör, amely szerint a centrumot a piramis csúcsához hasonlítja Magyary. Ebben a rendszerben az összes többi a fokozatokat és szerveket jelenti, ami a piramis testét és talpát képviseli és decentralizált. A decentralizált szervek szerepe és száma tehát minden szervezetben jelentőséggel rendelkezik.

A közigazgatás decentralizálása ott jelentkezik, ahol emberek vannak. Azoknak a szervezeteknek a szükségességét, amelyeket helyi szerveket a feladatok és a szervezés törvényei előhívtak alakították ki. Ezek a helyi szervek úgy jöttek létre, hogy a központ még ki sem alakult vagy be sem avatkozott. A különböző helyi szervek közötti összhang biztosításának szükségessége teremtette meg azokat a magasabb szintű szerveket, amelynek fokozatos összefoglalására irányuló érdek és törekvés addig meg sem állt, amíg határát el nem érte azáltal, hogy olyan szerv keletkezett, amelynek

⁴¹⁰ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 107-108.

⁴¹¹ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 109.

⁴¹² Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 109.

hatalma az egész országra kiterjedt, ezért annak valamennyi szerv az alárendeltje lett. A decentralizáció ilyen értelemben tehát összefügg a közigazgatás területi tagolásával. A két világháború közötti decentralizáció újkeletűnek számított. A decentralizált közigazgatás pedig az állandó letelepedéssel egyidős. Eszerint a decentralizációnak két fajtáját lehet megkülönböztetni: önkormányzati és a dekoncentrációt.⁴¹³

Az önkormányzat⁴¹⁴ fogalmi levezetése szerint azt jelenti, hogy az önkormányzatnak van önkormányzati joga. Ami egyben azt is jelenti, hogy feltételezhetően lenne magasabb szintű erősebb hatalom, amely őt kormányozhatná. Az önkormányzat tehát soha nem alkalmazható a legmagasabb szuverén hatalomra, vagyis az államra. Az önkormányzat tehát sohasem az állam közigazgatási szervének csúcsán helyezkedik el, hanem az csupán alacsonyabb fokokon álló szervezeti egységeinél fordulhat elő. Az önkormányzat tartalma szerint kétféle lehet: *politikai* és *adminisztratív*. Amelyek közül a politikai önkormányzatnak törvényhozó hatalommal is rendelkezik és ezzel nem tartja meg az állami jog egységét. Ezt nevezzük federalizmusnak. Mialatt az adminisztratív önkormányzatnak nincs törvényhozó, hanem csak adminisztratív hatásköre van. Az állam jogi egységét fenntartják, mindemellett a törvénynek valamennyi szerv alá van rendelve, azonban a közigazgatási hatáskörük sem teljes. Az impérium a központi hatalom kezében összpontosul, vagyis centralizálódik. Az önkormányzat számára az impérium gyakorlása kizárólag az állam által ráruházott és körülhatárolt hatáskorból adódóan válik lehetővé.

A rendészeti hivatás, mint közszolgálati rendszer

A közszolgálatként működő szervezetről összességében elmondható Magyary szerint, hogy az emberek tervszerű és a közös feladatok megoldása céljából jött létre.⁴¹⁵ „A közigazgatás szervezetében kiemelt jelentősége van annak, hogy kik azok az emberek, akikből a szervezet alakul és azokat milyen kapcsok fűzik a közigazgatáshoz.”⁴¹⁶ A következőkben azok a típusok és módszerek kerülnek ismertetésre, amelyek mentén a

⁴¹³ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 112.

⁴¹⁴ Jelentése: autonómia.

⁴¹⁵ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 129.

⁴¹⁶ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 129.

közigazgatás szervezetének tagjai (*humán erőforrás vagyis ez esetben a szolgálati feladatokat ellátó hivatásos emberek*) alakulnak⁴¹⁷:

1. a közigazgatás tagjának lenni olyan szerepet jelent, ami felelősséggel jár, vagyis szolgálatot jelent. E szolgálat a közigazgatás minden tagjára egyaránt érvényes az alárendeltekre és a főnökökre nézve is.

2. a közszolgálati megbízatás jó ideig nem jelentett mást, mint tiszteletbeli közszolgálat, vagyis ellenszolgáltatás áttételesen volt biztosítva és a közszolgálattal járó feladatokat is csak mellékesen látták el.

3. a közszolgálati alkalmazás azonban nem maradhatott meg mellékfoglalkozás jellegében. Állandó alkalmazásukkal lehetővé tették a munkamegosztás szervezését, ami az egyes ügykörök elvégzéséhez szükséges szakértelem és tapasztalat megszerzését is szükségessé tette. Ezzel emelve hivatássá a közszolgálatot. Magyary Max Webertől idézett írása szerint: „*a főhivatus, állandó alkalmazás és szakképzettség a főjellemvonásai a közszolgálat ama típusának, amely fokozatos tökéletesítés, kitartó erőfeszítés, a fegyelemnek a hierarchia útján való belenevelése útján annyira fejlődött, hogy a posztindusztriális állam közigazgatásának világszerte uralkodó megoldása a közigazgatási szerveket alkotó emberek alkalmazásában.*”⁴¹⁸

4. a hivatásos közszolgálat fővonása az, hogy az alkalmazottnak nemcsak a munkaerejét, hanem az egész egyéniségét lefoglalja és igénybe veszi, tehát meghatározza azt. A hivatásos közszolgálatba senki sem akarata ellenére lép, hanem azt önként vállalta és lesz része a közhatalom szervezetének. Ami egyúttal olyan különös engedelmisségi kötelezettséget is jelent, amelyek az általános állampolgári kötelezettségeknél nagyobb mértékben, azonban ezért különleges jogállásban is részesül. „*A közszolgálat a köznek, azaz mindenkinek válogatás nélkül való szolgálatot jelent.*”⁴¹⁹

Az állandó és szabályos szolgálat az emberek életének rendes részévé válik, amelyre számíthatnak. Ezért van az, hogy az alkalmazott a szervezettel szemben, amelynek tagja különös fegyelemre van kötelezve. Amely egész munkaerejét leköti, szükség esetén akár munkaidőn túl is, külön ellenszolgáltatás nélkül teljes odaadást

⁴¹⁷ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje.* Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 129-135.

⁴¹⁸ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje.* Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 131.

⁴¹⁹ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje.* Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 131.

kívánt szükség esetén egészsége, sőt élete feláldozását (*rendőr, orvos, tűzoltó stb.*), sőt mindezek felett megfelelő magatartást kíván magánéletében is (*a közszolgálat tekintélye, kari becsület, mellékfoglalkozások engedélyhez kötöttsége stb.*) Ezzel az engedelmisségi kötelezettséggel jött létre a hierarchia, amelyben a főnökeivel szemben az alkalmazott alárendelté lesz. A közszolgálatnak ez a szervezési módja a közigazgatás eredményességének fokozása érdekében jött létre és terjedt el világszerte, mert a posztindusztriális állam követelményeinek kielégítésére minden más rendszernél alkalmasabb volt. A főnöknek alárendeltjeihez képest többembernek kellett lennie, mind jellemében, tudásában, teljesítményében és mindemellett biztosnak kellett lennie a speciális főnöki funkciójában, amelynek az előrelátás, szervezés, parancsolás, az összhang biztosítása és az ellenőrzés voltak a meghatározó elemei. A hivatásos közszolgálati rendszer csak akkor tudta beváltani a hozzáfűzött reményeket, ha a főnökök éppúgy, mint az alárendeltek, szintén ugyanilyen szolgálati viszonyban állt.⁴²⁰ A hivatali főnök és az önkormányzati vezető funkciója hasonlóképpen értelmezhető⁴²¹: „Henri Fayol szerint a következő öt elemből áll: 1. előrelátás, programcsinálás, 2. szervezés, 3. parancsadás, azaz vezetés, 4. összhang biztosítása, azaz a nevelés, 5. ellenőrzés.”⁴²²

A hivatásos közszolgálati rendszer a maga fölényét részben annak is köszönhette, hogy ha az összhangbiztosítás nem csak a parancs, hanem eszme által is biztosítva van. „A hivatásos közszolgálatot közös szellem, hivatásérzet tölti be, ami az eredményességet fokozza; az odaadást és a fegyelmet a példa, a hagyomány és a kölcsönös ellenőrzés révén emeli.”⁴²³ A hivatásos közszolgálati rendszer a maga igazi értékét csak több nemzedéken átívelő következetes nevelő munka útján tudja kifejleszteni, amelyet az angol és amerikai rendszerben *merit system*nek neveznek.

5. „A Parlamentális államokban, ahol két vagy több politikai párt van, amelyek a kormányt esetleg váltakozva alakítják meg, a hivatásos közszolgálati alkalmazottak a különböző pártállású kormányok alatt változatlanul ellátják a feladatukat.”⁴²⁴

⁴²⁰ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.131.

⁴²¹ Magyary Zoltán és Kiss István (1939): *A közigazgatás és az emberek*. Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda, Budapest. 359.

⁴²² Magyary Zoltán és Kiss István (1939): *A közigazgatás és az emberek*. Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda, Budapest. 359.

⁴²³ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.132.

⁴²⁴ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.132.

Ennek oka egyrészt az, hogy állandó alkalmazásuknál fogva a kormánynak nincs jogi lehetősége és jogalapja az elbocsátásukra, másrészt pedig az állandó alkalmazottak működését túlnyomórészt a jog, valamint technikai szempontok irányítják és diszkrecionális hatáskörükben is lehetőség a pártok feletti közszempontok igyekeznek érvényesítésére és a kormánynak nincs szüksége az elbocsátásukra.

6. „*A hivatásos és szakképzett közszolgálati rendszer általános elfogadását megelőzőleg közismert gyakori próba is állt az ellenkező megoldás értékére nézve rendelkezésre.*”⁴²⁵ A hivatásos közszolgálatra gyakorolt negatív pártpolitikai befolyásának káros és tanulságos példájaként Magyary az amerikai és francia közszolgálatot hozta fel, amelynek következtében a közszolgálat tekintélyét (*belső ügyeinek vonatkozásában is*) a pártbefolyás egyre inkább leszállította.

7. a hivatásos közszolgálat magában hordozza azt a veszélyt, hogy az emberekkel szemben érdektelenné lesz és egocentrikussá válik. Erre válaszul az őrsváltásként ismeretes, amelynek értelmében az összes alkalmazottat az alacsonyrangútól a miniszterekig, többéves időközökben áthelyezi, felváltja és új feladatok elé állítja.

A szervezésben, vagyis a munka és a munkaerő közötti felosztásában az összhang biztosítása az egységesség kiemelt szerepet kap. A centralizáció lehet politikai és adminisztratív. A politikai centralizáción a jog és a törvények egységét értették, az adminisztratív centralizáció pedig a közügyek intézésén és a jogszabályok végrehajtásában uralkodó egységet jelentette. Ebben a rendszerben a hatékony munkavégzés és az összhang megteremtése okán igencsak relevanciája volt annak, hogy az adott feladatkört fegyelmezetten hajtsák végre a közszolgálati feladatokat a hivatásosok.

A centralizáció eszközei Magyary Zoltán, *Haurioura* francia közigazgatási jogászra és szociológusra hivatkozva három utat jelöl meg, amelynek eredményeképpen létrejöhet. Az első ezek közül az impérium (hatalom) egyesítése a központi állami szervek kezében van, amelynek előfeltétele a karhatalom (rendőrség és csendőrség) államosítása volt.⁴²⁶ A második eszköz a közigazgatási szervek személyének kijelölésének centralizálása, vagyis a közigazgatási szervek személyének állami közszolgálati és önkormányzati állások ellátására történő kinevezésének jogköre. A harmadik a döntés jogának központosítása, amelynek értelmében

⁴²⁵ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest. 133.

⁴²⁶ Magyary (1942): i.m. 107.

megkülönböztette a döntés előkészítését, a döntést magát és a döntés végrehajtását.⁴²⁷ Az adminisztratív centralizáció a Magyary Zoltán 1942-ben megjelent könyvében foglaltak szerint a korában nem csak, hogy előnyös, hanem elkerülhetetlen is. A közigazgatás feladatai az egész országot mind területében és lakosságában behálózzák és oly mértékű anyagi eszközöket kívánnak meg, amelyet csak az állam tud előteremteni. A közigazgatás szakszerűségének követelményei a szakoktatás, a tudományos kutatás, technikai vizsgálatok vonatkozásában olyan természetűek, amelyeket gazdaságosan és *megfelelő színvonalon csak az állam tud biztosítani.*⁴²⁸ „*A közbiztonság és a honvédelem érdekeit csak a centralizált államhatalom tudja kielégíteni. A jogrend egysége másként meg nem valósítható.*”⁴²⁹

A közigazgatás működés alapelvei Magyary Zoltán szerint

Az emberekből álló szervezet célja a szükségletek kielégítése, feladatok megoldása, tehát bizonyos eredmények elérése az egyes emberek eseteire vonatkoztatva is. A közigazgatásnál ez teljes mértékben így is van. A jogállam századában a közigazgatás jogszerűségének követelménye háttérbe szorította az eredményesség szem előtt tartását. A közigazgatás eredmény nélkül azonban céltalan vállalkozás.⁴³⁰

„*a) eredményesség és b) jogszerűség azonban sem, mint alternatívák, sem egymást kiegészítve nem foglalják magukban a közigazgatás működésének összes elvét.*

A közigazgatás működését irányító elvek még a következők:

c) a szakszerűség és gazdaságosság. A közigazgatásnak működésében célravezető módon, a legrövidebb és legegyszerűbb úton, gyorsan kell eljárnia.”⁴³¹

A közigazgatás működésére is érvényes a gazdaságosság elve: az eredményt minél kisebb áldozattal, minél nagyobb eredményt elérni, amely vonatkozik a szervezetre, a munkára és a költségre is egyaránt.

⁴²⁷ Magyary (1942): i.m. 107-108.

⁴²⁸ Magyary (1942): i.m. 109.

⁴²⁹ Magyary (1942): i.m. 109.

⁴³⁰ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.136.

⁴³¹ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.136.

d) „A közigazgatás nem vitatkozás, hanem akarat és tett.”⁴³² „A kormányzati ügyekben az első az akarat, aztán jön a szervezet.”⁴³³ Ez a két idézet mutat Magyary szerint arra, hogy mekkora jelentősége van a közigazgatásban az *aktivitásnak* és az *erélynek*. Erélyesnek kell tehát lenni ahhoz, hogy cselekedni és ezzel eredményt elérni lehessen, de leginkább ahhoz, hogy másokat cselekvésre ösztönözzön és vezetni tudjon. Ha a közigazgatásban van erély, akkor kezdeményezni fog és felelősséget fog vállalni a tetteiért, nem fogja a feladatokat nem fogja kerülni, hanem örömet leli a teljesítményekben, a haladásban, az emberek sorsának javításában és akkor hivatása magaslátén fog állni.

e) a közigazgatás az emberekért van. A törvények és a jogszabályok megalkotásakor ügyekre, nem személyekre gondolnak, azonban a tárgyi feladatok megoldásakor minden esetben személyi feltételekre talál, személyeket érint. Magyary Zoltán a következő idézettel folytatja ehhez kapcsolódóan, *Imre Sándor (1936): A hivatal hatása a közönségre. A magyar közigazgatás. A korszerű közzolgálat útja.* című írásaiból veszi: „A legkisebb ügyet is abban a tudatban kell tehát intéznie minden tisztviselőnek, hogy nem a maga nevében, hanem az állam nevében cselekszik: és tudniuk kell azt is, hogy ha még olyan kicsiny ember ügyével van is dolguk, az nem egy ember csupán, hanem a közösség ügyének egyik részlete. Ami az egyes emberrel történik, az az egésznek a sorsát vagy leginkább a lelkületét irányítja.”⁴³⁴

A következő fontos elvet emelte ki még Magyary, amely szerint: „a közigazgatás előtt legyen minden ember egyenlően fontos. Mindenki érezze a törődést, a jóakaratot, az emberszerető kíméletet. Ez azt is jelenti, hogy a közigazgatásnak pártatlannak kell lennie. Ne tegyen különbséget szegény és gazdag, barát és ellenség, kormánypárt és ellenzék, város és falu, magyar és nemzetiség között. Egyúttal jelenti a tárgyilagosság kötelességét, a protekciónak és annak a tilalmát, hogy a hivatalnok a rábízott ügyek mikénti elintézésével magának előnyt vagy összeköttetést keressen.”⁴³⁵

f) a közigazgatás a közösségért van, vagyis az egész közösségért, városért, vármegyéért, az egész nemzetért. „A közigazgatásnak a közületet mindig egységben

⁴³² Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje.* Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.137.

⁴³³ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje.* Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.137.

⁴³⁴ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje.* Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.138.

⁴³⁵ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje.* Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.138.

*kell látnia, minden emberre és minden szükséges szempontra gondolnia kell. (...) Gondoskodása a feladatok maradék nélküli megoldására irányuljon.*⁴³⁶

A közszolgálat, vagyis a rendészet Magyary Zoltán nyomán

Magyary a rendészet fogalmi meghatározását megelőzően kitér arra, hogy a közhivatalnokok olyan különös engedelmisségi kötelezettséget vállalnak, amellyel a közigazgatás részeivé válnak. Épp az ebben a tervszerű munkamegosztásban kijelölt helyük okán nevezik egyúttal a közhivatalnokokat a közigazgatás szerveinek is.⁴³⁷

A szervezeteknek kell egy főnök (vezető), akinek feladata a vezetéshez szükséges megoldásról történő gondoskodás. Azonban a főnöknek hatalom és hatáskör kell ahhoz, hogy az egyes szervek működését biztosítani tudja. Ezt a célt szolgálja Magyary szerint, a fölé-alárendeltség viszonya és kényszerítő eszközként a fegyelmi jog. Ez utóbbi feladat végrehajtására alkalmatlan vagy méltatlan, vagyis a kari becsület ellen vétő egyének eltávolítására nyújt lehetőséget. A közhivatalnokoknál a fegyelmi jog alapja a vállalt különös engedelmisségi kötelezettség és a célja az engedelmisség kikényszerítése az állampolgárok részéről.⁴³⁸ Ezen a ponton Magyary véleménye szerint a rendészet számára hivatásuk betöltésének elengedhetetlen kellékét fegyelmet és az engedelmisséget az egyén számára is kötelezettséggé írja elő.

Az állam is szervezet, amely szervezettsége okán különbözik a társadalomtól. Az állam az azon a területen, amelyre a hatalma kiterjed állandó vagy tartózkodó emberek együttélését hivatott szabályozni. Az államban élő nemzet tehát nem egymás mellett élő emberek szervezetlen halmaza, hanem az állam szervezettsége okán az összes emberről a születésétől a haláláig; vagy a megérkezésüktől az eltávozásukig mindent tudó és mindent el is váró együttesének összhangja alkotja. Az emberek az államban nem viselkedhetnek akárhogyan, nem tehetnek meg bármit. Ami azt jelenti, hogy mind saját maga és mind az embertársaikkal szemben is megfelelő magatartást kell tanúsítson. Az emberek teljes szabadságáról nincs tehát szó, ami nemcsak az erkölcsi és büntetőjogi tilalmak által szabta korlátozások, hanem a szervezett emberi együttélés tényének kötelezvényére is, amely az együttélés kötelmeire, vagyis a másokra való

⁴³⁶ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.138.

⁴³⁷ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.561.

⁴³⁸ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.561.

tekintetre hívja fel a figyelmet.⁴³⁹ Az embereket tehát az állam arra kötelezi, hogy szervezett állami életet éljenek és betartsák azokat a szabályokat, amelyeket az állam azért állít fel velük szemben, mivel neki van módja azok magatartását impériumával vagyis a hatalmával megkövetelni. Magyary Zoltán a társadalmi szerződéselméletek közül Jean-Jacques Rousseau-t emelte ki ezen a ponton, amely elméletre hivatkozva kihangsúlyozza, hogy az emberek az állammal szemben sem különös engedelmisségi kötelezettséget nem vállalnak, mint a közhivatalnokok a társadalmi szerződésben feltételezi, hanem engedelmisségre tényleg mégis kényszerülnek, mert bár nem szervei, hanem mindinkább tagjai annak a szervezetnek, amit államnak nevezünk.⁴⁴⁰

A társadalmi szerződés Rousseau-nál külsődleges alaki, amit az emberek nem egymással, illetve nem is az emberek és az uralkodó által köttetik, sokkal inkább az egyes emberek önmagukkal hallgatólagosan kötik. Olyan szerződést kell kötni véleménye szerint, amelyben szabadok és erényesek maradnak az emberek. Mindez az emberi természet megváltoztatása révén tud megvalósulni. Amennyiben ugyanis a társadalmi lét, a természeti állapot jóságos emberét önzővé tudta változtatni, akkor ez azt is jelenti egyúttal, hogy az emberi természet – például neveléssel – alakítható.⁴⁴¹

Az állam Magyary szerint az összes tagjától olyan magatartást követel meg, amely a szervezet (vagyis az állam) fennállását és működését lehetővé teszi. Amelyet az állam jogi kötelezettségükké is tesz és ezért az állam polgárai számára általánosan előírt engedelmisségi kötelezettséget ért és nem egyfajta különösen vállalt kötelezettséget jelent.⁴⁴²

A rendészet fogalma Magyary szerint:

Magyary a rendészet fogalmi meghatározását megelőzően kitér arra, hogy a közhivatalnokok olyan különös engedelmisségi kötelezettséget vállalnak, amellyel a közigazgatás részeivé válnak. Épp az ebben a tervszerű munkamegosztásban kijelölt helyük okán nevezik egyúttal a közhivatalnokokat a közigazgatás szerveinek is.⁴⁴³

⁴³⁹ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.561-562.

⁴⁴⁰ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.562.

⁴⁴¹ Rousseau, Jean-Jacques (1997): *A társadalmi szerződésről*. Budapest, PannonKlett. 43-46.

⁴⁴² Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.562.

⁴⁴³ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.561.

A szervezeteknek kell egy főnök (vezető), akinek feladata a vezetéshez szükséges megoldásról történő gondoskodás. Azonban a főnöknek hatalom és hatáskör kell ahhoz, hogy az egyes szervek működését biztosítani tudja. Ezt a célt szolgálja Magyary szerint, a fölé-alárendeltség viszonya és kényszerítő eszközként a fegyelmi jog. Ez utóbbi feladat végrehajtására alkalmatlan vagy méltatlan, vagyis a kari becsület ellen vétő egyének eltávolítására nyújt lehetőséget. A közhivatalnokoknál a fegyelmi jog alapja a vállalt különös engedelmisségi kötelezettség és a célja az engedelmisség kikényszerítése az állampolgárok részéről.⁴⁴⁴ Ezen a ponton Magyary véleménye szerint a rendészet számára hivatásuk betöltésének elengedhetetlen kellékét az engedelmisséget az egyén számára is kötelezettséggént írja elő.

Az állam is szervezet, amely szervezettsége okán különbözik a társadalomtól. Az állam az azon a területen, amelyre a hatalma kiterjed állandó vagy tartózkodó emberek együttélését hivatott szabályozni. Az államban élő nemzet tehát nem egymás mellett élő emberek szervezetlen halmaza, hanem az állam szervezettsége okán az összes emberről a születésétől a haláláig; vagy a megérkezésüktől az eltávozásukig mindent tudó és mindent el is váró együttesének összhangja alkotja. Az emberek az államban nem viselkedhetnek akárhogyan, nem tehetnek meg bármit. Ami azt jelenti, hogy mind saját maga és mind az embertársaikkal szemben is megfelelő magatartást kell tanúsítson. Az emberek teljes szabadságáról nincs tehát szó, ami nemcsak az erkölcsi és büntetőjogi tilalmak által szabta korlátozások, hanem a szervezett emberi együttélés tényének kötelezvényére is, amely az együttélés kötelmeire, vagyis a másokra való tekintetre hívja fel a figyelmet.⁴⁴⁵ Az embereket tehát az állam arra kötelezi, hogy szervezett állami életet éljenek és betartsák azokat a szabályokat, amelyeket az állam azért állít fel velük szemben, mivel neki van módja azok magatartását impériumával vagyis a hatalmával megkövetelni. Magyary Zoltán a társadalmi szerződéselméletek közül Jean-Jacques Rousseau-t emelte ki ezen a ponton, amely elméletre hivatkozva kihangsúlyozza, hogy az emberek az állammal szemben sem különös engedelmisségi kötelezettséget nem vállalnak, mint a közhivatalnokok a társadalmi szerződésben

⁴⁴⁴ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.561.

⁴⁴⁵ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.561-562.

feltételezi, hanem engedelmességre tényleg mégis kényszerülnek, mert bár nem szervei, hanem mindinkább tagjai annak a szervezetnek, amit államnak nevezünk.⁴⁴⁶

Az állam Magyary szerint az összes tagjától olyan magatartást követel meg, amely a szervezet (*állam*) fennállását és működését lehetővé teszi. Amelyet az állam jogi kötelezettségükké is tesz és ezért az állam polgárai számára általánosan előírt engedelmisségi kötelezettséget ért és nem egyfajta különösen vállalt kötelezettséget jelent.⁴⁴⁷

2.2.2.2. A magyar közigazgatásról Tomcsányi Móricz olvasatában

Az állam működésének kifejtéséhez szervekre van szükség írja *Tomcsányi Móricz: A magyar közigazgatási jog alapintézményei* címmel 1926-ban megjelent könyvében. A közigazgatás fogalmát a következő három elem köré csoportosítja: 1. a köz (állam); 2. a közügyek (közcélok, közfeladatok); 3. igazgatás (cselekvés, tevékenység).⁴⁴⁸ Az állam működésének kifejtéséhez szervekre van szüksége. A közfeladatok megoldása közorgánumok útján történik.⁴⁴⁹ Az állami életnek elemi követelménye, hogy az egyeseknek az államhoz, sőt az egyesek egymás közötti életviszonyai is az állam részéről jogilag, vagyis a jogok és a kötelezettségek szempontjából előzetes, elvi szabályozással biztosítva legyenek.⁴⁵⁰ A rendőri funkció egyrésztől összekapcsolódik a bírói szervek munkájával, de nem azonos azzal. A rendőri tevékenység Tomcsányi Móricz szerint tiszta közigazgatási funkció, azon belül is speciálisnak tekinthető. A bírói funkcióval a jogbiztonság tekintetében mutat azonosságot. A rendőri működés elsősorban egyetemes tevékenység. Feladata általában a rend ügy, mint a természeti, az állami, a társadalmi, a jogi rend feltételeinek biztosítása. Magát a rendet azonban nem alkotja, annak nem alkotó tényezője, csak megteremti, s biztosítja a rend fennállásának a feltételeit.⁴⁵¹ A rendőri funkció fogalmát tekintve Tomcsányi Móricz a leghelyesebbnek Concha Győző székfoglaló értekezésben foglaltakat tekintette.

⁴⁴⁶ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 562.

⁴⁴⁷ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 562.

⁴⁴⁸ Tomcsányi Móricz (1926): *A magyar közigazgatási jog alapintézményei*. Budapest, Egyetemi Nyomda. 9.

⁴⁴⁹ Tomcsányi Móricz (1926): *A magyar közigazgatási jog alapintézményei*. Budapest, Egyetemi Nyomda. 15.

⁴⁵⁰ Tomcsányi Móricz (1926): *A magyar közigazgatási jog alapintézményei*. Budapest, Egyetemi Nyomda. 16.

⁴⁵¹ Tomcsányi Móricz (1926): *A magyar közigazgatási jog alapintézményei*. Budapest, Egyetemi Nyomda. 24.

Ugyanis szerinte a rendőri funkció összetettsége okán magában foglalja a rendőri tevékenység célját, a funkciójának módját és eszközének diszkrecionalitását is. Ez ugyanis a rendőri tevékenység egyik fő ismérve. Tomcsányi Mórics hozzátette, hogy a rendőri funkció *rendszerint* diszkrecionális jellegű.⁴⁵² A tanulmány lényeges eleme a diszkrecionalitás előtérbe kerülés kapcsán jelentkezik. A jogszabályok, vagyis a jogi rendelkezések alapjául szolgáló tényállás konkrét megállapítása ilyen esetekben a közigazgatási szervekre van bízva, akik ezt a munkát adott eset körülményeinek figyelembevételével legjobb belátásuk szerint végzik. Ebben a tekintetben érvényesül ilyen esetekben, az ide vonatkozó jogszabály nyújtotta keretei között az úgynevezett szabad mérlegelés (*freies Ermessen*), s az ilyen alapon végzett aktusokat nevezi a közigazgatás diszkrecionális ténykedésnek.⁴⁵³

2.2.2.3. A hivatásos közzolgálat kérdéseiről

Magyary Zoltán *A hivatásos közzolgálat megoldatlan kérdései* címmel 1944-ben tartott előadásának, a hozzászólásokkal bővített írásban megjelent anyaga szerint a hivatásos közzolgálat a közigazgatás egyik szervezési módja. A hivatásos közzolgálat nem csupán előnyös, de nélkülözhetetlen szervezeti megoldás is.⁴⁵⁴ A hivatásos közzolgálat nem csupán előnyös, de nélkülözhetetlen szervezeti megoldás is. A szerző a két, számára legjellemzőbb bizonyítékként szolgáló példát az Amerikai Egyesült Államokból és a Szovjetunióból meríti. Az első világháború tapasztalatai alapján az Egyesült Államokban a közigazgatás tökéletesítésére olyan mozgalom indult, amelynek célja a közigazgatás tökéletesítése. Szűkebben a *merit system* (érdem szerinti előléptetési rendszer) általánossá tétele. A Szovjetunióban ezzel szemben azt az álláspontot képviselték, miszerint Marx és Lenin a hadsereget és a hivatásos bürokráciát a proletárforradalmak fő céljainak jelölték meg és hirdették, hogy a közigazgatást annyira egyszerűvé lehet tenni, hogy azt bárki el tudja látni. Minden korábbit felülmúló apparátust építettek fel ennek érdekében, és abban nem csupán a vezetőket, de még lejjebb is mindenkit állandóan megtartottak, aki beválik. Az idő elteltével azonban győzedelmeskedett a gyakorlat a forradalmi elmélet felett.

⁴⁵² Tomcsányi Mór (1926): *A magyar közigazgatási jog alapintézményei*. Budapest, Egyetemi Nyomda. 25.

⁴⁵³ Tomcsányi Mór (1926): *A magyar közigazgatási jog alapintézményei*. Budapest, Egyetemi Nyomda. 21.

⁴⁵⁴ Magyary Zoltán (1944): *A hivatásos közzolgálat megoldatlan kérdései*. Szerk.: Dr. Martonyi János. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, Jog- közzgazdaság és társadalomtudományi Szakosztályának Értekezései. 4.

Megállapítást nyert az, hogy az akkori állam a hivatásos közzolgálat rendszerét nem nélkülözhetette, és a feladatait csak ennek a rendszernek a segítségével lehetséges megoldani.⁴⁵⁵ Az életviszonyok nagymértékben megváltoztak, amelynek főbb tényezői a népsűrűség nagyarányú növekedése, az ipari forradalom és a nagykapitalizmus kifejlődése voltak. A feladatok, amelyek megoldásához impérium (hatalom) kell, mindig is állami privilégiumok voltak (honvédelem, rendészet, bíraskodás).⁴⁵⁶

A megoldások nagy része kölcsönösen használható, tökéletesíthető. A problémákkal történő megküzdés, az eredményért való felelősség, többnyire a szükség nyomása és sok esetben a tudományos kutatás segítése jelentette a személyzeti politikának lépésről lépésre történő tudatosítását, és a legjobb megoldások keresése során a szakszerűség magas színvonalra történő emelését.⁴⁵⁷ A személyzeti politika másik feladata a szervezet működése, eredményességének biztosítása és fokozása. A szervezettudománynak egyik fontos megállapítása, hogy az eredményesség elbírálásánál meg kell különböztetni: a szervezet eredményességét (operating efficiency) és az egyén eredményességét (individual efficiency). A szervezet és az egyén eredményessége megkülönböztetésének az alapja, ha egy alkalmazott munkája nem eredményes, az nem szükségképpen az egyén alkalmatlanságából vagy hibájából következik, hanem áldozata lehet olyan munkafeltételeknek, amelyek akadályozzák képességeinek legjobb kifejtését és a tőle elvárható eredményesség elérését.⁴⁵⁸ Az eredmény a szervezet tagjainak képességein és teljesítményein felül magának a szervezeti egységnek a felépítésétől, a vezetéstől, fegyelmezettségtől és még számos összetevőtől függ. Amennyiben egy hivatalt rosszul szerveznek és vezetnek, akkor az alárendeltek erőfeszítésük és lelkiismeretük ellenére sem fognak teljes eredményt elérni. A szervezet eredményességében tehát a vezető szerepe nyilvánul meg és tűnik ki, méghozzá olyan értelemben, hogy az alkalmazottak munkateljesítményének

⁴⁵⁵ Magyary Zoltán (1944): *A hivatásos közzolgálat megoldatlan kérdései*. Szerk.: Dr. Martonyi János. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, Jog- közgazdaság és társadalomtudományi Szakosztályának Értekezései. 4.

⁴⁵⁶ Magyary Zoltán (1944): *A hivatásos közzolgálat megoldatlan kérdései*. Szerk.: Dr. Martonyi János. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, Jog- közgazdaság és társadalomtudományi Szakosztályának Értekezései. 5.

⁴⁵⁷ Magyary Zoltán (1944): *A hivatásos közzolgálat megoldatlan kérdései*. Szerk.: Dr. Martonyi János. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, Jog- közgazdaság és társadalomtudományi Szakosztályának Értekezései. 7.

⁴⁵⁸ Magyary Zoltán (1944): *A hivatásos közzolgálat megoldatlan kérdései*. Szerk.: Dr. Martonyi János. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, Jog- közgazdaság és társadalomtudományi Szakosztályának Értekezései. 8.

legfontosabb tényezője a vezető képessége. A személyzeti politika feladata tehát nem csupán az egyén eredményességéről gondoskodni, hanem egyúttal annak szervezeti előfeltételeit is megadni.⁴⁵⁹

Minden szervezet eredményességében a legfontosabb tényező a vezető. A szervezésben a vezetők kiválasztására, a vezetői állások betöltésére a legnagyobb gondot kell fordítani, mert azokat a hibákat, amelyeket a vezetők rossz kiválasztása okoz, még az alárendeltek oly jó kiválasztásával sem lehet ellensúlyozni.⁴⁶⁰

Dr. Magyary Zoltán egyetemi tanár válasza az előadása során felvetődött és hozzá intézett interakciókra a következő volt: előadásában csak szempontokat akart adni és nem törekedhetett a probléma teljeskörű kifejtésére. A jogszabályt, mint követelményt aposztrofálja, és a túl pragmatizált közigazgatást a jogállami felfogásra vezeti vissza. Hibát a gyakorlati élettől történő elzárkózásban látja, és abban, hogy a teljesítményt jogász mértékkel nézik. A személyzet színvonalának emelése nem csupán jogszabályalkotás kérdése. Célszerű megoldás, ha az új szabályzatot csupán néhány alapvető elvre építik általános hatállyal és az eredményességet szolgáló módon.⁴⁶¹

2.2.2.4. Az erkölcsvédelmi rendeletről, avagy egy belügyminiszteri rendeletről

„Az erkölcs” címmel 1927-ben dr. Scitovszky Béla belügyminiszter által írt cikk szerint, az általa erkölcsök védelme érdekében kibocsátott rendeletről és annak visszhangjáról ír. A társadalom és a sajtó érdeklődését egyaránt felkeltő és egyben közvéleményt is formáló *151.000/1927. B.M. rendelet a közerkölcsiség védelméről*, amelynek jelentősége igencsak értékteremtőnek volt tekinthető. Az egyént, társadalmat, de még az állami berendezkedést és mindennek a magasabb rendű céljainak elérését érintő és egyben szükséges a közvélemény öntudatát formáló intézkedést célozta meg ezáltal.⁴⁶²

⁴⁵⁹ Magyary Zoltán (1944): *A hivatásos közszolgálat megoldatlan kérdései*. Szerk.: Dr. Martonyi János. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, Jog- közgazdaság és társadalomtudományi Szakosztályának Értekezései. 8.

⁴⁶⁰ Magyary Zoltán (1944): *A hivatásos közszolgálat megoldatlan kérdései*. Szerk.: Dr. Martonyi János. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, Jog- közgazdaság és társadalomtudományi Szakosztályának Értekezései. 8.

⁴⁶¹ Magyary Zoltán (1944): *A hivatásos közszolgálat megoldatlan kérdései*. Szerk.: Dr. Martonyi János. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, Jog- közgazdaság és társadalomtudományi Szakosztályának Értekezései. 17-18.

⁴⁶² Scitovszky Béla: Az erkölcs. *Pesti Napló*, 78. (1927) 47. szám. 9.

Az a hatalmas lelki érték és erő, amely az erkölcsben rejlik tette az embert a Föld magasabb rendű teremtményévé. Az emberi életnek ugyanis nincs olyan megnyilvánulása, amelyben az erkölcsnek vezető szerep ne jutna.⁴⁶³ „Az egyéni élet teljessége és tartalmassága, a családi élet tiszta melege, a társadalom harmóniája, egészséges fejlődése, a hatalom benső ereje, a nemzeti öntudat jogosultsága mind abból a csodálatos, kimeríthetetlen gazdagságú gondolat tiszta forrásából merít magasabb rendű tartalmat és erőt, amelynek erkölcs a neve.”⁴⁶⁴

Az erkölcs Platón szerint lelki harmónia – fejt ki Scitovszky, ami valódi egyensúly minden erőnek, ösztönnek és törekvésnek, mert a harmónia maga a boldogság, az erkölcsös ember önmagában boldog, a rossz pedig boldogtalan.

„Az emberi élet tehát csak akkor felel meg a hivatásának, az emberi munka gyümölcse akkor nyújt áldást, művészet, irodalom, tudomány, közgazdaság, politika, közigazgatás, szóval az emberi élet bármely megnyilvánulása csak akkor lendíti előre egy nemzet fejlődését és boldogulását, ha az erkölcs öröklött törvényeit követi.”⁴⁶⁵ Az állam életében, az egyéni és a társadalmi folyamatos interakciókban aktívan kell érvényesülnie az erkölcs parancsainak.⁴⁶⁶

„Tiszta erkölcs a legkisebb nemzetet is nagyra emelheti, erkölcs nélkül a leghatalmasabb nemzet is elsorvad. Akár az egyén, akár a társadalom vagy nemzet életét vizsgáljuk: belső világának leghűbb tükörképét erkölcsében találjuk meg. Ahol az erkölcs tiszta, ott az élet is boldog, harmonikus, ahol az erkölcs homályba vész, ott az élet beteg és boldogtalan.”⁴⁶⁷ A közerkölcsiségről szóló rendelet a közerkölcs védelmét volt hivatott szolgálni, aminek a biztosítása és betartásának ellenőrzése, vagyis a jó erkölcs és a jó ízlés követelményeinek betartatása (illetőleg megfelelése is) a hatóságoknak, kiváltképpen a rendőrhatalmások és a közbiztonsági szervek egyik legfontosabb feladata. Ez a feladat a rendelet szerint egyben fokozott mértékben nemzetvédelmi hivatás is. A tanulmány elkészítéséhez kutatói szakirodalmak közül az elméleti vonatkozást ebben a fejezetben Tomcsányi Mórincz munkássága jelentette, az előző korszakban Concha Győzőhöz hasonlóan. A gondolatait is továbbviszi, amit a hivatkozásaiban megmutatkozó tények szintén alátámasztanak. A rendőri nevelésről ír Forgács József, amely tanulmány magában hordozza az elméleti vonatkozások

⁴⁶³ Scitovszky Béla: Az erkölcs. *Pesti Napló*, 78. (1927) 47. szám. 9.

⁴⁶⁴ Scitovszky Béla: Az erkölcs. *Pesti Napló*, 78. (1927) 47. szám. 9.

⁴⁶⁵ Scitovszky Béla: Az erkölcs. *Pesti Napló*, 78. (1927) 47. szám. 9.

⁴⁶⁶ Scitovszky Béla: Az erkölcs. *Pesti Napló*, 78. (1927) 47. szám. 9.

⁴⁶⁷ Scitovszky Béla: Az erkölcs. *Pesti Napló*, 78. (1927) 47. szám. 9.

speciális rendőri feladataira történő iránymutatásainak sorát. A fejezet zárásaképpen az ebben a korban megjelent erkölcsvédelmi rendeletről írtam.

2.2.3. A RENDŐRNEVELÉSÉRŐL ÉS A HÁRMAS SZÖVETSÉGÉRŐL

A hatóság működésének kritikája során az azokba vetett teljes bizalom megrendítésére irányul. A háborús évek előtt is előfordultak ilyen irányzatok, amelyek kellő alappal szolgáltatnak a bekövetkezett forradalmaknak. Vitathatatlan tény, hogy a hatóságok, mint alkotmány védelmét szolgáló közjogi szervezetek, és éppen ebből adódóan is az alkotmányos államban feltétlen tekintélyt és abszolút megbecsülést igényelnének. A közlemény szerint akkoriban megszorodtak a hatóságok tekintélyét csorbító, azok tagjainak több-kevesebb jogosultsággal való nyilvános bírálatai. A megfelelő mértékű objektív rálátás hiányában és az előforduló hibák vagy visszaélések, továbbá az ezekből adódó általánosítás tovább gyengítette a nyilvánosság előtti megítélés pozitív irányba történő terelésének legcsekélyebb lehetőségét is. A nyilvánosság és rendőrség közötti bizalom megrendülni látszott. Gladston szerint, aki az állam politikai életének egyik alappilléreként az erkölcsiséget jelölte meg, igaza volt. A közerkölcs talaját rendítik meg azok, akik a nyilvánosság előtt rágalom és gyanúsítások hangoztatásával kételyeket támasztottak a hatóságok korrektség ellen. A hatóságoknak erkölcsi védelmére vonatkozó rendelkezések azonban, amelyek az 1878.-i büntetőtörvénykönyvet e részben módosító becsületvédelmi törvényben, vagyis az 1914. évi XLI. törvénycikkben foglaltaknak módosítást, illetőleg kiegészítést igényeltek. Az igazságosság erejébe vetett hit megingathatatlansága, vagyis a hatóságok erkölcsi tekintélye olyan közkinccs, amelynek megőrzése a társadalom egyes tagjai érdekében áll, mert annak gyengítése által az egyéneket fosztják meg a bajok és veszedelmek idejére nélkülözhetetlen védőeszközeinktől. Egy egységes közszellemnek kell kialakulni, amelyben gyökeret ver a megfontolás, miszerint „*Salus rei publicae suprema lex esto*” – „*A legfőbb törvény az állam üdve legyen.*” - Cicero.⁴⁶⁸

Mit is lehet köszönni a rendőrség embereinek? – tették fel a kérdést a Rendőrség szemle szaklap egyik 1924. évben megjelent cikkében. – Akik sokszor éjjeli nyugalmaikat, családi tűzhelyüket otthagya, nehézséget és fáradtságot nem ismerve teljesítik nehéz hivatásukat, hogy az állampolgárok életét, testi épségét és javaikat

⁴⁶⁸ Schirilla Achill: A hatóságok védelme. *Rendőrségi Szemle*. VII. (1924) 3. szám. 2.

megvédelmezzék, akik baj idején, a legválságosabb pillanatokban mellettük vannak, hogy az elsősegélyről gondoskodjanak, s akiknek erélye nélkül a bűncselekmények ^{9/10}-ede felderítetlen maradna; ezek elfelejtik.⁴⁶⁹

A hatóságok nyilvánosság előtti védelme tehát közügy, így a megoldása okán hozott intézkedésekkel a valódi vagy vélt jogsérelmek okán keletkezett indulatokat féken kell tartani és azt a megfelelő módon kell tudni kezelni.

A hármas szövetségről

A törvény, a társadalom és a rendőrség hármas szövetsége címet viselő 1926 évben, *A Rend* Rendészeti és társadalompolitikai szaklapban közzétett cikkben, a törvény konzervatív, a társadalom haladó és a rendőrség egyeztető eleméről ír Nagy Valér⁴⁷⁰ rendőrtanácsos. Ez utóbbi hármas antant hivatott az író szerint a rendet megvalósítani. A korszakot meghatározó nemzeti szocialista eszmevilág hatással volt a rendészetre, a rendészeti feladatellátásra egyaránt. A rendészet helyzetének érzékenységről ír tehát Nagy Valér, aki a törvény, a társadalom és a rendőrség hármas szövetségéről fejt ki gondolatait cikkében, amit ebben a részben tovább részletezek.

A szövetség, amelynek a rend világában az egyensúlyt kell fenntartania, egy úgynevezett szentháromságot alkot; melybe az egység és oszthatatlanság éppúgy fogalmi körbe tartozik, mint a funkciók elkülönülése. Amennyiben a szövetség valamely tagja miatt ez az egyensúly megbomlik, a másik kettőnek szükséges azt helyreállítani. Legyen szó arról, ha a törvény nem mutatkozik helytállónak, akkor a megteremtőjének, vagyis a társadalomnak szükséges megváltoztatni azt. *Sic volo, sic jubeo! – Így akarom, így parancsolom!* A társadalom olykor felülkerekedik saját törvényei felett és tévútra lép, olykor pedig azt szereti, ha a törvények elnéznek felette.⁴⁷¹

A rendőrség a szövetség legszerényebb tagja, kinek szerepe a mérleg nyelve, amely éberem őrökdi a két mérleg között. A rend, tehát a törvény és a társadalom egyensúlya. A törvény és rendőrség nélkül, a társadalom nem élhet, minthogy formák nélkül sincs rend. A rend is csak forma, méghozzá olyan relatív forma, amely a társadalom

⁴⁶⁹ Schirilla Achill: A hatóságok védelme. *Rendőrségi Szemle*. VII. (1924) 3. szám. 2.

⁴⁷⁰ Nagy Valér: A törvény, a társadalom és a rendőrség hármas szövetsége. *A Rend* (Rendészeti és társadalompolitikai szaklap), VI. (1926) 6. szám. 1.; Nagy Valér rendőr. Lásd: Sallai János (2019): *A magyar rendészet története*. Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa Kiadó. 105.

⁴⁷¹ Nagy Valér: A törvény, a társadalom és a rendőrség hármas szövetsége. *A Rend* (Rendészeti és társadalompolitikai szaklap), VI. (1926) 6. szám. 1.

céljainak eléréséhez szükséges mindenkori keretrendszerét biztosítja. A rend maga nem önálló intézmény, hanem eredménye a szövetségi kölcsönhatásnak. A rendnek magának azonban intézményei: a törvény és a rendőrség, amelyek egyben intézményei magának a társadalomnak is, ezzel együtt azonban tényezői is a rend megvalósulásának. Ha pedig azt is hozzávesszük, hogy a törvény és a rendőrség nem csak függvényei minden esetben a társadalomnak, hanem adott körülmények között fölé is kerülhetnek és olykor a társadalom kizárásával ketten gyakorolják a szövetség hatalmát, akkor máris felhívták a figyelmet egy sor olyan különbségre, amely ezzel a tevékenységgel a felszínre kerül. Ha ugyanis a társadalom nem tiszteli a saját törvényeit a rendőrségnek kötelessége közbelépni. Szövetségre tehát a rendőrség, a törvénnyel lép annak érdekében, hogy a társadalmat észhez térítsék. Amennyiben gond nélkül sikerül e törekvést működőképessé tenni az jó, amennyiben pedig nem, akkor közel a vég. Ez az, amit a rendőrség érez meg a leghamarabb. Ő tehát a szövetség legjobb tájékozódással bíró tagja, egyfajta szeizmográfja.⁴⁷²

A rendőrség nem csupán tényezője és intézménye a rendnek, de sok esetben annak megteremtője is. Éppen ezért kell tehát oly szilárd, a törvényeket feltétlenül tisztelő, a törvényteleniséget feltétlenül üldöző, a társadalom bűneitől tiszta szervezetnek lennie. Az a dogmatikus feltevés, miszerint a rend magától jön létre és hogy a rendőrség csak a rend előfeltételeit biztosítja csak békeidőben, vagyis zavartalan időszakban állja meg a helyét. A rendőrségnek a hármasszövetségben előkelő szerepét tekintve első kézből érzi, hogy hol van a probléma ugyanis az általa őrzött mérleg nyelvének megbillenése is jól mutatja mindezt számára. A rendőrség a múlt és jövő között elhelyezkedve nem más, mint a jogfolytonosság megtestesítője, annak őre, a kilengések esküdt ellensége. A felelősséget a rendért nem a társadalomtól kéri számon, nem is a törvények betűitől, hanem a társadalom élő lelkiismeretétől: a rendőrségtől.⁴⁷³ Vigyázzunk tehát: a rendőrség a hármasszövetségben sokkal előkelőbb szerepet tölt be, mint azt maga is gondolja.⁴⁷⁴

⁴⁷² Nagy Valér: A törvény, a társadalom és a rendőrség hármasszövetsége. *A Rend* (Rendészeti és társadalompolitikai szaklap), VI. (1926) 6. szám. 1-2.

⁴⁷³ Nagy Valér: A törvény, a társadalom és a rendőrség hármasszövetsége. *A Rend* (Rendészeti és társadalompolitikai szaklap), VI. (1926) 6. szám. 2.

⁴⁷⁴ Nagy Valér: A törvény, a társadalom és a rendőrség hármasszövetsége. *A Rend* (Rendészeti és társadalompolitikai szaklap), VI. (1926) 6. szám. 2.

A jó rendőrről⁴⁷⁵ írt cikk egy kérdés kapcsán közelíti meg ezt a témát, amely az alábbiak szerint hangzott: Miért mondanak oly szívesen rosszat a rendőrségről és miért hallgatják azt oly szívesen a gyermekek?

Az előadó Dr. Brandl professzor szerint azért, mert a rendőr az ember „rossz” lelkiismerete. Az ember tudvalevőleg szabadságra hajló ösztönlénye, ezek kifejlődésének és érvényesülésének megakadályozója s elhárítója pedig a rendőr. A rendőr hivatása a rendőr bracciuma és ezért következőképp nem tekinthető rokonszenvesnek a rendőr. A professzor volt olyan objektív, hogy még önmagát sem tette meg kivételnek.⁴⁷⁶

- Valahányszor magánemberként nézem egy-egy rendőr intézkedését, érzem, hogy az objektivitáshoz külön löknöm, kényszerítenem kell magam.(...) A rendőr csupán pótlás ott, ahol a „belső rendőr” hiányzik, az a hang, amely az ösztön iramának vissza-t kiáltana. – teszi hozzá a professzor a cikk szerint.

Kétségtelenül érdekesek és találók ezek a rendőr veleszületett népszerűtlenségének pszichológiai alapon magyarázó megállapításai.

Éppen azért, milyen is legyen hát a jó rendőr?! Erre is idevonatkozó megfogalmazást is tud a tudós bécsi rendőrprofesszor. (...) A rendőr nem lehet gépember, paragrafusok sejtjeiből összerakva és beöltöztetve az előírások hálós szövetébe. Önuralom és hidegvér feltétlen kelléke ugyan a jó rendőrnek, de mindemellett legyenek érző idegei, amikor elesettet lát, nyomort és szerencsétlenséget kell megérteni, tudjon pártfogója lenni az üldözötteknek, a védelemre szorulóknak. Oh, nagyon is sok idegre van szüksége a rendőrnek! Legyen szociális érzéke, legyen finoman reagáló igazságérzete, a kötelességtudás, a lelkiismeret szava töltse be minden tettét... csak ott tagadja meg idegeit, ahol az ösztönök elborulása jó, az indulatok vérhulláma hömpölyög. Azaz a rendőr legyen egészen ember... jó ember!⁴⁷⁷

A korabeli rendészeti folyóiratok közül a *Rendőrségi szemle* több cikkében is foglalkozott a rendőrök társadalomban betöltött szerepkörének pozitív megítélésével. A jó rendőrrel szóló írás tanúsága szerint kiemelt szerepet kap a rendőr példamutató erénye mellett az önuralom fontossága méghozzá, hogy a bizonyos esetekben a szükségesnek ítélt erélyes fellépés mellett szociálisan érzékeny is legyen az azt igénylő feladatkörök ellátásában. A hidegvér megőrzése mellett a józan ítélőképessége sem

⁴⁷⁵ Siculus: A jó rendőr. *Rendőrségi Szemle* I. (1924) 2. szám. 1-2.

⁴⁷⁶ Siculus: A jó rendőr. *Rendőrségi Szemle* I. (1924) 2. szám. 1-2.

⁴⁷⁷ Siculus: A jó rendőr. *Rendőrségi Szemle* I. (1924) 2. szám. 1-2.

hagyhatta cserben a különböző rendőri intézkedést igénylő feladatsorok különbözősége okán, arra adott helyes ítéletalkotásából eredő kellő mértékű szükséges és arányos reagálásában kiváltképp.

A jó rendőrnek szüksége volt szociális érzékre, amelyet megfelelő kontroll alatt tartva egyaránt tudott fellépésében szigorú, de mindemellett szolgálatkész is lenni. A kötelességtudó igazságérzete őt cserben soha nem hagyta, tetteit a lelkiismeret szava hatotta át.

A magyar rendőrt megbízhatónak és lelkiismeretesnek írták le, aki önmagát becsüli meg azzal, hogy mint végrehajtó hatalom legkisebb szerve, viselkedésének magatartásának kellő komolyságával a társadalom felé is érezteti azt, hogy jó kezekben van az az ügy, amit rábíztak. A rendőr mindemellett nyugodt, bátor, nemes szívű, bajtársias érzésű és jó szíve mellett jó kedélye is van. Tanulni vágyó, önmagát képező, kötelességtudó emberek, akik minden megbecsülést megérdemelnek.

A rendőrségi szaksajtó 1921 őszén új taggal bővült, amely *A Rend*⁴⁷⁸ néven, szaknapilap formájában foglalkozott többek között a szakképzés jövőbeli kiépítésével: „Az erkölcsi megsegítésnél elsősorban kell figyelembe vennünk az oktatást és a jellemnevelést. Végző fokon kiváló egyes rendőröket kell nevelnünk, ezért az iskolai oktatás nem elégséges [...] A rendőr tanuljon meg tradíciókat ismerni, váljék lehetőleg erkölcsileg is egész emberré.”⁴⁷⁹

A jó rendőr - jó ember⁴⁸⁰ címmel 1936-ban a szerkesztők által írt történet egy négy éve szolgálatot teljesítő rendőr hivatástudatát mutatja be, aki az újságírók kérdésére, miszerint mik a tervei a jövőre nézve csupán annyit válaszolt, hogy „Jó rendőr és egyben jó ember!” Ezt a választ határozottan és hamisítatlanul magyar rendőr mondta, akinek e rövid szavakba öntött életervét is hűen tükrözi. Ugyanis e két fogalom, minthogy *jó ember* és *jó rendőr* egymástól elválaszthatatlan és egyet jelent. Az előljárók szemében is, a társadalom előtt is és a legfőbb bíránk, saját lelkiismeretünk

⁴⁷⁸ „Ez a folyóirat »A Rend« néven jelent meg 1921-ben és már az indító gondolatok jól szemléltetik a célkitűzését, és a megváltozott helyzetet. »A Rendnek« címében benne van a legteljesebb társadalmi harmónia, benne van az egymásra utalt magyarság összeforrása, benne van a katonás szellem, az önfegyelem, az állami és társadalmi biztonság, – amelyek tragikus hiánya szerencsétlen hazánkat vesztébe sodorta s amelyek helyreállítása nélkül a területében és szellemében ép Magyarország helyreállítását el sem lehet képzelni.«- A Rend 1921/1. 1. o.” Lásd: Sallai János: A rendészeti folyóiratok hatása a rendészettudományra. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények* 19. kötet (2017) 219-223. <http://www.pecshor.hu/periodika/XIX/sallai.pdf> (A letöltés dátuma: 2018.01.26.) 221.

⁴⁷⁹ Nagy Valér: A jövőendő és a rendőrség. *A Rend*, I. (1921) 3. szám. 2.

⁴⁸⁰ Jó rendőr – jó ember. *Magyar Rendőr*. III. (1936) 5. szám

előtt is. Ennek a hivatásnak az első feltétele az, hogy emberanyaga válogatott jó emberekből álljon. Méghozzá olyanokból, akiket az általános emberi jótulajdonságaik teszik képessé elsősorban a rendőri hivatásra. Mindenekelőtt ezeket nézték az új nemzedék esetében is, akik a testület utánpótlását adták. Azok, akik az elődöktől átvett szerepkört folytatták tovább, mindezt a haza belső rendjének megőrzése érdekében. Az emberi jótulajdonságok melyek a kifogástalan és feddhetetlen előéleten túl elmaradhatatlan követelmények voltak. Ezek a következők voltak: a felebaráti szeretet, lovagiasság, önfeláldozás, könnyörületesség. Hivatásukban és magánéletükben, családi körükben és társadalmi szerepükben az isteni és emberi törvények szerint él; polgártársaiknak példaképpül szolgálnak és kivívják maguknak a jókat illető megbecsülést.⁴⁸¹

A társadalommal szemben a rendőrnek sohasem volt szabad elfelejtenie, hogy „nem a közönség van a rendőrségért, hanem a rendőrség a közönségért”⁴⁸². Ezt tekintették a rendőri szolgálat sarokpontjának ebben az időszakban.

Aki védelmet és segítséget nyújt még az élete kockáztatásának árán is. A rendőrségre is érvényes a gazdaságosság elve: minél kisebb, ez esetben a fizikai erő kifejtésével, igyekezzék a legnagyobb eredményt elérni, s legyen sima modorú, legyen udvarias, amíg csak lehet. „*Suaviter in modo fortiter in re*” – „*Szelíden a módban, szilárdan a lényegben.*”⁴⁸³ más fordítás szerint: határozottan a lényegben, de módját tekintve körültekintően.⁴⁸⁴ A gorombaság még nem erély, sőt a durvaság akárhányszor a gyöngeséget takarja.⁴⁸⁵ A rendőri szolgálat lényegét azonban nem a hatalomban való eltévelyedés teszi, hanem a kötelességek egész sorának pontos és lelkiismeretes végrehajtása teszi.⁴⁸⁶

A rendőri öntudatról

Az emberek többségéből bizonyos öntudatot vált ki hivatásának szeretete és megértése. Ez a hivatás szülte öntudat persze foglalkozási ágak szerint igen eltérő

⁴⁸¹ Jó rendőr – jó ember. *Magyar Rendőr*. III. (1936) 5. szám

⁴⁸² Dorning Henrik: A rendőrség intézményének fejlődése. Különlenyomat „*A REND*”, II. (1922) 177. és 178. szám. 3-4.

⁴⁸³ Dorning Henrik: A rendőrség intézményének fejlődése. Különlenyomat „*A REND*”, II. (1922) 177. és 178. szám. 3.

⁴⁸⁴ Dorning Henrik: A rendőrség intézményének fejlődése. Különlenyomat „*A REND*”, II. (1922) 177. és 178. szám. 3.

⁴⁸⁵ Dorning Henrik: A rendőrség intézményének fejlődése. Különlenyomat „*A REND*”, II. (1922) 177. és 178. szám. 3.

⁴⁸⁶ Szentgyörgyi Károly: A jó rendőr felkészültsége. *Rendőr* I. (1927) 13. szám. 2.

lehet, méghozzá aszerint, hogy valaki mennyire becsüli pályáját s betöltött szerepe révén mennyire értékeli önmagát: munkateljesítményét a köz és társadalom javára vonatkoztatva. Vannak élethivatások, amelyeknek gyakorlóiban rendkívül erős fénnel lobog az öntudat úgy, hogy már szinte a nemes büszkeség határát súrolja. Ilyen pálya elsősorban: a rendőri pálya. A rendőri öntudat révén érezte ezt minden katonája a rendnek. Tudta, vagy legalábbis tudnia kellett, hogy az ő vállán nyugszik az utca, a város és végeredményben az állam rendje és nyugalma. S ha ez a váll gyenge, ha nincs erőtt adóforrás, s hivatása szeretetéből táplálkozó rendőri öntudat, úgy felborul a rend és elbukik az állam. Ugyancsak fontos és végtelenül súlyos szereppé tette a rendőr értékét, akit a fegyelem, a parancs öntudatos végrehajtójaként láttattak akkor. Az öntudat nem alszik ki soha, minél nagyobb a veszély annál tisztább és erősebb fénnel ég. Épp ezért van az, hogy a rendőr soha nem végez fél munkát ugyanis tudja, hogy a társadalom megannyi tagjának nyugalmanak, erkölcsének, egészségének, vagyonának és életének kulcsát tartotta a kezében. Kifejezetten fontos szerepét tovább fokozta az az összetett feladatkörből adódó rendőri érték amikor apostoli küldetést kell a hivatásában meglátnia és minden cselekvésében, megnyilvánulásában akár az utca forgatagában posztol, akár az irodák íróasztala mellett rója a sorokat akár pihenőórát töltötte családja körében – mindig egészsznek, alaposnak és példaadónak kellett lennie. Az öntudatos, a hivatását megértő és szerető rendőr példamutatóan viselkedett, ami megmutatkozott az erkölcsiségében, modorában és az emberekkel történő további érintkezésében egyaránt. A tanácsért és felvilágosításért hozzá fordulónak készséggel és jóakarattal állt a rendelkezésére, mindemellett mindig minden körülmények között udvarias volt. A rendőr szerepe ugyanazt jelentette békében, mint a katonáé háborúban. Harc és küzdelem, ahogy emellett a „béke” fogalma is nagyon relatív. Így a látszólagos nyugalmat mutató a felszín, amelyben ugyan nem állt felfegyverzett tömegek a rendőrrel szemben, de mégis körülvette őt a rend örök ellenségeiként számontartott megannyi veszélyforrás. Az igazi rendőr ezeket a harcokat mosolyogva, könnyedén állta.⁴⁸⁷ A hivatás szeretete bizonyos öntudatot vált ki az emberek jórészből. A megfelelő önértékelés, biztos hivatástudat kialakulását eredményezi, ami maga a rendőri pálya. A példamutató viselkedés az állampolgárok számára bizalmat ébreszt és együttműködésre sarkall. A társadalommal való jó kapcsolat kialakítása a megfelelő rendőri munkavégzés elengedhetetlen eleme.

⁴⁸⁷ A rendőri öntudat. *Rendőr* I. (1927) 4. szám. 2.

A rendőrnevelésről

Rédey Miklós⁴⁸⁸ a rendőri működés sajátos, minden más állami funkciótól megkülönböztetett jellegeként az állandó örökös és a rögtöni beavatkozással járó alanyi belátás (vagyis diszkrecionális hatalom) sajátos eszközeiként aposztrofálja, amelynek -, mint írja- nem kell kétségtelen tényeken alapulnia, hanem az valószínűségekre is alapítható. A Concha Győzőhöz hasonló okfejtése során a rendőri működés sajátos eszközeinek az állandó örökös és a diszkrecionális hatalmat tekinti. Amelynek határát a jogrend és a természet rendje szabja meg. A rendőri működés határa az általános jogrend határaival azonos, tehát állandó és változatlan.

E tekintetben Rédey kifejti, hogy van rendes hatáskör és rendkívüli is. Azonban a rendőri hatáskört mindenkor kizárólagosan a törvényhozás állapíthatja meg.⁴⁸⁹ Rédey Miklós, *Bevezetés a magyar rendőri jog alaptanaiba* című rendőrtiszti szaktanfolyam hallgatóinak szánt tankönyve 1923-ban jelent meg, amelyben a tanulmány további részében tárgyalt diszkrecionális hatalomról kifejtett gondolatait is merítettem. Emellett a rendőri szakképzések a két világháború közötti időszakban az altisztképzésre építve a 74565/1923.B.M. rendeletben foglaltak szerint történt, amely a rendőrtörzsaltiszt-képző tanfolyami képzés megszervezése, lebonyolítása és a tanfolyam felügyeletére a tanulmányi ügyek rendezésére és a törzsaltiszt vizsgára vonatkozólag tett intézkedéseket.⁴⁹⁰ A szolgálati szabályzatok tankönyveinek (*IV. kötet szólt erről*) szerzői ebben az időszakban Laky Imre, Laky Imre - Strausz László szerzőpáros és Nagyselmeczy László voltak.

A rendőr – rendeltetésének is megfelelően – oltalmazó, segítő és nevelő közeg szerepelt a köztudatban. Forgács József, *A rendőrnevelés tükre*⁴⁹¹ címmel 1942-ben kiadott tanulmánya szerint a rendőr lelki és testi képességeinek fejlesztése, tartalommal való telítettsége a következő három nevelői munkának köszönhető: erkölcsi, értelmi és testi nevelés. A három nevelési tevékenység szoros egysége juttatja érvényesülésre és támogatja a rendőrnevelés végső célját: a valláserkölcsi jellemű

⁴⁸⁸ Rédey Miklós⁴⁸⁸ (1868-1931) Egykori budapesti rendőrfőkapitány helyettese. Lásd: Sallai János (2018): *Réde(i)y (Rohrbacher) Miklós rendőrtudós élete, munkássága*. In: Finszter Géza – Korinek László – Végh Zsuzsanna (szerk.): Ünnepi kötet a 70 éves Dános Valér tiszteletére. Budapest, Belügyminisztérium.

⁴⁸⁹ Rédey Miklós (1923): *Bevezetés a magyar rendőri jog alaptanaiba*. Budapest. 10-12.

⁴⁹⁰ Sallai János: Rendőr-, rendőrtiszt-, rendőrtörzsaltiszt-képzés a m. kir. rendőrség államosítása után. *Magyar Rendészet* (2016) 6. 174.

⁴⁹¹ Forgács József: *A rendőrnevelés tükre*. *Magyar Rendőr*. (1942) 24. szám.

hazafias és szakképzett rendőr kinevelését. Az erkölcsi és személyi szabályok egymásból következnek, így ezáltal egymástól el nem választhatók, ugyanis a testület egész működése erkölcsi síkon történik. Ezek az erkölcsi és személyi szabályok, amelyek általában követelik meg azt, hogy a rendőr külön legyen a polgártársainál, és azok betartása a rendőr részére a nemzeti közösségben kiemelkedő helyet biztosít, már az eskü szövegében is megmutatkozik.⁴⁹² A főbb iránymutatások: a hazaszeretet; az alkotmány iránti hűség; Magyarország kormányzója iránti hűség; a törvények és törvényes szokások, valamint az alkotmányos kormány rendeleteinek megtartása; az előjárók iránti hűség; a hivatali titok megőrzése; hivatali kötelességek pontos és lelkiismeretes teljesítése; magatartás szolgálatban, az igazságszeretet, a pártatlanság és a hozzáférhetetlenség; a bátorság; a fáradhatatlanság; a közönséggel való bánásmód; tiszteletadás és érintkezés; jelentkezés; a szolgálati út betartása; magatartás szolgálaton kívül; testületi szellem és bajtársiasság; önnevelés; vallás erkölcsi oktatás; a rendőrsírok gondozása és hősi halottakról megemlékezés.⁴⁹³ A rendőrnek meg kell éreznie és értenie, hogy a fenti erkölcsi és személyi szabályok, rendőrerények az istenfélő, hazafias és becsületes rendőri élet javai, amelyeket meg kell szerezni és meg kell őrizni.⁴⁹⁴

Aki a hazát szereti és a nemzet nagy céljait tiszteletben tartja mellette a rendet is szeretnie és tisztelnie kell, írja ezt a két világháború közötti időszak egyik belügyminisztere Scitovszky Béla. Ugyanis a rend az alapja minden civilizációnak. Rend és közbiztonság a legfőbb támasza az államnak és a társadalomnak, amelyek önmagukat erősítik. A rend szeretete tehát az állam és a társadalom erkölcsi emelkedettségének a fokmérője.⁴⁹⁵

2.2.4. A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTTI SZOLGÁLATI SZABÁLYZATRÓL

A két világháború közötti időszakban adták ki a *m. kir. belügyminiszterének 39,820/1921. B.M. számú rendeletét*⁴⁹⁶, amely a *m. kir. állami rendőrség szervezetének*

⁴⁹² Forgács József: A rendőrnevelés tükre. *Magyar Rendőr.* (1942) 24. szám. 10.

⁴⁹³ Forgács József: A rendőrnevelés tükre. *Magyar Rendőr.* (1942) 24. szám. 6-14.

⁴⁹⁴ Forgács József: A rendőrnevelés tükre. *Magyar Rendőr.* (1942) 24. szám. 10.

⁴⁹⁵ Scitovszky Béla: Közbiztonság és társadalom. I. (1927) 24-25. szám. 1.

⁴⁹⁶ Amely a rendőrség államosítása, tárgyában 1919. évi október hó 1-én kelt s az 1920:1. t.-c. 10. §-ával érvényben tartott 5,047/1919. M. E. számú rendelet 1) 25., 33. és 35. §-ai alapján született. Lásd: A m. kir. belügyminiszterének 39,820/1921. B.M. számú rendelete. A m. kir. állami rendőrség szervezetének és szolgálati szabályozásáról. *Belügyi Közlöny* XXVI. 203. (1921) 20. szám. 910-940.

és szolgálati szabályozásáról szólt. Az ebben szereplő hivatali esküt az állami rendőrség újonnan kinevezett tagjai első kinevezésük alkalmával állásuk elfoglalása előtt tették le.⁴⁹⁷

„Én N.N. esküszöm a mindentudó és mindenható Istenre, hogy Magyarországhoz és annak alkotmányához, Magyarország kormányzójához hű leszek, Magyarország törvényeit és törvényes szokásait, valamint az alkotmányos kormány rendeleteit megtartom, hivatali előjáróimnak engedelmeskedem, a hivatali titkot megőrzöm és hivatali kötelességeimet pontosan lelkiismeretesen teljesítem. Isten engem úgy segéljen!”⁴⁹⁸

A keresztény nemzeti szocialista eszmerendszer a rendőri hivatást sem kerülte el, amely az esküszövegben is éreztette annak jelentőségét. Egy korabeli cikkben a vallás szerepe különösen fontos szerepet töltött be a rendőri hivatás gyakorlásában. *„Isten katonája a rendőr”*, amely régi mondásnak eredete a spanyol *Szent Hermandad* fiainak az első szervezett állami rendőrségnek keletkezésével áll összefüggésben. Isten eszménye és a hit ereje a rendőrség hivatásában nyeri el rendeltetését méghozzá oly tekintetben, miszerint a törvények tiszteletét, azok betartatását a rend örének magasztos szerepében láttatta kinyilatkozni. Ha a vallásos érzés elhomályosul, a lelki értékek elértéktelenednek és a morál hanyatlása elkerülhetetlenné válik. Ez megrontja az egyént és az egyéneken keresztül a társadalmat. Ha a fennálló törvények tisztelete csökken, ha a rend szükségességének érzése elenyészik, meginog az állami és társadalmi élet egész épülete.⁴⁹⁹

A központosítás Magyarország történelmének szükséges és megoldandó feladata volt az első világháborút követő időszakban. A közigazgatás rendszerét ért két változás a centralizáció és a hatalmak elválasztásának elve határozta meg. Amelynek a rendőrség két szegmense felől, vagyis a végrehajtó hatalom és az igazságszolgáltatás révén volt érintett.

2.2.5. A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTTI IDŐSZAK RENDŐRI ERÉNYEI

A korszak közszolgálati alkalmazottai, a fegyveres szervek és még ezen belül is a rendőrök erényeit a jelen fejezet részben vizsgált szakirodalmi alapján vizsgáltam.

⁴⁹⁷ Rédey Miklós (1923): *Bevezetés a magyar rendőri jog alaptanaiba*. Budapest.

⁴⁹⁸ Rédey Miklós (1923): i.m. 132. Az ekkor érvényben lévő szolgálati szabályzatban is ez az esküszöveg található. Lásd: A m. kir. belügyminiszterének 39,820/1921. B.M. számú rendelete. A m. kir. állami rendőrség szervezetének és szolgálati szabályozásáról. *Belügyi Közlöny* XXVI. 203. (1921) 20. szám. 914.

⁴⁹⁹ Markovich Miklós: A vallás és a rendőr. *Rendőr*, I. (1927) 15.

Tekintettel arra, hogy a rendőrség a közigazgatási, ezen belül is a közszolgálati rendszer részét képezték, ezért azoknak a szakirodalmak tanulmányozása és a kutatás szempontjából is fontos szerepet játszik ennek a fejezetrésznek az elkészítésében, akiknek a munkássága a közigazgatási tudományi és jogtudományi munkássága hatással voltak a rendőri hivatásra. A rendőri erények⁵⁰⁰ a rendőri hivatást meghatározó jó magatartások, amivel a rendőri feladatellátás jobbra tehető.

A két világháború közötti időszakból olyan, a rendészettudomány szempontjából kiemelkedő tudósok munkásságait használtam, amelyeknek a segítségével tanulmányozhatóak a kor rendőri hivatását meghatározó kiemelt rendőri erényei. Mindezek alapján a fegyelem és a diszkrecionális képesség (mérlegelési jogkör) voltak a kor kiemelt rendőri erényei.

2.2.5.1. A fegyelem, fegyelmezettség

A fegyelem szó etimológiai értelemben „A *fedd* ige korai és valószínűleg eredetibb *fegy* alakjának származéka -*elem* névszóképzővel (mint pl. sérelem). Legkorábbi jelentése ennek megfelelően ‘*feddés*’ volt, ebből lett előbb ‘*fegyelmezés*’, majd maga ‘a megkívánt *rend*’ értelme.”⁵⁰¹

De mi is a fegyelem? „A fegyelmezettség általában véve a figyelem és a koncentráció erénye, azaz annak a képessége, hogy valaki odafigyel arra, amit csinál, azt úgy csinálja, ahogyan kell.”⁵⁰² A magyar értelmező kéziszótár szerint: „A *fegyelem* azoknak az írott és íratlan szabályoknak, rendelkezéseknek a megtartása, szempontoknak a figyelembevétele, amelyek valamely közösség vagy szervezet eredményes működését irányítják, biztosítják.(...) E szabályok, rendelkezések összessége, az általuk biztosított *rend*.”⁵⁰³

A „*fegyelem*” szóra az 1903-ban megjelent *Rendőrség Lexicon*ban rákeresve a „fegyelem és függelem” szóösszetételben találtam rá, amely meghatározás szerint: „A *rendőr elöljáróival szemben a legszigorúbb katonai fegyelemre és függelemre, a legpontosabb engedelmességbe és tiszteletre köteles*.”⁵⁰⁴ Ezenkívül azonban más előírást a szó konkrét voltára vonatkozólag, vagyis a keresett szóval kapcsolatban nem;

⁵⁰⁰ Nándori Nikolett Petra: Gondolatok a rendőri hivatás erkölcsi normarendszeréről. *Rendvédelem*. A Belügyi Tudományos Tanács Online Folyóirata X. (2021), 3. szám. 3-4.

⁵⁰¹ Arcanum: fegyelem. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-etimologiai-szotar-F14D3/f-F2003/fegyelem-F2078/> (A letöltés dátuma: 2021.06.23.)

⁵⁰² Boda Mihály (2021): *A katonai erények*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó. 151.

⁵⁰³ A magyar értelmező szótára. Második kötet (1979), E-Gy; Szerk.: A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete, Akadémia Kiadó, Budapest. 563.

⁵⁰⁴ Rousseau, Jean-Jacques (1997): *A társadalmi szerződésről*. Budapest, PannonKlett. 138.

csupán a fegyelmi büntetésekkel, eljárásokkal, ítéletekkel, szabályzatokkal és ügyekkel kapcsolatban, ámde több oldalnyi anyagot találtam.

A hivatkozott Rendőrségi Lexicon még a dualizmus korában jelent meg, amikor a rendőri hivatás más ideológiák mentén haladt.⁵⁰⁵ A fegyelem szó tartalma és a kutatás szempontjából fejlődése e tekintetben is fellelhető, ugyanis Magyary a fegyelmet az adminisztráció tudományában, vagyis a közigazgatási rendszerben használta. A kiadott paranccsal egyidőben megindul a tekintély és a felelősség, a működés és a fegyelem szerepe.⁵⁰⁶ A hivatásos közszolgálat kialakulásában a kötelességérzet és a hivatásérzet belenevelésével, amelyet részben jogi eszközökkel és fegyellemmel érték el.⁵⁰⁷ A katonai fegyelem őrzéséért a csendőrség volt a felelős, ahogy azt Magyary írja. A csendőrtisztek feladata volt ugyanis a közbiztonsági szolgálat kezelése és afeletti őrködés továbbá a szolgálatteljesítés ellenőrzése és irányítása, a legénység hivatásszerű kiképzésének a vezetése és a katonai fegyelem fenntartása.⁵⁰⁸

A fegyelem olyan erény, amely az erények gyakorlásának az alapját is jelenti és a fegyelem erősítésére ennek okán nagy szükség van. A fegyelem, mint erény, hatással van más erényekre is úgy, mint a négy sarkalatos erényre: bölcsességre, igazságosságra, bátorságra és mértékletességre egyaránt.⁵⁰⁹ A fegyelem tehát egyrészt a szabályok betartását, másrészt önkontrollt, önuralmat és pontosságot is jelent. A fegyelmezett ember betartja a szabályokat és önmérsékletet gyakorol.

A két világháború között a fegyelmezettségnek négy formájára is történik hivatkozás Boda Mihály szerint. Eszerint a szigorú engedelmesség (a katonának az eskütételt követő parancsuralmi rendszer sajátosságaihoz alkalmazkodva, az előírásoknak megfelelő és azokat követő szigorú engedelmesség), a szocializált katona fegyelmezettsége (a kiképzéssel a katona személyiségének részévé teszik az engedelmisséget és bizalmat ébresztenek benne), a professzionális autonómia (a katonát saját érdekén is alapuló, önálló feladatvégrehajrással bevonják a parancs által kijelölt cél elérésébe) és a szocializált autonómia erénye is.⁵¹⁰ A katonai erények közül

⁵⁰⁵ Nándori Nikoletta Petra: Concha Győző és a rendőri erények. *Magyar Rendészet*, XXI. (2021), 3.

⁵⁰⁶ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 34.

⁵⁰⁷ Magyary (1942): i.m. 59.

⁵⁰⁸ Magyary (1942): i.m. 264.

⁵⁰⁹ *Fegyelmezés nevelési céllal – alapelvek és szabályok*. <https://janospal.hu/wp-content/uploads/2021/03/FEGYELMEZES-NEVELESI-CELLAL-2018-06-26.pdf> (A letöltés dátuma: 2021.06.22.) 6.

⁵¹⁰ Boda Mihály: A katonai erények a két világháború között Európában és Magyarországon. *Hadtörténelmi Közlemények* (2022) 1. szám. *Megjelenés előtt*.

a fegyelem hasonló a rendőri erények vizsgálata során feltárt erényekhez. A hivatásos szolgálati feladatok fegyelmezett ellátása a rendőr számára épp akkora jelentőséggel rendelkezik, mint a katonák esetében. Az engedelmesség a katonák esküjéhez hasonlóan a kor rendőri eskü szövegében is megtalálható volt. Mindemellett a m. kir. állami rendőrség szervezetének és szolgálati szabályzatában⁵¹¹ is megjelenik a fegyelem és az engedelmesség, méghozzá a következők szerint. „*Az őrszemélyzet a m. kir. állami rendőrségnek, mint polgári intézménynek, egyenruházott — a szolgálatot rendszerint egyenruhában teljesítő — közegeiből alakuló tagozata, mely a fölé- és alárendeltség, a szolgálati engedelmesség és a fegyelem tekintetében a katonaságéhoz hasonló szigorú szabályok alatt áll.*”⁵¹² A hivatkozott szolgálati szabályzat 28. §-ban foglaltak alapján megállapítható, hogy a hierarchiai felépítés mellett rendőri szolgálati engedelmességet és fegyelmet a katonáival hozták összefüggésbe.

A katonai vezetői erény és a fegyelmezettség Boda Mihály szerint két, szorosan összetartozó erény. A parancsnok akkor képes sikeresen vezetni az alárendeltjeit, ha rendelkeznek a megfelelő fegyelmezettség-erénnyel. A katonai vezetői erény szerepe abban nyilvánul meg, hogy általa a parancsnok a kiszámíthatatlan helyzetben, a kiszámíthatatlanság csökkentésével képes az alárendelt állománnyal a katonai célt sikeresen elérni. A fegyelmezettség erényének célja ezzel összefüggésben, hogy az alárendelt katona a kiszámíthatatlan állapotban képes legyen a parancsok vezetése alatt részt venni a katonai cél sikeres elérésében.⁵¹³

Az American Journal of Police Science-ben megjelent Police Discipline (Rendőr fegyelem) című cikk a fegyelmet két csoportra bontva vizsgálja. Egyrészt a külső befolyás elméletén alapuló *negatív fegyelmet*, ami olyan megfelelést vagy a büntetéstől való félelmet jelent. Ez azonban csak részben igaz, mivel a szabályok és az előírások megsértése, a kötelesség elhanyagolása vagy az általános értelemben vett alkalmatlanság miatt kiszabott büntetés csak a probléma egyik része. A fegyelem tágabb értelemben másrészt sokkal értékesebb formája, a belső mentális hozzáállást jelenti, amelyet találónak *pozitív fegyelemnek* neveznek. Az igazi demokrácia alapja, mert azoknak a szabályoknak a betartását jelenti, amelyeket az ember a csoport

⁵¹¹ A m. kir. belügyminiszterének 39,820/1921. B.M. számú rendelete. A m. kir. állami rendőrség szervezetének és szolgálati szabályozásáról. *Belügyi Közlöny* XXVI. 203. (1921) 20. szám. 922.

⁵¹² A m. kir. belügyminiszterének 39,820/1921. B.M. számú rendelete. A m. kir. állami rendőrség szervezetének és szolgálati szabályozásáról. *Belügyi Közlöny* XXVI. 203. (1921) 20. szám. 922.

⁵¹³ Boda Mihály: A katonai erények a két világháború között Európában és Magyarországon. *Hadtörténelmi Közlemények* (2022) 1. szám. *Megjelenés előtt.*

érdekeinek és jólétének védelmére a legalkalmasabbnak talált. A pozitív fegyelem csak akkor érhető el, ha a csoport céljait és eljárásait mindenki ismeri és az *indoktrináció* (befolyásolt tanítás, céltudatos nevelés) révén az egyén saját cselekedeteinek részévé váltak. Az angol nyelvben a *discipline* (fegyelem) szó ugyanabból a törzsszóból származik, mint a *disciple* (tanítvány) szó. A tanítvány az, aki odaadón követi egy elismert vezető szavait és tetteit.⁵¹⁴

A rendőri fegyelmet szabályozó normák önmagukban nem jelentenek kellő alapot a szilárd fegyelemre. A legtöbb ilyen norma csupán az adott technikákkal és eljárásokkal foglalkozik és nem a társadalmi interakciók során fogatosított rendőri intézkedések általános magatartási előírásaival. Ezért van szükség egy etikai kódexre, ami egyesíti a rendőri magatartásra vonatkozó helyes tevékenységet.⁵¹⁵

A rendőri vezetők a fegyelmet az elsődleges rendőri erények között hangsúlyozták minden időben, ahogyan a jelen tanulmány szempontjából releváns időszakban is. A vidéki rendőrkapitány, Tisza Miksa 1920 évben *A fegyelem* címmel megjelent értekezésében a fegyelem vonatkozásában azt a forradalmi idők tanulságaiként le is fektette, amely szerint a rendőrség akkori válságának és megbomlásának okaként a fegyelem hiányát határozta meg⁵¹⁶: »*A fegyelem megbontása nélkül sohasem került volna az ország háromnegyedrésze idegen uralom alá [...] A fegyelem az egész társadalmi életnek a bázisa, ahol a fegyelem megszűnik, ott megjelenik az anarchia. Sokszor tapasztaljuk, hogy az a család, melyben fegyelem nincsen, előbb-utóbb tönkremegy. Ugyanazt tapasztaljuk a köz- és magánintézményeknél, szóval: az egész vonalon. S mikor ezt így megállapítjuk, ismét csak oda tendálunk, hogy a magyar királyi államrendőrség kebelében az erkölcsi vasfegyelem honosítandó meg.*«⁵¹⁷,⁵¹⁸ A fegyelem, mint a rendőri hivatás speciális erénye, azonban nemcsak a tanulmány által

⁵¹⁴ Gourley, G. Douglas: Police Discipline. *American Journal of Police Science*; Journal of Criminal Law and Criminology. 1950. év 41. szám 14. cikk; 85-100. <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3762&context=jclc> (A letöltés dátuma: 2021. 06. 22.) 85.

⁵¹⁵ Gourley, G. Douglas: Police Discipline. *American Journal of Police Science*; Journal of Criminal Law and Criminology. 1950. év 41. szám 14. cikk; 85-100. <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3762&context=jclc> (A letöltés dátuma: 2021. 06. 22.) 86.

⁵¹⁶ Androvicz Gábor: Katonai vonások a budapesti államrendőrség szolgálati és személyi viszonyaiban (1873-1944). *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, 2019/1. 96.

⁵¹⁷ Tisza Miksa: A fegyelem. *Rendőrségi Lapok*, 1920. év 18. szám. 2-3.

⁵¹⁸ Androvicz Gábor: Katonai vonások a budapesti államrendőrség szolgálati és személyi viszonyaiban (1873-1944). *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle* (2019) 1. szám. 96.

vizsgált korban volt jelen, hanem a hivatásos szolgálati feladatok ellátásának vonatkozásában a napjaink rendőrének ugyancsak szerves részét képezi.

2.2.5.2. A mérlegelési jogkör, diszkrecionális képességről

A jogtudományok vizsgálódása révén a jogi elemzések arra a kérdésre adnak csupán választ, hogy milyennek kell lennie a rendészeti igazgatásnak, azonban arra nem, hogy az milyen is valójában. A jogi norma általános tipikus jegyek leírását követve tölti be szabályozási funkcióját, a jogalkalmazás ellenben mindig az egyedire reagál. A rendészeti jog az ellentmondások feloldására választotta a széleskörű diszkrecionális jogosultsággal. A rendészeti cselekvésnek a rendőri működés olyan spontán, amorf és autonóm jellegét vetette fel, amely a jogtudomány módszereivel nem volt vizsgálható.⁵¹⁹ A rendészettel szemben nem csupán az eredményességet és a hatékonyságot tekintették követelménynek, hanem a törvényességet is.⁵²⁰

A dualizmus kori rendőri működés legsajátosabb eszközei⁵²¹ és a korszak feltárt rendőri erényei között is szerepelt az alanyi belátás, vagyis a széleskörű diszkrecionális hatalom, ahogyan azt Concha Győző nevezte.⁵²² Mindezzel a két világháború közötti korszak rendészettel foglalkozó tudományágainak (közigazgatás, jogtudomány) szakirodalmi is számos esetben foglalkoztak. A diszkrecionális hatalmat (vagy inkább nevezzük képességgnek) másképpen mérlegelési jogkörnek is szokták nevezni. Mint ekképpen, olyan döntésről beszélhetünk, amelynek révén mérlegelésre okot adó körülmény következik be. A jó és a rossz döntés közötti mérlegelés jogkörét, vagyis a diszkrecionális képességet erénnyé, a szabad akarat meghozatala során bekövetkező erkölcsi jóra való törekvés teszi. E képesség, vagyis a diszkrecionális képesség, mint erény, képzéssel elsajátítható és fejleszthető. Éppen ezért szerepelt a korszak rendőri képzéssel foglalkozó tankönyveiben is.

⁵¹⁹ Finszter Géza (2014): *Rendészetelmélet*. Budapest, Nemzeti Közszerológati Egyetem. 52-53.

⁵²⁰ Finszter Géza (2014): *Rendészetelmélet*. Budapest, Nemzeti Közszerológati Egyetem. 55.

⁵²¹ Concha Győző: A rendőrség természete és állása szabad államban. *Értekezések a Társadalmi Tudományok Köréből*, 12. (1901), 6. 328.

⁵²² A dualizmus korának rendőri erényei: az állandó örökös; az alanyi belátás, a széles körű diszkrecionális hatalom és a fizikai erő azonnali alkalmazásának lehetősége voltak. Lásd: Nándori Nikolett Petra: Concha Győző és a rendőri erények. *Magyar Rendészet*, XXI. (2021) 3. 165.o.

2.2.5.2.1 Rédey Miklós és a diszkrecionárius hatalom

Rédey Miklós (1868-1931) a rendőri működés sajátos, minden más állami funkciótól megkülönböztetett jellegeként az állandó őrködés és a rögtöni beavatkozással járó alanyi belátás (vagyis diszkrecionális hatalom) sajátos eszközeiként aposztrofálja, amelynek -, mint írja- nem kell kétségtelen tényeken alapulnia, hanem az valószínűségekre is alapítható. A Concha Győzőhöz hasonló okfejtése során a rendőri működés sajátos eszközeinek az állandó őrködést és a diszkrecionális hatalmat tekinti. Amelynek határát a jogrend és a természet rendje szabja meg. A rendőri működés határa az általános jogrend határaival azonos, tehát állandó és változatlan.

E tekintetben Rédey kifejti, hogy van rendes hatáskör és rendkívüli is. Azonban a rendőri hatáskört mindenkor kizárólagosan a törvényhozás állapíthatja meg.⁵²³

A diszkrecionális hatalommal kapcsolatban Rédey Miklós a *Bevezetés a magyar rendőri jog alaptanaiba* címmel írt könyvének III. részében fejti ki bővebben gondolatait. Rédey diszkrecionális hatalommal való fejtegetés fő irányvonalát annak a kivételes állapothoz köthető voltában látta. Erről tanúskodik az, hogy könyvének külön fejezetének alcímének is *a kivételes állapotot* választotta. A rendőri működés eszközei közül, vagyis az állandó őrködés és a szubjektív belátáson alapuló diszkrecionális hatalom közül az utóbbit írja a jelentősebbnek Rédey Miklós. Amely megadja a lehetőségét a tételes jogban nem szabályozott vagy nem is szabályozható esetekben a rendőrség számára a saját megítélés alapján a rögtöni elhatározású intézkedéseknek. Mivel a köznyugalmat, a közbiztonságot és így a közrendet közvetlenül fenyegető veszélyek igencsak sokfélék lehetnek, ezért el sem képzelhető a rendőrség diszkrecionális hatalma, vagyis a rendőrség rögtöni elhatározásának érvényesítése nélkül. Egyetért Rédey Miklós levezetésében Concha Győzővel továbbá abban, hogy a valamennyi veszélyt előre meghatározni annak számtalan változata miatt, előre szabályozni képtelenség és lehetetlenség volna. A diszkrecionális hatalom határait a jogrend képezi, azonban a rendőri működés egész vonalát keresztülszövi. Az államrendőrségnél van a legszélesebb körű megnyilatkozása Rédey Miklós szerint, de a biztonsági- és a közigazgatási rendtartás egyéb részeiben is szükség van rá. De visszatérve a legnagyobb fokát a kivételes állapotban éri el a kivételes hatalomban. A kivételes hatalom az állam legfőbb rendőri hatalmának legmagasabb megnyilatkozása, amelynek lényege a jogrend rendes szabályaitól történő eltérésben állnak és

⁵²³ Rédey Miklós (1923): *Bevezetés a magyar rendőri jog alaptanaiba*. Budapest. 10-12.

korlátozzák a szabadságjogokat vagy időlegesen felfüggesztik, a közrendhatóságok működési körét kiterjesztik. Történik mindez annak érdekében, hogy a közrend elleni támadásokat annál hatalmasabban elnyomhassák. Ez a kivételes állapot lehet részleges, vagy lehet általános, azonban mindig időleges. A létesítője egyedül a törvényhozás lehet az alkotmányos államokban.⁵²⁴

2.2.5.2.2 Tomcsányi Móricz és a discretionális elem

A rendőri ténykedés rendszerint többnyire discretionális vagy diskrecionárius természetű emeli ki Tomcsányi Móricz⁵²⁵ (1878-1951), a *Rendészet – közigazgatás – bírói jogvédelem*⁵²⁶ címmel írt székfoglaló értekezésében.

A rendészetről Tomcsányi két fő viszonyában ír, egyrészt a (köz) rendről megkülönböztetve azt a jogrendtől és a rendőri funkciótól; másrészt pedig a rendőri funkciónak jogrendhez való viszonyáról.⁵²⁷

A rendészetre vonatkozó sokféle elmélet közül, az általánosságokban Concha Győző konstrukcióját követő értekezésben. Tomcsányi Móricz azonban leszögezi, hogy teszi mindezt azzal a korlátozással egyrészt, hogy a rendőri funkcióját tekintve a diskrecionális jelleg nem abszolút és kizárólagos, hanem mindinkább csupán rendszerint kellék. Másrészt pedig a rendőri jelleg, a diskrecionális elem hiányában is megállapítható, mégpedig abban az esetben, ha valamely, a meglévő közrendet, vagyis a személy- és vagyonbiztonságot közvetlenül fenyegető nagyobb veszély elhárításáról van szó.⁵²⁸ A szabad mérlegeléssel, ennél fogva a szabad elhatározás lehetőségével a rendőri működés céljának elérése érdekében, de akkor is mindig a fennálló jogrend keretei között alapuló intézkedést jelent. A diskrecionális elem tehát jogi elem és nem a jogrenden, jogszabályokon kívüli elem. A közigazgatás sajátossága a diskrecionális működés.⁵²⁹ A közigazgatás mérlegelése a jogszabályilag „előre meg

⁵²⁴ Rédey Miklós (1923): *Bevezetés a magyar rendőri jog alaptanaiba*. Budapest. 106-114.

⁵²⁵ Tomcsányi Móric, „a közigazgatási jogdogmatika egyik legeredményesebb, legkövetkezetesebb, továbbá a rendészet egyik legkiemelkedőbb művelője volt a XX. század elején” Lásd: Sallai János (2019): *A magyar rendészet története*. Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa Kiadó. 112.

⁵²⁶ Tomcsányi Móric (1929): *Rendészet – közigazgatás – bírói jogvédelem*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Kiadó.

⁵²⁷ Tomcsányi Móric (1929): *Rendészet – közigazgatás – bírói jogvédelem*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Kiadó. 8.

⁵²⁸ Tomcsányi Móric (1929): *Rendészet – közigazgatás – bírói jogvédelem*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Kiadó. 7.

⁵²⁹ Tomcsányi Móric (1929): *Rendészet – közigazgatás – bírói jogvédelem*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Kiadó. 16.

*nem határozható, szabad, mondhatnók intuitív mérlegelés alá eső tényelemek segítségével*⁵³⁰ történik.

2.2.5.2.3 Szontagh Vilmos a közigazgatás szabad belátásáról

A közigazgatás szabad belátása (diszkrecionális közigazgatás) címmel írt közigazgatásjogi dogmatikai tanulmányban Szontagh Vilmos⁵³¹ (1885-1962), mint szerző célja a mű megszületésével kapcsolatban az előszavában foglaltak szerint, hogy munkájával hozzájáruljon a közigazgatás tökéletesedéséhez, jogállamszerű kiépítéséhez.⁵³²

*„...mert adott helyzetemben ezzel tudok
és vélek szolgálatára lenni annak az eszmének,
mely elsősorban a kultúra fegyvereivel akar küzdeni megcsonkított hazánk
integritásáért s ezzel akarja képessé tenni a harc sikeres felvételére,
ha az ... elkerülhetetlen lesz!”*⁵³³

A szabad belátás kérdéskörére vonatkoztatva Szontagh még az előszóban leszögezi, hogy annak kiterjedt külföldi szakirodalma van. Mivel azonban még nem volt Szontagh szerint a közigazgatási jogászok által e témakörnek monografikus feldolgozására még nem került sor, ezért vállalkozott ő erre 1928. évben. A mintegy 253 oldalas tanulmány a következő részekből tevődik össze a tartalomjegyzék alapján: 1. bevezetés; 2. a közigazgatás jogi fogalma; 3. a szabad belátás bölcséleti fogalma; 4. a szabad belátás jogi fogalma; 5. joghézag és közigazgatás; 6. a szabad belátás jogi természete: I. a szabad belátást szükségképpen előidéző okok, II. a szabad belátás jelentőségét előidézett újabb körülmények, III. a közigazgatási funkcionárius egyéniségének fokozott érvényesülése a szabad belátásban, IV. a szabad belátásbeli és az absztrakt szabályozásbeli állami akaratijelentés közötti különbség, V. a közérdek

⁵³⁰ Tomcsányi Móric (1929): *Rendészet – közigazgatás – bírói jogvédelem*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Kiadó. 16-17.

⁵³¹ Szontagh Vilmos (1928): *A közigazgatás szabad belátása. (Diszkrecionális közigazgatás) Közigazgatásjogi dogmatikai tanulmány*. Miskolci Ev. Jogakadémiai Tudományos Értekezéseinek Tára. 32. szám. Miskolc, Magyar Jövő Nyomdaüzem és Lapkiadóvállalat Részvénytársaság.

⁵³² Szontagh Vilmos (1928): *A közigazgatás szabad belátása. (Diszkrecionális közigazgatás) Közigazgatásjogi dogmatikai tanulmány*. Miskolci Ev. Jogakadémiai Tudományos Értekezéseinek Tára. 32. szám. Miskolc, Magyar Jövő Nyomdaüzem és Lapkiadóvállalat Részvénytársaság. VII. Előszó.

⁵³³ Szontagh Vilmos (1928): *A közigazgatás szabad belátása. (Diszkrecionális közigazgatás) Közigazgatásjogi dogmatikai tanulmány*. Miskolci Ev. Jogakadémiai Tudományos Értekezéseinek Tára. 32. szám. Miskolc, Magyar Jövő Nyomdaüzem és Lapkiadóvállalat Részvénytársaság. VIII. Előszó.

problémája, VI. a szabad belátás külső és belső jogi korlátai, VII. a szabad belátás és bíraskodás viszonya, VIII. a szabad belátás és az alanyi jogok viszonylata, IX. a közigazgatási gyakorlati érzék, X. hogyan juttatja a pozitív jog kifejezésre a szabad belátás szerinti eljárásra való felhatalmazást, XI. a jogi és a szabad belátásbeli elem szétválasztása, XII. az utasítás és a szabad belátás, XIII. a szabad belátás körében kelt intézkedések indokolásának kérdése, XIV. a szabad belátás és a jogerő viszonylata, XV. a jogi szabadságok különböző nemei, XVI. a szabad belátás kérdésének kiemelkedő jelentősége a közigazgatási jogi problémáinak sorában; 7. a szabad belátás kérdésének irodalma; 8. a szabad belátás vizsgálata tételes jogunk alapján.⁵³⁴

Szontagh egyetértett Concha Győző szavaival, amely szerint a közigazgatás semmi egyéb, mint az alkotmány gyakorlata s hogy minden nemzet alkotmánya annyit ér, amennyit közigazgatása megvalósítani bír s hogy mindaz, ami az alkotmány kitűzte célból a közigazgatás által valósággá lenni nem tud, az vagy általában utópia, vagy az illető nemzet gyengeségének a jele.⁵³⁵

A szabad belátás kérdését a tanulmányban a közigazgatással foglalkozó politika tárgyává tette, amellyel akképpen foglalkozik, mint jogi- és diszkrecionárius elem közötti különbséggel, a diszkreció határával, azok áthágásának következményeivel. Vagyis azzal, hogy tekintettel a jogi szabályozásra, a jogi korlátokra „mit tehet”, mit szabad és mit kell tennie szabad belátása alapján a közigazgatásnak, amelyek vitathatatlanul jogi kérdések.⁵³⁶ A jogalkalmazás kérdésköre a jogtudomány centrális problémája.⁵³⁷

Amennyiben a szabad belátást a közigazgatási orgánus bizonyos jogi korlátok közötti akaratszabadságaként értelmezzük, akkor ebben az értelemben az orgánus akaratává válik az összesség akaratává. Szükségképpen kell mindehhez megjegyezni, hogy ez az akaratszabadság ne legyen használható fel más célra, mint amire rendeltetve van,

⁵³⁴ Szontagh Vilmos (1928): *A közigazgatás szabad belátása. (Diszkrecionális közigazgatás) Közigazgatásjogi dogmatikai tanulmány.* Miskolci Ev. Jogakadémiai Tudományos Értekezéseinek Tára. 32. szám. Miskolc, Magyar Jövő Nyomdaüzem és Lapkiadóvállalat Részvénytársaság. IX-XVI.

⁵³⁵ Szontagh Vilmos (1928): *A közigazgatás szabad belátása. (Diszkrecionális közigazgatás) Közigazgatásjogi dogmatikai tanulmány.* Miskolci Ev. Jogakadémiai Tudományos Értekezéseinek Tára. 32. szám. Miskolc, Magyar Jövő Nyomdaüzem és Lapkiadóvállalat Részvénytársaság (Diszkrecionális közigazgatás) Közigazgatásjogi dogmatikai tanulmányában Concha Győző (1905): *Politika II. kötet.* Előszavára hivatkozik.

⁵³⁶ Szontagh Vilmos (1928): *A közigazgatás szabad belátása. (Diszkrecionális közigazgatás) Közigazgatásjogi dogmatikai tanulmány.* Miskolci Ev. Jogakadémiai Tudományos Értekezéseinek Tára. 32. szám. Miskolc, Magyar Jövő Nyomdaüzem és Lapkiadóvállalat Részvénytársaság. 53.

⁵³⁷ Szontagh Vilmos (1928): *A közigazgatás szabad belátása. (Diszkrecionális közigazgatás) Közigazgatásjogi dogmatikai tanulmány.* Miskolci Ev. Jogakadémiai Tudományos Értekezéseinek Tára. 32. szám. Miskolc, Magyar Jövő Nyomdaüzem és Lapkiadóvállalat Részvénytársaság. 56.

vagyis a közjó és a közérdek megvalósítására. Az pedig, hogy a közjót és a közérdeket miképpen fogja fel az organum, ebben nem korlátozható, ellenben abban igen, hogy a végeláthatlan variáció engedő közérdektől el ne térjen.⁵³⁸

Jelentőséggel bír a szabad belátás tekintetében a szerv hatásköre. Szontagh Vilmos, Rudolf Laun⁵³⁹, aki a rendőri hatóságok szabad belátásának terjedelmét és határait illetőleg a következőképpen fejti ki gondolatait: egy rendőri intézkedéssel nem lehet pl. a pénzügyi közérdeket, valamely közszolgáltatásnak a befolyását biztosítani, vagy nem lehet jóléti közcélokat követni, mert a közcélok nem tartoznak a rendőrség hatáskörébe.⁵⁴⁰ A rendőrség feladata az állam és a társadalom rendjének előfeltételeit létesíteni, biztosítani a társadalmi rendnek érvényesülését lehetségessé tenni, nem magát a rendet.⁵⁴¹

A jogi biztosíték csak bizonyos jogi korlátok között jöhet létre, amelynek feltétele, hogy megtámadhatatlanul használhatónak kell lennie. Azonban az a határokon belül eladhatja magát a főtétel bármely változata szerint, amelynek bármelyike alkalmas arra, hogy főtételként szolgáljon azért, hogy államakaratként kerüljön elfogadásra.⁵⁴²

Jellinek azon jogi korlátoknak, amelyek az orgánum gondolkozásbeli tevékenysége során történő betartása mellett jöhet csak létre jogilag kifogástalanul a szabad belátásban foglalt meghatározó államakarat. Ezek pedig:

1. a hatóságnak nem szabad azt gondolnia, hogy önkényesen járhat el;
2. a törvény által jelzett vonatkozásokat mérlegelési körbe kell vonnia;
3. nem szabad valami helytelenségre tekintettel lennie;
4. nem szabad olyan vonatkozásokat mérlegelési körébe vonnia, amelyeket a törvény tilt, különösen pedig tiltott célokat követnie;
5. tartozik az érveket gondosan mérlegelni;

⁵³⁸ Szontagh Vilmos (1928): *A közigazgatás szabad belátása. (Diszkrecionális közigazgatás) Közigazgatásjogi dogmatikai tanulmány.* Miskolci Ev. Jogakadémiai Tudományos Értekezéseinek Tára. 32. szám. Miskolc, Magyar Jövő Nyomdaüzem és Lapkiadóvállalat Részvénytársaság. 119.

⁵³⁹ Szontagh Vilmos (1928): *A közigazgatás szabad belátása. (Diszkrecionális közigazgatás) Közigazgatásjogi dogmatikai tanulmányában* Rudolf Laun (1910): *Das freie Ermessen und seine Grenzen. Leipzig und Wien. (207-208.)* tanulmányára hivatkozik.

⁵⁴⁰ Szontagh Vilmos (1928): *A közigazgatás szabad belátása. (Diszkrecionális közigazgatás) Közigazgatásjogi dogmatikai tanulmány.* Miskolci Ev. Jogakadémiai Tudományos Értekezéseinek Tára. 32. szám. Miskolc, Magyar Jövő Nyomdaüzem és Lapkiadóvállalat Részvénytársaság. 123.

⁵⁴¹ Szontagh Vilmos (1928): *A közigazgatás szabad belátása. (Diszkrecionális közigazgatás) Közigazgatásjogi dogmatikai tanulmány.* Miskolci Ev. Jogakadémiai Tudományos Értekezéseinek Tára. 32. szám. Miskolc, Magyar Jövő Nyomdaüzem és Lapkiadóvállalat Részvénytársaság. tanulmányában Concha Győző (1905): *Politika II. kötet.*; 11.

⁵⁴² Szontagh Vilmos (1928): *A közigazgatás szabad belátása. (Diszkrecionális közigazgatás) Közigazgatásjogi dogmatikai tanulmány.* Miskolci Ev. Jogakadémiai Tudományos Értekezéseinek Tára. 32. szám. Miskolc, Magyar Jövő Nyomdaüzem és Lapkiadóvállalat Részvénytársaság. 133.

6. úgy kell magát elhatároznia, mint azt bármely más hasonló esetben tenné, tehát alapossággal és nem önkényesen;
7. az elhatározásának a hatóság működésének alapelveivel összhangzatosnak, tehát következetesnek kell lennie;
8. a hatóság a mindezek eredményeképpen a szándékolt államcél érdemessége vagy érdemtelensége felől nyert meggyőződését követni is tartozik és nem szabad jobb meggyőződése ellenére cselekednie;
9. szükséges, hogy a szerv tudatában legyen a maga szabadságának és illetve kötöttségének s ne gondolja magát szabadnak ott, ahol meg van kötve és fordítva.⁵⁴³

Amennyiben, ha csak mindezen határokon belül a hatóság összhangban van a jogrenddel is, abban az esetben ruházza fel csupán a törvény egyéni megítélését megtámadhatatlan mérvadó jelentőséggel.⁵⁴⁴

A szabad belátás (mérlegelés) tehát nem azt jelenti, hogy eme tevékenység nélkülözi a jogi szabályozást. Tekintettel arra, hogy az ilyen jellegű tevékenység nem lenne jogszolgáltatásnak nevezhető. Minden közigazgatási tevékenység jogszabályok által valamiféleképpen kötve van.⁵⁴⁵

Figyelmet érdemel Walter Jellinek azon megállapítása is, hogy a szabad belátás nem csupán cél, de az eszköz megválasztásánál is elképzelhető. Amelyhez kapcsolódva megállapítható, hogy Laun sem akarja tagadásba venni, mert akinek joga van többre, annak a cél megvalósítására joga van kevesebbre, így az eszköz megválasztására is.⁵⁴⁶

„A közigazgatásnak tehát *diszkrecionárius hatalma, impériuma van*, aminél fogva a közjó, az *ulitas publica* követelményei szerint különböző eseteket elintéz, parancsol,

⁵⁴³ Szontagh Vilmos (1928): *A közigazgatás szabad belátása. (Diszkrecionális közigazgatás) Közigazgatásjogi dogmatikai tanulmány.* Miskolci Ev. Jogakadémiai Tudományos Értekezéseinek Tára. 32. szám. Miskolc, Magyar Jövő Nyomdaüzem és Lapkiadóvállalat Részvénytársaság. 133-134.; Szontagh Vilmos: *Walter Jellinek (1913): Gesetz, Gesetzesanwendung und Zweckmäßigkeitserwägung. Tübingen 138-139.* tanulmányára hivatkozik.

⁵⁴⁴ Szontagh Vilmos (1928): *A közigazgatás szabad belátása. (Diszkrecionális közigazgatás) Közigazgatásjogi dogmatikai tanulmány.* Miskolci Ev. Jogakadémiai Tudományos Értekezéseinek Tára. 32. szám. Miskolc, Magyar Jövő Nyomdaüzem és Lapkiadóvállalat Részvénytársaság. 133-134.

⁵⁴⁵ Szontagh Vilmos (1928): *A közigazgatás szabad belátása. (Diszkrecionális közigazgatás) Közigazgatásjogi dogmatikai tanulmány.* Miskolci Ev. Jogakadémiai Tudományos Értekezéseinek Tára. 32. szám. Miskolc, Magyar Jövő Nyomdaüzem és Lapkiadóvállalat Részvénytársaság. 184.

⁵⁴⁶ Szontagh Vilmos (1928): *A közigazgatás szabad belátása. (Diszkrecionális közigazgatás) Közigazgatásjogi dogmatikai tanulmány.* Miskolci Ev. Jogakadémiai Tudományos Értekezéseinek Tára. 32. szám. Miskolc, Magyar Jövő Nyomdaüzem és Lapkiadóvállalat Részvénytársaság. 207.

tilt, különféle érdekeket ápol, szóval a közigazgatás a törvény határain belül belátása szerint jár el.”⁵⁴⁷

Szontagh szerint Tomcsányi a szabad mérlegelést a közigazgatási szerveknek, azon tevékenységében látja, amelyeket azok a tényálladási részre és az erre vonatkozó jogi szabályozásra, mint elemekre bontható jogszabályokban, a tényálladási résznek a körülmények figyelembevételével és a legjobb belátásuk szerinti megállapításával fejtenek ki.⁵⁴⁸

A diszkrecionárius hatalomról azt állapítja meg, hogy az a rendőrségnek kizárólagos attribútumát képezi és azt minden más állami funkciótól megkülönbözteti. Szontagh ezt a megállapítást nem osztotta és azt tévesnek minősítette, mivel véleménye szerint a diszkréció velejárója ugyanis minden közhatalmi ténykedésnek, amely nem kizárólagosan a jogszerűség megállapítására irányul. Amennyiben a rendelkezésre álló jogszabályok az államcél megvalósítására hivatott államszervet a maga cselekvő tevékenységében nem támogatják a cél elérése stádiumáig. Ilyen esetek ahogy Szontagh írja, a rendészeti közigazgatásnál leggyakrabban kerül alkalmazásra, amellyel bizonyára annak kizárólagos feltételezéseit is előidézi.⁵⁴⁹

„A rendőrség diszkrecionárius jogára vonatkozó eme közelebbi rendelkezések mellett bizonyítanak, hogy ezek nem lehetnek alkalmasak arra, hogy kellőképpen kifejezésre juttassák azt, hogy a diszkrecionárius vonatkozásoknak szükségképpen vannak jogi vonatkozásaik is s ezek nemcsak, hogy nem hagyhatók figyelmen kívül, de fokozott figyelemben részesítendőek, mert éppen itt torkollik be az önkény csatornája a jog területére.”⁵⁵⁰

A rendőrség diszkrecionárius jogára vonatkozó rendelkezések mellett szólnak, hogy ezek nem lehetnek alkalmasak arra, hogy kellőképpen kifejezésre juttassák a diszkrecionárius vonatkozásának szükségképpen jogi vonatkozásaival együttjáró voltával kapcsolatban, amelyek nem hagyhatók figyelmen kívül és mindemellett

⁵⁴⁷ Szontagh Vilmos (1928): *A közigazgatás szabad belátása. (Diszkrecionális közigazgatás) Közigazgatásjogi dogmatikai tanulmány.* Miskolci Ev. Jogakadémiai Tudományos Értekezéseinek Tára. 32. szám. Miskolc, Magyar Jövő Nyomdaüzem és Lapkiadóvállalat Részvénytársaság, 218.

⁵⁴⁸ Szontagh Vilmos (1928): *A közigazgatás szabad belátása. (Diszkrecionális közigazgatás) Közigazgatásjogi dogmatikai tanulmány.* Miskolci Ev. Jogakadémiai Tudományos Értekezéseinek Tára. 32. szám. Miskolc, Magyar Jövő Nyomdaüzem és Lapkiadóvállalat Részvénytársaság, 222.

⁵⁴⁹ Szontagh Vilmos (1928): *A közigazgatás szabad belátása. (Diszkrecionális közigazgatás) Közigazgatásjogi dogmatikai tanulmány.* Miskolci Ev. Jogakadémiai Tudományos Értekezéseinek Tára. 32. szám. Miskolc, Magyar Jövő Nyomdaüzem és Lapkiadóvállalat Részvénytársaság, 229.

⁵⁵⁰ Szontagh Vilmos (1928): *A közigazgatás szabad belátása. (Diszkrecionális közigazgatás) Közigazgatásjogi dogmatikai tanulmány.* Miskolci Ev. Jogakadémiai Tudományos Értekezéseinek Tára. 32. szám. Miskolc, Magyar Jövő Nyomdaüzem és Lapkiadóvállalat Részvénytársaság, 251-252.

fokozott figyelemben részesítendők. Éppen annak érdekében, hogy ne torkolljon az önkény csatornájába.⁵⁵¹

2.2.5.2.4 Tóth József a szabad belátás, *discretionarius jog*⁵⁵², *diszkrecionárius elem*⁵⁵³

A közigazgatási feladatok között szereplő rendészeti kérdésekkel kapcsolatban Tóth József (1897-1970) *A rendészeti ténykedés alakjai. Különös tekintettel a közigazgatási aktusokra* címmel készült 1939 évben megjelenő értekezésében fejti ki gondolatait. Amelyben visszautal Concha Győző rendészettani monográfiájára⁵⁵⁴ és Tomcsányi Móricz 1929 évben írt székfoglaló értekezésére⁵⁵⁵. Az eltelt idő alatt a szaklapokban megjelent kisebb tanulmányokon kívül a rendészetről csak közigazgatásjogi tan- és kézikönyvekben írtak fejezetrészeket. Tóth József véleménye szerint a rendészet közvetve, vagy közvetlenül az állam minden polgárát és lakosát érinti, a hatáskörét tekintve pedig az egyéni és közösségi élet minden vonatkozására kiterjed.

A rendészeti hatalom állami felségjog folyamánya Tóth József szerint, tehát az államhatalom (*supremae potestatis pars – a legfőbb hatalom része*) részét képviseli. A rendészeti hatalom a rendészeti célok megvalósítására szolgáló eszköz, amelynek terjedelmét a jogállamban törvények szabályozzák.⁵⁵⁶

A rendészeti hatalom szűkítésének szükségességének vizsgálatából adódik, hogy a rendészeti hatalom terjedelme szoros összefüggésben áll az állampolgári szabadságjogokkal. Ebből az következik, hogy a rendészeti hatalom túlzott mértékű kiterjesztése a szabadságjogok szűkítését, a rendészeti hatalom szűkítése pedig a szabadságjogok növelését vonja maga után.⁵⁵⁷

⁵⁵¹ Szontagh Vilmos (1928): *A közigazgatás szabad belátása. (Diszkrecionális közigazgatás) Közigazgatásjogi dogmatikai tanulmány.* Miskolci Ev. Jogakadémiai Tudományos Értekezéseinek Tára. 32. szám. Miskolc, Magyar Jövő Nyomdaüzem és Lapkiadóvállalat Részvénytársaság. 251-252.

⁵⁵² A szabad belátás szókapcsolatban használta. Lásd: Tóth József (1938): *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban.* Eger, Szent János Nyomda. 11.

⁵⁵³ Tóth József (1939): *A rendészeti ténykedés alakjai. Különös tekintettel a közigazgatási aktusokra.* Eger, Szent János Nyomda.

⁵⁵⁴ Tóth József (1939): *A rendészeti ténykedés alakjai. Különös tekintettel a közigazgatási aktusokra.* Eger, Szent János Nyomda. Előszó., amelyben visszautal Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban.* Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia.

⁵⁵⁵ Tomcsányi Móricz (1929): *Rendészet – közigazgatás – bírói jogvédelem.* Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Kiadó.

⁵⁵⁶ Tóth József (1938): *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban.* Eger, Szent János Nyomda. 76.

⁵⁵⁷ Tóth József (1938): *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban.* Eger, Szent János Nyomda. 90.

A rendészet fogalmának meghatározásából kiinduló Tóth József, annak egyik kiemelkedő tartalmi elemeként említi a diszkrecionális hatalmat. Az előfeltételek eme vonatkozásában, vagyis a rendészeti szervek működésében vannak előre pontosan nem szabályozható tartalmak, és éppen ezért előre nem is lehet megkötni a rendőrség kezét különböző kautélákkal (*előzetes feltétel*), előzetes biztosítékokkal.⁵⁵⁸

*A diszkrecionárius elem és rendészeti közigazgatás*⁵⁵⁹ fejezetben Tóth József két csoportra bontja az addig e témakörrel kapcsolatos nézetek körét, méghozzá annak rendészeti közigazgatásban betöltött szerepének vonatkozása szerint. A rendészet fogalmának meghatározásából kiinduló fejezet szerint, a rendészet fogalmának egyik kiemelkedő tartalmi elemeként említi a diszkrecionális hatalmat. Az előfeltételek eme vonatkozásában a rendészeti szervek működésében vannak előre pontosan nem szabályozható tartalmak, és éppen ezért előre nem is lehet megkötni a rendőrség kezét különböző kautélákkal (*előzetes feltétel*), előzetes biztosítékokkal.⁵⁶⁰

Az egyik felfogást e tekintetben a Concha Győző által képviselt felfogás képviseli, amely a diszkrecionális hatalmat a rendészeti működés legsajátosabb és egyúttal nélkülözhetetlen eszközeként kezeli. Eszerint a szabad belátás e kérdéskörben a rendészeti közigazgatásnak legfőbb vonása és jellegzetessége, amely meghatározás szerint rendőri jellegként a diszkrecionális hatalom elengedhetetlenül szüksége.⁵⁶¹

A másik felfogás szerint, elismeri ugyan a rendészetben a diszkrecionális elem fontosságát, de Concha felfogásával szemben tagadja, hogy a diszkrecionális elem a rendészet mindenkor elengedhetetlen volna. E tekintetben a diszkrecionális elem a rendészetben nem elengedhetetlen, hanem csupán a rendészeti funkciók egyik rendészeti kelléke. Tóth József ebben a vonatkozásban a Tomcsányi által képviselt álláspontot ismerteti, amely szerint a rendészetben a szabad belátás nem abszolút, hanem relatív kellék, amely szerephez csakis akkor jut, ha a rendészeti működés célja

⁵⁵⁸ Tóth József (1939): *A rendészeti ténykedés alakjai. Különös tekintettel a közigazgatási aktusokra.* Eger, Szent János Nyomda. 49-51.

⁵⁵⁹ Tóth József (1939): *A rendészeti ténykedés alakjai. Különös tekintettel a közigazgatási aktusokra.* Eger, Szent János Nyomda. 49-52.

⁵⁶⁰ Tóth József (1939): *A rendészeti ténykedés alakjai. Különös tekintettel a közigazgatási aktusokra.* Eger, Szent János Nyomda. 49-51.

⁵⁶¹ Tóth József, Baumgarten Nándor (1917): *Jogerő a közigazgatásban.* Budapest. 264. – Concha Győző (1905): *Politika. Közigazgatástan. Második kötet (Első fele).* Budapest. – Rédey Miklós (1923): *Bevezetés a rendőri jog alaptanaiba.* Budapest. műveire utal vissza. Lásd: Tóth József (1939): *A rendészeti ténykedés alakjai. Különös tekintettel a közigazgatási aktusokra.* Eger, Szent János Nyomda. 50.

szükségessé teszi azt.⁵⁶² Ez utóbbi álláspontot fogadja el Tóth József is, mivel a kérdést elméleti és gyakorlati szempontok szerint lehet elbírálni. A diszkrecionális elem elméletileg a rendészet egész területén, annak minden ágában megtalálhatja a maga helyét, még hozzá azért, mert a rendészeti szervek a diszkrecionális hatalommal vannak felruházva. A gyakorlati szempontból a diszkréció alkalmazásának szükségessége előre nem mindig látható, azonban magában hordozza annak valószínűségét, hogy adott esetben legszélesebb körű diszkrecionális intézkedésre lesz szükség. Azonban hozzáteszi, hogy hasonló esetben, de más körülmények között a szabad belátás jogának alkalmazására még csak lehetőség sem adódik. A gyakorlati szempontok szerint vizsgálva tehát, a rendészetben a diszkrecionális elem eshetőségességre és nem annak elengedhetetlen mibenlétére mutatnak rá. A rendészet diszkrecionális jellegének vonatkozásában a Concha által vallott felfogás a fentiekén túlmenően kiegészül azzal, hogy a diszkrecionális jog nem a rendészet kizárólagossága, hanem mindinkább az egész közigazgatás minden ágában egyaránt helyet talál. Ellenben a rendészetben is van olyan funkció, amely nem teszi lehetővé a diszkrecionális jog alkalmazását. Összegzésképpen Tóth József megállapítja, hogy a rendészetet a diszkrecionális elem nem determinálja (*meghatározza*), hanem bár a szabad belátás a rendészetnek fontos eleme, de annak mégis csupán eventuais (*eshetőleges*) tényezője.⁵⁶³

2.2.5.2.5 Magyary Zoltán diszkrécionális hatásköréről és a szabad belátásról

A közigazgatás azon törekvéséről olvashatunk a *Magyar közigazgatás, A közigazgatás szerepe a 20. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*⁵⁶⁴ című könyvében, amely szerint a jogszabályok által minél több oldalról kell

⁵⁶² Tóth József, Tomcsányi Móricz mellett Kmetyre is hivatkozik, aki a diszkrecionális hatalomnak a rendészetben való szükségességét és nem annak elengedhetetlen mivoltát hangsúlyozza. (Tomcsányi Móricz (1933): *Magyar közigazgatási és pénzügyi jog*. Fővárosi Nyomda, Budapest. 11. – Kmety Károly (1911): *A magyar közigazgatási és pénzügyi jog*. VI. kiadására Grill Károly Könyvkiadóvállalat, Budapest. 362-363. *A rendőrség discretionarius hatalma* című fejezet) Lásd: Tóth József (1939): *A rendészeti ténykedés alakjai. Különös tekintettel a közigazgatási aktusokra*. Szent János Nyomda, Eger. 51.

⁵⁶³ Tóth József (1939): *A rendészeti ténykedés alakjai. Különös tekintettel a közigazgatási aktusokra*. Eger, Szent János Nyomda. 51-52.

⁵⁶⁴ Tóth József, a Szontagh Vilmos (1928): *A közigazgatás szabad belátása. (Diszkrecionális közigazgatás) Közigazgatásjogi dogmatikai tanulmány*. Miskolci Ev. Jogakadémiai Tudományos Értekezéseinek Tára. 32. szám. Miskolc, Magyar Jövő Nyomdaüzem és Lapkiadóvállalat Részvénytársaság. és Tomcsányi Móricz (1940): *Magyarország közjoga*. 3. kiadás. 69. hivatkozik. Lásd: Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 50.

a szabad belátást, diszkrecionális hatáskört szabályozni és minél szűkebb körre szorítani.⁵⁶⁵ A közigazgatási jog fejlődése hatással volt a diszkrecionális hatáskörre is. Amely szerint a jogi szabályozás nem terjed ki és nem is terjedhet ki a közigazgatás minden cselekedetére. Ezek közül a jogilag nem, vagy nem mindenre kiterjedően szabályozottnak nevezi diszkrecionális hatáskörnek.⁵⁶⁶

A közigazgatás azon törekvéséről Magyary Zoltán a jogszabályok által minél több oldalról kell a szabad belátást, diszkrecionális hatáskört szabályozni és minél szűkebb körre szorítani.⁵⁶⁷ A közigazgatási jog fejlődése hatással volt a diszkrecionális hatáskörre is. Amely szerint a jogi szabályozás nem terjed ki és nem is terjedhet ki a közigazgatás minden cselekedetére. Ezek közül a jogilag nem, vagy nem mindenre kiterjedően szabályozottnak nevezi diszkrecionális hatáskörnek.⁵⁶⁸

A mérlegelési jogkör, vagyis diszkrecionális képesség korlátját a jogszabályok jelentették a két világháború közötti időszakban. A jogszabályi keretek közötti létrejövő döntési folyamat összetett, amelyet elsajátítani megfelelő képzés birtokában lehetséges. Azonban e keretek között is a legfontosabb a jó és a helyes döntés meghozatala.

Az igazságos rendészet elméletének vonatkozásában Boda Mihály azt, a legitim autoritás szabályaként aposztrofálja, amely az igazságos célok meghozataláért felelős döntéseket foglalja magában. A diszkrecionális jogkör ebben a tekintetben a rendőr számára nem csupán a mindenkorai törvények és szabályzatok szerinti előírások betartását jelenti, hanem mindezeket túl maga is erkölcsi és morális döntéseket hoz.⁵⁶⁹ A rendészettel szemben támasztott követelményeknek való megfelelés szerint a mérlegelési jogkört, mint erkölcsi dilemmát (döntési helyzetet) legalább kétféle vonatkozásban szükséges vizsgálni, amely egyrészt az eredményesség, a hatékonyság és a törvényesség közötti összhang megteremtését jelenti. Másrészt pedig a rendőr hatáskörébe kerülő ügyek és a különböző jogesetek egyedisége révén azokra teljeskörű választ és kezelést a jogi normák objektivitásából adódóan nem adnak. Azok megoldásában kiemelt szerep a diszkrecionális képességnek van.

⁵⁶⁵ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 50.

⁵⁶⁶ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 582.

⁵⁶⁷ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 50.

⁵⁶⁸ Magyary (1942): i.m. 582.

⁵⁶⁹ Boda Mihály: Az igazságos háború elméletének kiterjesztése a rendészetre: történelmi és kortárs elméletek. Az igazságos rendészet elmélete. *Belügyi Szemle* 70. (2022): 1. szám. 182.

A mérlegelési jogkör vagy diszkrecionális képesség, a fegyelemhez hasonlóan kiemelt eleme volt a két világháború közötti időszak rendőri erényeinek a jelen tanulmány szempontjából. A mérlegelési jogkör alapvető korlátját a jogszabályok jelentették, amelynek révén a diszkrecionális képesség folyamánként létrejövő összetett döntési folyamathoz szükséges speciális rendőri szakképzés szükségessége mellett, a speciális erkölcsi értékek jelenlétét is megkövetelte. A tanulmányban feltárt erényekről összességében elmondható, hogy azok nem a korszak sajátosságai, hanem azon erényeket képviselték, amelyek ebben a korszakban hangsúlyosabb szerepet töltek be rendőri hivatásban. Azonban ezek az erények a kortárs rendőri hivatás számára is kiemelt jelentőségűnek tekinthetők.

2.3. A SZOCIALIZMUS KORÁNAK RENDŐRI ERÉNYEIRŐL

A világháború okozta mértéktelen véráldozata mellett a hatalmas gazdasági veszteségek tovább fokozták az ország kilátástalannak tűnő helyzetét és a nemzet reményvesztettségét. A gazdasági összeomlás maga után vonta az infláció eddig soha nem látott mértékű emelkedését. A kialakult helyzet megoldása és egyúttal az akkorra már közügyggyé váló, a gazdasági káoszról történő kiút megtalálása államérendek lett. A stabil forint 1946. augusztus 1-jei bevezetését követően hozzáfogtak a gazdasági élet rendbehozatalához és a fennálló rend helyreállításához. Ebben a társadalom, mint dolgozó nép teljes összhangban működött közre. Az 1956-os események hatására a közrend és a közbiztonság fenntartásának rendszere átalakuláson ment keresztül, amelyet alapjaiban a szovjet típusú államvédelmi, állambiztonsági rendszer határozott meg. A korábbi korok szellemiségét tükröző, vagyis a polgári jogtudósok – a teljesség igénye nélkül úgy, mint Concha, Tomcsányi, Magyary – által képviselt rendészet, és a rendőrségre vonatkozó magas színvonalú meglátásainak sorozata nem csupán a háttérbe szorult, hanem azok teljes egészében eltűnni látszottak. Azokat egyértelműen a szovjet tanácsadók által képviselt meglátások határozták meg. Az a mondat, amelyet Felix Edmundovics Dzerzsinszkijnek, a szovjet állambiztonság megalapítójának tulajdonítanak, amely szerint „*Mindenkiben megbízunk, de mindenkit ellenőrzünk*”, az ötvenes évek végétől ismét meghatározóvá vált.⁵⁷⁰

⁵⁷⁰ Sallai János (2019): *A magyar rendészet története*. Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa Kiadó. 148.

Szamel Lajos a közigazgatás tudományának nemzetközi szintű művelője⁵⁷¹ szerint a közrend olyan íratlan szabályok összessége, amely a szociális és etikai felfogás alapján a sikeres közösségi együttélés elengedhetetlen feltétele.⁵⁷² A társadalom rendjéhez és a biztonsághoz fűződő érdek kimagasló nagyságrendűek voltak, hiszen a társadalom anyagi és kulturális szükségletei kielégítéséhez szükséges javak megteremtésének előfeltétele a rend és a biztonság.⁵⁷³ A harmadik vizsgált korszakban olyan írások kerülnek bemutatásra, amelyek a rendőri ismeretekről és vezetőkről, a rendőri hivatáson belül is speciálisnak tekinthető bűnügyi apparátus neveléséről, és az akkor hatályos szolgálati szabályzatok témát érintő vonatkozásairól lesz szó.

Szamel Lajos megállapítása szerint a magyar közigazgatástudomány vonatkozásában már az indulásakor hiányzott a kellő mértékű államelméleti és jogelméleti alap, nem beszélve az igazgatás elméletről. A közigazgatástudomány művelői ekkoriban szinte teljes egészében átvették -a magyar burzsoá állam- és jogbölcseletről-, vagyis annak idealista filozófiából kiindult, általában politikailag és jogilag egyaránt reakciós következtetéseire jutott gondolatait.⁵⁷⁴

A szocialista közigazgatástudomány előzményeiről és körülményeiről

A második világháborút követő időszakra a közigazgatástudomány útkeresése volt jellemző. Méghozzá olyan tekintetben, amely világnézeti irányvonal mentén építsék fel azt. A tudományos életben az előző korszakot képviselő Magyary Zoltán-féle iskola, Magyary Zoltán halálával elveszteni látszott pozícióját. Az iskolát összetartó erők nem bizonyultak elég erősnek ahhoz, hogy az eszmét továbbra is fenntartsák. Mindezt csak tovább erősítette annak a ténye, hogy a közigazgatási jogi szemlélet az új feltételek mellett már nem állja meg a helyét, mivel a közigazgatási szervezeti reform elengedhetetlen szükségességét érezte. Amely akkor is elkerülhetetlen lenne, ha a politikai fejlődés megállna a polgári demokrácia kapujában.⁵⁷⁵

⁵⁷¹ Gyergyák Ferenc (2019): *100 éve született Szamel Lajos*. Új Magyar Közigazgatás, 12. évfolyam 4. szám. 106.

⁵⁷² Sallai János (2019): *A magyar rendészet története*. Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa Kiadó. 153.

⁵⁷³ Szamel Lajos: A belügyi szervek munkája társadalmisításának főbb elvi kérdései. *Belügyi Szemle*, A BM Tanulmányi és módszertani Osztálya I. (1963) 9. szám. 10.

⁵⁷⁴ Szamel Lajos (1977): *A magyar közigazgatástudomány*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. *A közigazgatási jogtudomány kérdéseinek monografikus feldolgozása* című fejezetben 18.

⁵⁷⁵ Szamel Lajos (1977): *A magyar közigazgatástudomány*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. *A közigazgatási jogtudomány kérdéseinek monografikus feldolgozása* című fejezetben 287-288.

A kommunista hatalom kiterjesztésének, kiépülésének és megerősödésének és a társadalom minden szegmensébe történő begyűrűzésének éve volt 1949 az európai kommunista országokban. A hatalomváltás helyi szinteken is végbement ekkor. A hatalmi ágak elkülönülése megszűnt, azonban az államhatalmat helyi szinten a tanácsok és a rendőrség képviselte.⁵⁷⁶

A rendészetelmélet és a rendészettudomány számára ez az időszak, vagyis a '70-es évek eleje hozott fordulatot. Amikor is Concha és Tomcsányi, de leginkább a Magyar által képviselt ideológiai nézetek mezejére mentén előlépett Szamel Lajos.⁵⁷⁷

A szocialista eszméáramlat, az államigazgatás és a közigazgatástudomány számára is megoldásra váró feladatokat határozott meg.⁵⁷⁸ A szocialista magyar közigazgatási jogtudomány szempontjából kiemelt fontosságot az államigazgatás meghatározása jelentette. Erről Kovács István készített először önálló tanulmányt Szamel szerint, amely alapvetőnek ebben a vonatkozásban két fő iránynak: a szervezéstudományit (igazgatástudományi, közigazgatástani) és jogtudományit (államigazgatási jogi) tekintette.⁵⁷⁹

A szocialista jog alapelvei rendszerének csoportjai:

- a szocialista jognak az államigazgatási eljárásban is érvényesülő alapelvei (törvényesség, közösségi és egyéni érdekek összhangba hozatala, meggyőzés és kényszer dialektikus alkalmazása, nemzetek és nemzetiségek egyenjogúsága, szocialista demokratizmus);
- a szocialista eljárásjogok közös alapelvei (törvény előtti egyenlőség, objektív igazság elve); az államigazgatási eljárás speciális alapelvei (officialitás, eredményesség, egyszerűség, gyorsaság, hatáskörök épségben tartása, jóhiszemű eljárásvitel).⁵⁸⁰

⁵⁷⁶ Szabó Ildikó (2006): *Nemzeti tematika és politikai szocializáció. A politika szerepe az identitások formálódásában Magyarországon 1867-2006.* Akadémiai doktori értekezés. 143.

⁵⁷⁷ Sallai János (2019): *A magyar rendészet története.* Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa Kiadó. 152.

⁵⁷⁸ Szamel Lajos (1977): *A magyar közigazgatástudomány.* Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. *A közigazgatási jogtudomány kérdéseinek monografikus feldolgozása* című fejezetben 291-292.

⁵⁷⁹ Szamel Lajos (1977): *A magyar közigazgatástudomány.* Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. *A közigazgatási jogtudomány kérdéseinek monografikus feldolgozása* című fejezetben 313-314.

⁵⁸⁰ Szamel Lajos (1977): *A magyar közigazgatástudomány.* Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. *A közigazgatási jogtudomány kérdéseinek monografikus feldolgozása* című fejezetben 332.

Az államigazgatási jogalkalmazás jogpolitikai elveinek a következőket minősíti: törvényesség szilárdítása; a társadalmi és egyéni érdekek összehangolt érvényre juttatása; a gazdasági jellegű tervek teljesítésének, illetőleg a tulajdonosi tevékenységnek a segítése; az államigazgatási eljárások felhasználása nevelésre, tudatformálásra; a szocialista demokratizmus szélesítése.⁵⁸¹

A Szamel Lajos nézeteit követve a közrend felfogásnak a mai napig megvannak a maga hívei, akik a nevezett tudós logikáját követve lényegében ismétlik elődeik tanait⁵⁸²; a közrendet eszerint oly módon határozhatjuk meg, miszerint olyan a hatályos jog által deklarált rend, amely a társadalmi együttélés alapját képezi.⁵⁸³

2.3.1. A SZOCIALISTA FORRADALMAKRÓL

A korunk történelmi sorsfordító eseményének a világ első győztes szocialista forradalmának emléke elválaszthatatlanul kapcsolódik össze a marxista ideológia egyik jelentős alkotásának emlékével. Lenin az Állam és forradalom című marxista alkotását 1917 szeptemberében fejezte be, és 1918-ban jelentette meg, amely a munkásmozgalmak elméleti és gyakorlati problémáinak megoldásában a kezdetektől fogva lényeges szerepet töltött be. A Lenin '70-es évekbeli követői helyesen állapítják meg - *Héderné Dr. Kozák Róza, Lenin „Állam és forradalom” című munkájának értelmezése* címmel kiadott tanulmánya szerint, hogy Lenin a legelvontabb, legfilozófikusabb műveit mindenkor a mozgalom szükségletei, az osztályharcban felmerült problémák elméleti tisztázása érdekében írta. A mű a kapitalizmus imperialista szakaszához kapcsolódik a társadalmi és eszmei előzményei vonatkozásában, amely korszakot Lenin a szocializmus proletárforradalom előestéjének tulajdonít. Az első imperialista világháború tovább fokozta a kapitalizmus ellentmondásainak kiéleződését, amely a forradalmi válság érlelődését tovább gyorsította. A polgári forradalom 1917 februári győzelme Oroszországban a forradalom számára lehetővé tette annak szocialista forradalomba történő átfejlesztését, amellyel a marxizmus megvalósítása közvetlen feladattá vált. Ezzel a munkásosztály forradalmi harcának kibontakozásának célja, a szocialista forradalom és a burzsoá állam viszonyának, mindemellett a forradalom eredményeként létrejövő

⁵⁸¹ Szamel Lajos (1977): *A magyar közigazgatástudomány*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. közigazgatási jogtudomány kérdéseinek monografikus feldolgozása című fejezetben 339.

⁵⁸² Balla Zoltán (2019): *Leegyszerűsített sémák – újragondolható tézisek. Gondolatok a rendésztudományról*. Budapest, Magyar Rendésztudományi Társaság. 34.

⁵⁸³ Christján László: Rendészeti szervek. *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (2018) <https://ijoten.hu/uploads/rendeszeti-szervek.pdf> (A letöltés dátuma: 2021.12.09.) 9.

új államhatalom lényegének és feladatának elméleti tisztázása lett. Marx és Engels mindezzel kapcsolatos tanításait a II. Internacionálé revizionista és reformista teoretikusai eltorzították és meghamisították. Ezzel kapcsolatban az anarchisták állásfoglalása további zavarokat okozott a marxizmus követő között és nehezítette a proletariátus forradalmi programjának megértését és végrehajtását.⁵⁸⁴

Lenin az opportunisták és az anarchisták torzító tendenciáit leplezte, mindemellett megvédte és eredeti tisztaságában állította helyre az állammal és a forradalommal kapcsolatos alapvető tanításainak sorát. Ezzel együtt logikai rendszerbe és egységbe foglalta és továbbfejlesztette a konkrét viszonyok elemzése alapján a marxista államelméletet. Amelyet olyan tételekkel gazdagított, amelyek nemcsak egy országra vonatkoznak, hanem általános érvényűek. A nemzetközi munkásmozgalom és az utókor számára is útmutatással szolgálnak. A marxizmus klasszikus tételeire támaszkodó, a társadalom fejlődés-tendenciájának ismeretében az aktuálisan felmerülő feladatok megfogalmazása mellett az elkövetkezendő kommunista társadalom legfőbb vonásait is felvázolta.⁵⁸⁵

Az államhatalom szétzúzásának problémáját Lenin árnyaltan, sokoldalúan és dialektikusan elemzi. Elkerülhetetlennek és fontosnak tartja az elnyomó apparátus, a hadsereg, a rendőrség és a közhivatali vezetők funkcióinak megszüntetését és szétzúzását.⁵⁸⁶ Amelyet részben a szovjet hadsereg végzett el, részben pedig a szocialista forradalom során proletariátus harcának eredményeképpen (nem fegyveres harc) alapvetően megváltozott az államhatalom lényege.⁵⁸⁷ Az ellenőrzést, az adminisztrációt végző apparátust szükségesnek véli a kialakuló új államhatalom számára is. A véleménye szerint ez utóbbit ki kell szakítani a kapitalisták kezéből és a proletárhatalomnak kell alárendelni. A bankok felhasználását tekintette lényegesnek,

⁵⁸⁴ Héderné Dr. Kozák Róza: Lenin „Állam és forradalom” című munkájának értelmezése. *Acta Universitatis Szegediensis: sectio philosophica*, Acta Philosophica Tomus IX. (1968) 3-26. http://acta.bibl.u-szeged.hu/2462/1/philosophica_009_003-026.pdf (A letöltés dátuma: 2021.10.19.)

⁵⁸⁵ Héderné Dr. Kozák Róza: Lenin „Állam és forradalom” című munkájának értelmezése. *Acta Universitatis Szegediensis: sectio philosophica*, Acta Philosophica Tomus IX. (1968) 3-26. http://acta.bibl.u-szeged.hu/2462/1/philosophica_009_003-026.pdf (A letöltés dátuma: 2021.10.19.) 4.

⁵⁸⁶ Héderné Dr. Kozák Róza: Lenin „Állam és forradalom” című munkájának értelmezése. *Acta Universitatis Szegediensis: sectio philosophica*, Acta Philosophica Tomus IX. (1968) 3-26. http://acta.bibl.u-szeged.hu/2462/1/philosophica_009_003-026.pdf (A letöltés dátuma: 2021.10.19.) 5.

⁵⁸⁷ Héderné Dr. Kozák Róza: Lenin „Állam és forradalom” című munkájának értelmezése. *Acta Universitatis Szegediensis: sectio philosophica*, Acta Philosophica Tomus IX. (1968) 3-26. http://acta.bibl.u-szeged.hu/2462/1/philosophica_009_003-026.pdf (A letöltés dátuma: 2021.10.19.) 7.

amely szerint a nagybankok nélkül a szocializmus számára elképzelhetetlennek tűnt.⁵⁸⁸

A demokrácia tértnyerése nem jelenti a törvényesség gyengülését, a törvénytelenések eltűrését.⁵⁸⁹ „ha már nincs is szükség a proletariátus diktatúrájára, azért semmiképpen nem gyengülhet a közrend és a törvényesség. A párt nagy fontosságot tulajdonít annak, hogy tovább erősítsük a törvényességet és a jogrendet, az állampolgárok jogainak védelmét. A társadalom és az állam szigorúan őrködni fog a szovjet ember jogain, szabadságán és méltóságán. Súlyos csalódás vár arra, aki azt hiszi, hogy államunkban kevésbé lesz szilárd a közrend”⁵⁹⁰

Az egyetemes népi államban is a törvényesség védelmét a szocialista jogrend biztosítja. A jogra mindaddig szükség lesz, amíg a kommunista erkölcs általánossá nem válik. Ez teszi lehetővé a társadalomellenes erőkkal szemben a kényszer alkalmazását.⁵⁹¹

A társadalomban végbement változások az állam funkcióinak megváltozásában is visszatükröződik. A belső elnyomó funkció például átalakul a társadalmi tulajdont védelmező és a társadalmi együttélést szabályozó funkciójává.⁵⁹²

2.3.2. A MODERN EURÓPAI NACIONALIZMUSRÓL

A francia forradalom korában született modern nacionalizmus a 19. században egyre erősebbé vált, amely végül feltehetőleg a két világháború legfőbb oka is volt. A 20. században a nacionalizmus gyorsan elterjedt a nem nyugati világban, gyakran katasztrofális következményekkel. A nacionalizmus összetett jelenség és nincs

⁵⁸⁸ Héderné Dr. Kozák Róza: Lenin „Állam és forradalom” című munkájának értelmezése. *Acta Universitatis Szegediensis: sectio philosophica*, Acta Philosophica Tomus IX. (1968) 3-26. http://acta.bibl.u-szeged.hu/2462/1/philosophica_009_003-026.pdf (A letöltés dátuma: 2021.10.19.) 5.

⁵⁸⁹ Héderné Dr. Kozák Róza: Lenin „Állam és forradalom” című munkájának értelmezése. *Acta Universitatis Szegediensis: sectio philosophica*, Acta Philosophica Tomus IX. (1968) 3-26. http://acta.bibl.u-szeged.hu/2462/1/philosophica_009_003-026.pdf (A letöltés dátuma: 2021.10.19.) 14.

⁵⁹⁰ A kommunizmus építőinek kongresszusa (1961). Budapest. 797. 1. Lásd: Héderné Dr. Kozák Róza: Lenin „Állam és forradalom” című munkájának értelmezése. *Acta Universitatis Szegediensis: sectio philosophica*, Acta Philosophica Tomus IX. (1968) 3-26. http://acta.bibl.u-szeged.hu/2462/1/philosophica_009_003-026.pdf (A letöltés dátuma: 2021.10.19.) 14.

⁵⁹¹ Héderné Dr. Kozák Róza: Lenin „Állam és forradalom” című munkájának értelmezése. *Acta Universitatis Szegediensis: sectio philosophica*, Acta Philosophica Tomus IX. (1968) 3-26. http://acta.bibl.u-szeged.hu/2462/1/philosophica_009_003-026.pdf (A letöltés dátuma: 2021.10.19.) 14.

⁵⁹² Héderné Dr. Kozák Róza: Lenin „Állam és forradalom” című munkájának értelmezése. *Acta Universitatis Szegediensis: sectio philosophica*, Acta Philosophica Tomus IX. (1968) 3-26. http://acta.bibl.u-szeged.hu/2462/1/philosophica_009_003-026.pdf (A letöltés dátuma: 2021.10.19.) 15.

egységes definíciója, amely alapján annak sokféleségét és összetettségét képes lenne felölelni. Mielőtt azonban a modern európai nacionalizmus fejlődésének elemzésébe kezdenénk, röviden vizsgáljuk meg a nacionalizmus alapvető jellemzőit.

A nacionalizmus egy olyan tudatosság, amelyet olyan emberek csoportja oszt meg, akik erősen kötődnek egy olyan országhoz, amellyel közös kultúrájuk és közös történelmük van. Mindezen túlmenően pedig közös dicsőség és szenvedés jellemez. A nacionalizmust az a meggyőződés kíséri, hogy az ember legmagasabb hűsége és odaadása a nemzetre irányuljon. „Az igazi nacionalista – mondta egyszer a *L'Action Française* – a hazát mindennek fölé helyezi. A nacionalisták nagyon büszkék népük történelmére és hagyományaira és gyakran érzik úgy, hogy nemzetüket Isten vagy a történelem különösen kiválasztotta. Egy ilyen szemlélet, írta *Carlton JH Hayes* 1926-ban, arra tanítja az embereket, hogy "sokkal jobban értékeljék azt, ami nemzetiségük, mint azt, ami az övék."⁵⁹³ A nacionalista szellemiséget *Arnold Toynbee* úgy határozza meg, amely az embereket olyanná teszi, hogy úgy érezzen, cselekedjen és gondolkodjon bármely adott társadalom [civilizáció] egy részéről, mintha az a társadalom egésze lenne. Emiatt *Toynbee* szerint a nacionalizmus testvérgyilkos háborút vált ki a közös civilizációval rendelkező emberek között.

A nacionalizmus erejének és vonzerejének megértésének egyik módja az, ha összehasonlítjuk egy vallással. A valláshoz hasonlóan a nacionalizmus is közösségi érzést és önfeláldozásra méltó elhivatottságot ad az egyénnek. A tizenkilencedik században, amikor a kereszténység visszavonult, a nacionalizmus vált az európai élet uralkodó szellemi erejévé. A nacionalizmus új mítoszokat, mártírokat és „szent” napokat kínált. Méghozzá olyanokat, amelyek tiszteletet kívántak meg, de emellett olyan közösséghez való tagságot nyújtott, amely kielégítette az emberi lények közösség és identitás iránti elsöprő pszichológiai szükségletét. A nacionalizmus pedig olyan küldetést adott, méghozzá a nemzet előmozdítását, amelynek az emberek elkötelezhetik magukat.⁵⁹⁴

Ez a vallási összetevő gyakran teszi fanatikussá a nacionalistát. A középkorban és a reformáció háborúiban a vallási lelkesítők, akik meg voltak győződve arról, hogy birtokukban vannak az igaz hitnek, ami miatt eretnekeket és nem hívőket mészároltak

⁵⁹³ Carlton J.H. Hayes (1926): *Essays on Nationalism*, New York, Macmillan. 258. Lásd: Perry, Marvin (1984) *The evolution of modern European nationalism*. *Journal of East and West Studies*, 13. kötet. 23.

⁵⁹⁴ Perry, Marvin (1984) *The evolution of modern European nationalism*. *Journal of East and West Studies*, 13. kötet. 23-24.

le. A modern korban az igaz hívők szentet viseltek keresztes hadjárat a nemzet valós és képzelt ellenségei ellen. Hayes szerint, a nacionalista szenvedélyek által gerjesztett emberek ritkán hajlamosak megkérdőjelezni nemzetiségük, államuk, kormányuk gondviselő jellegét... A nemzeti jogok, a nemzeti érdekek és a nemzeti becsület nevében lemondanak a sajátjukról. egyéni jogokat, saját egyéni érdekeiket áldozzák fel, sőt saját egyéni becsületükre is esküdnek. Készek nemzetiségük szabadsága és szabadsága nevében megnyirbálni polgártársaik szabadságát és elvonni más nemzetiségek szabadságát. Legnagyobb mértékben megvan bennük a hinni akarás és ez a hinni akarás az imperializmust és a háborút támogató nacionalista propaganda könnyelmű csalójává teszi őket.⁵⁹⁵

A 19. század elején a liberálisok voltak a nacionalista mozgalmak legfőbb vezetői és támogatói. A nemzeti jogokért - egy nép idegen uralom alóli felszabadulásáért - folytatott küzdelmet az egyén jogaiért folytatott küzdelem kiterjesztésének tekintették. A nacionalisták szerint nem létezhetett szabadság, ha az emberek nem uralkodhattak szabadon a saját földjükön. Az embereket nemcsak az önkényuralmi királyok és a szűklátókörű papok alól kell felszabadítani, hanem a külföldi elnyomás és leigázás alól is. A liberálisok Németország és Olaszország egyesítését, Lengyelország újjászületését, Görögország felszabadítását a török uralom alól és az osztrák birodalom magyarjainak autonómia megadását követelték. A liberális nacionalisták a nemzetiségen és a népszuverenitáson alapuló független államok Európáját képzeltek el. Az idegen uralomtól és a zsarnoki fejedelmektől mentes, újonnan felemelkedett államok megvédik az egyén jogait, és arra törekednek, hogy Európában megteremtsék a nemzetiségek testvériségét.⁵⁹⁶

A tizenkilencedik század első felében kevés értelmiségi ismerte fel a nacionalizmusban rejlő veszélyeket vagy értette meg a liberalizmus és a nacionalizmus között húzódó alapvető konfliktust. A liberálisok számára a jogok eszméje minden nemzet határán túllépett, amely egy mindenkire vonatkozó egyetemes elv volt. A felvilágosodás kozmopolitizmusát átörökítve a liberalizmus a közösségben lévő emberek számára azt hangsúlyozta, hogy minden egyént egyenlően kezeljen a törvény és emellett a toleranciát hirdette. A csoporton belüli és a törzs partikularista attitűdje

⁵⁹⁵ Perry, Marvin (1984) *The evolution of modern European nationalism*. Journal of East and West Studies, 13. kötet. 24.

⁵⁹⁶ Perry, Marvin (1984) *The evolution of modern European nationalism*. Journal of East and West Studies, 13. kötet. 27.

szerint megnyilvánuló nacionalisták a nemzetet a lét lényeges tényének tekintették. Ebből következőleg a nemzet nagysága érdekében gyakran készséggel aláásták az egyéni szabadságot. Mialatt a liberálisok az állon belül mindenki jogainak védelmére törekedtek, addig a nacionalista gyakran figyelmen kívül hagyta vagy lábbal tiporta az egyének jogait és a nemzeti kisebbségeket. Miután a liberalizmus a Nyugat racionalitásának hagyományából nőtt ki, a nacionalizmus az érzelmekből fakad. Mivel a közösség és a rokonság elemi vágyát elégítette ki, a nacionalizmus erőteljes hatalmat gyakorolt az emberek szíve felett. A liberalizmus kíméletlenül támadta azokat a hagyományokat és intézményeket, amelyek látszólag szemben álltak az értelemmel, és objektivitást követelt a társadalom és a történelem elemzése során, a nacionalizmus azonban mitikus és romantikus múltat idézett fel, amely gyakran torzította a történelmet.⁵⁹⁷

A magyarok 1848-ban elsősorban a helyi autonómiát, majd a Habsburg Birodalomtól való függetlenségre törekedtek. A magyar vezetés liberális reformokat vezetett be – választójogot adott minden magyarul tudó és vagyonnal rendelkező férfi számára, és emellett vallásszabadságot, sajtószabadságot, a jobbágyság megszüntetését, a nemesi és egyházi kiváltságok megszűnését. A magyar parlament néhány héten belül feudálisból modern liberális állammá változtatta Magyarországot. Azonban a magyar vezetők nacionalista álmai liberális eszméik fölé magasodtak. A magyarok a szerbek, szlovákok és románok lakta területeket a királyságukba akarták vonni és átalakítani ezeket az általuk etnikailag alsóbbrendűeknek tartott embereket magyarokká. Ahogy *Hugh Seton-Watson* írta: "*Kossuth* és barátai őszintén hitték, hogy jól tesznek a nem magyarokkal azzal, hogy esélyt adtak nekik, hogy elmerüljenek a felsőbbrendű magyar kultúrában. Visszautasítani ezt a szívességet nacionalista fanatizmus volt, a folyamatban ugyanis az erőszakkal történő rákényszerítést támogatták. Az a felvetés, hogy a románok, szlovákok vagy szerbek nemzetek, saját nemzeti kultúrával rendelkeznek, egyszerűen nevetséges nonszensznek tekintették."⁵⁹⁸

Az egykor elnyomott nemzetiségnek ez a tendenciája, hogy elnyomóvá váljon, újra és újra megismétlődne, különösen Közép- és Kelet-Európában. 1848 előtt a demokratikus idealisták a szabad emberek és a felszabadult nemzetek új Európájának

⁵⁹⁷ Perry, Marvin (1984) *The evolution of modern European nationalism*. Journal of East and West Studies, 13. kötet. 27-28.

⁵⁹⁸ Hugh Seton-Watson, *Nations and States* (Boulder, Colorado: Westview Press, 1977), p. 162. Lásd: Perry, Marvin (1984) *The evolution of modern European nationalism*. Journal of East and West Studies, 13. kötet. 28.

megszületését vizionálták. A közép-európai forradalmak megmutatták, hogy a nacionalizmus és a liberalizmus nem természetes szövetségesei, a nacionalisták gyakran közömbösek más népek jogai iránt. *John Stuart Mill* e nacionalista ellentétek miatt elkeseredetten panaszkodott, hogy "a nemzetiség iránti érzület eddig felülmúlja azt a szabadságszeretetet, amellyel az emberek hajlandóak buzdítni uralkodóikat minden olyan nép szabadságának és függetlenségének szétzúzására, amely nem faja vagy nyelve".⁵⁹⁹

A nacionalizmus nem volt teljesen destruktív. Legitim módon is inspirálta a nemzetiségi és önvédelmi mozgalmakat, és serkentette a kulturális kreativitást. A probléma az, hogy a nacionalizmust, mivel az érzelmekre hat, nehéz megfékezni. Hajlamos arra, hogy egyre intoleránsabbá, kizárólagosabbá, irracionálisabbá és harciasabbá váljon - legalábbis ez volt az európai nacionalizmus tapasztalata a francia forradalomtól a második világháborúig. A nacionalizmust exportálták afrikai és ázsiai országokba. Remélhetőleg a globalizmus korában a harmadik világ államainak vezetői tanulnak a nyugati tapasztalatokból, és nem engedik, hogy a jogos hazafiság irracionális és harcias sovinizmussá alakuljon át. Amit *Harold J. Laski*, az éles eszű angol politológus 1932-ben írt, az napjainkra is vonatkozik:⁶⁰⁰

*"Meg kell tanulnunk nemzetközileg gondolkodni, különben elpusztulunk
– szerintem ez az előttünk álló egyértelmű alternatíva."*⁶⁰¹

2.3.2.1. A proletár internacionalizmusról

„A politikai nemzetfogalom alárendelődött a proletár internacionalizmus fogalmának.”⁶⁰² A nemzeti tematika a nemzeti identitás képében a nemzethez tartozással kapcsolódott össze és a szocializmussal történő azonosulással. A nemzetet a dolgozó ép jelentette, amikor is a rendszer a nemzeti kánon és nemzeti szimbólumrendszer átírására törekedett. Olyan bipoláris világ alakult ki, amelyben a jókat a kommunista pártok és vezetőik, az általuk vezetett szocialista országok, valamint a dolgozó és új identitással

⁵⁹⁹ Perry, Marvin (1984) *The evolution of modern European nationalism*. Journal of East and West Studies, 13. kötet. 28-29.

⁶⁰⁰ Perry, Marvin (1984) *The evolution of modern European nationalism*. Journal of East and West Studies, 13. kötet. 40-41.

⁶⁰¹ Harold J. Laski, *Nationalism and the Future of Civilization* (London: C.A. Watts, 1932), p. 26. Lásd: Perry, Marvin (1984) *The evolution of modern European nationalism*. Journal of East and West Studies, 13. kötet. 41.

⁶⁰² Szabó Ildikó (2006): *Nemzeti tematika és politikai szocializáció. A politika szerepe az identitások formálódásában Magyarországon 1867-2006*. Akadémiai doktori értekezés. 200.

rendelkező nép állt. A másik, vagyis külső ellenséget az imperialisták, a belsőt pedig a szocializmus ellenségei alkották.⁶⁰³

2.3.3. A SZOCIALISTA HAZAFISÁGRÓL

A fejezetrészen a Kádár-rendszer vonatkozásában ismertetem a szocialista hazafiság fogalomkörét, amely a kommunizmus és a nemzeti eszme egymásra gyakorolt hatásainak összehasonlításával, továbbá a marxizmus-leninizmus doktrínájának hatásaival válik egyértelművé.⁶⁰⁴

A szocialista értelemben vett hazaszeretet a hazáért való munkálkodásban és a haladásért vívott harcban valósul meg, amely továbbá a plebejus lokálpatriotizmusként a tradíciókhoz való ragaszkodásként jelentkezik, ha az a hazai táj szeretetét, a szellemi kultúra és az anyanyelv megbecsülését és a nép haladó történelmi hagyományainak ápolását jelenti. Mivel azonban a szocialista hazafiság emocionális felfogása a megszerzett hazára és jogokra épülő szocialista haza szeretetének ellentéte, ezért az nem több, mint a burzsoá osztályérdeke, tehát politikai érdek. A burzsoá nacionalizmus tehát nem hazafiság, nem hazaszeretet, hanem mindinkább az igazi nemzeti érdekekkel, társadalmi haladással, emberi haladással, tehát a szocializmussal teljes mértékben szembeállva jelképezi a burzsoá érdekek nemzeti színre festett vásznával a tömegek tényleges hazaszeretetével történő gyalázatos visszaélését.⁶⁰⁵

Egy KISZ-brosúra gondolatmenete szerint, amely a szocialista hazafiságot nem az eszmék sokaságával kapcsolja össze, hanem mindinkább a lokális kötődéshez, az elmúlt évszázadok forradalmi-függetlenségi hagyományaihoz és a szocialista haladás mindennapjaihoz köti: a szocialista hazafiság a nép és a szülőföld igaz szeretete, harc a munkásosztály és az egész dolgozó nép társadalmi felszabadításáért és mindenfajta elnyomás megszüntetéséért, amely a proletárdiktatúra megteremtésével a szocializmus felépítéséért, a kommunizmus teljes győzelemre viteléért munkálkodik.⁶⁰⁶

⁶⁰³ Szabó Ildikó (2006): *Nemzeti tematika és politikai szocializáció. A politika szerepe az identitások formálódásában Magyarországon 1867-2006.* Akadémiai doktori értekezés. 200-201.

⁶⁰⁴ Pap Milán: „A nép és a szülőföld szeretete” A szocialista hazafiság fogalma a Kádár-rendszerben. *Politikatudományi Szemle* XXII. (2013) 1. szám <http://real.mtak.hu/111168/1/pap.pdf> (A letöltés dátuma: 2021.10.19.) 68.

⁶⁰⁵ Pap Milán: „A nép és a szülőföld szeretete” A szocialista hazafiság fogalma a Kádár-rendszerben. *Politikatudományi Szemle* XXII. (2013) 1. szám <http://real.mtak.hu/111168/1/pap.pdf> (A letöltés dátuma: 2021.10.19.) 71.

⁶⁰⁶ Pap Milán: „A nép és a szülőföld szeretete” A szocialista hazafiság fogalma a Kádár-rendszerben. *Politikatudományi Szemle* XXII. (2013) 1. szám <http://real.mtak.hu/111168/1/pap.pdf> (A letöltés dátuma: 2021.10.19.) 72.

A szocialista hazafiság társadalomtudományi és történeti megközelítésének vonatkozásában a szocialista építés saját útjának túlhangsúlyozása a nacionalizmus felé való elhajlást eredményezhet.⁶⁰⁷ Az osztályviszonyok tekintetében a korábban már kifejtett burzsoá nacionalizmus fő ellensége a szocialista hazafiság volt.⁶⁰⁸ A proletár internacionalizmus és a szocialista hazafiság egy ponton, még hozzá a nevelésben találkoztak.

2.3.4. A RENDŐRI ISMERETEKRŐL, VEZETŐKRŐL ÉS A BÜNYÜGYI ÁLLOMÁNY NEVELÉSÉRŐL

A rendőri ismeretekről és a vezetőkről

A rendőri szakképzésről szóló fejezetrészen a közbiztonság szocializmus kori állapotáról lesz szó. Egy korhű cikkben a rendőri szakképzést öröndetesnek, alakulásának irányát pozitívnak értékelte a szerző, amely szerint az állományt erkölcsi és politikai szempontból szilárd és a párthoz hű erőkkel kívánták feltölteni.⁶⁰⁹ Az oktatás nélkülözhetetlen eszköze a minden igényt kielégítő, jó tankönyv.⁶¹⁰ A tankönyvellátás során megjelent elsőként aposztrofált tankönyvük „*Rendőri ismeretek kézikönyve*” címmel íródott 1957-ben, amely az alapvető rendőri intézkedések szabályairól szóló ismereteket tartalmazta. Mindemellet az akkor elavultnak tekintett szolgálati szabályzat hézagpótló anyagának is szánták, ugyanis a cikk tanúsága szerint az új szolgálati szabályzat kiadásának még ekkor hiányoztak az alapvető feltételei.⁶¹¹ A személyi állomány részéről kedvezőnek volt tekinthető a fogadtatás az újrendszerű továbbképzést illetően. Az állomány kiképzéseinek és továbbképzésének tapasztalatait a következőképpen foglalták össze: politikai, szakmai és az általános műveltség bővítésének területén nagy lépést tettek előre. A politikai és szakmai képzettségre való törekvést szinten kellett tartani. Az erkölcsi szilárdság és rátermettség mellett kiemelt szerepet tulajdonítottak a szakmai képzettségnek. A parancsnok egyik legfontosabb

⁶⁰⁷ Pap Milán: „A nép és a szülőföld szeretete” A szocialista hazafiság fogalma a Kádár-rendszerben. *Politikatudományi Szemle* XXII. (2013) 1. szám <http://real.mtak.hu/111168/1/pap.pdf> (A letöltés dátuma: 2021.10.19.) 75.

⁶⁰⁸ Pap Milán: „A nép és a szülőföld szeretete” A szocialista hazafiság fogalma a Kádár-rendszerben. *Politikatudományi Szemle* XXII. (2013) 1. szám <http://real.mtak.hu/111168/1/pap.pdf> (A letöltés dátuma: 2021.10.19.) 76.

⁶⁰⁹ Tóth János (1961): *A rendőri szakképzésről*. Rendőrségi szemle, A. B. M. Országos Rendőrfőkapitánysága IX. évfolyam, 4. szám. 244.

⁶¹⁰ Tóth János (1961): *A rendőri szakképzésről*. Rendőrségi szemle, A. B. M. Országos Rendőrfőkapitánysága IX. évfolyam, 4. szám. 245.

⁶¹¹ Tóth János (1961): *A rendőri szakképzésről*. Rendőrségi szemle, A. B. M. Országos Rendőrfőkapitánysága IX. évfolyam, 4. szám. 245.

feladatának a beosztottai állandó képzését és nevelését tekintették. A parancsnoki példamutatás és az állomány fegyelme is szoros összefüggésben voltak egymással, méghozzá a nevelés szempontjából, tekintettel arra ugyanis, hogy a parancsnoki példamutatás hiánya vagy a rossz példamutatásának előbb-utóbb súlyos következményei voltak. A kiképzés és a nevelés együtt volt értelmezhető. Gondoskodni kellett arról is, hogy a rendőrök jellemét és magatartását is formálják. A negatív tulajdonságok helyett pozitívakat, a régi helyett új, kommunista erkölcsi szabályokat alakítsanak ki. Gondoskodni kellett a rendőrség tagjainak általános műveltségi színvonalának emeléséről.⁶¹² A vezetők nevelői munkájáról írt, 1959-ben kiadott cikk tanúsága szerint is nagy hangsúlyt fektettek az erkölcsi alapú megközelítésre, még a vezetői oldal részéről is.

*„Az emberek helyes irányú nevelése társadalmi probléma. Minden társadalmi rend uralkodó osztálya arra törekszik, hogy saját erkölcsi, jogi gazdasági és társadalmi elképzelései, normái szerint éljenek és dolgozzanak az adott társadalom polgárai. [...] Mindenki által ismert tétel, hogy rendőrségünk csak úgy tudja megvédeni népi hatalmunk belső rendjét, ha tagjai – káderei – politikailag és szakmailag képzettek, ha erkölcsileg kifogástalanok, ha magatartásuk mind szolgálatban, mind azon kívül példás. E normák betartása, illetve megszerzése a legkisebb rendfokozatot viselőtől egészen a legmagasabb funkciót betöltő elvtársig kötelező. A szocializmus építése során az egyre fokozódó és bonyolódó feladatok megoldása ezt megköveteli rendőrségunktől. Az osztályharc különböző megjelenési formáit felismerni és abban eligazodni csak politikailag felkészült emberek képesek.”*⁶¹³

„Parancsnokaink egy része nem mutat példát a politikai képzés, a tanulás, de az erkölcsi magatartás területén sem. [...] Parancsnokaink közül többen csak beszélnek a politikai és szakmai képzés fontosságáról, az erkölcsi normák szükségességéről, de nem úgy élnek. Az ilyen parancsnoknak nincs erkölcsi alapja ahhoz, hogy beosztottjait nevelje, tanítsa, botlásaikat megmagyarázza, rámutasson a hibákra, szükség esetén felelősségre vonást eszközöljön. Az ilyen parancsnok legjobb esetben szemet huny beosztottjainak helytelen magatartása felett, de sajnos nem ritka az olyan eset sem, amikor a parancsnok jár elől rossz példával. Vajon hogyan követeli meg az a parancsnok a szakmai és politikai képzést beosztottjaitól, aki maga sem tanul, vajon

⁶¹² Tóth János (1961): *A rendőri szakképzésről*. Rendőrségi szemle, A. B. M. Országos Rendőrfőkapitánysága IX. évfolyam, 4. szám. 244.

⁶¹³ Matheidesz István: *A vezetők nevelő munkájáról*. Rendőrségi Szemle. VII. (1959) 8. szám. 564-565.

*milyen erkölcsi alapon állva vonja felelősségre a maguktól megfélelmezve lerészegedett vagy korrupttá, erkölcstelenné vált beosztottjait, ha ő maga is ugyanazt csinálja.”*⁶¹⁴

A rendészeti szervek működésének egyik sarokköve a vezetői magatartás. A vezető a napi szolgálati feladatait a példamutatásra, szakmaiságra és az erkölcsi normák betartására épülve kellett ellátnia. Amennyiben egy vezető nem tartotta be ezeket az alapvető követelményeket hiteltelenné válása mellett, a parancsnoki tekintélye is sérült.

A bűnügyi apparátus neveléséről

Az erkölcsi-politikai szilárdság elsősorban azt jelentette, hogy a rendőrség minden beosztottja tökéletesen ismerte a párt politikáját, annak hűséges harcosa volt, és ennek a politikának az egész tevékenységét a nép és a haza szolgálatába állította. A rendőrökkel szemben – erkölcsi-politikai állapotának szilárdsága érdekében – támasztott követelményeket a harcosságának megkövetelésében látták. Ez azt jelentette, hogy a rendőrök nem csupán állásként vagy kenyérkereseti forrásként tekintettek a foglalkozásukra, hanem hivatásként, és azt életük céljának tekintették. A hivatását szerető, benne élete célját megtaláló rendőr mély felelősséget érez társadalmunk rendjéért, biztonságáért. Összegzésként: a népnek olyan rendőrökre volt szüksége, akik mélyen szeretik hivatásukat, s azt a nép szakadatlan szolgálatának tekintették. *„A harcosság, a hivatástudat, az erkölcsi szilárdság elengedhetetlen előfeltétele, legfontosabb kérdése: a politikai tisztánlátás. Az, hogy eltársaink tisztán és világosan lássanak a párt politikai célkitűzéseiben.”*⁶¹⁵

2.3.5. A SZOCIALIZMUS KORÁNAK SZOLGÁLATI SZABÁLYZATAIRÓL

Egy korban sem módosították annyi alkalommal a szolgálati szabályzatokat, mint a szocializmus korában. Noha a jelen tanulmány célja távolról sem az, hogy részletesen elmerüljek ezekben a módosításokban, vagy az azok szükségességét előhívó okokról írjak, de mindenképp említésre méltónak tekinthető. A rendőrség feladata az 1948. évben megjelent R-2. Szolgálati Szabályzata szerint a következő volt: *„a személyi- és vagyonbiztonságot az ország egész területén megóvjá, a közrendet (a közbiztonságot*

⁶¹⁴ Matheidesz István: A vezetők nevelő munkájáról. *Rendőrségi Szemle*. VII. (1959) 8. szám. 566.

⁶¹⁵ Forján Gyula és József Gábor: A bűnügyi apparátus politikai nevelésének néhány kérdése. *Rendőrségi Szemle* II. (1955) 3. szám. 211-212.

és köznyugalmat) fenntartsa; a törvényeknek, a miniszteri rendeleteknek, a szabályrendeleteknek, valamint a rendőrhatalóságok vezetői által kibocsátott rendeleteknek (parancsnak) és intézkedéseknek megtartására felügyeljen, ezeknek megszegését, valamint a véletlenségből vagy bármily mulasztásból eredő veszélyeket és károkat lehetőleg megakadályozza, a megzavart békét és rendet helyreállítsa, az elkövetett büntetendő cselekményeket felderítse és a megtorlások ügyében jogszabályokban meghatározott módon eljárjon.”⁶¹⁶

Ahhoz, hogy a rendőr helyesen tudjon intézkedni, hivatásszeretetre, alapos helyi és személyi ismeretre, osztályharcos szemléletre, gondos, körültekintő, határozott fellépésre, és nem utolsósorban a jogszabályok és parancsok ismeretére van szükség.⁶¹⁷ „A rendőri intézkedésekre vonatkozó szabályokat elsősorban a Szolgálati Szabályzat tartalmazza, éppen ezért ennek ismerete a rendőri intézkedéseknél nélkülözhetetlen.”⁶¹⁸ Az 1958-ban hatályba lépett Szolgálati Szabályzat ezen kívül többek között előírta még, hogy: „a rendőrség tagja köteles intézkedni, ha az Alkotmányban megállapított társadalmi rendet vagy a közbiztonságot, a közrendet sérelem éri vagy veszély fenyegeti. Szolgálati fellépése legyen magabiztos, körültekintő és határozott. A szolgálatban megalkuvást ne ismerjen, megkezdett intézkedéseit fejezze be, udvariasan, feltűnést és felesleges kényszert kerülő módon...”⁶¹⁹ A gyakorlat Gál szerint, azonban azt mutatta, hogy a rendőr elfordította tekintetét vagy a helyszínről eltávozott ahelyett, hogy az esküjében vállalt kötelezettségének eleget tett volna. A szolgálati szabályzat előírásainak betartását hangsúlyozni kellett, továbbá azt, hogy az minden rendőrré egyaránt vonatkozott, rendfokozatra és beosztásra tekintet nélkül.⁶²⁰

A rendőrség feladata az 1968-ban kiadott szolgálati szabályzata szerint a szocialista társadalmi rend, a közrend és közbiztonság védelme, a bűnözés elleni harc, az állampolgári fegyelem és a szocialista együttélés szabályainak betartására irányuló megelőző tevékenység. A rendőrség széleskörű feladatait a szolgálati ágak szoros egységben, egymást segítve a Belügyminisztérium fegyveres erőivel (határőrség,

⁶¹⁶ R-2 (1948). Szolgálati szabályzat a rendőrség részére. A Belügyminisztérium hivatalos kiadása.

⁶¹⁷ Gál Zoltán és Tokaji András: Határozott, jogszerű rendőri intézkedéseket! *Rendőrségi Szemle* VI. (1958) 9. szám. 649.

⁶¹⁸ Gál Zoltán és Tokaji András: Határozott, jogszerű rendőri intézkedéseket! *Rendőrségi Szemle* VI. (1958) 9. szám. 649.

⁶¹⁹ Gál Zoltán és Tokaji András: Határozott, jogszerű rendőri intézkedéseket! *Rendőrségi Szemle* VI. (1958) 9. szám. 649.

⁶²⁰ Gál Zoltán és Tokaji András: Határozott, jogszerű rendőri intézkedéseket! *Rendőrségi Szemle* VI. (1958) 9. szám. 649-650.

karhatalom) a kormányőrséggel, valamint a tűzrendészettel közösen végezte. A rendőrség szorosan együttműködött – a vonatkozó parancsok és tervek alapján – a munkásőrséggel. A rendőri szerveknél a törvényesség megtartása felett az ügyészség törvényességi felügyeletet gyakorolt.⁶²¹

2.3.5.1. A rendőrségi eskük a szocializmus korában

A szocializmus korában a rendőrségen a szolgálati szabályzatok minden addigi változásszámot felülmúltak, már ami az adott korban megadatott. Maga a korszak is több felvonásból állt, amelynek révén a rendeleteket módosítani kellett, amelyhez az esküszövegeknek is alkalmazkodniuk kellett.

A belügyminiszter 242.051/1949. IV/1. b. B.M. számú rendelete Rendőrségi eskü letétele tárgyában „A Magyar Népköztársaság alkotmánya törvénybeiktatást nyert, ezért elrendelem, hogy a rendőrség I., II/A., II/B., III., IV. és VI/A. állománycsoportba sorolt tagjai jelen rendelettel kiadott esküt haladéktalanul tegyék le. A rendőrségi eskü szövege a következő”⁶²²:

„Én a dolgozó magyar nép fia esküszöm, hogy a Magyar
Népköztársaságnak hűséges rendőre leszek.

A Népköztársaság Alkotmányához, törvényeihez és törvényes rendeleteihez híven,
becsülettel teljesítem kötelességemet. Elöljáróim és feljebbvalóim parancsainak
engedelmeskedem.

Esküszöm, hogy a Magyar Népköztársaságnak, dolgozó népünk hatalmának és
rendjének hűséges és tántoríthatatlan őrzője és védelmezője leszek minden
ellenséggel szemben, ha kell életem és vérem feláldozásával is.

Esküszöm, hogy elöljáróinkat, parancsnokainak, zászlóinkat és bajtársaimat
megvédek, fegyvereimet és egyéb harci eszközeimet el nem hagyom. A rendőri
ismereteket elsajátítom. Példaadóan viselkedem és a fegyelmet minden törvényes
eszközzel fenntartom. Beosztottaimról legjobb tudásom szerint gondoskodom, őket
öntudatos hazafiakká és a népek szabadságának harcosává nevelem.

A rendőrségi és más népi vagyont megőrzöm és megőriztetem. A szolgálati és állami
titkot híven megtartom.

⁶²¹ A rendőrség szolgálati szabályzata (1968). A Belügyminisztérium kiadványa. 10-21/2/1968.

⁶²² Rendőrségi Közlöny. Rendkívüli szám. 5. évfolyam 22. szám; Belügyminisztérium Kiadó 1949. szeptember 13.

Szolgalatban és szolgálaton kívül egyaránt népünk igaz fiához méltó módon
viselkedem, becsülettel élek és halok.

Ha pedig a törvényeket megsértem, eskümet megszegem, sújtson a Népköztársaság
törvénye és dolgozó népünk megvetése.”⁶²³

A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 2.számú PARANCSA Budapest,
1968. február 6-án. „I. rész Általános rendelkezések:

1. „A rendőrség Szolgálati Szabályzata meghatározza a rendőr jogait, kötelességeit, magatartási szabályait a rendőri szolgálat ellátásának módozatait.
2. A Szolgálati Szabályzat rendelkezései a rendőrség valamennyi hivatásos személyi állományára vonatkoznak, függetlenül attól, hogy a rendőrség mely szolgálati ágán teljesítenek szolgálatot.
4. A rendőrség személyi állományába csak politikailag és erkölcsileg megbízható, feddhetetlen előéletű, a szolgálat ellátására megfelelő előképzettséggel, rátermettséggel rendelkező, egészségileg alkalmas személy vehető fel.
5. A rendőrség hivatásos állományába felvett személyeket, amennyiben tiszti, tiszthelyettesi és irodai beosztásba kerülnek 1 évi, amennyiben tisztesi állományba kerülnek 6 hónapnyi időtartamra, ideiglenes jelleggel (próbaidő) kell kinevezni.
6. A rendőrség hivatásos állományába felvett személynek esküt kell tennie.”⁶²⁴

Az eskü szövege:

„Én....., a dolgozó magyar nép fia, esküszöm, hogy a Magyar Népköztársaságnak hűséges őre leszek. A Népköztársaság Alkotmányához, törvényeihez és a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány rendelkezéseire hűen, becsülettel teljesítem kötelességemet. Elöljáróim és feljebbvalóim parancsainak engedelmeskedem. Esküszöm, hogy *hazámnak, a szocializmust építő* Magyar Népköztársaságnak, dolgozó népünk hatalmának és rendjének hűséges és tántoríthatatlan őrzője és

⁶²³ Rendőrségi Közlöny. Rendkívüli szám. 5. évfolyam 22. szám; Belügyminisztérium Kiadó 1949. szeptember 13.

⁶²⁴ A rendőrség szolgálati szabályzata. Belügyminisztérium. Szám: 10-21/2/1968.; A Belügyminisztérium kiadványa 1968. 6-7. o.

védelmezője leszek minden ellenséggel szemben, ha kell, életem és vérem
feláldozásával is.

Esküszöm, hogy előjáróinkat, zászlóinkat és elvtársaimat megvédem, fegyvereinket
és egyéb harci eszközeinket el nem hagyom.

A szolgálati ismereteket elsajátítom. Példaadóan viselkedem és a fegyelmet minden
törvényes eszközzel fenntartom. Alárendeltjeimről legjobb tudomásom szerint
gondoskodom, őket öntudatos hazafiakká és a proletár internacionalizmus harcosaivá
nevelem.

Az állami és más népi vagyont megőrzöm és megőriztetem. Az államtitkot és a
szolgálati titkot híven megőrzöm. Szolgálatban és szolgálaton kívül egyaránt népünk
igaz fiához méltóan viselkedem, becsülettel élek és halok. Ha pedig a törvényeket
megsértem, *eskümet* megszegem, sújtson a Népköztársaság törvénye és dolgozó
népünk megvetése.”⁶²⁵

„Én.....a dolgozó magyar nép fia, esküszöm, hogy a Magyar
Népköztársaságnak hűséges őre leszek. A Népköztársaság Alkotmányához,
törvényeihez, és egyéb jogszabályaihoz híven, becsülettel teljesítem kötelességemet.

Előjáróim és feljebbvalóim parancsainak engedelmeskedem.

Esküszöm, hogy hazámnak, a Magyar Népköztársaságnak, dolgozó népünk
hatalmának és rendjének hűséges és tántoríthatatlan őrzője és védelmezője leszek
minden ellenséggel szemben, ha kell életem feláldozásával is. Esküszöm, hogy
előjáróinkat, zászlóinkat, elvtársaimat megvédem, fegyvereinket és egyéb harci
eszközeinket el nem hagyom.

A szolgálati ismereteket elsajátítom. Példaadóan viselkedem, és a fegyelmet minden
törvényes eszközzel fenntartom. Alárendeltjeimről legjobb tudásom szerint
gondoskodom, őket öntudatos hazafiakká és a népek szabadságának harcosaivá
nevelem. Az állami és más népi vagyont megőrzöm és megőriztetem. Az államtitkot
és a szolgálati titkot híven megtartom. Szolgálatban és szolgálaton kívül egyaránt

⁶²⁵ A rendőrség szolgálati szabályzata. Belügyminisztérium. Szám: 10-21/2/1968.; A
Belügyminisztérium kiadványa 1968. 6-7. o.

népünk igaz fiához méltóan viselkedem, becsülettel élek és halok. Ha pedig eskümet megszegem, sújtsa a népköztársaság törvénye, és dolgozó népünk megvetése.”⁶²⁶

A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 7/1977. számú PARANCSA a rendőrség Szolgálati Szabályzata kiadásáról Budapest, 1977. május 23-án „A rendőrség Szolgálati Szabályzatát – a rendőrségről szóló 39/1974. (XI.1.) MT.sz. rendelet alapján – kiadom. A Szolgálati Szabályzatban foglaltak elsajátítása, betartása és alkalmazása érdekében megparancsolom, az eskü szövege a következő:

Én.....a dolgozó magyar nép fia, esküszöm, hogy a Magyar Népköztársaságnak hűséges őre leszek. A Népköztársaság Alkotmányához, törvényeihez, és egyéb jogszabályaihoz híven, becsülettel teljesítem kötelességemet. Elöljáróim és feljebbvalóim parancsainak engedelmeskedem.

Esküszöm, hogy hazámnak, a Magyar Népköztársaságnak, dolgozó népünk hatalmának és rendjének hűséges és tántoríthatatlan őrzője és védelmezője leszek minden ellenséggel szemben, ha kell életem feláldozásával is. Esküszöm, hogy elöljáróinkat, zászlóinkat, elvtársaimat megvédem, fegyvereinket és egyéb harci eszközeinket el nem hagyom.

A szolgálati ismereteket elsajátítom. Példaadóan viselkedem, és a fegyelmet minden törvényes eszközzel fenntartom. Alárendeltjeimről legjobb tudásom szerint gondoskodom, őket öntudatos hazafiakká és a népek szabadságának harcosaivá nevelem. Az állami és más népi vagyont megőrzöm és megőriztetem. Az államtitkot és a szolgálati titkot híven megtartom. Szolgálatban és szolgálaton kívül egyaránt népünk igaz fiához méltóan viselkedem, becsülettel élek és halok. Ha pedig eskümet megszegem, sújtsa a népköztársaság törvénye, és dolgozó népünk megvetése.”⁶²⁷

A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 24/1985. számú PARANCSA a Magyar Népköztársaság Rendőrsége Szolgálati Szabályzata kiadásáról Budapest, 1985. július 9. Az eskü szövege a következő volt:

⁶²⁶ A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 7/1977. számú parancsa a rendőrség szolgálati Szabályzata kiadásáról. Budapest, 1977. május 23-án. Rendőrség szolgálati szabályzata. Szám: 10-22/7/1977. Belügyminisztérium.

⁶²⁷ Rendőrség szolgálati szabályzata. Szám: 10-22/7/1977. Belügyminisztérium. 1977.

„Én a dolgozó magyar nép fia esküszöm, hogy a Magyar
Népköztársaságnak hűséges őre leszek.

A Magyar Népköztársaság Alkotmányához, törvényeihez és egyéb jogszabályaihoz
híven, törvényeihez és egyéb jogszabályaihoz híven, becsülettel teljesítem
kötelességemet. Elöljáróim és feljebbvalóim parancsainak engedelmeskedem.
Esküszöm, hogy hazámnak, a Magyar Népköztársaságnak, dolgozó népünk
hatalmának és rendjének tántoríthatatlan védelmezője leszek minden ellenséggel
szemben, ha kell, életem feláldozásával is.

Esküszöm, hogy elöljáróimat, zászlónkat, elvtársaimat megvédem, fegyvereinket és
egyéb harci eszközeinket el nem hagyom.

A szolgálati ismereteket elsajátítom. Példaadóan viselkedem, és a fegyelmet minden
törvényes eszközzel fenntartom.

Alárendeltjeimről legjobb tudásom szerint gondoskodom, őket öntudatos hazafiakká
és a népek szabadságának harcosaivá nevelem.

Az állami és a más népi vagyont megőrzőm és megőriztetem. Az államtitkot és a
szolgálati titkot híven megtartom. Szolgálatban és szolgálaton kívül egyaránt népünk
igaz fiához méltóan viselkedem, becsülettel élek és halok. Ha pedig eskümet
megszegem, sújtsa a Magyar Népköztársaság törvénye és dolgozó népünk
megvetése.”⁶²⁸

2.3.6. A SZOCIALIZMUS KORÁNAK RENDŐRI ERÉNYEI

A szocializmus korának rendőri erényei a korokon átívelő diszkrecionális elem és az
igazságosság voltak. A diszkrecionális elemről bővebben a rendészettudomány jeles
képviselői közül ebben korban Szamel Lajos ír, ezért az ő munkássága nyomán fejtem
ki ebben a fejezet részben.

2.3.6.1. A diszkrecionárius elem

A mérlegelési jogkört a kutatás során feltárt szakirodalmak különbözőképpen
említették, így szokás volt a rendőrség saját belátásának, alanyi belátásnak⁶²⁹, szabad

⁶²⁸ A rendőrségi eskü és változásai 1945-től napjainkig. *Belügyi Szemle*. XXVII. (1989) 8. szám. 85.

⁶²⁹ Együtt nevezi Concha az alanyi belátást a discretionarius hatalommal. Lásd: Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értekezések a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia.16.

belátásnak⁶³⁰, discretionális hatalomnak⁶³¹, diszkrécionális hatáskörnek⁶³², diszkrécionális választásnak⁶³³, diszkrécionárius hatalomnak⁶³⁴, discretionarius hatalomnak⁶³⁵, discretionarius jognak⁶³⁶, diszkrécionárius elemnek⁶³⁷ vagy diszkrécionális képességnek is nevezni. A megnevezését tekintve részemről maradok a mérlegelési jogkörnél, vagy diszkrécionális képességnél. Teszem mindezt azért, mert a mérlegelés jogkör utal arra a szabad döntésre, amely a rendőr számára hivatási jogkörénél fogva adott volt. A diszkrécionális képesség pedig arra utal, hogy a szabad mérlegelés, vagyis döntés jogkörén túlmenően az adott helyzetben meghozható legjobb döntés érdekében mindehhez képességgel is rendelkezni kell.

A közigazgatás következő két jogelméleti alapkérdéseivel foglalkozik Szamel Lajos: *A magyar közigazgatástudomány*⁶³⁸ című könyvében a közigazgatás szabad belátásáról és a közigazgatásban szerepet játszó jogerőről fejti ki gondolatait. A rendészeti tevékenység diszkrécionális jellegéről, vagyis mint a cselekvő közigazgatásban történő alkalmazásáról ír. A jogállamiság közigazgatás joghoz történő kötöttségének elvét és annak rendészetre történő alkalmazhatóságát vizsgálja.

⁶³⁰ Magyary a szabad belátáson túl diszkrécionális hatáskörnek és diszkrécionális választásnak is nevezi. Lásd: Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 400.

⁶³¹ Tomcsányi Mór (1929): *Rendészet – közigazgatás – bírói jogvédelem*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Kiadó. 7.; mellett Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; *Értekezések a társadalmi tudományok köréből*. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 13. oldalon is hasonlóképpen nevezi. Az ui. 18. oldal hivatkozásában szintén említi.

⁶³² Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 50.

⁶³³ Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 400.

⁶³⁴ Az alanyi belátással együtt említi Rédey. Lásd: Rédey Miklós (1923): *Bevezetés a magyar rendőri jog aaptanaiba*. Budapest. 10.

⁶³⁵ Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; *Értekezések a társadalmi tudományok köréből*. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 309.

⁶³⁶ A szabad belátás szókapcsolatban használta. Lásd: Tóth József (1938): *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban*. Szent János Nyomda, Eger. 11.

⁶³⁷ Tóth József (1939): *A rendészeti ténykedés alakjai. Különös tekintettel a közigazgatási aktusokra*. Eger, Szent János Nyomda. 31. és 49-52. külön fejezetet szán rá, amelyhez hasonlóképpen nevezte bár a rendészeti tevékenységgel egy szókapcsolatban használta Szamel Lajos (1977): *A magyar közigazgatástudomány*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest. 119.

⁶³⁸ Szamel Lajos (1977): *A magyar közigazgatástudomány*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. *A közigazgatási jogtudomány kérdéseinek monografikus feldolgozása* című fejezetben 118-146.

A közigazgatási jogtudomány szakirodalmában – ahogy írja is – végig napirenden volt, amelyből Szontagh Vilmos⁶³⁹ szabad belátásról szóló monografikus feldolgozását választotta ki első között. Jogtudományi kutatás szempontjából értéket tulajdonít Szontagh szakirodalmának, hiszen Szamel szerint kellő alaposággal tekinti át benne a közigazgatási diszkréció addigi szakirodalmát. A szabad belátásról alkotott felfogására nagy hatással volt Laun. Akinek a szabad belátásról alkotott eredményét akképpen foglalja össze Szontagh, miszerint a hatóság nincs abban a helyzetben, hogy előre, akár közvetve is, vagyis a követendő célnak előírása által megállapíthassa, hogy mely állami magatartás a legalkalmasabb valamely ügyben. A hatósági szervek részére ilyen esetekben a jogszabályokhoz nem túlzott mértékben kötötni kell megállapítani meg, hogy mi legyen cselekvésének a közvetlen célja. Szontagh megállapítása a Laun által tett megállapításokon alapul Szamel szerint. Aki szerint a szabad belátás jogi értelemben véve lehetőség és szükségszerűség, amely a jogszerűségnek adott esettel összefüggésben közhitelű megállapításra hivatott állami működésen kívül eső államcél megvalósító közhatalmi tevékenységével lép életbe. Ennek lehetőségnek és szükségszerűségnek az a lényege, hogy az eljáró szerv olyan esetekben, ahol az államcél megvalósító tevékenysége nem valósult meg teljesen az elérni kívánt cél beteljesedése előtt, akkor a jogi szabályozásokban rejlő korlátok megszűnésével, egyéni megítélése szerint, szabad választás útján, módon és eszközökkel törekedhessen az általános jogelvek szerint az államcél megvalósítására. Ezzel tulajdonképpen Szamel szerint, Szontagh mesterének tartott Laun művét a következők alapján gondolja másképpen. Mialatt Launnál a törvényhozási felhatalmazásra helyezi a hangsúlyt, azalatt Szontagh felfogása alapján a „jogüres tér” elméletén alapul, amely azonban nem azonos a joghézag elmélettel, ugyanis a „joghézag a jogüres térnek egy minősített része”. Szamel a következő megállapításra jut az általa kifejtett gondolatokkal kapcsolatban. Szontagh elmélete szerint, a nem szabályozott emberi életviszonyok olyan jogüres teret képeznek, amelyek nem igényelnek szabályozást. Amennyiben azonban ezek az jogüres teret képező életviszonyok, bármely okból kifolyólag is az elmaradt jogi szabályozást igénylik, akkor joghézagról beszélünk. A szabad belátásnak szerepe pedig abban áll, hogy kitöltse a jogrend közigazgatási vonatkozású hézagait. Ezzel pedig olyan önellentmondásba keveredik, ahol is az egyik

⁶³⁹ Szontagh Vilmos (1928): *A közigazgatás szabad belátása. (Diszkrécionális közigazgatás) Közigazgatásjogi dogmatikai tanulmány.* Miskolci Ev. Jogakadémiai Tudományos Értekezéseinek Tára. 32. szám. Miskolc, Magyar Jövő Nyomdaüzem és Lapkiadóvállalat Részvénytársaság.

oldalon a fogalommeghatározása szerinti jogi korlátlanyságról, vagyis jogüres térről beszél. Mialatt a másik oldalon, ezzel ellentétben a továbbiakban a szabad belátást, a jogüres tértől megkülönböztetett joghézag kitöltésének eszközének írja.⁶⁴⁰

A diszkrécióról szóló fejezetét Szamel Lajos a következőkben, Tomcsányi Móric⁶⁴¹ nézetével kapcsolatban folytatja, amelyben a jogállamisághoz fűződő alapkoncepcióján elenyésző mértékben változtat csak finomítja azt. A szabad mérlegelés kifejezést helytelennek minősíti, mivel szerinte a diszkréció nem szabad, hanem csupán szabadabb mérlegelésen alapuló intézkedést jelent. Amit tehát szabad belátásnak neveznek, az nem a törvény korlátaival való mentességet jelenti, hanem a törvényi korlátok közötti és a közönséges közigazgatásnál szabadabb működést. A közigazgatás és a bíraskodás elhatárolásával kapcsolatban a diszkréciót, mint -bár nem kizárólagos, de lényeges – ismertető jegyet kell felvinni. A mérlegelés bírói működésben betöltött helyét elismeri. Azonban ezzel olyan logikai művelettel találjuk szembe magunkat, ahol az egyik oldalon a közigazgatási mérlegelés konstruktivitása a hatóság által maga megalkotott tényállása szerepel, mialatt a másik oldalon a bíró már adott tényállással történő munkavégzésével szembesülünk. A nyilvános gyűlés felosztatását hozza fel példának Tomcsányi, amelynek során a rendőrség jogszabályilag előre meg nem határozható módon kénytelen, a közrend veszélyeztetettségének fennforgása kapcsán dönten. Szamel véleménye ezzel kapcsolatban az, hogy mialatt ezek legfeljebb egyes határesetek vonatkozásában áll fenn, addig a bírói ítélkezési gyakorlatban igencsak gyakran előforduló esetnek tekinthetők. A közigazgatás sajátosságait tekintve Tomcsányi vonatkozásában végkövetkeztetésként arra juthatunk, hogy közigazgatás szabadabb mérlegelése olyan szellemi tevékenység, amellyel minden olyan helyen lehet találkozni, ahol jogalkalmazás történik.⁶⁴²

2.3.6.2. Az igazságosság

Az igazságosságot a szocializmus korában a szocialista ideológiához hűen mindenki egyenlőségeként hirdették, ahogyan a törvény előtti egyenlőséget is. Az objektív

⁶⁴⁰ Szamel Lajos (1977): *A magyar közigazgatástudomány*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. *A közigazgatási jogtudomány kérdéseinek monografikus feldolgozása* című fejezetben 119-121.

⁶⁴¹ Tomcsányi Móric (1929): *Rendészet – közigazgatás – bírói jogvédelem*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Kiadó.

⁶⁴² Szamel Lajos (1977): *A magyar közigazgatástudomány*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. *A közigazgatási jogtudomány kérdéseinek monografikus feldolgozása* című fejezetben 121-123.

igazság elve tehát ebből adódóan azzal a jelentéstartalommal bír, hogy a törvény előtti egyenlőség az igazságosság megvalósulását jelenti.

Arisztotelész Nikomakhoszi etikája szerint az erényeket a következőképpen lehet osztályozni: észbeli és erkölcsi erények. Az észbeli erények: a bölcsesség, az éleslátás és az okosság; az erkölcsiek: a nemes lelkű adakozás és a mértékletesség. Ennélfogva, ha tehát az erkölcsről beszélünk, akkor nem azt mondjuk, hogy az illető bölcs vagy éles eszű, hanem mindinkább azt, hogy szelíd vagy mértékletes. A bölcslet is dicsérettel illetjük, lelkének állapotához mérten, a lelkialkatot pedig, amely dicséretet érdemel, erénynek nevezzük.⁶⁴³ Az erények, mint a lantjáték gyakorlással elsajátíthatók. Így, ha az igazságos tetteket gyakoroljuk: igazságossá, ha a mértékletes tetteket: mértékletessé, ha a bátor tetteket: bátorra leszünk. Amit bizonyít az államok életében a tapasztalat, amely szerint a törvényhozók szoktatással igyekeznek a polgárokat jó erkölcsökre nevelni, s minden törvényhozói akarat erre irányul, s ki ebben nem helyesen jár el, az célt téveszt, s nem fog különbözni ebben a tekintetben a jó kormányzás a rossztól.⁶⁴⁴ A rendőr lelkiismeretességének és igazságérzetének köszönhetően a legalaposabb utánajárássra törekszik, állandó kételkedéssel kísérve. A hatáskörébe tartozó ügyek vizsgálatakor minden kétséget kizáróan és a lehető legtisztább igazság feltárására kell hagyatkoznia.⁶⁴⁵

„...megismeritek az igazságot, és az igazság szabaddá tesz titeket...”⁶⁴⁶

RÉSZÖSSZEGZÉS

A disszertáció második részében a rendőri hivatás történetét és elemeit a kiegészítéstől a rendszerváltozásig bezárólag mutattam be. Ennek köszönhetően az első részben tárgyalt hivatáselemeket kerestem. A feltárt elemek épp akkora jelentőséggel rendelkeznek a hivatást gyakorlóra, mint átfogóan az egész szervezetre vonatkozólag egyaránt.

A kiegészítést követő ideológiát alapjaiban a dualizmus határozta meg. Az alkotmányos monarchia idején a belviszonyok megerősítése kiemelt szerepet játszott az ország szuverenitásának megőrzése érdekében. A rendőri működés tagoltsága hívta

⁶⁴³ Arisztotelész (1997): *Nikomakhoszi Etika*. Fordította: Szabó Miklós, Budapest, Európa Kiadó.12.

⁶⁴⁴ Arisztotelész (1997): *Nikomakhoszi Etika*. Fordította: Szabó Miklós, Budapest, Európa Kiadó.13.

⁶⁴⁵ Nándori Nikolett Petra: A rendőri hivatás története és elemei. *Belügyi Szemle*, 69. (2021) 7. szám. 1203.

⁶⁴⁶ Szent Biblia: Azaz Istennek ó és új testamentumában foglaltatott egész Szent Írás, Fordította: Károli Gáspár, Magyar Biblia Társulat, Budapest, 2008. János 8:32.

elő a szervezet egységes állami irányítás alá vonását. A feltárt rendőri erények a bátorság és a széleskörű diszkrecionális hatalom voltak.

A két világháború közötti időszak alatt a keresztény nemzeti szocializáció begyűrűzött a rendészetbe, így a végrehajtói hatalom feladatellátására is nagy hatást gyakorolt. A közigazgatás meghatározó elemei ekkor a centralizáció és a hatalommegosztás voltak, amelyek hatással voltak a rendőri hivatásra is. A kor két meghatározó erénye a fegyelem és a diszkrecionális képesség voltak.

A második világháború lezárásával a szocializmus kora vette kezdetét, amikor is az erkölcsi szilárdságot a párthűségben is mérték. Az erkölcsi-politikai szilárdság elsősorban a szocializmus kori rendőre felé a pártpolitikai ismeretek elvárásként mutatkoztak, amelynek köszönhetően annak hűséges harcosává vált. A hivatását alárendelte a politikának és az egész tevékenységét a nép és a haza szolgálatába állította. Az ehhez szükséges erények ekkor a diszkrecionális elem és az igazságosság voltak. A diszkrecionális elem lényegét magában a szótőben, vagyis a diszkrécióban keresték már a két világháború közötti időszaktól kezdve. Az igazságosság nem jelentett egyet az egyenlőséggel, ahogy az igazságot magát is eltérőképpen értelmezték a különböző érdekcsoportok vagy társadalmi csoportok vonatkozásában.

HARMADIK RÉSZ

BEVEZETÉS

A kortárs rendészeti etikai szakirodalmakat a következők szerint vizsgáltam. Azok a szakirodalmak jelentették számomra a fő irányvonalat, amelyek a korszakot tekintve a rendszerváltástól 1989/1990 kezdődően egészen a napjainkig születtek és a kutatási témához, tehát a rendészeti etikához kapcsolódóan relevánsak. Az elméleti feltáró ismeretanyagok összegyűjtése a kutatási témám egyik szeletét képviselte, méghozzá olyan tekintetben mindenképpen jelentőséggel bírt, hogy ezáltal rávilágított arra vonatkozólag, hogy az elmúlt több, mint harminc év elteltével milyen mértékben foglalkoztak a rendészeti etika témakörével.

3.1. A KORTÁRS RENDŐRI ETIKÁJA

A fejezetrészen elsősorban a rendőri képzés szakirodalmából szűrtem ki azokat a tanulmányokat és jegyzeteket, amelyek az etika és a hozzá kapcsolódó tudományágak vonatkozásában relevanciával bírnak a kutatás témakörét illetően.

A Rendőrtiszti Főiskolán 1989 évben megalakult Társadalomtudományi Tanszék, a szociális folyamatok részeként a rendszerváltás keretében bekövetkezett változásokra reagálva határozta meg az intézményben folyó oktató és nevelő munka tartalmát, formáját, struktúráját és mindenekelőtt az alapstruktúráját. Mindezek eredményeképpen és a jelen kutatással összefüggésben ismertetem a *Valcsicsák Imre* és *Nagy László* által 1992 évben kiadott, **A társadalom- (történelem) tudományos ismeretek oktatásának helye és szerepe a rendőrtiszti képzésben** címmel állította össze a következő résztanulmányát. A társadalomban a rendszerváltással bekövetkezett változások világosan megmutatták az értelmiség hazai helyzetének mélyen gyökerező ellentmondásaira, a szakmai orientáció súlyos gyengeségeire és a politikai-ideológiai befolyásoltságának erőteljes szociális következményeire. Mindezen események vonatkozásában a Rendőrtiszti Főiskola 1971 óta fennálló oktatási rendszerében is szükségét érezte a változás. Az oktatási és nevelési munkában újragondolást követeltek meg a társadalomtudományi ismeretek helyének és szerepének meghatározásai, vagyis mely diszciplínák mentén és milyen

ismeretanyagra támaszkodva állítsák össze a tanszék munkatársai az oktatási segédanyagokat.⁶⁴⁷

A 20. századi kelet-közép-európai értelmiségi lét nélkülözhetetlenné tette, hogy a gyors ütemben integrálódó *európai régióhoz* és a történelmileg függetlenné váló *magyar nemzethez* kiegyensúlyozott módon, de mindkét elemet szem előtt tartó az értelmi és érzelmi viszonyulást. A korábbi évek mély deformációi és az európaiságot magában hordozó korszerű nemzettudat célirányos kialakítását tették szükségsszerűvé. Erre válaszul 1992 őszén indult el a *Magyarok Európában* című 70 órás kurzus, amelyre az ezt megelőző pár évben már megkezdődtek az előkészületek.⁶⁴⁸

A rendszerváltás tehát alapjaiban befolyásolta a felsőoktatás társadalomtudományos képzésének tartalmát, formáját és struktúráját, vagyis tulajdonképpen az alapkoncepcióját. A végbement folyamatok minden társadalmi alrendszert érintett, de hatásának legfontosabb eredménye, hogy felbomlott és megszűnt egy totalitárius szerveződésű társadalmi struktúra, amellyel kapcsolatban kialakult az a politikai szisztéma, amelyet összefoglalóan *pluralista polgári demokrácia* nevet kapta. Az elmúlt négy évtized politikai-ideológiatörténete hozadékaként teljességgel érthető, hogy ebben az időszakban több egymást követő generáció nőtt fel, akiknek hangsúlyos benyomása, gondolkodásmódja és problémamegoldási reflexei jelentős részben a múlt tapasztalataiból származtatható. Az ország ekkor rendkívül nehéz gazdasági helyzetére és az egyensúlytalanságra válaszul szükségképpen ismételten a centrális állami kezdeményezést igényeltek. Az ideológiai viszonyok terén a legfontosabb változást a marxista-leninista ideológia hegemoniájának megszűnése és megszüntetése jelentette.⁶⁴⁹

A társadalomtudományi képzés kötelező tárgyai voltak a történelem és a szociológia, amelyek mellett a kötelezően választható tantárgyak körét a 1992-1993-ban a következők voltak: etika, retorika, logika, filozófiatörténet és politológia.⁶⁵⁰ A tantárgyak közül a jelen kutatási témakörhöz kapcsolódó tematikákat fogom

⁶⁴⁷ Valcsicsák Imre és Nagy László (1992): *A társadalom- (történelem) tudományos ismeretek oktatásának helye és szerepe a rendőrtiszti képzésben*. Budapest, BM Kiadó. 3-4.

⁶⁴⁸ Valcsicsák Imre és Nagy László (1992): *A társadalom- (történelem) tudományos ismeretek oktatásának helye és szerepe a rendőrtiszti képzésben*. Budapest, BM Kiadó. 5.

⁶⁴⁹ Valcsicsák Imre és Nagy László (1992): *A társadalom- (történelem) tudományos ismeretek oktatásának helye és szerepe a rendőrtiszti képzésben*. Budapest, BM Kiadó. 23-25.

⁶⁵⁰ Valcsicsák Imre és Nagy László (1992): *A társadalom- (történelem) tudományos ismeretek oktatásának helye és szerepe a rendőrtiszti képzésben*. Budapest, BM Kiadó. 48.

ismertetni, amelyek közül a korábban már ismertetett történelmet (Magyarok Európában) követően a szociológiával fogom kezdeni.

A *szociológia* oktatásával (30 órás keretben) olyan társadalomtudományos ismeretek közvetítésére került sor, amelyek a pontosabb és mélyrehatóbb társadalomismeret megalapozását tették lehetővé. Ennek keretében a tantárgy tematikai struktúrája a következőképpen épült fel: a szociológia történetének főbb szakaszai és irányzatai (1. A szociológia története. A modernizáció. 2. A magyar szociológia története.); a szociológia módszertana, a szociológia módszertani kérdései; a társadalom strukturális jelenségei (társadalmi szerkezet, rétegződés, társadalmi mobilitás, településszerkezet); a társadalom reprodukciós folyamatai (a társadalmi egyenlőtlenségek, a halmozottan hátrányos helyzetű rétegek, a szociálpolitika, az életmód problémái); a társadalmi szerveződés alapegységei (a csoport, a család, a szervezet); a társadalmi tevékenység főbb szférái (a gazdaságsszociológiai és politikai viszonyok szociológiája); a társadalmi változás és társadalmi konfliktus (a társadalmi változás fogalma, típusai, területei és konfliktusai); a társadalmi magatartás (a társadalmi cselekvés; a magatartásirányítás mechanizmusa; cselekvés és érdek; normák, értékek, tudati viszonyok; deviáns viselkedés); a szociológia határtudományai és szakszociológiák keretén belül: jogszociológia, kriminálszociológia, rendőrszociológiai kutatások, ifjúságsszociológia és vallásszociológia.⁶⁵¹

Az *etika* 1991-es tematikája a következők szerint állt össze: általános etikai bevezetés; korok és erkölcsi eszmények; a szellemi szféra különböző területeinek kölcsönhatása az erkölccsel; a szakmai munka végzéséhez fokozottan kapcsolódó etikai kategóriák rendszere és összefüggései; a magánélet és a hivatás etikai kérdései; esettanulmányok.⁶⁵²

Eszerint az etika egy féléves 30 órás oktatása több, igencsak nehezen érvényesíthető szempontot próbált figyelembe venni. Az etika filozófiai szakdiszciplína mibenléte miatt az oktatása olyan felkészületlen hallgatók számára, akiknek döntő része még a középiskolában sem foglalkozott filozófiával, már önmagában véve komoly szakmai és didaktikai problémák elé állította a tantárgy oktatóit. Mindezek közül is a legnehezebb feladat arra a jól átgondolt struktúrára éleződött ki, amelynek mentén eme

⁶⁵¹ Valcsicsák Imre és Nagy László (1992): *A társadalom- (történelem) tudományos ismeretek oktatásának helye és szerepe a rendőrtiszt képzésben*. Budapest, BM Kiadó. 40-43.

⁶⁵² Valcsicsák Imre és Nagy László (1992): *A társadalom- (történelem) tudományos ismeretek oktatásának helye és szerepe a rendőrtiszt képzésben*. Budapest, BM Kiadó. 48-49.

viszonylag szűk órakeretben megfelelő arányban és konkrétságban szerepeljenek az általános és szakmai ismeretek. A hallgatók számára kötelező tananyagként széles körből merített irodalom-összeállítás szolgált, amely kellőképpen árnyalt és színvonalas szövegek felhasználását nyújtotta. A tantárgy oktatásának eszköztárának szükségképpen bővítését tűzte ki célul a társadalomtudományi tanszék, amely szerint az elkövetkezendő években etikai szöveggyűjtemény elkészítését tűzte ki célul.⁶⁵³

A *logika* tárgyának⁶⁵⁴ tematikája az 1992/93 években a következőképpen nézett ki: bevezetés a logika tárgy tanulmányozásába; logikai alaptörvények és alaplőveletek; a fogalom és műveletei; az ítélet és műveletei; a szimbolikus logika elemei.⁶⁵⁵

A rendőrtiszt szakmai tevékenység ennek a tantárgynak a bevezetését meglehetősen természetesen fogadta. A logika oktatásának folyamatában a hagyományos formális logika tudásanyagának felhasználásával messzemenően törekedett az ismeretközvetítés és gyakorlás során a főiskolai szakmaiságának szempontrendszerét figyelembe venni.⁶⁵⁶

A *filozófiatörténet* oktatása a főiskolán hagyományokkal rendelkezik, mivel a marxizmus-leninizmus részeként filozófiai (filozófiatörténeti) ismeretek közvetítése is szerepelt. A marxizmus-leninizmus filozófiai területe tartalmazta a legnagyobb arányban (ideologikus mellett) a tudományos értékű és igényű ismeretanyagot. A filozófiatörténeti oktatás a korábbiakhoz képest két lényeges ponton változott meg. Ezek a következők voltak: egyrészt sor került az ideológiai hegemonia széttörelésre és megszüntetésre, másrészt pedig – az előzőekkel összefüggésben – a tényleges egyetemesség és a modern filozófiatörténet mentén haladva beáramlottak az úgynevezett polgári filozófia értékei. A tematikai struktúrák két koncepció szerint érvényesültek.⁶⁵⁷

Az első koncepció az *ismeretelméletre* helyezte a hangsúlyt: a filozófia általános jellemzése; az antikvitás társadalmi és a filozófia (a rendszeres filozófia megjelenítése, hellenizmus kora); a római birodalom bukása és a feudalizmus

⁶⁵³ Valcsicsák Imre és Nagy László (1992): *A társadalom- (történelem) tudományos ismeretek oktatásának helye és szerepe a rendőrtiszt képzésben*. Budapest, BM Kiadó. 49.

⁶⁵⁴ Erdős István (2001): *Logika a rendvédelmi oktatás számára*. Budapest, Kiadta: Rendőrtiszt Főiskola.

⁶⁵⁵ Valcsicsák Imre és Nagy László (1992): *A társadalom- (történelem) tudományos ismeretek oktatásának helye és szerepe a rendőrtiszt képzésben*. Budapest, BM Kiadó. 52.

⁶⁵⁶ Valcsicsák Imre és Nagy László (1992): *A társadalom- (történelem) tudományos ismeretek oktatásának helye és szerepe a rendőrtiszt képzésben*. Budapest, BM Kiadó. 52-53.

⁶⁵⁷ Valcsicsák Imre és Nagy László (1992): *A társadalom- (történelem) tudományos ismeretek oktatásának helye és szerepe a rendőrtiszt képzésben*. Budapest, BM Kiadó. 53.

világsszemlélete (a középkori világ- és társadalomszemlélet lényege, formái); humanizmus és reneszánsz (a feudalizmus virágkora, az új tudományos világkép csírái); a polgári viszonyok és a filozófia (felvilágosodás kora); a klasszikus német filozófia; a filozófia 1848 után; a tudományfilozófiák, életfilozófiák; a modern társadalomelméletek és globális problémák.⁶⁵⁸

A második koncepció a *modern filozófiai emberfelfogás* tárgyalására helyezte a fókusz: Søren Aabye Kirkegaard; Karl Marx; Friedrich Nietzsche; Lukács György; Martin Heidegger; Jean-Paul Sartre; Pierre Teilhard de Chardin; Arnold Gehlen; Herbert Marcuse.⁶⁵⁹

A rendőri tevékenység, mivel lényegét tekintve a politikai alrendszer részét képezi, ezért ennek az alrendszernek a felépítésének ismerete a szakmai munka elengedhetetlen összetevője. A *politológia* tantárgy a következő tematika alapján épült fel: az elemző politikaelméleti gondolkodás fejlődésének társadalomtörténeti szakaszai és irányzatai; a társadalmi konfliktusok (a politika lényege, a politikai állam); a politikai rendszer fogalmának absztrakciós síkjai (a jelenkori modern és modernizálódó politikai rendszerek alapvető szerkezeti összetevői és funkciói, formációs és regionális jellegzetességei); a hatalom és uralom; a politikai intézményrendszer; a társadalmi változások (a reform és a forradalom); a nemzet problematikája; az érték; a globális problémák és regionális szembenállások; a polgári államhatalmi és intézményi rendszer kialakulása és működése Magyarországon (1867-1945); Magyarország politikai rendszere a II. világháború után; a sztálinizmus politológiai értelmezése és elemzése; a rendszerváltás Magyarországon; a politológia tantárggyal összefüggésben a tematikához kapcsolódó széleskörű szakirodalom gyors és radikális átgondolást és átalakítást igényelt.⁶⁶⁰

Az *Erdős István és Valcsicsák Imre* által 1995 évben **Etika szöveggyűjtemény** (Erkölc a rendvédelemben) címmel megjelent kötete szerepel. Az erkölcs és az etika világába történő betekintést követően az erkölcs szerepét mutatja be a rendőri szakmai munkában. A tizenegy fejezet az alábbiakból tevődik össze: Bevezetés az erkölcs, az

⁶⁵⁸ Valcsicsák Imre és Nagy László (1992): *A társadalom- (történelem) tudományos ismeretek oktatásának helye és szerepe a rendőrtiszti képzésben*. Budapest, BM Kiadó. 53-54.

⁶⁵⁹ Valcsicsák Imre és Nagy László (1992): *A társadalom- (történelem) tudományos ismeretek oktatásának helye és szerepe a rendőrtiszti képzésben*. Budapest, BM Kiadó. 53.

⁶⁶⁰ Valcsicsák Imre és Nagy László (1992): *A társadalom- (történelem) tudományos ismeretek oktatásának helye és szerepe a rendőrtiszti képzésben*. Budapest, BM Kiadó. 55-56.

etika világába; az erkölcs az egyén és a társadalom életében; az erkölcs szerepe a szakmai munkában; hatalom és erkölcs; előítéletesség – szakmai munka – erkölcs; a korrupció és a közszolgálat; erkölcs a parancsvizonyok közegében; a titok, a titkosság és a titoktartás erkölcsi kérdései; a hazugság erkölcsi dilemmái; a bűn és a büntetés erkölcsi kérdései; erkölcs a mindennapi életben.⁶⁶¹

A fejezetek felépítése szerint az adott témakör kifejtését az életből, vagyis a szakmai munkából vett esettanulmányok színesítik és hozzák közelebb az adott témakört az olvasóhoz ezáltal.

Ahogy a kötet bevezetőjében is olvashatjuk, hogy a kiadvány több tekintetben eltér a szokványosnak nevezhető felsőoktatási jegyzetektől, tankönyvektől, szöveggyűjteményektől és olvasókönyvektől. Méghozzá azért, mert mindezekről tartalmában, belső szerkezeti formájában is eltér.⁶⁶² „A rendvédelmi területeken folytatott tevékenységek erkölcsi problematikájával foglalkozó oktatás hazánkban lényegében előzmény nélküli.”⁶⁶³ A szerző tovább folytatva a gondolatmenetet, azzal magyarázza az igazán előzmény nélküli tevékenységet, miszerint a korábbi évek Rendőretika elnevezéssel folytatott próbálkozásai nélkülözték az adott szaketikai politikai-ideológiai befolyásoltság mentességét és csupán az általános etikai ismeretbázis átadására törekedhettek. Mindemellett az előzmény nélkülinek volt tekinthető azért is, mert az etika oktatása különösen nagy felelősséggel bírt, hiszen hosszú időn keresztül erőteljes és hatalmi erőknek volt alárendelve. A szöveggyűjtemény kiadásakor azonban már jelentősen és előnyösen megváltozott az ideológiai és politikai közeg ahhoz, hogy az etikai ismeretek oktatás szükségességének kérdéskörén túl, a kérdést a továbbiakban annak tartalmi és formai részét jelentette, természetesen a legcélravezetőbb megoldásokat szem előtt tartva.⁶⁶⁴

Az Etika szöveggyűjtemény (Erkölcs a rendvédelem) jegyzethez készült egy tansegédlet is, amelyet *Erdős István* írt **Esetek és gyakorlatok a rendvédelmi etikához** címet viseli. Az 1996 évben kiadott jegyzet célja a szerző szerint a

⁶⁶¹ Erdős István és Valcsicsák Imre (1995): *Etika szöveggyűjtemény (Erkölcs a rendvédelemben)*. Budapest, Rejtjel Kiadó. 3-4.

⁶⁶² Erdős István és Valcsicsák Imre (1995): *Etika szöveggyűjtemény (Erkölcs a rendvédelemben)*. Budapest, Rejtjel Kiadó. 3-5.

⁶⁶³ Erdős István és Valcsicsák Imre (1995): *Etika szöveggyűjtemény (Erkölcs a rendvédelemben)*. Budapest, Rejtjel Kiadó. 5.

⁶⁶⁴ Erdős István és Valcsicsák Imre (1995): *Etika szöveggyűjtemény (Erkölcs a rendvédelemben)*. Budapest, Rejtjel Kiadó. 5.

Rendőrtiszti Főiskola nappali és levelező tagozatos hallgatóinak segítségére legyen a Rendvédelmi etika tantárgy tananyagának, ezen belül is az Etika szöveggyűjtemény ismeretanyagának a feldolgozásában, elsajátításában, a számonkérés és a vizsgára felkészülés tárgyában. Ennek megfelelően a Tansegédlet a Szöveggyűjtemény fejezetbeosztásait követi (I-X. fejezeten keresztül), amelyek a következő feladatsorokkal egészülnek ki: ellenőrző kérdések: megfigyelte, gondolja meg; gyakorlatok: igen-nem tesztkérdések; egyéb gyakorlatok; helyzetgyakorlatok; vitakérdések; személyiségteszt.

Az ismeretanyagok feldolgozását segítő feladatsorok különböző módszereket kínálnak az adott esettanulmánnyal összefüggésbe hozható etikai tananyagok elsajátításában és annak belsővé tételében.⁶⁶⁵ Mindezt annak érdekében, hogy a hallgatót képessé tegye az egymással összefüggő elméleti és gyakorlati ismeretek megfelelő, rendőri munkában hasznosítható alkalmazására.

Szikinger István, a szintén rendszerváltást követően 1998-ban megjelent könyve a **Rendőrség a demokratikus jogállamban**⁶⁶⁶ a rendvédelem vonatkozásában a jogtörténeti és a rendvédelem történetét mutatja be egészen az Árpád-kortól kezdődően. A szerző a rendvédelmet a rendészet részeként, fogalmi meghatározása szerint pedig a következőképpen foglalja össze: a rendvédelem, az állam közjogának rendészeti fellépése, a közrendre veszélyes cselekmények megakadályozására vagy megtörésére.

A rendőri hatalom természete. Társadalmi szerep és foglalkozási kultúra címmel 2003 évben írta meg könyvét *Krémer Ferenc*. A könyvének első fejezete a rendőri hatalom jellegével foglalkozik, amelynek keretében a rendőri hatalom általános sajátosságai, változó formái, társadalmi szerepéről ír. Ezután a rendőri szubkultúráról, a közhatalom privatizálásáról és a korrupcióról ismerteti gondolatait.

A szerző a rendőrség, a demokrácia és a szociológiai kutatások összefüggéseivel foglalkozik. A rendőrséggel kapcsolatos szociológiai kutatásának magyarázatául a szerző a következő célt fogalmazza meg: az véleménye szerint a legfontosabb, hogy átláthatóvá és ezáltal ellenőrizhetővé válhasson a rendőrség, mivel a *demokrácia* nem

⁶⁶⁵ Erdős István (1996): *Esetek és gyakorlatok a rendvédelmi etikához*. Szerkesztette: Valcsicsák Imre, Budapest, Rejtjel Kiadó. 6-10.

⁶⁶⁶ Szikinger István (1998): *Rendőrség a demokratikus jogállamban*. Budapest, Sík Kiadó.

létezhethet *társadalmi kontroll* nélkül.⁶⁶⁷ A szerző ehhez kapcsolódóan a jelen kutatás szempontjából releváns összetevőket fogalmaz meg még hozzá azokat, amelyek szerint a rendőrség kezében a feladatából adódóan rendkívül nagy hatalom van, amely *hatalom felügyeletéhez a törvények által kijelölt keretek nem elegendőek*. Továbbá azt, hogy a szervezeten belüli viszonyokban *kiszolgáltatott, önállótlannak tekintett rendőr nem lehet képes arra, hogy határozottan képviselje a demokratikus értékeket és normákat*. A társadalom minden tagjának közös érdeke, hogy a rendőrség olyan munkahely legyen, amelynek felépítése és működése megfelel azoknak az értékeknek, amelyeket a rendőrségnek érvényesítenie és védenie kell.⁶⁶⁸

A rendőri hatalom általános sajátosságai című fejezetben az erőszakról, még hozzá, hogy meghatározható-e a rendőrség az erőszak alapján Krémer Ferenc a következőket írja. Az erőszak értelme lehet a törvényes magatartás kikényszerítésére, mint azt Szikinger⁶⁶⁹ is hangsúlyozza, mindemellett az, hogy útját állja a másik embert fenyegető és megalázó cselekvésnek.⁶⁷⁰ „A kényszerítőerő permanens társadalmi elosztása azonban állandó jelenlétet, folyamatos figyelmet és szakadatlan ellenőrzést igényel, ez pedig egyre nagyobb, a társadalomtól egyre függetlenebb rendőrséget eredményez.”⁶⁷¹

Az integrált társadalomtudományi képzés keretében a Rendőrtiszti Főiskola mesterképzésen résztvevő hallgatói számára, *Valcsicsák Imre* által készült 2007-ben a **Rendészeti etika** jegyzet. Az erkölcs, etika általános és rendészeti világába betekintést engedő szakirodalom a következő témaköröket érinti: erkölcs-etika, az erkölcs az egyén és a társadalom életében, az erkölcs szerepe a szakmai munkában, korrupció és erkölcs, a parancsvizonyok és az erkölcs, a szolgálati titok és az erkölcs, a hazugság erkölcsi kérdései, a bűn és büntetés erkölcsi kérdései és az előítéletesség – rendészeti

⁶⁶⁷ Krémer Ferenc (2003): *A rendőri hatalom természete. Társadalmi szerep és foglalkozási kultúra*. Budapest, Napvilág Kiadó. 9, 13-14.

⁶⁶⁸ Krémer Ferenc (2003): *A rendőri hatalom természete. Társadalmi szerep és foglalkozási kultúra*. Budapest, Napvilág Kiadó. 13-14.

⁶⁶⁹ „A demokratikus jogállamot az különbözteti meg más rendszerektől, hogy itt a fizikai kényszert szigorúan a jog keretein belül és kizárólag azért alkalmazza a hatalom, hogy az egyéneket, esetleg csoportokat a törvényes magatartásra szorítsa.” Szikinger István (1998): *Rendőrség a demokratikus jogállamban*. Budapest, Sík Kiadó. Idézve lásd: Krémer Ferenc (2003): *A rendőri hatalom természete. Társadalmi szerep és foglalkozási kultúra*. Budapest, Napvilág Kiadó. 32.

⁶⁷⁰ Krémer Ferenc (2003): *A rendőri hatalom természete. Társadalmi szerep és foglalkozási kultúra*. Budapest, Napvilág Kiadó. 28-32.

⁶⁷¹ Krémer Ferenc (2003): *A rendőri hatalom természete. Társadalmi szerep és foglalkozási kultúra*. Budapest, Napvilág Kiadó. 32-33.

munka – erkölcs. Az erkölcsi felelősség fejezetében a felelősség általában, ki viseli a felelősséget, közös (kollektív) felelősség, intézményi felelősség és a felelősség megnyilvánulásai. Mindezeket túl az utolsó fejezetében a rendőretikai kódexről⁶⁷² ír a szerző.

A rendőretikai kódexről szóló fejezetben a következők szerepelnek. Európában, ahol a határok mindinkább elvesztik jelentőségüket, a rendőrségre irányuló figyelem magától értetődő kell, hogy legyen. Az ezzel kapcsolatos viták középpontjában a rendőrség hatékonysága áll, vagyis, hogy miképpen képes felvenni a küzdelmet a bűnözéssel, ezen belül is a nemzetközi bűnözéssel. A demokráciákban a rendőrség hatalmát olyan tekintetben szorítja keretek közé, hogy megállapítható lehessen mennyiben fogadható el az egyének alapvető jogai és szabadsága szempontjából. Mindkét érdek egyaránt fontos és a közöttük lévő egyensúlyt kell megtalálni és rá kell találni azokra az eszközökre, amelyekkel ez az egyensúly fenntartható. Ez a rendőretika számára a legfontosabb.⁶⁷³

Az Európai Rendőretikai Kódex⁶⁷⁴ az Európa Tanács Ajánlása szerint az alapelveket mindennél fontosabbnak tartó tagállamok számára, hogy ezeket az elveket – minden, a törvények által kormányzott demokráciában - a rendőrségek számára is alkalmazzák. Az ajánlás a rendőrségekre közvetlenül érvényes nézőpontokból a demokrácia, a törvények és az egyének jogainak védelme, vagyis az Európa Tanács alapértékeinek szempontjából illeszti be. Az Európai Rendőretikai Kódex tartalmát illetően a „hagyományos” értelemben vett etikai kódexnél többet nyújt, mivel a rendőrségi szervezet általános kereteit, a rendőrség szerepét, helyét a bünyügyi igazságszolgáltatási rendszerben, a céljait, a tevékenységét és ellenőrzését egyaránt érinti. A Kódex célja, hogy szervezeti elveket kínáljon az „etikai rendészet” számára, mindemellett a szöveg bizonyos részei modellként kívánnak nyújtani a törvényhozás, a szabályozás és a magatartási és etikai kódexek számára. Mindenekelőtt azonban az Európai Rendőretikai Kódex útmutatásul szolgál az Európai Tanács tagállamainak és kormányaik számára, különösképpen azok számára, akik komolyan gondolkoznak a rendőrségi reform végrehajtásán. A Kódex a hozzátartozó magyarázatokkal együtt az

⁶⁷² Ehhez kapcsolódóan a szerzőnek korábban jelent meg tanulmánya. Lásd: Erdős István és Valcsicsák Imre (1996): *Bevezető tanulmány a rendőrségi etikai kódex tervezetéhez*. 7. évfolyam, 3. szám. 82-88. Főiskolai Figyelő, Budapest. 82-88.

⁶⁷³ Valcsicsák Imre (2007): *Rendészeti etika (MA szak)*, Budapest, Rendőrtiszt Főiskola Kiadó. 35.

⁶⁷⁴ Az Európa Tanács 2001-ben fogadta el az Európai Rendőretikai Kódexet: The European Code of Police Ethics (2001) Council of Europe Publishing, Strasbourg. <https://polis.osce.org/european-code-police-ethics> (A letöltés dátuma: 2022.01.13.)

információk forrásaként és egyúttal inspirációként szolgálnak a gyakorló rendőrök számára, de éppúgy a szélesebb nyilvánosság számára is.⁶⁷⁵

Az *Erdős István* által 2011-ben létrehozott **Szakmai etika jegyzet, a bűnügyi és közbiztonsági vezetői továbbképzési szak részére** címmel készült tananyag célja szerint a következőket határozta meg: a szakmaetika ismeretek átadása, olyan erkölcsi-etikai készségek fejlesztését jelenti, amelyek a rendőrök, azon belül is kiváltképpen a rendőri vezetők munkája során hasznosulnak. Emellett érdeklődést és fogékonyságot kelt a hallgatókban a rendőri és a vezetői munkát meghatározó erkölcsi összetevői, erkölcsi szabályozó mechanizmusai iránt. A tananyag szerkezetét tekintve a következő témakörök köré csoportosítható⁶⁷⁶: a jog és az erkölcs együttműködése a rendőri munka szabályozása területén, különös tekintettel a rendőr mérlegelési jog- és feladatkörére; a rendőri hatalommal élés és visszaélés; a korrupció, kiváltképp a hivatali korrupció visszaszorítása; a rendőri munkát veszélyeztető előítéletesség.⁶⁷⁷

A rendőri etika szükségességének alátámasztását a szerző szerint a következő gondolatok bizonyítják: a jog teret enged a jogalkalmazó számára abban, hogy bizonyos kérdéseket a helyzet és körülmények ismeretében maga döntsön el és ez a hivatásos jogalkalmazóval szemben egyúttal elvárás is. Ez a diszkrecionális döntési lehetőség és kötelesség. A jog „nyitott szövedékei” gyakran erkölcsi tartalmakkal tölthetők ki, a diszkrecionális döntések meghozásához gyakran erkölcsi elvek nyújtanak megfelelő eligazítást és támpontot. A rendőri munka során előadódó diszkrecionális döntési feladatok meglehetősen szakmai természetűnek tekinthetők. Továbbá ezeknek a megoldásához az általános etika elvei csupán nagyon hozzávetőleges és nagyon közvetett segítséget nyújtanak. Éppen ennek okán a szakma jellegzetes és visszatérő problémáinak a kezelésére általános etika alapján sajátos szakmaetikát (rendőri etikát) is ki kell dolgozni., amely egyértelműbb, gyakorlatiasabb és gyorsabban kezelhető eszközöket nyújt a szakmai erkölcsi döntésekhez. A döntési helyzetben a végső döntést meghozó rendőr számára a következő - általános etikai

⁶⁷⁵ Valcsicsák Imre (2007): *Rendészeti etika (MA szak)*, Budapest, Rendőrtiszti Főiskola Kiadó. 35.

⁶⁷⁶ Erdős István (2011): *Szakmai etika jegyzet: A bűnügyi és közbiztonsági vezetői továbbképzési szak részére*. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola. 1.

⁶⁷⁷ Erdős István (2011): *Szakmai etika jegyzet: A bűnügyi és közbiztonsági vezetői továbbképzési szak részére*. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola. 1.

elveken nyugvó - ajánlást fogalmazták meg a rendőrök számára: „Dönts, de felelős is vagy a döntéseidért!”^{678, 679}

A **Rendészeti (szakmai) etika**⁶⁸⁰ címmel 2013. évben jelent meg Valcsicsák Imre könyve, amely a következő három fejezetből áll az első fejezetében az erkölcs, etikai általános rendészeti világába nyerhetünk betekintést a következő témakörök mentén: tanulható-e az etika felnőtt korban?; erkölcs-etika; az erkölcs az egyén és a társadalom életében; az erkölcs szerepe a szakmai munkában; korrupció és erkölcs; a parancsvizonyok és az erkölcs; a szolgálati titok és az erkölcs; a bűn és a büntetés erkölcsi kérdései; előítéletesség rendészeti munka – erkölcs.⁶⁸¹

A második fejezetben az erkölcsi felelősségről olvashatunk, a következő fejezetrészek tükrében: a felelősség általában; Ki viseli a felelősséget?; a felelősség érvényesülése; közös (kollektív) felelősség; intézményi felelősség; a felelősség megnyilvánulásai.⁶⁸²

A harmadik fejezetben a szakmai etikai kódexek és a függelékek szerepelnek, amelynek két fő részében a rendészeti etikai kódexről általában és az Európai és hazai rendészeti etikai kódexekről ír a szerző. Méghozzá a másodikon belül: az Európai Rendőretikai Kódex; a Belügyminisztérium hivatali szervezetei, a minisztérium hivatali tevékenységét segítő szervezetek, valamint a belügyminiszter irányítása alá tartozó önálló szervezetek közszolgálatot végző munkatársai; a Magyar Köztársaság Rendőrségének Etikai Kódexe⁶⁸³ (**1. számú mellékletben**); „Zöld Könyv”⁶⁸⁴ az állami szervek etikai kódexeiről; Etikai Kódex a hivatásos katasztrófavédelmi szervek

⁶⁷⁸ Erdős István (2011): *Szakmai etika jegyzet: A bűnügyi és közbiztonsági vezetői továbbképzési szak részére*. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola. 16.

⁶⁷⁹ Erdős István (2011): *Szakmai etika jegyzet: A bűnügyi és közbiztonsági vezetői továbbképzési szak részére*. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola. 16.

⁶⁸⁰ Valcsicsák Imre (2013): *Rendészeti (szakmai) etika*. Budapest, Kiadja: FÁMA Zrt. – Nemzeti Közzolgálati Tankönyv Kiadó Zrt. <https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/etika-jegyzet.original.pdf> (A letöltés dátuma: 2019.01.07.)

⁶⁸¹ Valcsicsák Imre (2013): *Rendészeti (szakmai) etika*. Budapest, Kiadja: FÁMA Zrt. – Nemzeti Közzolgálati Tankönyv Kiadó Zrt. <https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/etika-jegyzet.original.pdf> (A letöltés dátuma: 2019.01.07.) 6.

⁶⁸² Valcsicsák Imre (2013): *Rendészeti (szakmai) etika*. Budapest, Kiadja: FÁMA Zrt. – Nemzeti Közzolgálati Tankönyv Kiadó Zrt. <https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/etika-jegyzet.original.pdf> (A letöltés dátuma: 2019.01.07.) 6.

⁶⁸³ *A rendőri hivatás etikai kódexe*. <http://www.police.hu/a-rendorsegrol/testulet/altalanosan/a-rendori-hivatas-etikai-kodexe> (Letöltve: 2021.04.24.)

⁶⁸⁴ *A Zöld Könyv*: Az állami szervek etikai kódex. Lásd: Valcsicsák Imre (2013): *Rendészeti (szakmai) etika*. Budapest, Kiadja: FÁMA Zrt. – Nemzeti Közzolgálati Tankönyv Kiadó Zrt. <https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/etika-jegyzet.original.pdf> (A letöltés dátuma: 2019.01.07.) 143-144.

hivatásos, köztisztviselői és közalkalmazotti állománya számára 2004; Etikai Kódex – APEH 2008; a Büntetés-végrehajtási Szervezet Etikai Kódexe 2010.⁶⁸⁵

A szerző az erényeket a felelősséggel kapcsolja össze, méghozzá a felelősség jellegével kapcsolatban, amely szerint a felelősséget meghatározó tényezőként a lelkiismeret lesz a meghatározó. Valcsicsák Imre szerint a felelősség erénynek számít a legáltalánosabb szóhasználat alapján. Ebben az értelemben, - teszi hozzá a szerző – felelősnek lenni azt jelenti, hogy sajátunknak tekintjük mások gondjait, odafigyeléssel viseltetünk mások problémái iránt. Akár oly módon is, hogy készek vagyunk arra, hogy részt vállaljunk azok megoldásából. Az ekképpen értelmezett felelősségben alapvető szerepet játszik a lelkiismeret.⁶⁸⁶ A szerző a felelősséget helyezi előtérbe a könyvében, amelyet szakmai felelősség, erkölcsi felelősség, felelősségteljes döntéshozatal, felelősségérzet, felelősségvállalás, felelősségre vonás, felelősséggel tartozás, felelősség problémái, felelősségviselésként aposztrofál a legtöbb esetben. Mivel a könyv központi részében a szerző az erkölcsi felelősségről ír.

A felelősség magyar szó, jelentése szerint a felel szótöből származik. Általában ebben az értelmezésében is szokás használni. A felelősség olyan társadalmi viszony, amely az emberek közötti interakciók révén tud megvalósulni. A mérlegelő és odafigyelő, tehát tudatosságot igénylő emberi cselekvés, más emberi magatartásokkal is összekapcsolódik, összefügg éppen ezért is a felelősségmozzanatok erkölcsi tartalommal töltődnek.⁶⁸⁷

A kortárs rendészet tudományában és rendészetelméletében kiemelt szerepet Prof. Dr. Finszter Géza ny. r. ezredes professzor emeritus munkássága képviseli. Finszter Géza **Rendészetelmélet**⁶⁸⁸ című könyvében a szerző a rendőretikát, a rendőrszociológiával említi, amelyeknek általában a rendészetnek szocio-politikai megközelítéséből adódik és az angolszász világban bontakozott ki és amelyhez az utóbbi huszonöt-harminc évben az európai kontinens kutatói is csatlakoztak.⁶⁸⁹

⁶⁸⁵ Valcsicsák Imre (2013): *Rendészeti (szakmai) etika*. Budapest, Kiadja: FÁMA Zrt. – Nemzeti Közzolgálati Tankönyv Kiadó Zrt. <https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/etika-jegyzet.original.pdf> (A letöltés dátuma: 2019.01.07.) 6.

⁶⁸⁶ Valcsicsák Imre (2013): *Rendészeti (szakmai) etika*. Budapest, Kiadja: FÁMA Zrt. – Nemzeti Közzolgálati Tankönyv Kiadó Zrt. <https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/etika-jegyzet.original.pdf> (A letöltés dátuma: 2019.01.07.) 76-77.

⁶⁸⁷ Valcsicsák Imre (2013): *Rendészeti (szakmai) etika*. Budapest, Kiadja: FÁMA Zrt. – Nemzeti Közzolgálati Tankönyv Kiadó Zrt. <https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/etika-jegyzet.original.pdf> (A letöltés dátuma: 2019.01.07.) 75.

⁶⁸⁸ Finszter Géza (2014): *Rendészetelmélet*. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem.

⁶⁸⁹ Finszter Géza (2014): *Rendészetelmélet*. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem. 14.

A könyv *társadalomtudományok és a rendészet* fejezetének rendőrségi kutatások a rendszerváltó országokban alfejezetében foglaltak szerint, a szerző a szakemberek állítására hivatkozva arra a megállapításra jut, miszerint önálló rendészet tudományágra szükség van, amely társadalomtudományként a bűnügyi tudományokkal és a közigazgatás tanával egyaránt szoros kapcsolatot mutat. Kialakíthatóak mindemellett kapcsolódási pontok a szociológiához, az etikához, a politológiához és a pszichológiához, valamint a szervezéstudományhoz is.⁶⁹⁰

Az utóbbiakat Finszter Géza úgynevezett kötőjeles tudományterületnek nevezi, amelyek a megalkotásra kerülő rendészeti diszciplína alrendszerében működhetnek, azonban nem válnak el teljesen azoktól a tudományágaktól sem, ahonnan módszereiket és fogalmaikat kölcsönzik, és amelynek törvényszerűségeire a kutatások során figyelemmel vannak. Ezek tehát a rendőrszociológia, a rendőretika, a rendőrpeszichológia és a rendőrségi szervezéstudomány.⁶⁹¹

A *kényszernek* szakszerűnek és jogszerűen alkalmazhatónak kell lennie, amely a hatóság működését szabályozó közjog szigorú előírásai mentén válik alkalmazhatóvá. Az állam által gyakorolt kényszer jogszerű, ha alkalmazásának jog által meghatározott rendje szerint történik és szakszerű, ha a kényszer alkalmazását olyan szakemberekre bízzák, akinek az erre vonatkozó speciális technológiát szakoktatás keretében elsajátították és szolgálatszerű, ha a végrehajtók, a közszolgálattal vállalt és alkalmazott kényszert meghatározott *etikai elvek* (szakmai etika) és jogi köteleességek (szolgálati viszony) mentén érvényesítik.⁶⁹²

A rendészet, a közrend fenntartása érdekében, az ehhez kapcsolódó veszélyelhárító funkció teljesítéséhez rendészeti intézkedéseket alkalmaz. A 18. századi rendőrállami felfogása mindezt nem tartotta szükségesnek. Eszerint figyelmen kívül hagyta a közrend tartalmát, a meghatározásának jogosultsági körét, továbbá a veszélyelhárító intézkedések jogi szabályozásának szükségességét is. A hagyományos felfogás a közrendet nem jogi rendnek, hanem mindinkább a „többnyire íratlan szabályok összességének” minősíti, amelynek követése az uralkodó szociális és etikai felfogás

⁶⁹⁰ A hivatkozott könyvben a szerző, Szabó András: Helyet kér a rendészettudomány. *Magyar Rendészet* 4. (2004) 1. szám 21-27. alapján hivatkozik. Lásd: Finszter Géza (2014): *Rendészetelmélet*. Budapest, Nemzeti Közszerológati Egyetem. 45.

⁶⁹¹ Finszter Géza (2014): *Rendészetelmélet*. Budapest, Nemzeti Közszerológati Egyetem. 45.

⁶⁹² Finszter Géza (2014): *Rendészetelmélet*. Budapest, Nemzeti Közszerológati Egyetem. 93.

szerint elengedhetetlen feltétele a közösségen belül a sikeres együttélésnek”⁶⁹³. Az alkotmányos demokráciák számára minden nem elegendő, ugyanis:

- az erkölcsi normák alkalmasak ugyan az emberi kapcsolatok formálására, azonban az állam és polgárai viszonyának a meghatározására a közjog feladata;
- amennyiben a közrendnek kizárólag etikai tartalmat tulajdonítanánk, a rendészeti beavatkozást erkölcsi jóról és rosszról való döntésnek kellene felfogni, ami azonban soha nem lehet a hatóság dolga;
- a rendészeti felhatalmazás lényege a tilalmazott magatartások szankcionálása, ami egyben azt is jelenti, hogy ebben az esetben az erkölcsi elmarasztaláshoz hatósági represszió kapcsolódna.⁶⁹⁴

A fentiekre figyelemmel „a közrend fogalma a jog számára csak akkor megfogható, ha azt jogi rendként kezeljük, tehát számúzzuk belőle a jogilag megfoghatatlan kategóriákat, mint különösen a nyugalom, az erkölcs, az együttélés íratlan (konvencionális) szabályait”⁶⁹⁵. A közrend tehát, amit a rendészetnek védelmeznie kell maga a jogi rend, amelyből az következik, hogy rendészeti beavatkozást csak a jogilag szabályozott magatartás válthat ki.⁶⁹⁶ „A rendészet akkor működik alkotmányosan, ha a veszélyelhárító küldetése olyan jogi alapokra támaszkodnak, amelyek az igazságosság és a jogbiztonság követelményének eleget téve meghatározzák a rendészeti felépítésre okot adó veszélyeztető magatartások körét.”⁶⁹⁷

A *Finszter Géza* munkásságából a jelen kutatáshoz a rendészet fogalmának meghatározásával kapcsolatban választottam továbbá a **Rendészettan**⁶⁹⁸ című könyvét. A rendészettan kifejezést a szerzői magyarázat szerint a rendészet jogának, szervezetének és működésének egységben történő megjelenítésében és tanulmányozásában összegezni.

⁶⁹³ A szerző a következő könyvből idéz: Szamel Lajos (1990): *A rendészet és a rendőrség jogi szabályozásának elméleti alapjai*. Budapest, MTA Államtudományi Kutatások Programirodája. 6. Lásd: Finszter Géza (2014): *Rendészetelmélet*. Budapest, Nemzeti Közszerzői Egyetem. 119.

⁶⁹⁴ Finszter Géza (2014): *Rendészetelmélet*. Budapest, Nemzeti Közszerzői Egyetem. 119.

⁶⁹⁵ A szerző a következő könyvből idéz: Szamel Lajos (1990): *A rendészet és a rendőrség jogi szabályozásának elméleti alapjai*. Budapest, MTA Államtudományi Kutatások Programirodája. 7. Lásd: Finszter Géza (2014): *Rendészetelmélet*. Budapest, Nemzeti Közszerzői Egyetem. 119.

⁶⁹⁶ Finszter Géza (2014): *Rendészetelmélet*. Budapest, Nemzeti Közszerzői Egyetem. 119.

⁶⁹⁷ Finszter Géza (2014): *Rendészetelmélet*. Budapest, Nemzeti Közszerzői Egyetem. 119.

⁶⁹⁸ Finszter Géza (2018): *Rendészettan*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 21-49.

A mai modern magyar közigazgatásban a rendészet szerepe, hogy az adott tevékenysége keretében annak jogilag szabályozott rendjét védelmezze, óvja, felügyelje a szabályok betartását, hárítsa el a közvetlen veszélyeket, gondoskodjon a jogszabálysértők felelősségre vonásáról.⁶⁹⁹

A rendészet és rendőrség fogalmának és elhatárolásának kérdésével foglalkozó fejezetben a szerző az alábbi álláspont alapján foglal állást. Eszerint a rendőrség elnevezését tekintve abban az örködés jelenik meg, a rendészet ezzel szemben a hatósági funkciók teljes spektrumát magában hordozza.⁷⁰⁰ „A rendészet olyan állami tevékenység, amely a közrend megzavarásának megelőzésére a közvetlenül zavaró magatartás megakadályozására és a megzavart rend helyreállítására irányul.”⁷⁰¹

A rendvédelem – honvédelem szókapcsolatokból is jól kivehető, hogy mialatt a honvédelem a haza külső biztonságában felelősséget vállaló honvédség feladatkörét képviseli, addig a haza belső védelméért a rendőrség a felelős.⁷⁰²

A jelen kutatáshoz kapcsolódóan értékes fejezetrészt a nevezett könyvben található: *A rendészet etikája*⁷⁰³ című fejezetrésze képviseli továbbá. A rendőrség etikai kódexéről, annak társadalmi rendeltetését deklaráló követelményekről ír a szerző. Egy rendőrségi etikai kódex megalkotása érdekében felmerült az erkölcsi szabálygyűjtemény szükségességének kérdésköre. Amellyel mélyebb indíttatású, ezzel hatékonyabb hivatástudatot lehet kialakítani, továbbá a sorozatos döntési helyzetek jog által nem szabályozott területeinek cselekvési autonómiájában, a törvényi előírások a jogi norma erkölcsi alapjaiban megőrizhetőek maradhatnak.

A szakmai etika hívei az általános erkölcsi normákhoz képest speciális szakmai erkölcs szükségességét ismertették, amely szerint:

1. „egy hivatás gyakorlása interperszonális kapcsolatokon keresztül történik;
2. ezeknek az emberi relációknak jellemzője az az alá-fölé rendeltségi viszony, ahol a fölényhelyzetben lévő hatóság jelentős jogosítványtöbbséggel bír;
3. ha a fölényhelyzetben lévő hatósági személy, a rendőr széles mérlegelési jogosultságot élvez.”⁷⁰⁴

⁶⁹⁹ Finszter Géza (2018): *Rendészettan*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 22-23.

⁷⁰⁰ Finszter Géza (2018): *Rendészettan*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 24.

⁷⁰¹ Idézet Szamel Lajos (1990): *A rendészet és a rendőrség jogi szabályozásának elméleti alapjai*. Budapest, MTA Államtudományi Kutatások Programirodája. 30. Lásd: Finszter Géza (2018): *Rendészettan*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 33.

⁷⁰² Finszter Géza (2018): *Rendészettan*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 25.

⁷⁰³ Finszter Géza (2018): *Rendészettan*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 178-190.

⁷⁰⁴ Finszter Géza (2018): *Rendészettan*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 178.

Egy másik véleménycsoport szerint az előbb felsoroltak közül a harmadikban jelzett feltétel hiányára hívták fel a figyelmet, amelynek értelmében a szigorú szervezeti hierarchia nem engedhet utat a cselekvési szabadságnak, ezért van szükség olyan szolgálati szabályzatra, amelynek mentén haladva kellő iránymutatásul szolgál – magatartását szűk korlátok közé szorítja - az akár önállóan szolgálatot teljesítő rendőr számára. Ez utóbbi törekvésre volt példa a francia nemzeti rendőrség számára 1986-ban kiadott deontológiai kódexe⁷⁰⁵, amely szolgálati szabályzatnak inkább volt tekinthető, mint szakmai erkölcsi normagyűjteménynek. A francia szabályozás egyike volt az első, a jogállami elveket követő rendőrségek történetében.

A rendvédelmi hivatás morális problémáiról az Európa Tanács 1996-ban nemzetközi rendőr-szemináriumot tartott. A tanácskozás is rámutatott a kérdéskörrel kapcsolatos eltérő álláspontok mibenlétére, továbbá kételkedtek a speciális rendőretika lehetőségeiben és szükségességében. Az ellenzők egyik csoport szerint a rendőri tevékenységnek minden mozzanatát a jog parancsa határozza meg, amelyből kifolyólag nem létezik olyan választási lehetőség, amelyre speciális szakmai normákat lehetne, vagy kellene megfogalmazni. Ezt az érvelést erősíti a rendőrség hierarchikus felépítésére és a feltétlen engedelmesség elve, amellyel a beosztottaktól végképp elvon minden önállóságot. Az etikai kódex mellett állók csoportja elismeri a rendőri szolgálat tevékenységének erkölcsi érzékenységét, amellyel rámutatnak a hivatást gyakorló szüntelen értékkonfliktusok közötti eligazodásának nehézségeire és az ebből következő kiszolgáltatottságára és vívódásának tényére. Emellett hangoztatják, hogy a rend őrének a bűnnel történő állandó és közvetlen találkozása olyan „erkölcsi aknamezőt” eredményez, amelynek során felmerülő erkölcsi konfliktusokkal szemben nem egy speciális szakmai etikára, hanem az erkölcs általános parancsainak, vagyis annak legalapvetőbb előírásainak az elfogadására és betartására van szükség. Ilyen értelemben tehát felesleges külön szakmai moralitásról értekezni, bőségesen elegendő, ha a rendőri hivatás gyakorlója általában birtokában van a szilárd morális alapnak és az erkölcsi parancsait belső meggyőződése alapján teljesíti. Az ezzel érvelők arra emlékeztetnek, hogy a bűn maga is alapértékeket sért, ezért a morális fundamentumok elsajátítása biztos eligazodást nyújt azok számára, akik a bűnnel szemben az egyént, a közösséget, vagyis a társadalmat védelmezik. Az utolsóként

⁷⁰⁵ Code de déontologie. A Francia Nemzetgyűlés 1986. március 18-án kelt 86592. sz. dekrétuma a nemzeti rendőrség deontológiai kódexéről. Lásd: Finszter Géza (2018): *Rendészettan*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 178.

jelzett álláspont szerint a szakmai etika kialakítását nem látja megkerülhetőnek a rendészetben, azonban felhívja a figyelmet arra, hogy a rendőretikai kódexek megszületésének folyamata a demokratikus jogállami berendezkedés a megerősödéséhez, rendészet decentralizációhoz és a demilitarizációhoz.⁷⁰⁶

Az Európa Tanács ajánlása szerint az ezredfordulóhoz közeledve felgyorsultak a nemzetközi etnikai alapelvek megalkotásának munkálatai. Ezért adta ki az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának 2001. évi 10. számú ajánlását, a rendőrség európai etikai kódexét. Az ajánlás felismerte a jogállam működésében a rendőrség szerepét, figyelembe vette a nemzetközi összefogás és hatékonyság jelentőségét a bűnözés elleni küzdelemben, hangoztatta azt is, hogy a rendőrségek hatékonysága nagymértékben a civil társadalom támogatásától függ és ezek fényében annak a meggyőződésnek adott hangot, hogy eredményesen csak az a rendőrség képes a szolgálati feladatait ellátni, aki tiszteli az emberi méltóságot, valamint mindazokat az egyéni szabadságjogokat, amelyeket az Emberi jogok európai egyezménye tartalmaz.⁷⁰⁷

Az ajánlás részletes megismeréséből fontos következtetések vonhatók le:

1. a szakmai etika követelményei nem függetleníthető az alkotmányos követelményektől, a jog uralmától, a hatalmi ágak elválasztásának elvétől, valamint az emberi jogok tiszteletétől;
2. a rendőrségi szervezetek belső struktúrájának meghatározó szerepe azt jelenti, hogy a magas szakmai elismertséget nyújtó struktúra, a morális megfelelés számára a legelőnyösebb terep; mialatt a hivatást megnyomorító, hatalmi arroganciának utat engedő organizációban az erkölcsi tisztaság csak a legbátrabbak kiváltsága lehet;
3. az erkölcsi szabályok a leghatékonyabban közszolgálatban, a közvetítőkön keresztül érvényesülhetnek. A közvetítő közeg a közvélemény ítélete, a szakmai követelmények, valamint a jog előírásai.⁷⁰⁸

Az alkotmányos demokrácia modernizált kontrollját a következők szerint határozza meg:

- az első a jogi norma, amelyet a hatóság egyetlen legitimációs forrásaként prognosztizál.

⁷⁰⁶ Finszter Géza (2018): *Rendészettan*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 179.

⁷⁰⁷ Finszter Géza (2018): *Rendészettan*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 181-182.

⁷⁰⁸ Finszter Géza (2018): *Rendészettan*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 183-184.

- a második kontroll a szakmai tudás, a hozzáértés, amely a cselekvés legbiztosabb irányítójáé.
- a harmadik ellensúly a kifejezett szakmai etika, vagyis a morális értékek érvényesülése a hatósági intézkedések során. Olyan esetekben amikor a rendőr fölényhelyzetbe kerülve regressziót alkalmazhat, azonban a hatósági kényszer módjára, a mértékére és az idejére kifejezett jogi előírás nem áll rendelkezésre.
- a negyedik garancia a közösség, vagyis a közvélemény rendőrségről alkotott ítélete, amelyre azért van szükség, mert a rendészet szakirányú tevékenysége révén széles körben érintkezik a társadalommal. Olyan esetekben is, amikor szolgáltatást nyújt és akkor is, amikor a jogsértésekre válaszol. A közvélemény támogatása azért nélkülözhetetlen, mert a közbiztonság olyan kooperációs termék, amelynek a megteremtéséhez a civil közeg és az állam hatóságainak együttműködése szükséges.⁷⁰⁹

3.2. A KORTÁRS RENDŐRSÉG FELADATAINAK ALAKULÁSA

A rendőrségi törvény (továbbiakban: Rtv.) eredeti hatálybalépésekor a Magyar Köztársaság Rendőrségének feladatai a közbiztonság és a belső rend védelme voltak.⁷¹⁰ A rendőrség feladatait ért változások az Rtv. alapján 2008. évtől lépett hatályba, amely szerint a közbiztonság és a közrend védelme kiegészült az államhatár őrzésével, a határforgalom ellenőrzésével és az államhatár rendjének fenntartásával.⁷¹¹ A következő mérőföldkövet a 2011. év jelentette, amikor is a feladatok már a következők voltak: a közbiztonság és a közrend védelme, az államhatár védelme, az államhatár őrzése, a határforgalom ellenőrzése, az államhatár rendjének fenntartása, a terrorizmus elleni küzdelem és az e törvényben meghatározott bűnmegelőzési,

⁷⁰⁹ Finszter Géza (2018): *Rendészettan*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 184.

⁷¹⁰ A Rendőrségről. 1994. évi XXXIV. törvény 1. § (1) Jogtár: 1994.X.01. és 1995.XII.31. között hatályos állapota szerint. (A letöltés dátuma: 2022.03.28.)

⁷¹¹ A Rendőrségről. 1994. évi XXXIV. törvény 1. § (1) Jogtár: 2008.I.01. napján hatályos állapota szerint. (A letöltés dátuma: 2022.03.28.) Magyarország Schengeni csatlakozása 2007. évben volt, amely a Rtv.-re is hatással volt. EU tagországok, Európai Unió tagállamok listája. <https://www.euvonal.hu/tagorszagok/> (A letöltés dátuma: 2022. 04. 03.) A schengeni csatlakozás előkészületeiről bővebben lehet olvasni Sallai János: A schengeni integráció folyamata és jövője. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények* IV. kötet (2005) 77-84. <http://www.pecshor.hu/periodika/2005/sallai.pdf> (A letöltés dátuma: 2022. 04. 03.)

„Magyarország teljes jogú schengeni tagságát követően a rendőrség magába olvasztotta a határőrséget(...)” Németh Gyula – Sallai János: Magyarország Rendőrsége a rendszerváltás időszakában. *Magyar Rendészet* XXI. (2021) 4. szám 101-116. <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/view/5600/4869> (A letöltés dátuma: 2022. 03. 21.)

bűnfelderítési célú ellenőrzés.⁷¹² A következő nagy változás a kortárs időszakban a 2012. évben következett be, amikor is a rendőrség feladata az Alaptörvényben meghatározott feladatok mellett a határforgalom ellenőrzése, a terrorizmus elleni küzdelem és az e törvényben meghatározott bűnmegelőzési, bűnfelderítési célú ellenőrzés voltak.⁷¹³ Mindez utóbbi 2013. évben tovább bővült a bűncselekményből származó vagyon visszaszerzésével.⁷¹⁴ Azonban 2019. évben még tovább bővült az idegenrendészeti és menekültügyi feladatok ellátásával.⁷¹⁵

3.3. A KORTÁRS RENDŐRSÉG ALAPFELADATAIRÓL

A rendőrség alapvető feladata - Magyarország Alaptörvényének 46. cikke szerint – „a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme. A rendőrség részt vesz a jogellenes bevándorlás megakadályozásában.”⁷¹⁶ A feladatát az Alaptörvényt követően továbbá, a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény⁷¹⁷ határozza meg. Eszerint „az

⁷¹² A Rendőrségről. 1994. évi XXXIV. törvény 1. § (1) Jogtár: 2011.I.01.-2011.VI.30. között hatályos állapota alapján. (A letöltés dátuma: 2022.03.28.) A Terrorrelhárítási Központ megalakulásáról szóló 295/2010. (XII.22.) Korm. rendelet a terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000295.kor> (A letöltés dátuma: 2022. 04. 03.) A rendelet 1/A. § (1) szől arról, hogy „a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvényben (a továbbiakban: Rtv.) meghatározott terrorizmust elhárító szervként a TEK-et jelöli ki.”

⁷¹³ A Rendőrségről. 1994. évi XXXIV. törvény 1. § (1) Jogtár: 2012.I.5.-2012.III.14. között hatályos állapota szerint. (A letöltés dátuma: 2022.03.28.) Alaptörvény létrejötté az ok Az Alaptörvény 46.cikk (1) bekezdése szerint a rendőrség alapvető feladata a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme. Jogtár: Magyarország Alaptörvényének 2012.I.1.-2012.VI.18. között hatályos állapota szerint. Magyarország Alaptörvénye. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv> (Letöltés dátuma: 2021.04.24.)

⁷¹⁴ A Rendőrségről. 1994. évi XXXIV. törvény 1. § (1) Jogtár: 2013.VII.1.-2013.VII.19. között hatályos állapota szerint. (A letöltés dátuma: 2022.03.28.) A vagyon-visszaszerzési feladatokról egy kis betekintést a következő cikkben lehet olvasni. Fenyvesi Beáta: Céljuk a vagyon visszaszerzése. 2020. 10. 14. <https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/zsar-u-magazin/celjuk-a-vagyon-visszaszerzese> (A letöltés dátuma: 2022.03.28.) „Európai Unió tagállamként Magyarországnak is kötelezettsége egy nemzeti vagyonvisszaszerzési hivatal működtetése” Nagy Richárd – Vári Vince: Új irányok a vagyonvisszaszerzésben. *Belügyi Szemle* 69. (2021) 4. szám 579-593. <https://ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/article/view/5769/4517> (A letöltés dátuma: 2022. 04. 03.) 582.

⁷¹⁵ A Rendőrségről. 1994. évi XXXIV. törvény 1. § (1) Jogtár: 2019.VII.1.-2019.XII.31. között hatályos állapota szerint. (A letöltés dátuma: 2022.03.28.) A korábbi Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal (BMH) 2019. július 01-től rendvédelmi feladatokat ellátó szervvé alakult, amely Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BÁH) lett. Hornyik Zsuzsanna: Interjú dr. Kiss Attilával, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság vezetőjével. *Belügyi Szemle* 68. (2020) 9. szám 165-172. <https://ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/article/view/4417/3393> (A letöltés dátuma: 2022. 04. 03.) 165.

⁷¹⁶ Magyarország Alaptörvénye. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv> (Letöltés dátuma: 2021.04.24.)

⁷¹⁷ A Rendőrségről. 1994. évi XXXIV. törvény <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.tv> (Letöltés dátuma: 2021.02.25.)

*Alaptörvényben meghatározott feladatok mellett a határforgalom ellenőrzése, a terrorizmus elleni küzdelem és az e törvényben meghatározott bűnmegelőzési, bűnfelderítési célú ellenőrzés, a bűncselekményből származó vagyon-visszaszerzése, valamint az idegenrendészeti és menekültügyi feladatok ellátása.”*⁷¹⁸ A feladatmeghatározáson túl a rendőr szolgálati tevékenységére vonatkozó előírásokat a szolgálati szabályzat tartalmazza.

A jelenleg is hatályos 30/2011. (IX.22.) BM rendeletben⁷¹⁹, vagyis a rendőrség *szolgálati szabályzatában* külön rendelkezik a szolgálati előjáró és feljebbvaló, valamint az alárendelt kötelességeiről. A magatartási szabályokról, illetve annak létjogosultságáról kevés leírást tartalmaz. A rendőri hivatással járó szolgálati feladatok ellátása erkölcsi tartalommal töltődik, amely nem képzelhető el viselkedési szabályokat előíró etikai kódex nélkül. Jelen esetben a közszolgálati hivatásrendeknek szolgál iránymutatásul és olyan hivatásetikai alapelveket tartalmaz, amelyek a hivatásos állomány számára követelményt ír elő és a betartása pedig kötelező érvényű.⁷²⁰

A rendvédelmi hivatás etikai alapelveiről Hszt.⁷²¹ rendelkezik. E törvény szerint „a rendvédelmi hivatás etikai alapelvei a hivatásos állomány tagjai tekintetében különösen a hűség, a nemzeti érdek előnyben részesítése, a méltóság és a tisztesség, az előítéletektől való mentesség, a pártatlanság, a felelősségtudat, a szakszerűség, az együttműködés és az arányosság.”⁷²² Ezenkívül külön rendelkezik „a vezetői beosztást betöltőkkel és a rendvédelmi igazgatási szolgálati jogviszonyban álló vezetőkkel szemben támasztott további etikai alapelv a példamutatás, a szakmai szempontok érvényesítése és a számonkérési kötelezettség.”⁷²³

⁷¹⁸ A Rendőrségről. 1994. évi XXXIV. törvény 1.§(1) <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.tv> (Letöltés dátuma: 2021.02.25.)

⁷¹⁹ A rendőrség szolgálati szabályzatáról. 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100030.bm> (Letöltés dátuma: 2021.02.27.)

⁷²⁰ A rendőrség szolgálati szabályzatáról. 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet 88-89.§ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100030.bm> (Letöltés dátuma: 2021.02.27.)

⁷²¹ A rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról. 2015. évi XLII. törvény <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500042.tv> (Letöltés dátuma: 2021.02.26.)

⁷²² A rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról. 2015. évi XLII. törvény 14.§ (1) <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500042.tv> (Letöltés dátuma: 2021.02.26.)

⁷²³ A rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról. 2015. évi XLII. törvény 14.§ (3) <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500042.tv> (Letöltés dátuma: 2021.02.26.)

A Magyar Rendvédelmi Kar (továbbiakban: MRK) működéséről a Hszt. XXIX. fejezetében⁷²⁴ rendelkezik a jogalkotó, e szervezeten belül az MRK Rendőrségi Tagozata (Rendvédelmi Kar) felel a rendőri állomány vonatkozásait illetően. Az MRK feladata szerint „az MRK a közös értékalapú, egységes rendvédelmi hivatásrend megerősítése érdekében - önkormányzati elven alapuló, rendvédelmi szakmai köztestületként, országos szervezetként - a rendvédelmi szervek hivatásos és rendvédelmi igazgatási alkalmazotti állománya önszabályozásával, szakmai továbbképzésével, a rendvédelmi szervek tevékenysége minőségének jobbításával kapcsolatos feladatokat látja el.”⁷²⁵ Külön Rendvédelmi Hivatásetikai Kódex és Magyar Rendvédelmi Etikai Eljárási Szabályzat rendelkezik, amelynek megfelelően kell eljárnia egy rendőrnek a Hszt. szerint. Egészen pontosan „etikai vétséget az követ el, aki a Hszt. 14.§-a szerinti rendelkezéseket és a Rendvédelmi Hivatásetikai Kódex rendvédelmi szerv hivatásos vagy rendvédelmi igazgatási alkalmazotti állományára vonatkozó előírásait, valamint az Alapszabály vagy az Etikai Eljárási Szabályzat rendelkezéseit megszegi.”⁷²⁶

A Becsületbíróóság jogintézményéről és annak működéséről Lippai Zsolt és Kardos Sándor ír „A Becsületbíróóság működésének helye és szerepe a fegyelemkezelés rendszerében” című tanulmányában. Amelyben a Becsületbíróóság jelenlegi rendszerét megelőző történelmi előzményeket, a megalakulásának körülményeit, a Becsületbíróóság működését meghatározó alapvető jogkört, tevékenységet és az azóta eltelt öt év tapasztalatait fejtik ki és értékelik.⁷²⁷

Az erkölcsi normarendszernek vannak állandó és változó elemei. Ezek közül az állandó elemek azok, amelyek értékállóságuknak köszönhetően olyan iránymutatásokat tartalmaznak, amelyek a rendőri hivatás gyakorlásának elengedhetetlen és azzal szorosan összefüggő elemeit képviselik, korszaktól függetlenül. Azonban emellett vannak olyan változó elemek, amelyek az adott kor

⁷²⁴ A rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról. 2015. évi XLII. törvény 290/A.-339.§ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500042.tv> (Letöltés dátuma: 2021.02.26.)

⁷²⁵ A rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról. 2015. évi XLII. törvény 290/A.-339.§ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500042.tv> (Letöltés dátuma: 2021.02.26.)

⁷²⁶ A rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról. 2015. évi XLII. törvény 297.§ (4) <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500042.tv> (Letöltés dátuma: 2021.02.26.)

⁷²⁷ Lippai Zs. - Kardos S. (2021): *A Becsületbíróóság működésének helye és szerepe a fegyelemkezelés rendszerében*. Belügyi Szemle 69. évfolyam 3. szám <http://real.mtak.hu/122805/1/7.Lippai-KardosBelugyiSzemle2021.evi3.szam469-485.pdf> (Letöltés dátuma: 2021.04.30.)

társadalmi változásaihoz vagy a hivatás külön szakcsoportjának kívánalmaihoz igazodva töltik be a rendeltetésüket.⁷²⁸

3.3.1. A KORTÁRS MAGYAR RENDŐR ESKÜJE

Az eskü hagyományosan Istenre – vagy valamilyen istenre –, mint tanúra, vagy valamely szent dologra tett ünnepélyes kijelentés vagy ígéret, ebből kifolyólag vallásos cselekedetnek számít. Az eskü lehet állító (eljárásjogban pl. tanúvallomás megerősítésére), vagy ígérő (ilyen pl. a hivatali eskü). Az esküszegés önmagában megvetendő bűn; azon országok eljárásjogában, amelyek az eskü intézményét megtartották. Minősített esetét az eskü alatt tett hamis állítással érik el. Az eskü tehát hagyományosan szakrális elemnek volt tekinthető a jogban, amikor is az állam lelkiismeretében próbálta kötelezni alattvalóit vagy polgárait, bízva abban, hogy Istent jobban félik, mint az ügyészséget. A szekularizált állam által megkövetelt eskük, azonban mindinkább olyan ünnepélyes ígérek, amelyek a történelmi hagyományokra az „eskü” megnevezésen túl, az esküt tevő által, az esküt megerősítő „Isten engem úgy segéljen!” fohász lehetőségének intézményesítésével utal arra, miszerint a mai magyar jog is számos esetben ír elő ígérő esküt. Isten felhívása nélkül az eskünek nincs vallási vagy transzcendens vonatkozása, hagyományos szóhasználattal az ilyen „esküt” inkább fogadalomnak lehetne nevezni.⁷²⁹

A kutatás korszakaiban az ideológiai változásai a rendőrség működésére is hatással voltak, ezért az esküszövegekben is változások jelentek meg. A négy korszakra (a dualizmus, a két világháború közötti, a szocializmus és a kortárs) bontott értekezésben az esküszövegek is megtalálhatóak lesznek, amelyek rövid tömör összefoglalásukkal jelzik az adott kor ideológiáját és abban a rendőri hivatás elhelyezkedését. Az első, tehát a kortárs rendőr esküszövege a jelenleg hatályos *A rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról*. 2015. évi XLII. törvény 44.§ (2) bekezdésében található és ekképpen hangzik:

„Én becsületemre és lelkiismeretemre fogadom, hogy Magyarországhoz és annak Alaptörvényéhez hű leszek; jogszabályait megtartom és másokkal is megtartatom, szolgálati kötelezettségemet, ha kell, életem

⁷²⁸ A kutatáshoz kapcsolódóan a témakörrel saját, megjelent publikációból merítettem gondolatokat. Lásd: Nándori Nikolett Petra: Gondolatok a rendőri hivatás erkölcsi normarendszeréről. *Rendvédelem*, A Belügyi Tudományos Tanács Online Folyóirata X. (2021) 3. szám. 2-11. https://www.bmtt.hu/assets/letolt/folyoi/202103/2021_3%20szam.pdf (A letöltés dátuma: 2021. 12. 23.)

⁷²⁹ Schanda Balázs: Az eskü a mai magyar közjogban. *Iustum Aequum Salutare*. II. 2006/3-4. 151-152.

kockáztatásával is teljesítem; előjáróim parancsainak engedelmeskedem, alárendeltjeimről legjobb tudásom szerint gondoskodom; hivatásomat a magyar nemzet javára gyakorolom.

(Az eskütevő meggyőződése szerint:) Isten engem úgy segítjen!”⁷³⁰

A magyar rendőri hivatás etikai kódex megszületése előtt több hasonló rendőretikai kódexet kiadtak más államok. Magyarország Európai Unióhoz történő 2004-es csatlakozását megelőzően az unióban 2001-ben létrehozták az Európai Rendőretikai Kódexet.

3.3.2. A MAGYAR RENDŐRI HIVATÁS ETIKAI KÓDEXÉRŐL

Az etikai kódex olyan erkölcsi normákat tartalmaz, amelyek a társadalmakban, csoportban vagy éppen a különböző hivatások gyakorlói számára szolgálnak iránymutatásul. Azoknak a cselekményeknek a vonatkozásaiban kínálnak megoldást, amelyek a hivatással összefüggésben gyakran előfordulnak.⁷³¹ A magyar rendőri hivatás etikai kódexét 2007. július 04-én tették közzé - az **1. számú mellékletben** lesz megtalálható- és tizenhárom – a magyar rendőri hivatás erkölcsi iránymutatásául szolgáló irányelvet foglal magában.

3.4. A RENDŐRETIKAI KÓDEXSZEL KAPCSOLATOS NEMZETKÖZI KITEKINTÉSEK

A rendőretikai kódexszel kapcsolatos nemzetközi kitekintés során az Európai Rendőretikai Kódexet, a Rendőrvezetők Nemzetközi Szervezetének 1957 októberében megrendezett konferenciáján elfogadott Rendőretikai kódexéről, az FBI – Etikai és integritási program vonatkozó irányelvi útmutatójáról; az Amerikai Egyesült Államok – Etikai kézikönyv a szolgálat alatti és szolgálaton kívüli magatartásról szóló előírásokról írok és végül egy amerikai rendőri etikával foglalkozó író Delattre és Moll a témához kapcsolódó reflexióit mutatom be ebben a fejezetben.

⁷³⁰ A rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról. 2015. évi XLII. törvény 44.§ (2) bekezdésében foglaltak szerint. (Jelenleg hatályos állapot szerint: 2022.01.30.)

⁷³¹ Gecse Gábor – Volter Zsolt: A rendőri hivatás etikai kódexe. *Pécs Határőr Tudományos Közlemények* (2009) X. kötet. <http://www.pecshor.hu/periodika/2009/gecsevolter.pdf> (A letöltés dátuma: 2019.03.08.)

Az *European Code of Police Ethics* (Európai Rendőretikai Kódexet) az Európa Tanács a következő ajánlás mentén fogalmazza meg. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottság 2001. szeptember 19-i ajánlása szerint, a tagállamok kormányai belső jogszabályaikban, gyakorlatukban és a rendőrség magatartási kódexeiben az Európai Rendőretikai Kódexben lefektetett elvek szerint járnak el.⁷³² A hozzá kapcsolódó magyarázat *International Police Standards The European Code of Police Ethics*⁷³³ (Nemzetközi rendőrségi normák. Az európai rendőretikai kódex.) címmel készült el a biztonsági ágazat számára a jogalkotási eszköztár. Az 1949. évben alapított Európa Tanács, a legrégebbi európai integrációra helyezve fekteti le a hangsúlyt a jogi normák és az emberi jogok védelme a demokratikus fejlődés, a jogállamiság és az európai kulturális együttműködés érdekében. Az Európa Tanács 47 tagot (Izlandtól az Európai Unióig, Azerbajdzsánig és Portugáliától Oroszorszáig) számál, amelyhez Magyarország a rendszerváltást követően 1990. november 06. napjával kezdődően 24.-ként csatlakozott.⁷³⁴

Az Európai Rendőretikai Kódex olyan kérdésekkel foglalkozik, mint a rendőrség célkitűzései, a rendőrség jogállam alapja, a rendőrség és a büntető igazságszolgáltatási rendszer közötti kapcsolat, a rendőrség szervezeti felépítése, a rendőri fellépés és beavatkozás, a rendőrség elszámoltathatósága és ellenőrzése, valamint a kutatás és a nemzetközi együttműködés.⁷³⁵

A Miniszteri Bizottság 15. cikk b) pontja értelmében emlékezteti, hogy az Európa Tanács célja, hogy a tagok között nagyobb mértékű egységet teremtsen meg. Mindemellett szem előtt tartja, hogy az Európa Tanács célja, hogy előmozdítsa a jogállamiságot, amely minden valódi Európa Tanács demokráciájának alapját képezi. Tekintettel arra, hogy a büntető igazságszolgáltatási rendszer kulcsszerepet játszik a jogállamiság védelmében és hogy a rendőrségnek alapvető szerepe van ebben a rendszerben.⁷³⁶

⁷³² *European Code of Police Ethics* (2001) Council of Europe Publishing, Strasbourg. <https://polis.osce.org/european-code-police-ethics> (A letöltés dátuma: 2018.12.01.)

⁷³³ *International Police Standards The European Code of Police Ethics* (2001). <https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/CoE.pdf> (A letöltés dátuma: 2022.01.25.)

⁷³⁴ *Action of the Council of Europe in Hungary* <https://www.coe.int/en/web/portal/hungary> (A letöltés dátuma: 2022.01.25.)

⁷³⁵ *European Code of Police Ethics* (2001) Council of Europe Publishing, Strasbourg. <https://polis.osce.org/european-code-police-ethics> (A letöltés dátuma: 2018.12.01.)

⁷³⁶ *European Code of Police Ethics* (2001) Council of Europe Publishing, Strasbourg. <https://polis.osce.org/european-code-police-ethics> (A letöltés dátuma: 2018.12.01.) 5.

A kódex alkalmazási körének meghatározása alapján, mindazokra a hagyományos értelemben vett közrendőri erőkre vagy rendőri szolgálatokra vonatkozik, vagy más erre felhatalmazott és/vagy ellenőrzött szervekre vonatkozik, amelyeknek elsődleges célja a közrend fenntartása a társadalomban.⁷³⁷

A jelen kódex magyarázatában a diszkrecionalitással kapcsolatban a következőképpen tér ki. A nemzetközi emberi jogoknak a megkülönböztetésmentesség és az egyenlőség általános eleme. Az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez csatolt 12. jegyzőkönyv elfogadásával a megkülönböztetés általános tilalma bekerült ebbe az okiratba. A megkülönböztetés elleni védelem hatálya az Emberi Jogok Európai Egyezménye alapján az egyéni jogokra vonatkozik, amelyek közvetlenül a nemzeti jog alapján vagy a hatóságokkal szemben fennálló kötelezettségek révén érvényesülnek, valamint a hatóságok által mérlegelési jogkörük gyakorlása során hozott intézkedésekre vagy az ilyen szervek, például a rendőrség bármely más tevékenységére egyaránt.⁷³⁸

Az Európai Rendőretikai Kódex német nyelven *Europäischer Kodex Für die Polizeiethik* címmel jelent meg 2001 októberében.⁷³⁹ Mindezek előtt a Wolfgang Dicke: Internationales, Europarat will "Kodex für Polizei-Ethik" 2001. júniusi tanulmányában már előirányozta az előbb említett Európai Rendőretikai Kódexet várhatóan még 2001 évben elfogadják. Eszerint az Európa Tanácshoz tartozó 40 állam, Izland és Horvátország, Ciprus és Oroszország közötti társulásban alakult ki. Az 1949-ben alapított Európai Tanács az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok védelmének politikai és erkölcsi tekintélyeként tekint magára. Ezzel magyarázza az Európai Rendőretikai Kódex kidolgozását, amelynek a célja, hogy Európa szerte meghatározzák azt, hogy milyen értékek és normák mentén lássák el a rendőrök a szolgálati feladataikat, amelyek a modern demokratikus társadalomban a rendőrségektől elvárt értékeket és normákat jelenti.⁷⁴⁰

⁷³⁷ *European Code of Police Ethics* (2001) Council of Europe Publishing, Strasbourg. <https://polis.osce.org/european-code-police-ethics> (A letöltés dátuma: 2018.12.01.) 7.

⁷³⁸ *European Code of Police Ethics* (2001) Council of Europe Publishing, Strasbourg. <https://polis.osce.org/european-code-police-ethics> (A letöltés dátuma: 2018.12.01.) 57.

⁷³⁹ *Europäischer Kodex Für die Polizeiethik.* (2001) <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804d79ed> (A letöltés dátuma: 2022.01.14.)

⁷⁴⁰ Dicke, Wolfgang: Internationales, Europarat will "Kodex für Polizei-Ethik", *Deutsche Polizei* (2001) év 6. szám [https://www.gdp.de/gdp/gdp.nsf/id/dp0601/\\$file/0106_06.pdf](https://www.gdp.de/gdp/gdp.nsf/id/dp0601/$file/0106_06.pdf) (A letöltés dátuma: 2022.01.14.)

Az Európai Rendőretikai Kódex megjelenése előtt az ENSZ (Egyesült Nemzetek Szervezete)⁷⁴¹ 1979. december 17-én, a közgyűlés 34/169. számú határozatával fogadta el a *Code of Conduct for Law Enforcement Officials*⁷⁴²-t (A rendészeti tisztviselők magatartási kódexe), az összesen 8 cikkből álló bűnüldöző szervek tisztviselői részére készült magatartási kódexét.⁷⁴³ A joghoz kötöttség és az emberi méltósághoz való jogok mindentől előbbvalóak voltak a kódex szerint, amely a **2. számú mellékletben** található.

Az amerikai kontinensen maradva, de Magyarországra szintén hatást gyakorló 64. IACP⁷⁴⁴ Rendőrszervezők Nemzetközi Szervezete konferenciáján 1957 októberében elfogadott Rendőretikai kódexe, a *Law Enforcement Code of Ethics* nem cikkekből áll, mindinkább egy fogadalomhoz hasonlít, amely az értekezés **3. számú mellékletében** lesz megtalálható.

Az FBI – Federal Bureau of Investigation, *Ethics and Integrity Program, Policy Directive and Policy Guide*, vagyis az Etikai és integritási program vonatkozó irányelvi útmutatóját 2015. február 2. napján adta ki az iroda integritásért és megfelelőségért felelős hivatala. Ez létrehozta és leírta az FBI etikai és integritási programját, valamint azokat az előírásokat, amelyeknek az Iroda munkatársainak az FBI, az Igazságügyi Minisztérium és az Egyesült Államok kormányának alkalmazottaiként meg kell felelniük.⁷⁴⁵

Az Amerikai Egyesült Államokban, *Ethics handbook for on and off-duty conduct* – Etikai kézikönyv a szolgálat alatti és szolgálaton kívüli magatartásról szóló előírásokat 14 pontban foglalja össze, amely az Igazságügyi Minisztérium alkalmazottainak magatartására vonatkozó legfontosabb etikai törvényeket és rendeleteket tartalmazza. E kézikönyv célja, hogy növelje az etikai szabályok és azok alkalmazásának tudatosságát, beleértve azt az időszakot is, amikor nem szolgálati státuszban vagy szabadságon van. Minden egyes szabály után idézeteket közölnek, és

⁷⁴¹ Magyarország 1955. december 14.-e óta tagja. Lásd: Magyarország 65 éve az ENSZ-ben. <https://ensz.kormany.hu/magyarorszag-65-eve-az-ensz-ben> (A letöltés dátuma: 2022.01.13.)

⁷⁴² rendészeti tisztviselők magatartási kódexe

⁷⁴³ *Code of Conduct for Law Enforcement Officials* (1979) <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/lawenforcementofficials.aspx> 1979.12.17. (A letöltés dátuma: 2018.12.01.)

⁷⁴⁴ *International Association of Chiefs of Police* – Rendőrszervezők Nemzetközi Szervezete <https://www.theiacp.org/> (A letöltés dátuma: 2022.01.13)

⁷⁴⁵ *Federal Bureau of Investigation* – Szövetségi Nyomozó Iroda, <https://vault.fbi.gov/fbi-ethics-and-integrity-program-policy-guide/FBI%20Ethics%20and%20Integrity%20Program%20Policy%20Directive%20and%20Policy%20Guide%200754DPG%20Part%2001%20of%2001/view> (A letöltés dátuma: 2022.01.13.)

javasolják, hogy konkrét kérdés esetén tekintse meg a törvény vagy rendelet teljes szövegét.⁷⁴⁶

Az Igazságügyi Minisztérium honlapján bemutatja a *Departmental Ethics Office* - Etikai Hivatal Tagozatának, vagyis az Igazságügyi Minisztérium alkalmazottainak magatartására vonatkozó különböző törvényeket és rendeleteke. Általános információkat közölnek a végrehajtó szervek magatartási normáiról, az összeférhetetlenségi jogszabályokról, a minisztérium kiegészítő magatartási normáiról és különböző egyéb etikai szabályokról, előírásokról és irányelvekről.⁷⁴⁷

Az etikus magatartással kapcsolatos elvárásoknak akkor van a legnagyobb hatása a tényleges viselkedésre, amennyiben azokat nem csupán feltételezik, hanem világosan és egyértelműen lefektetik és kommunikálják. A rendőri munka imperatívuszai, értékei és erényei alapján a rendőri etikának világos és egyértelmű etikai magatartási normákat kell felállítania a rendőri tevékenységekben. A rendőrségi etikai kódex tehát, ebben az összefüggésben nagyon fontos. Világos, konkrét kijelentéseket tartalmaz, amelyek egyértelműen kifejezik azokat az erkölcsi elveket és azt a fajta magatartást, amelyet a rendőri hivatás tagjaitól megkövetel. A kódexnek a rendőrségi etikával foglalkozó szakemberei és a gyakorlati szakemberek közötti kölcsönhatásának eredményeként kell létrejönnie. Vagyis az elméleti és gyakorlati összefüggések a rendőrségi imperatívuszok, értékek és erények elfogadott meghatározásain alapulva. Az ezzel összefüggésben végzett kutatások azt mutatják, hogy az etikai kódex pusztán létezése pozitívan befolyásolja az alkalmazottak etikus viselkedését, a rendőrség vezetésének nagy figyelmet kell szentelnie a végrehajtásra és ennek a kódexnek a betartására.⁷⁴⁸

A *Law Enforcement Code of Ethics* - Rendőretikai kódexével - az értekezés **3. számú mellékletében** található – összefüggésben Edwin Delattre azt írja, hogy annak bizonyos részeit a rendőrök azért kifogásolják, mert azok túlságosan igényesek vagy éppen túlságosan homályosak. Ezzel arra mutatnak rá a rendőrök, hogy nehéz – vagy lehetetlen – az életeket és az ártatlanokat megvédeni a megtévesztéstől; a gyengéket a

⁷⁴⁶ *Ethics handbook for on and off-duty conduct* (2022) <https://www.justice.gov/jmd/ethics-handbook> és a <https://www.justice.gov/jmd/page/file/190546/download> (A letöltés dátuma: 2022.01.13.) 2022.01.03. napján frissítették.

⁷⁴⁷ *Departmental Ethics Office*. <https://www.justice.gov/jmd/departmental-ethics-office> (A letöltés dátuma: 2022.01.13.)

⁷⁴⁸ Pagon, Milan (2000): *Police ethics and integrity*. Ljubljana, Slovenia. 6.

megfélemlítéstől; ugyanakkor a törvényeken belül eljárni, tiszteletben tartva mindenkinek a magánélethez és szabadsághoz való jogát.⁷⁴⁹

A kódex olyan eszményeket fejez ki, amelyek követelményeit a tapasztalat bölcsességével és a kipróbált ítélőképesség birtokában lehet mérlegelni. A rendőrségnek mindent meg kell tennie, amit csak tud, hogy hatáskörének határain belül megvédje a közvéleményt. Meg kell próbálniuk, hogy veszélyes helyzetekben olyan önuralmi szokásokat kialakítani, amelyek csökkentik a pánik kialakulásának valószínűségét, még ha nyugalmat nem is eredményeznek. A rendőrök feltehetik a kérdést, hogy magánéletük nem rontja-e hivatali teljesítményüket, nem veszélyezteti-e tekintélyüket, vagy nem kényszeríti-e őket hazugságra. Ha mások megtudnák, szégyellnék-e magukat, és kollégáik megkérdőjeleznék-e tisztességüket? Nem kell minden érzést kiszűrni. A döntéseket a jó jellemmel rendelkező ember az érzelmei, az igazságosság, a bátorság, az együttérzés stb. által vezérelt szokásai alapján fontolja meg.⁷⁵⁰

A rendőrakadémiai etikai képzés vagy oktatás nyilvánvalóan csak egy a számos változó közül, amely befolyásolhatja a rendőrök integritását és etikus döntéshozatalát. A rendőri kötelességszegés és a korrupció olyan összetett kérdések, amelyek évtizedek óta a kutatók, politikusok, aktivisták és szakemberek figyelmének középpontjában állnak. Számos egyéb változó van, amelyre a rendőrségi vezetőknek figyelmet kell fordítaniuk annak érdekében, hogy csak a legmagasabb szintű integritással rendelkező tisztviselők dolgozzanak a szervezetüknél.⁷⁵¹

Ahogyan az a fent ismertetett etikai kódexekből, irányelvekből is kitűnik a rendőri hivatást áthatja az erkölcsiség, vagyis a rendőri etika témaköre, annak súlya igencsak központi szerepet tölt be a rendőri hivatás gyakorlása, az azt megelőző és a hivatás egész ideje alatt tartó képzés során egyaránt.

3.5. A KUTATÁS JELENE ÉS AKTUALITÁSA

A magyar rendészet erkölcsi és morális igazolásának a felderítésével foglalkozó kutatás szempontjából, vagyis a 19., a 20. és a 21. század eleji társadalmi változások

⁷⁴⁹ Delattre, Edwin J. (2011): *Character and cops. Ethics in policing*. Washington D.C., The AEI Press. 34-35.

⁷⁵⁰ Delattre, Edwin J. (2011): *Character and cops. Ethics in policing*. Washington D.C., The AEI Press. 35.

⁷⁵¹ Moll, Monica M. (2016): *How far have we come? The state of police ethics training in police academies in the U.S. Dissertation, Ph.D., Kent State University*. 23.

és a magyar rendészettudomány tükrében jelentősége van annak, hogy abban milyen szerepet tölt be a rendőri hivatás.

A **3. számú mellékletben** található Law Enforcement Code of Ethics - Rendőretikai kódexének része, amely a korrupció megelőzése érdekében tett intézkedések egyike. Mindezzel egy közelmúltban készült – rendőretika oktatásával összefüggő - amerikai disszertációban is foglalkozik a kutató. Az értekezésben a korrupciót, annak a rendőri hivatással járó szolgálati feladatok ellátása és annak a társadalmi jelenségekre gyakorolt hatásaival kapcsolja össze a kutató. Tekintettel arra, miszerint a rendőri hivatásban tulajdonképpen az állam maga ölt testet. Rendfenntartóként és problémamegoldóként ők azok, akik az állam legközvetlenebb képviselői is a társadalom polgárai számára, mivel a szolgálati feladataik ellátása érdekében jól láthatóan egyenruhában a nap 24 órájában jelen vannak a közterületeken és döntő szerepet játszanak a társadalmi beavatkozásokban és a bűnüldözésben. Amennyiben korruptak és a társadalom elveszti a beléjük fektetett bizalmat, azzal aláássák az állam legitimitását. A rendőrök integritása minden más tisztviselőnél fontosabb és egyúttal barométere az egészséges társadalomnak.⁷⁵²

A kutatási téma aktualitását jelzi és a korrupció jelenlegi helyzetét mutatja be a Transparency International idei a 27., tehát 2022-es felmérése, amely szerint Magyarország jelenleg az Európai Unión belül az utolsó előtti helyen áll. A 2020-as eredményhez képest is tovább romlott a helyzet a világ legátfogóbb korrupciós felmérése alapján. Az összesen 180 országot vizsgáló világrangsorban Magyarország a 73. helyet foglalja el a Transparency International Berlini központjának felmérése alapján.⁷⁵³ A Transparency International Alapítvány Magyarország által kiadott Fekete Könyv II. Korrupció és az állam foglyul ejtése Magyarországon címmel adta ki a korrupció⁷⁵⁴ természetéről, mechanizmusairól és következményeiről, továbbá a

⁷⁵² Moll, Monica M. (2016): *How far have we come? The state of police ethics training in police academies in the U.S. Dissertation, Ph.D., Kent State University.* 4.

⁷⁵³ *Tovább romlott a korrupciós helyzet Magyarországon* (2022). <https://transparency.hu/hirek/tovabb-romlott-a-korrupcios-helyzet-magyarorszagon/> (A letöltés dátuma: 2022.01.25.)

⁷⁵⁴ A *Büntető Törvénykönyvről* szóló 2012. évi C. törvényének (<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200100.tv>; a letöltés dátuma: 2022.01.25.) XXVII. fejezete szól a korrupciós bűncselekményekről. Ezeknek a bűncselekményeknek a nyomozásáról, a Rendőrség nyomozó hatóságai rendelkezik hatáskörrel és illetékességgel a *Rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről* szóló 25/2013. (VI.24.) BM rendelete (<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300025.bm>; a letöltés dátuma: 2022.01.25.) szerint.

korruptió gyakorlatáról szóló 179 oldalas könyvét.⁷⁵⁵ A Fekete Könyv I.⁷⁵⁶ része 2018. évben látott napvilágot⁷⁵⁷.

A Transparency International Magyarország küldetése, hogy a független, szakmai szervezetként segítse elő a korrupció megfékezését, ösztönözze az átláthatóságot és a számonkérhetőséget a közhatalmi döntéshozatalban és a közpénzeket érintő folyamatokban, valamint javítja a közérdekű információk elérhetőségét.⁷⁵⁸

A Transparency International Magyarország Alapítványt 2006 októberében jegyezték be, amelyet követően végül 2009 évben vált a szervezet a Transparency International teljes jogú tagozatává. Az alapítvány munkáját kuratórium vezeti, amely egyszerre végez stratégiai tervezési és operatív tevékenységeket.⁷⁵⁹

A Transparency International Magyarország Alapítványának értékei a következők: „átláthatóság, számonkérhetőség, szakmaiság, integritás, szolidaritás, bátorság, igazságosság, demokrácia, jogállamiság, függetlenség, együttműködés”⁷⁶⁰.

A szemléltetésképpen a Transparency International Magyarország Alapítványának honlapjáról a Globális Korrupciós Barométer (Global Corruption Barometer) az egész világra kiterjedő közvéleménykutatás, amely az állampolgárok korrupcióval kapcsolatos tapasztalataira helyezi a fókuszot. A 2013-ban végzett felmérés eredménye - a **4. számú melléklet** – megmutatja, hogy a korrupció miként hat az emberekre és világszerte milyen erőfeszítéseket tesznek a korrupció megfékezése érdekében milyen erőfeszítéseket tesznek. A Barométer felmérése szerint számos korrupcióra vonatkozó kérdést tartalmaz, mint például: „Ön mely intézményt tartja a legkorruptabbnak?” vagy „Hogyan osztályozná a kormányt a korrupció elleni tevékenység tekintetében?”. A vizsgálat ezen túl továbbá arra kíváncsi, hogy az állampolgároknak milyen tapasztalataik vannak a vesztegetésekkel kapcsolatban és milyen gyakran fizetnek

⁷⁵⁵ Transparency International Alapítvány Magyarország (2021): *Fekete Könyv II. Korrupció és az állam foglyul ejtése Magyarországon*. https://transparency.hu/wp-content/uploads/2022/01/Fekete_Konyv_II_2022.pdf (A letöltés dátuma: 2022.01.25.)

⁷⁵⁶ Transparency International Alapítvány Magyarország (2018): *Fekete Könyv. Korrupció Magyarországon 2010-2018*. <https://transparency.hu/wp-content/uploads/2018/03/Fekete-k%C3%B6nyv.pdf> (A letöltés dátuma: 2022.02.08.)

⁷⁵⁷ Elkészült a korrupció fekete könyve. 2018.03.09. <https://transparency.hu/hirek/elkeszult-korrupcio-fekete-konyve/> (A letöltés dátuma: 2022.02.08.)

⁷⁵⁸ Misszió. Transparency International Alapítvány Magyarország. <https://transparency.hu/rolunk/misszio/> (A letöltés dátuma: 2022.02.08.)

⁷⁵⁹ Misszió. Transparency International Alapítvány Magyarország. <https://transparency.hu/rolunk/misszio/> (A letöltés dátuma: 2022.02.08.)

⁷⁶⁰ Misszió. Transparency International Alapítvány Magyarország. <https://transparency.hu/rolunk/misszio/> (A letöltés dátuma: 2022.02.08.)

kenőpénzt a különböző közszolgáltatási intézményeknél?⁷⁶¹ Bár nem mai kutatásról van szó, azonban a rendőrség is olyan szervezetként van benne, amelyről a magyar állampolgárok⁷⁶² ilyen formában véleményt alkotnak.

A Transparency International⁷⁶³ globális szervezet, amely a korrupció elleni küzdelem nemzetközi szervezetét jelenti. Ahogyan azt a fejezet elején is írtam, a jelenleg 180 országot számláló globális szervezet víziója egy olyan világról szól, amelyben a kormányzat, a politikai, az üzleti élet, a civil társadalom és az emberek mindennapi élete mentes a korrupciótól. Ennek elérése érdekében küldetésük a korrupció megállítása, valamint az átláthatóság, az elszámoltathatóság és a feddhetetlenség előmozdítása a társadalom minden szintjén és minden ágazatában.⁷⁶⁴

De mi is a korrupció? A korrupció Transparency International által meghatározott definíciója szerint, a ránk bízott hatalommal való visszaélés jelent, amelyet magánérdekek vezérelnek. A korrupció aláássa a bizalmat, gyengíti a demokráciát, akadályozza a gazdasági fejlődést és tovább súlyosbítja az egyenlőtlenséget, a szegénységet, a társadalmi megosztottságot és a környezeti válságot. A korrupció felderítésére és a korruptak felelősségre vonására akkor lehetséges, ha megértjük a korrupció működését és az azt lehetővé tevő rendszereket.⁷⁶⁵

A korrupciós bűncselekmények a büntető igazságszolgáltatás tükrében című könyv a bevezetésében, a korrupció fogalmával összefüggésben – a Transparency International által általánosan használt definíción túl – a szerzők hangsúlyozzák, hogy a társadalom által elfogadott működési erkölcsi és jogi normáitól függ az, hogy mi a korrupció és mennyire ítéli el azt a társadalom. Az említett magatartásforma társadalmi beágyazottsága, a volt szocialista országokban különösen megfigyelhető volt.⁷⁶⁶ A korrupció elleni küzdelem hatékonyságának növelését célzó kutatás, módszerét

⁷⁶¹ Globális Korrupciós Barométer. Transparency International Alapítvány Magyarország. <https://transparency.hu/adatok-a-korrupcirol/globalis-korrupcios-barometer/> (A letöltés dátuma: 2022.02.08.)

⁷⁶² „A Transparency International megbízásából készült 2013-as Globális Korrupciós Barométer 107 ország – köztük 20 európai uniós ország – 114 000 állampolgárának véleményét tükrözi. Magyarországon 1000 fős mintán zajlott a lekérdés, 2012. november 3. és 13. között.” Lásd: A magyarok szerint korrupt az országunk, és a helyzet romlik. (A cikk megjelenésének dátuma: 2013.07.08.) <https://transparency.hu/hirek/a-magyarok-szerint-korrupt-az-orszagunk-es-a-helyzet-romlik/> (A letöltés dátuma: 2022.02.15.)

⁷⁶³ Transparency International. <https://www.transparency.org/en/> (A letöltés dátuma: 2022.02.08.)

⁷⁶⁴ Who we are. Transparency International. <https://www.transparency.org/en/who-we-are> (A letöltés dátuma: 2022.02.08.)

⁷⁶⁵ What is corruption? Transparency International. <https://www.transparency.org/en/what-is-corruption> (A letöltés dátuma: 2022.02.08.)

⁷⁶⁶ Inzelt Éva – Kerecsi Klára – Lévy Miklós (2014): *Korrupciós bűncselekmények a büntető igazságszolgáltatás tükrében*. Budapest, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar. 11.

tekintve olyan gyakorlati, vagyis egyrésről a 2010-ben vesztegetés és befolyással üzérkedés miatt jogerősen elítéltek aktáinak elemzésével, a korrupciós ügyekben eljáró rendőrökkel, ügyészekkel és bírókkal készített interjúkon és fókuszcsoportos beszélgetéseken alapultak.⁷⁶⁷ A kutatás eredményét tekintve a magyarországi korrupció két különböző szintjét különböztetik meg, egyrészt az ún. „kisstílu” korrupciós bűncselekményeket (a pár ezer forintos gyorsajtástól, ittas vezetésen át, amikor az intézkedő rendőrrel kerülnek vesztegetési ügybe; vagy amikor a határőrnek a nem megfelelő papírok miatti felelősségre vonás elkerülése érdekében...), másrészt az ún. nagyhorderejű ügyek (például több éven keresztül szervezeten kb. 20-30 fő érintettségével elkövetett hitel ügyintézés, zöldkártya jogtalan kiadása...)⁷⁶⁸ A korrupciós bűncselekmények súlyosságát mutatja az a tény, hogy ennek a bűncselekménynek nincs sértettje. Aki ad és aki elfogad egyaránt bűnös. Ezért az ilyen jellegű bűnügyek nyomozásának és vizsgálatának sajátosságaira mindez rányomja a maga bélyegét.

A korrupció elleni hatékony fellépés zálogát a kutatásban, a szakemberek széleskörű képzésben, a titkos adatszerzésben, a titkos információgyűjtés szabályainak egyszerűsítésében és a nyomozóhatóságok bizonyos nyilvántartásokhoz történő hozzáférésének biztosításában látták.⁷⁶⁹

A korrupció széleskörű és a társadalom minden területére szervezeten beágyazódott igencsak nagy probléma, azonban nem az egyetlen olyan bűncselekmény, amelynek hatásai messze aláássák a szervezet tekintélyét. Az etikai normák szerepe ilyen tekintetben is relevanciával bír, de ami a legfontosabb az az egyéni felelősségvállalás. Amellyel a felmerülő problémák érdemben és gyökerében kezelhetővé, az erkölcsi hozzáállásában a rendőri hivatás társadalmi megbecsülése szintjén pedig eredményessé válhat.

A rendőrség erkölcsi vonatkozásával kapcsolatban az első, ami az állampolgároknak eszébe jut, az a korrupció. A jelenség a társadalom életének és így az emberek mindennapjainak valós részét képezi, amelynek a legkülönbözőbb formáival a kis értékű borraivalól kicsikart előnyöktől kezdve, a hatalmas összegeket

⁷⁶⁷ Inzelt Éva – Kerecsi Klára – Lévy Miklós (2014): *Korrupciós bűncselekmények a büntető igazságszolgáltatás tükrében*. Budapest, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar. 25.

⁷⁶⁸ Inzelt Éva – Kerecsi Klára – Lévy Miklós (2014): *Korrupciós bűncselekmények a büntető igazságszolgáltatás tükrében*. Budapest, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar. 133.

⁷⁶⁹ Inzelt Éva – Kerecsi Klára – Lévy Miklós (2014): *Korrupciós bűncselekmények a büntető igazságszolgáltatás tükrében*. Budapest, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar. 134.

megmozgató korrupciós bűncselekményekig, nagyon széles skálán találkozhatunk. A rendvédelmi korrupció azonban nem jelenti mindezeknek az elfogadhatóságát.⁷⁷⁰

Az Integritás a rendvédelem „SZEM”-ével – avagy a szilárd erkölcsiség rendvédelemspecifikus jellemzői a korrupciómegelőzés szolgálatában címet viselő 2021 évben megjelent tanulmánykötet, amely a korrupció megelőzésének pszichológiai vonatkozásait vizsgálja.⁷⁷¹ A hozzá kapcsolódó könyvismertető⁷⁷² 2021 év végén a Belügyi Szemlében jelent meg. A könyvismertetőben a korrupció magyarországi történelmi és ideológiai változásaiban jelen lévő és megmutatkozó korrupció formáiról is szó esik. A korrupciónak a XX. századi Magyarországon különböző formái voltak jelen: a gazdasági folyamatok nehézkessé és körülményessé váltak, az erőforrások gazdaságtalanul kerültek elosztásra, a különböző -eleinte szűk társadalmi réteg- előnyökben részesülte (kiéleződtek a társadalmi rétegek közötti különbségek), majd pedig a szocialista Magyarország az addigi hagyományokhoz ragaszkodva folytatta tovább e tevékenységet (nem korrupciónak nevezték akkoriban) a rendszerváltásig.⁷⁷³ A bűncselekménnyel kapcsolatban levonható egyértelmű következtetés, hogy annak gyökeres megoldása hatékony kezelést kíván.

RÉSZÖSSZEGZÉS

A fejezetben bemutatott, vagyis a kortárs rendőri etikához köthető szakirodalmak alapján megállapítható, hogy azoknak szerepe főleg az oktatás terén töltötte be rendeltetését. A kiinduló állapotot ezáltal a jelenleg, vagyis a rendszerváltást követő időszak rendőri etikával foglalkozó szakirodalmainak feltérképezése jelentette. Mindemellett a rendőri etikai kódex és annak nemzetközi vetületére is kitértem annak érdekében, hogy a rendészeti etika – az alapvető etikai normák - el nem hanyagolható szerepe ezáltal is alátámaszthatóvá váljon. A jelen kutatás azonban mindezen túlmenően, azoknak a rendőri erényeknek a feltárásával foglalkozott, amelyek a

⁷⁷⁰ Nándori Nikolett Petra: Még mindig ugyanazok a problémák... A rendőri erkölcs statikussága a közszolgálati etika tükrében. *Magyar Rendészet* XVI. (2016) 3. szám. 132.

⁷⁷¹ *Integritás a rendvédelem „SZEM”-ével – avagy a szilárd erkölcsiség rendvédelemspecifikus jellemzői a korrupciómegelőzés szolgálatában.* (2021) Szerkesztette: Malét-Szabó Erika, Münnich Ákos és Takács-Fehér Mária. Budapest, Belügyminisztérium.

⁷⁷² Hertelendi Lajos: Könyvismertetés: Integritás a rendvédelem „SZEM”-ével – avagy a szilárd erkölcsiség rendvédelemspecifikus jellemzői a korrupciómegelőzés szolgálatában. *Belügyi Szemle* 69. évfolyam (2021) 11. szám. 2038.

⁷⁷³ Hertelendi Lajos: Könyvismertetés: Integritás a rendvédelem „SZEM”-ével – avagy a szilárd erkölcsiség rendvédelemspecifikus jellemzői a korrupciómegelőzés szolgálatában. *Belügyi Szemle* 69. évfolyam (2021) 11. szám.

kortárs rendőri etika alapjainak volt tekinthető. A rendészeti etikán belül, tehát egyik nagyobb kutatási területet a rendőri erények vizsgálatai képezte.

A KUTATÁSI EREDMÉNYEK ÖSSZEGZÉSE

A magyar rendészeti hivatás 150 éves történelmének a kutatás során feltárt szakirodalmi etikai alapján megállapítást nyert, hogy a rendészeti hivatás rendelkezik erkölcsi és morális tartalommal, mivel az a hivatásszerű munkavégzés elengedhetetlen feltétele. A rendészeti hivatás alapvető állandó feladatai a haza belső rendjének a közrendnek és a közbiztonságnak a védelme és fenntartása, a törvények betartatása.

A magyar rendészet 150 éves etikai vonatkozásainak vizsgálata olyan változó elemek feltárását tette lehetővé, amelyek az adott korok politikai ideológiai változásai révén váltak relevánssá. A dualizmus kori változó rendészeti etikai eleme a bátorság, a két világháború között a fegyelem és a szocializmus korában az igazságosság voltak.

Az állandó elemek a magyar rendészet történetének 150 éve alatt a politikai ideológiákhoz mérten alkalmazkodtak. A mérlegelési jogkör vagy másnéven diszkrecionális képesség a kutatási időszak és így a magyar rendészeti etika állandó eleme volt, azonban mégis változáson ment keresztül. A változást az ideológiai nézetek különbözőségei jelentették, amelyhez és vele összefüggésben a rendőri hivatással járó feladatellátásnak is igazodnia kellett.

AZ ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

1. A kutatás Magyarország történelmének 150 éves múltjára tekintett vissza. A 19., a 20. és a 21. század eleji magyar rendészettudományi és a hozzá kapcsolódó tudományágak, úgymint az államelméleti, jogtudományi és közigazgatástudományi szakirodalmi igazoltan támasztották alá, hogy a rendészet, mint hivatás rendelkezik erkölcsi és morális tartalommal. Az állam és a törvényes rend fenntartása erkölcsileg és morálisan is szorosan összefügg egymással. A kutatás során feltárt szakirodalmak mindvégig utaltak rá, vagy fejtették ki világosan azokat az ajánlásokat, álláspontokat, vagyis etikai tartalommal rendelkező iránymutatásokat, amelyek alapjaiban határozták meg a rendőri hivatás mibenlétét. Az erkölcsi és morális tartalomnak vannak állandó és változó elemei.
2. A magyar rendészet 150 éves története során vizsgált etikai vonatkozások a korokat meghatározó ideológiai változásaira voltak visszavezethetőek, amelyek a rendőrség szervezeti működésébe, feladatellátásába egyaránt begyűrűztek. A változó elemek

éppen ezekhez az ideológiai változásokhoz történő alkalmazkodásnak voltak köszönhetőek. A dualizmus korának rendőri erénye a bátorság volt. A két világháború között a fegyelem, mialatt a szocializmus korában az igazságosságra helyezték a hangsúlyt.

3. A magyar rendészet 150 éves szakirodalma, vagyis a rendőri hivatás állandó etikai eleme a diszkrecionális képesség volt. A diszkrecionális képességet vagy másképpen mérlegelési jogkört érintő változásokat az ideológiai különbségek okozták és hatottak rá eltérőképpen.

AZ AJÁNLÁSOK

A magyar rendészeti etika, hozzájárul a rendőri hivatástudat erősítéséhez, az integrációhoz. A kutatás során a rendőri pálya erkölcsi vonatkozásaiba lehetett betekintést nyerni, amely a magyar rendészet 150 éves történetét a rendőri hivatás felől, de ami a legfontosabb, hogy annak emberi oldaláról került bemutatásra.

A magyar történelemben bekövetkező ideológiai eszmerendszerek emberöltőkön keresztül voltak jelen és változtak, amelyhez a rendőri hivatást választók számára mindehhez megfelelő öntudat kialakítása révén lehetett alkalmazkodni, azonban mindez nem volt egyszerű feladat. A rendőri erények szerepe a változó politikai ideológiák során, egyrészt a rendőri hivatás számára határozott meg vezérfonalat, másrészt pedig a rendőrök számára adott támpontot az ideálisan elvárt magatartásra nézve, amelynek köszönhetően a változó eszmerendszerekben is maradéktalanul el tudták látni a hivatásos szolgálattal járó feladataikat. Mindezeknek az ismerete és képzés során történő átadása révén olyan rendőri hivatástudat kialakítása válik lehetségessé, amellyel az elkövetkezendő ideológiai változások mellett is a rendőri hivatással járó feladatellátás és a hozzá kapcsolódó erkölcsi vonatkozások szerepe megkérdőjelezhetetlen marad.

A rendőri erények jelentősége nem csupán a hivatással járó feladatok vonatkozásaiban van szerepe, hanem a megfelelő morál (hivatástudat, hivatásidentitás, csoportszellem, csoportmorál) kialakításában és a rendőri hivatással járó megfelelő normarendszerek kialakításában is. Ahogyan ezeknek az erkölcsi normák a korrupció megelőzésében is fontos szerepe van.

A KUTATÁSI EREDMÉNYEK GYAKORLATI FELHASZNÁLHATÓSÁGA

A kutatás Magyarország történelmének – a rendőri hivatás történetének szempontjából is mértékadó – különböző korszakait vizsgálta röviden, egészen a 19. század végétől a 20. század elejéig bezárólag. A különböző történelmi korok más és más feltételeket biztosítottak, a benne elhelyezkedő rendőri hivatás számára. Amelynek során egyrészt a hivatás elemeinek vizsgálatával kerülnek azonosításra, másrészt a 19-20. századi magyar rendészettudományi szakirodalma alapján a magyar rendészeti etika hagyományainak leírását és mai relevanciájának vizsgálatát foglalta magában. A magyar rendészet etikai hagyományaira és az állam rendészeti tevékenységének igazolására támaszkodva a 21. század elejének magyar rendészeti etikájának elmélete vált megalkothatóvá, amely hozzájárulhat a jelenlegi rendészeti etika, rendészettörténeti vagy rendészetelméleti oktatásához.

A VÉGKÖVETKEZTETÉS

A 20. század végi és 21. század eleji társadalmi változások következtében kiemelt fontosságú, hogy az állami fegyveres testületek, ezen belül a rendőrség jól megalapozott szakmai elvárások mentén, azaz hivatásszerűen végezze a feladatát. A hivatásszerű munkavégzés és a hivatások léte azonban nem képzelhető el hivatás-etika nélkül, ami azt jelenti, hogy a rendészeti tevékenység sem képzelhető el erkölcsi és morális szabályok nélkül. A rendészeti állomány integrációját elősegítő szabályok a hatékonyabb feladatvégrehajtást is elősegítik; illetve fontos kapcsot képeznek a rendészeti állomány és a társadalom között.

FELHASZNÁLT IRODALOM

LEXIKONOK, ETIKAI KÓDEXEK, SZENTÍRÁS

A magyar értelmező szótára. Második kötet (1979), E-Gy; Szerk.: A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete, Budapest, Akadémia Kiadó.

A rendőrségi eskü és változásai 1945-től napjainkig. *Belügyi Szemle.* XXVII. (1989) 8. szám.

A rendőri hivatás etikai kódexe. <http://www.police.hu/a-rendorsegrol/testulet/altalanosan/a-rendori-hivatas-etikai-kodexe> (A letöltés dátuma: 2021.04.24.)

Alácsi Ervin János (2019): *Katolikus imakönyv. A Magyar Honvédség és a rendvédelmi szervek használatára.* Budapest, Zrínyi Kiadó.

Boda József főszerkesztő (2019): *Rendészettudományi szaklexikon,* Budapest, Dialóg Campus Kiadó.

Code of Conduct for Law Enforcement Officials (1979)
<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/lawenforcementofficials.aspx>
1979.12.17. (A letöltés dátuma: 2018.12.01.)

European Code of Police Ethics (2001) Council of Europe Publishing.
<https://polis.osce.org/european-code-police-ethics> (A letöltés dátuma: 2018.12.01.)

Europäischer Kodex Für die Polizeiethik. (2001)
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804d79ed> (A letöltés dátuma: 2022.01.14.)

Federal Bureau of Investigation – Szövetségi Nyomozó Iroda,
<https://vault.fbi.gov/fbi-ethics-and-integrity-program-policy-guide/FBI%20Ethics%20and%20Integrity%20Program%20Policy%20Directive%20and%20Policy%20Guide%200754DPG%20Part%2001%20of%2001/view> (A letöltés dátuma: 2022.01.13.)

International Police Standards The European Code of Police Ethics (2001).
<https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/CoE.pdf> (A letöltés dátuma: 2022.01.25.)

Law Enforcement Code of Ethics - Rendőretikai kódex (1957)
<https://www.theiacp.org/resources/law-enforcement-code-of-ethics> 1957. október
(A letöltés dátuma: 2018.12.01.)

Rédey Miklós – Laky Imre szerkesztők (1903): *Rendőrségi lexicon*, Budapest, Stephaneum.

Szent Biblia (2008): Azaz Istennek ó és új testamentumában foglaltatott egész Szent Írás, Fordította: Károli Gáspár, Budapest, Magyar Biblia Társulat.

ÖNÁLLÓ ÉS FOLYÓIRATBAN MEGJELENT HAZAI SZAKIRODALMAK

A magyarok szerint korrupt az országunk, és a helyzet romlik. (A cikk megjelenésének dátuma: 2013.07.08.) <https://transparency.hu/hirek/a-magyarok-szerint-korrupt-az-orszagunk-es-a-helyzet-romlik/> (A letöltés dátuma: 2022.02.15.)

A rendőri öntudat. *Rendőrkép* I. (1927) 4. szám.

Angyal Pál (1931): *A közigazgatásellenesség büntetőjogi értékelése*. Székfoglaló értekezés. Budapest, Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia.

Androvicz Gábor: A magyar rendőrképzés fejlődése a dualizmus időszakában. *Magyar Rendészet*, 18. (2018) 1. szám, 29-37.

Androvicz Gábor: Katonai vonások a budapesti államrendőrség szolgálati és személyi viszonyaiban (1873-1944). *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle* (2019) 1. szám.

Arcanum: *fegyelem*. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-etimologiai-szotar-F14D3/f-F2003/fegyelem-F2078/> (A letöltés dátuma: 2021.06.23.)

Arisztotelész (1997): *Nikomakhoszi Etika*. Fordította: Szabó Miklós. Budapest, Európa Kiadó.

Arisztotelész (1969): *Politika*. Budapest, Gondolat Kiadó.

Balla Zoltán (2019): *Leegyszerűsített sémák – újragondolható tézisek. Gondolatok a rendészettudományról*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság. 25-34.

Bayer József (1998): *A politikai gondolkodás története*. Budapest, Osiris.

Bibó István (1944): *Jogszerű közigazgatás, eredményes közigazgatás, erős végrehajtó hatalom*. Válogatott tanulmányok, Első kötet 1935-1944. Budapest, Magvető Könyvkiadó. 271-294.

Blutman László: Okozatosság, oksági mércék és a magyar bírói gyakorlat. *Jogtudományi Közlöny* (2011) 309-320.

Boda Mihály: A filozófiára épülő háborús igazolás (filozófiai militarizmus) a 19-20. században Európában és Magyarországon. *Hadtudomány*. 31. (2021) 1-17.

Boda Mihály: A hivatás és katonai hivatás története és elemei. *Hadtudomány* (2018) 3-4. szám. 135-155., https://www.mhht.eu/hadtudomany/2018/2018_3-4/ht201834_137-157.pdf (A letöltés dátuma: 2018.12.08.)

Boda Mihály (2021): *A katonai erények*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó.

- Boda Mihály (2007): *Az emberi tudatosság*. Filozófiai problémák és megoldások. Budapest, L'Hartmann Kiadó.
- Boda Mihály: Az akarattól a tettig: a parancsteljesítés erkölcsi szerkezete. *Hadtudomány* (2016) 3-4. szám. 16-28.
- Boda Mihály: Az alapvető katonai erények mibenléte és helyük a hosszú 19. századi magyar hadtudományos gondolkodásban 1. rész – Az erények és a katonai erénylisták. *Hadtudomány*, A magyar hadtudományi társaság folyóirata, 28. (2018) 1. szám. http://real.mtak.hu/77911/1/HT20181_40_49_u.pdf (A letöltés dátuma: 2021.02.20.)
- Boda Mihály: Az alapvető katonai erények mibenléte és helyük a hosszú 19. századi magyar hadtudományos gondolkodásban 2. rész – A bátorság. *Hadtudomány: A Magyar Hadtudományi Társaság Folyóirata* 28. (2018) 2. szám. 18-29.
- Boda Mihály: Az igazságos háború elméletének kiterjesztése a rendészetre: történelmi és kortárs elméletek. Az igazságos rendészet elmélete. *Belügyi Szemle* 70. (2022): 1. szám. <https://ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/article/view/7889/6474> (A letöltés dátuma: 2022.01.14.) (169-185)
- Boda Mihály: Az igazságos háború elméletének története az ókori Görögországban és Rómában. *Hadtudományi Szemle* (2022) Megjelenés előtt.
- Boda Mihály: Bátorság és távolság. *Hadtudomány*, (2016) Különszám. 44-58.
- Boda Mihály: Zrínyi hősiességfogalma a katonai hősiesség változó formáinak tükrében. *Hadtudományi Szemle* 13. (2020) 2. szám. 79-91.
- Boda József – Sallai János: A belügyminisztérium feladatrendszerének változásai 1848-1959 között. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 4. (2016) 1. szám. 4-17.
- Bolberitz Pál - Gál Ferenc (1987): *Aquinói Szent Tamás filozófiája és teológiája*. Budapest, Ecclesia Kiadó.
- Botos János (2015). *A Magyar Királyi Belügyminisztérium helye, szerepe a polgári magyar állam rendvédelmi rendszerében 1867-1944*. Boda József & Parádi József (Szerk.), Tanulmányok a 19-20. századi magyar állam rendvédelem-történetéből (pp. 65-88). Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság
- Buisson, Henri (1958): A rendőrség története. „La police – Son Historie” Nouvelles Editions Latines 1. rue Palatine – Paris.
- Christián László: Rendészeti szervek. *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (2018) <https://ijoten.hu/uploads/rendeszeti-szervek.pdf> (A letöltés dátuma: 2021.12.09.)

- Concha Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Szerk: Pauer Imre; Értékezesek a társadalmi tudományok köréből. 12. kötet 6. szám. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia.
- Concha Győző (1895): *Politika I. kötet Alkotmánytan*. Budapest, Eggenberger-féle Könyvkereskedés Kiadása (Hoffmann és Molnár).
- Concha Győző (1905): *Politika. Második kötet (Első fele) Közgazdaságtan*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata.
- Dorning Henrik: A rendőrség intézményének fejlődése. Különlenyomat „A REND”, II. (1922) 177. és 178. szám.
- Egyéb állami szervek 1867–1918.
http://gepeskonyv.btk.elte.hu/adatok/Tortenelem/14Szab%F3_Marjanucz/html/4_6.htm (A letöltés dátuma: 2020.03.19.)
- Egresi Katalin (2009): *Concha Győző konzervatív állameszménye*. Forrás: <https://dfk-online.sze.hu/images/J%C3%81P/2009/1/egresi.pdf> (A letöltés dátuma: 2020. 01. 13.)
- Erdős István és Valcsicsák Imre: Bevezető tanulmány a rendőrségi etikai kódex tervezetéhez. *Főiskolai Figyelő* 7. (1996) 3. szám. 82-88.
- Erdős István (1996): *Esetek és gyakorlatok a rendvédelmi etikához*. Szerkesztette: Valcsicsák Imre, Budapest, Rejtjel Kiadó.
- Erdős István (2001): *Logika a rendvédelmi oktatás számára*. Budapest, Kiadta: Rendőrtiszti Főiskola.
- Erdős István: Szakmai erkölcs, Érvék a rendőri etika mellett. *Börtönügyi Szemle* (1997) 2. szám. 20-31.
- Erdős István (2011): *Szakmai etika jegyzet: A bűnügyi és közbiztonsági vezetői továbbképzési szak részére*. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola.
- Erdős István és Valcsicsák Imre (1995): *Etika szöveggyűjtemény (Erkölcs a rendvédelemben)*. Budapest, Rejtjel Kiadó.
- Erkölcsei restitúció. *Rendőrr*. Budapest, I. (1927) 4.
- EU tagországok, Európai Unió tagállamok listája.
<https://www.euvonal.hu/tagorszagok/> (A letöltés dátuma: 2022. 04. 03.)
- Fegyelmezés nevelési céllal – alapelvek és szabályok*. <https://janospal.hu/wp-content/uploads/2021/03/FEGYELMEZES-NEVELESI-CELLAL-2018-06-26.pdf> (A letöltés dátuma: 2021.06.22.)

- Fenyvesi Beáta: Céljuk a vagyon visszaszerzése. 2020. 10. 14.
<https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/zsarumagazin/celjuk-a-vagyon-visszaszerzese> (A letöltés dátuma: 2022.03.28.)
- Finszter Géza: Erőszakszervezetek vagy biztonságot szolgáltató hatóság? *Kriminológiai Tanulmányok* 47. kötet (2010) 177-201.
- Finszter Géza (2014): *Rendészetelmélet*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem.
- Finszter Géza (2018): *Rendészettan*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó.
- Forgács József: A rendőrnevelés tükre. *Magyar Rendőr*. (1942) 24. szám,
- Forján Gyula és József Gábor: A bűnügyi apparátus politikai nevelésének néhány kérdése. *Rendőrségi Szemle* II. (1955) 3. szám.
- Forró János: Magyar rendvédelem 1867-1968. *Rendvédelem történeti füzetek*, 20. (2011) 23. szám. 60-77.
- Fukuyama, Francis (2000): *A Nagy Szétbomlás. Az emberi természet és a társadalmi rend újjászervezése*. Budapest, Európa Könyvkiadó.
- Gál Zoltán és Tokaji András: Határozott, jogszerű rendőri intézkedéseket! *Rendőrségi Szemle* VI. (1958) 9. szám
- Gecse Gábor – Volter Zsolt: A rendőri hivatás etikai kódexe. *Pécs Határőr Tudományos Közlemények* (2009) X. kötet.
<http://www.pecshor.hu/periodika/2009/gecsevolter.pdf> (A letöltés dátuma: 2019.03.08.)
- Gegus Dániel és Székely Vladimír (1909): *A közbiztonság almanachja*. 1910. évre első évfolyam; Budapest, Légárdy testvérek könyvnyomdája.
- Gyergyák Ferenc (2019): *100 éve született Szamel Lajos*. Új Magyar Közigazgatás, 12. évfolyam 4. szám. 106-108.
- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (1979): *A szellem fenomenológiája*. Budapest, Akadémia Kiadó.
- Heltai Gáspár és Bornemisza Péter művei (1980): *Egykötetes prédikációskönyv, Az fejedelemségekről*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó.
- Hertelendi Lajos: Könyvismertetés: Integritás a rendvédelem „SZEM”-ével – avagy a szilárd erkölcsiség rendvédelemspecifikus jellemzői a korrupciómegelőzés szolgálatában. *Belügyi Szemle* 69. évfolyam (2021) 11. szám.
- Héderné Dr. Kozák Róza: Lenin „Állam és forradalom” című munkájának értelmezése. *Acta Universitatis Szegediensis: sectio philosophica*, Acta

- Philosophica Tomus IX. (1968) 3-26. http://acta.bibl.u-szeged.hu/2462/1/philosophica_009_003-026.pdf (A letöltés dátuma: 2021.10.19.)
- Hobbes, Thomas (1999): *Leviatán*. Budapest, Kossuth.
- Hornyik Zsuzsanna: Interjú dr. Kiss Attilával, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság vezetőjével. *Belügyi Szemle* 68. (2020) 9. szám 165-172. <https://ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/article/view/4417/3393> (A letöltés dátuma: 2022. 04. 03.)
- Huntington, Samuel Phillips. (1994): *Katona és az állam*. Budapest, Zrínyi-Atlanti Kutató és Kiadó.
- Integritás a rendvédelem „SZEM”-ével – avagy a szilárd erkölcsiség rendvédelemspecifikus jellemzői a korrupciómegelőzés szolgálatában.* (2021) Szerkesztette: Malét-Szabó Erika, Münnich Ákos és Takács-Fehér Mária. Budapest, Belügyminisztérium.
- Inzelt Éva – Kerezsi Klára – Lévy Miklós (2014): *Korrupciós bűncselekmények a büntető igazságszolgáltatás tükrében*. Budapest, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar.
- Jó rendőr – jó ember. *Magyar Rendőr*. III. (1936) 5. szám
- Karvasy Ágoston (1862): *A közrendészeti tudomány*. Pest, Athenaeum Kiadó.
- Keserű István (1992): *A Belügyminisztérium és a rendvédelmi szerveinek újjászervezése az első világháború és a forradalmak után; Fejezetek a magyar királyi Belügyminisztérium történetéből 1919-1945*. Budapest, BM Kiadó.
- Keserű István (1994): *Fejezetek a magyar királyi Belügyminisztérium történetéből 1919-1926. A magyar rendvédelmi szervek a húszas években*. Budapest, BM kiadó.
- Kmety Károly (1911): *A magyar közigazgatási és pénzügyi jog*. I. kötet. VI. kiadása Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalat.
- Kmety Károly (1897): *A magyar közigazgatási jog kézikönyve*. Budapest, Politzer Zsigmond könyvkereskedő kiadása.
- Koi Gyula: A francia közigazgatási jogtudomány jellegzetességei (1705–1945). *Polgári Szemle* 11. (2015) 4-6. szám. 240-257. <https://polgariszemle.hu/archivum/100-2015-december-11-evfolyam-4-6-szam/politikatudomany-allamtudomany/705-a-francia-koezigazgatasi-jogtudomany-jellegzetessegei-1705-1945> (A letöltés dátuma: 2021.06.20.)
- Kovács Dénes: Rendőrtízparancsolat! *Rendőr*, I. (1927) 3.

- Krémer Ferenc (2003): *A rendőri hatalom természete. Társadalmi szerep és foglalkozási kultúra*. Budapest, Napvilág Kiadó.
- Laky Imre (1906): *Rendőrközegek tankönyve*. Budapest, „Pátria” irodalmi vállalat és nyomdai részvénytársaság.
- Lippai Zs. - Kardos S.: A Becsületbíróóság működésének helye és szerepe a fegyelemkezelés rendszerében. *Belügyi Szemle* 69. (2021) 3. szám <http://real.mtak.hu/122805/1/7.Lippai-KardosBelugyiSzemle2021.evi3.szam469-485.pdf> (Letöltés dátuma: 2021.04.30.)
- Locke, John (1986): *Értekezés a polgári kormányzatról*. Budapest, Gondolat.
- Locke, John (1999): *Második értekezés a polgári kormányzatról*. Kolozsvár, Polis.
- Lőrincz Lajos (2010): *Magyary Zoltán helye a magyar közigazgatás-tudományban*. Gellén Márton – Hosszú Hortenzia (szerk.): Államszerep válság idején. Magyary Zoltán emlékkötet. Budapest, Komplex Kiadó.
- Luther, Márton (1523): *A világi felsőségről*. Fordította: Mayer Endre.
- Machiavelli, Niccoló (1987): *A fejedelem*. Fordította: Lutter Éva, Budapest, Európa Könyvkiadó.
- Macintyre, Alasdair (1999): *Az erény nyomában*. Budapest, Osiris Kiadó.
- Madarász Fanni (2019): *A szerencse, a virtus és a hatékonyság embere – Niccoló Machiavelli politikai ideológiájáról*. <https://ujkor.hu/content/niccolo-machiavelli-politikai-ideologiajarol> (A letöltés dátuma: 2021.12.13.)
- Magyary Zoltán és Kiss István (1939): *A közigazgatás és az emberek*. Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda, Budapest.
- Magyary Zoltán (1944): *A hivatásos közzolgálat megoldatlan kérdései*. Szerk.: Dr. Martonyi János. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, Jog- közgazdaság és társadalomtudományi Szakosztályának Értekezései.
- Magyary Zoltán (1930): *A magyar közigazgatás racionalizálása*. http://mtda.hu/books/magyary_zoltan_a_magyar_kozigazgatas_racionalizalasa.pdf (A letöltés dátuma: 2021. december 28.)
- Magyary Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában a magyar közigazgatás szervezete működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.
- Markovich Miklós: A vallás és a rendőr. *Rendőr*, I. (1927) 15.
- Matheidesz István: A vezetők nevelő munkájáról. *Rendőrségi Szemle*. VII. (1959) 8. szám.

- Montesquieu (2000): *A törvények szelleméről*. Fordította: Csécsy Imre és Sebestyén Pál, Budapest, Osiris Kiadó.
- Nagy Valér: A jövő és a rendőrség. *A Rend*, I. (1921) 3. szám
- Nagy Valér: A törvény, a társadalom és a rendőrség hármasszövetsége. *A Rend* (Rendészeti és társadalompolitikai szaklap), VI. (1926) 6. szám.
- Nagy Richárd – Vári Vince: Új irányok a vagyonvisszaszerzésben. *Belügyi Szemle* 69. (2021) 4. szám 579-593.
<https://ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/article/view/5769/4517> (A letöltés dátuma: 2022. 04. 03.)
- Nagyselmeczy László (1937): *A szolgálati szabályzat tankönyve IV. kötet*. Budapest, A magyar királyi rendőrség országos szaktanfolyamainak kiadása.
- Nándori Nikolett Petra: A rendőri hivatás története és elemei. *Belügyi Szemle*, 69. (2021) 7. szám. 1181-1208.
- Nándori Nikolett Petra: A két világháború közötti Magyarország rendőri erényeiről. *Magyar Rendészet*, Doktoranduszok Országos Szövetség, Rendészettudományi Osztályának Különkiadása. (2022) 2. szám. Megjelenés alatt.
- Nándori Nikolett Petra: A rendőrség tízparancsolatának bemutatása. *Pécs Határőr Tudományos Közlemények* (2018) XX. kötet.
- Nándori Nikolett Petra: About the police headquarters in Nyitra. *Policajna Teoria a Prax* XXVII. (2019) 4. szám.
- Nándori Nikolett Petra: Concha Győző és a rendőri erények. *Magyar Rendészet* XXI. (2021) 3.szám.
- Nándori Nikolett Petra: Egy városi rendőrkapitányság a dualizmus korában. *Belügyi Szemle* 68. (2020) 6. szám.
<https://ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/article/view/3648/3927> (A letöltés dátuma: 2018.03.18.)
- Nándori Nikolett Petra: Gondolatok a rendőri hivatás erkölcsi normarendszeréről. *Rendvédelem*, A Belügyi Tudományos Tanács Online Folyóirata X. (2021) 3. szám. 2-11. https://www.bm-tt.hu/assets/letolt/folyoi/202103/2021_3%20szam.pdf (A letöltés dátuma: 2021. 12. 23.)
- Nándori Nikolett Petra (2021): Gondolatok a társadalmi szerződéselméletekről és a rendőri hivatásról. *Honestas, Humanitas, Humilitas. Ünnepi kötet Kerezsi Klára tiszteletére*. Szerkesztette: Harmati Barbara, Kovács Szitkay Eszter, Pap András László, Papp Bendegúz. Budapest, L'Hartmann. 143-151.

- Nándori Nikoletta Petra: Még mindig ugyanazok a problémák... A rendőri erkölcs statikussága a közszolgálati etika tükrében. *Magyar Rendészet* XVI. (2016) 3. szám. 123-137.
http://real.mtak.hu/84981/1/123_PDFsam_Magyar_Rendeszet_2016_3_u.pdf (A letöltés dátuma: 2018.02.25.)
- Németh Gyula – Sallai János: Magyarország Rendőrsége a rendszerváltás időszakában. *Magyar Rendészet* XXI. (2021) 4. szám 101-116.
<https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/view/5600/4869> (A letöltés dátuma: 2022. 03. 21.)
- O.Drobnyickij – T. Kuzmina (1976): *A mai polgári etikai koncepciók bírálata*. In: Eszmény, erkölcs, etika. A kötetet összeállította: A. Tyitarenko és Farkas Endre. Budapest, Kossuth Könyvkiadó. 19-46.
- Pap Milán: „A nép és a szülőföld szeretete” A szocialista hazafiság fogalma a Kádár-rendszerben. *Politikatudományi Szemle* XXII. (2013) 1. szám
<http://real.mtak.hu/111168/1/pap.pdf> (A letöltés dátuma: 2021.10.19.)
- Platón (1970): *Az állam*. Fordította: Jánosy István. Válogatta, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta: Sándor Pál, Budapest, Gondolat Kiadó.
- Platón (2008): *Törvények*. Szerk.: Miklós Tamás. Budapest, Atlantisz.
- Podoletz Léna (2014): *A közrend és a közbiztonság fogalmának értelmezése Concha Győzőnél*. Budapest, ELTE Jogi tanulmányok.
- Pongrácz Alex: Az államelmélet válsága Carl Schmitt és Magyary Zoltán munkássága alapján. *Államtudományi Műhelytanulmányok* (2017) 3. szám.
- Rawls, John (1997): *Az igazságosság elmélete*. Budapest, Osiris Kiadó.
- Rédey Miklós (1916): *A rendőri szolgálat vezérfonala*. Budapest, „Pátria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság.
- Rédey Miklós (1923): *Bevezetés a magyar rendőri jog alaptanaiba*. Budapest
- Rousseau, Jean-Jacques (1997): *A társadalmi szerződésről*. Budapest, PannonKlett.
- Sallai János (2019): *A magyar rendészet története*. Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa Kiadó.
- Sallai János: A magyar rendészettudomány akkreditációja. *Belügyi Szemle* 67. (2019) 10. szám 7-23.
<http://real.mtak.hu/111586/1/SallaiJanosBelugyiSzemle2019.evi10.szam7-23..pdf> (A letöltés dátuma: 2021.12.07.)

- Sallai János: A municipális rendőrségektől a centralizált, állami rendőrségig. 100 éves a magyar rendőrség. *Rendőrségi Tanulmányok* III. (2020) különszám. 8-39.
- Sallai János: A rendészeti folyóiratok hatása a rendészettudományra. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények* 19. kötet (2017) 219-223.
<http://www.pecshor.hu/periodika/XIX/sallai.pdf> (A letöltés dátuma: 2018.01.26.)
- Sallai János (2019): *A rendészettudomány forrásai, gyökerei*. Gondolatok a rendészettudományról, Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest. 241-248.
<http://real.mtak.hu/93732/1/MRTT15.pdf> (A letöltés dátuma: 2021.12.09.)
- Sallai János: A schengeni integráció folyamata és jövője. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények* (2005) IV. kötet 77-84.
<http://www.pecshor.hu/periodika/2005/sallai.pdf> (A letöltés dátuma: 2022. 04. 03.)
- Sallai János: Concha Győző, a rendészet jeles tudósa. *Magyar Rendészet* 15. (2015) 1. szám. 39-45.
- Sallai János: Dr. Tóth József a rendészet- és a jogtudomány jeles művelőjének élete, munkássága. *Magyar Rendészet* 19. (2019) 2-3. szám. 207—216.
- Schanda Balázs: Az eskü a mai magyar közjogban. *Iustum Aequum Salutare*. II. 2006/3-4. 151-191.
- Schirilla Achill: A hatóságok védelme. *Rendőrségi Szemle*. VII. (1924) 3. szám.
- Scitovszky Béla: Közbiztonság és társadalom. I. (1927) 24-25. szám.
- Scitovszky Béla: Az erkölcs. *Pesti Napló*, 78. (1927) 47. szám.
- Scruton, Roger (1995): *Mi a konzervativizmus?* Budapest, Osiris Kiadó.
- Siculus: A jó rendőr. *Rendőrségi Szemle* I. (1924) 2. szám.
- Szabó András: Helyet kér a rendészettudomány. *Magyar Rendészet* 4. (2004) 1. szám.
- Szabó Ildikó: Nemzetfogalom és nemzeti identitás a dualizmus korában és a Horthy-korszakban. *Politikatudományi Szemle* 15. (2006) 1. szám, 201-248.
<http://real.mtak.hu/id/eprint/112410> (A letöltés dátuma: 2021.11.13.)
- Szabó Ildikó (2006): *Nemzeti tematika és politikai szocializáció. A politika szerepe az identitások formálódásában Magyarországon 1867-2006*. Akadémiai doktori értekezés.
- Szamel Lajos (1977): *A magyar közigazgatástudomány*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Szamel Lajos: A belügyi szervek munkája társadalmasításának főbb elvi kérdései. *Belügyi Szemle*, A BM Tanulmányi és módszertani Osztálya I. (1963) 9. szám

- Szamel Lajos (1990): *A rendészet és a rendőrség jogi szabályozásának elméleti alapjai*. Budapest, MTA Államtudományi Kutatások Programirodája.
- Szentgyörgyi Károly: A jó rendőr felkészültsége. *Rendőr* I. (1927) 13. szám.
- Szikinger István (1998): *Rendőrség a demokratikus jogállamban*. Budapest, Sík Kiadó.
- Szontagh Vilmos (1928): *A közigazgatás szabad belátása. (Diszkrecionális közigazgatás) Közigazgatásjogi dogmatikai tanulmány*. Miskolci Ev. Jogakadémiai Tudományos Értekezéseinek Tára. 32. szám. Miskolc, Magyar Jövő Nyomdaüzem és Lapkiadóvállalat Részvénytársaság.
- Takács Péter (2016): *A társadalmi szerződés elméletei. Jean-Jacques Rousseau a társadalmi szerződésről*. In. Egresi Katalin, Pongrácz Alex, Szigeti Péter, Takács Péter (szerk.): Államelmélet. Győr, Széchenyi István Egyetem Jogelméleti Tanszék. 78-83.
- Tarján M. Tamás: 1776. július 4. A Függetlenségi Nyilatkozat elfogadása. <https://rubicon.hu/kalendarium/1776-julius-4-a-fuggetlensegi-nyilatkozat-elfogadasa> (A letöltés dátuma: 2020. 09. 23.)
- Taylor, Charles (1975): *Hegel*. Cambridge University Press.
- Tisza Miksa: A fegyelem. *Rendőrségi Lapok*, 1920. év 18. szám.
- Tisza Miksa (1925): *Magyarország rendőrségének története*. Pécs, „Haladás” Nyomda.
- Tomcsányi Móric (1926): *A magyar közigazgatási jog alapintézményei*. Budapest, Egyetemi Nyomda.
- Tomcsányi Móric (1929): *Rendészet – közigazgatás – bírói jogvédelem*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Kiadó.
- Tóth József (1938): *Rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban*. Eger, Szent János Nyomda.
- Tóth József (1939): *A rendészeti ténykedés alakjai. Különös tekintettel a közigazgatási aktusokra*. Eger, Szent János Nyomda.
- Tóth J. Zoltán: John Rawls igazságosság elmélete. *Jogelméleti Szemle* (2005) 1. szám . <http://jesz.ajk.elte.hu/tothj212.html> (A letöltés dátuma: 2020. 09. 25.)
- Tovább romlott a korrupciós helyzet Magyarországon (2022). <https://transparency.hu/hirek/tovabb-romlott-a-korrupcios-helyzet-magyarorszagon/> (A letöltés dátuma: 2022.01.25.)

- Transparency International Alapítvány Magyarország (2018): *Fekete Könyv. Korruptió Magyarországon 2010-2018.* <https://transparency.hu/wp-content/uploads/2018/03/Fekete-k%C3%B6nyv.pdf> (A letöltés dátuma: 2022.02.08.)
- Transparency International Alapítvány Magyarország (2021): *Fekete Könyv II. Korruptió és az állam foglyul ejtése Magyarországon.* https://transparency.hu/wp-content/uploads/2022/01/Fekete_Konyv_II_2022.pdf (A letöltés dátuma: 2022.01.25.)
- Transparency International Alapítvány Magyarország. Misszió. <https://transparency.hu/rolunk/misszio/> (A letöltés dátuma: 2022.02.08.)
- Valcsicsák Imre és Nagy László (1992): *A társadalom- (történelem) tudományos ismeretek oktatásának helye és szerepe a rendőrtiszti képzésben.* Budapest, BM Kiadó.
- Valcsicsák Imre (2007): *Rendészeti etika (MA szak),* Budapest, Rendőrtiszti Főiskola Kiadó.
- Valcsicsák Imre (2013): *Rendészeti (szakmai) etika.* Budapest, Kiadja: FÁMA Zrt. – Nemzeti Közszerológati Tankönyv Kiadó Zrt. <https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/etika-jegyzet.original.pdf> (A letöltés dátuma: 2019.01.07.)
- Warburton, Nigel (2000): *Bevezetés a filozófiába.* Budapest, Kossuth Kiadó.
- Zlinszky János (2000): *Keresztény erkölcs és jogászai etika.* Budapest, Szent István Társulat Kiadó.

ÖNÁLLÓ KÜLFÖLDI SZAKIRODALMAK

- Cohen, Howard S., Feldberg, Michael (1991): *Power and Restraint. The Moral Dimension of Police Work*. London, Praeger.
- Delamare, Nicolas (1729): *Traité de la Police*. Amsterdam.
- Delattre, Edwin J. (2011): *Character and cops. Ethics in policing*. Washington D.C., The AEI Press.
- Dicke, Wolfgang: Internationales, Europarat will "Kodex für Polizei-Ethik", *Deutsche Polizei* (2001) év 6. szám
[https://www.gdp.de/gdp/gdp.nsf/id/dp0601/\\$file/0106_06.pdf](https://www.gdp.de/gdp/gdp.nsf/id/dp0601/$file/0106_06.pdf) (A letöltés dátuma: 2022.01.14.)
- Gourley, G. Douglas: Police Discipline. *American Journal of Police Science; Journal of Criminal Law and Criminology*. 1950. év 41. szám 14. cikk; 85-100.
<https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3762&context=jclc> (A letöltés dátuma: 2021. 06. 22.)
- Greenwood, Ernest (1957): *Attributes of a Profession*. Oxford, Oxford University Press.
- Kleining, John (1996): *The ethics of policing*. New York, Cambridge University.
- Moll, Monica M. (2016): *How for have we come? The state of police ethics training in police academies in the U.S. Dissertation, Ph.D., Kent State University*.
https://etd.ohiolink.edu/apexprod/rws_etd/send_file/send?accession=kent1461239418&disposition=inline (A letöltés dátuma: 2021.12.05.)
- Pagon, Milan (2000): *Police ethics and integrity*. Ljubljana, Slovenia.
- Perry, Marvin: The evolution of modern European nationalism. *Journal of East and West Studies*, (1984) 13. kötet 2., 23-41.

SZABÁLYZATOK, RENDELETEK

- A Belügyminiszter 242.051/1949. IV/1. b. B.M. számú rendelete Rendőrségi eskü letétele tárgyában
- A Budapest-fővárosi rendőrségről. 1881. évi XXI. törvénycikk.
<https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=88100021.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D31> (A letöltés dátuma: 2019.04.23.)
- A Büntető Törvénykönyvről, a 2012. évi C. törvény.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200100.tv> (A letöltés dátuma: 2022.01.25.)
- A m. kir. belügyminiszterének 39,820/1921. B.M. számú rendelete. A m. kir. állami rendőrség szervezetének és szolgálati szabályozásáról. *Belügyi Közlöny* XXVI. 203. (1921) 20. szám. 910-940.
- A magyar királyi belügyminiszter 1899. évi 130.000 számú körrendelete valamennyi törvényhatósághoz, a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896: XXXIII. t.-cz. életbeléptetése alkalmából a nyomozó és rendőri hatóságok és közegek részére kibocsátott Utasítás. Budapest, 1899. december 22.
- A magyar királyi belügyminiszter 1927. évi 151.000 számú körrendelete, a közérkölciség védelméről. *Belügyi Közlöny*, 32(8). Budapest, 1927. február 11.
- A magyar kormány 1919. évi 5.047. M.E. számú rendelete, a rendőrség államosításáról. 1919. évi 5.047. M.E. számú rendelet 1919. október 01.
- A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 2.számú parancsa. Budapest, 1968. február 6-án.
- A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 23.számú parancsa. Budapest, 1975. október 23-án.
- A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 7/1977. számú parancsa a rendőrség szolgálati Szabályzata kiadásáról. Budapest, 1977. május 23-án. Rendőrség szolgálati szabályzata. Szám: 10-22/7/1977. Belügyminisztérium. 1977.
- A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 24/1985. számú parancsa a Magyar Népköztársaság Rendőrsége Szolgálati Szabályzata kiadásáról. Budapest, 1985. július 9.
- A Rendőrségről. 1994. évi XXXIV. törvény
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.tv> (A letöltés dátuma: 2021.02.25.)

- A Rendőrségről. 1994. évi XXXIV. törvény. Jogtár 1994.X.01. és 1995.XII.31. között hatályos állapota szerint. (A letöltés dátuma: 2022.03.28.)
- A Rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről. 25/2013. (VI.24.) BM rendelet. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300025.bm> (A letöltés dátuma: 2022.01.25.)
- A rendőrség szolgálati szabályzata (1968): Belügyminisztérium, Szám: 10-21/2/1968.; A Belügyminisztérium kiadványa.
- A rendőrség szolgálati szabályzatáról. 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100030.bm> (Letöltés dátuma: 2021.02.27.)
- A rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról. 2015. évi XLII. törvény (Későbbiekben röviden: Hszt.) <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500042.tv> (Letöltés dátuma: 2021.02.26.)
- A Terrorelhárítási Központ megalakulásáról szóló 295/2010. (XII.22.) Korm. rendelet a terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000295.kor> (A letöltés dátuma: 2022. 04. 03.)
- Buda-Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról és rendezéséről, 1872. évi XXXVI. törvénycikk <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=87200036.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D29> (A letöltés dátuma: 2019.04.23.)
- Általános kívánalmak a magyar államrendőrség tagjainak szolgálati és szolgálaton kívüli magatartása tekintetében. 1. sz. melléklet a 225.444 1947. IV. 1. a. B.M. számú rendelethez. Rendőrségi Közlöny 3. évfolyam 13. szám 1947. július 1.
- Magyarország Alaptörvénye. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv> (Letöltés dátuma: 2021.04.24.)
- Nősülési szabályzat a magyar királyi honvédség és csendőrség számára (1908). Budapest.
- R-2 (1948): Szolgálati szabályzat a rendőrség részére. A Belügyminisztérium hivatalos kiadása, Budapest.
- Szervezési szabályzat és a fő- és székesfővárosi magyar királyi államrendőrség őrsege számára (1893). Budapest, Athenaeum Kiadó.
- Utasítás a Nyitravárosi Rendőrség számára (1886). Nyitra: Nyomtatott özv. Neugebauer Annánál.

A SZERZŐ TÉMÁVAL ÖSSZEFÜGGŐ PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉKE

- Nándori Nikoletta Petra: A két világháború közötti Magyarország rendőri erényeiről. *Magyar Rendészet* Doktoranduszok Országos Szövetség, Rendészettudományi Osztályának Különkiadása. XXII. (2022) 2. szám. Megjelenés alatt.
- Nándori Nikoletta Petra: Gondolatok a rendőri hivatás erkölcsi normarendszeréről. *Rendvédelem* X. (2021) 3. szám. 1-11.
- Nándori Nikoletta Petra (2021): *Gondolatok a társadalmi szerződéselméletekről és a rendőri hivatásról*. Honestas, Humanitas, Humilitas, Budapest, L'Hartmann Kiadó. 143-151.
- Nándori Nikoletta Petra: Concha Győző és a rendőri erények. *Magyar Rendészet* (2021) 3. szám. 155-170.
- Nándori Nikoletta Petra: A rendőri hivatás története és elemei. *Belügyi Szemle* 69. (2021) 7. szám. 1181-1208.
- Nándori Nikoletta Petra: Egy városi rendőrkapitányság története a dualizmus korában. *Belügyi Szemle* 68. (2020) 6. szám. 105-121.
- Nándori Nikoletta Petra: HUMINT – Gondolatok az emberi tényező szerepéről a XXI. századi titkosszolgálati munkában. *Nemzetbiztonsági Szemle* 7. (2020) 4. szám. 96-104.
- Nikoletta Petra, Nándori: About the police headquarters in Nyitra. *Policajna Teoria a Prax* XXVII. (2019) 4. szám. 91-103.
- Nándori Nikoletta Petra: Szakmatörténeti forrásajánló: Pilch Jenő József: A hírszerzés és kémkedés története. *Nemzetbiztonsági Szemle* 7. (2019) 1. szám. 106-110.
- Nándori Nikoletta Petra: A rendőrség tízparancsolatának bemutatása. *Pécs Határőr Tudományos Közlemények* XX. (2018) 307-312.
- Nándori Nikoletta Petra: Még mindig ugyanazok a problémák... A rendőri erkölcs statikussága a közsolgálati etika tükrében. *Magyar Rendészet*, XVI. (2016) 3. szám. 123-135.
- Nagy Nikoletta: A rendőri állomány erkölcsi normái és problémái. *Rendvédelmi Füzetek*, (2011) 2. szám. 21-74.

MELLÉKLETEK JEGYZÉKE

1. számú melléklet: A rendőri hivatás etikai kódexe
2. számú melléklet: Code of Conduct for Law Enforcement Officials (A rendészeti tisztviselők magatartási kódexe)
3. számú melléklet: Law Enforcement Code of Ethics (Rendőretikai kódexe)
4. számú melléklet: Globális Korrupciós Barométer
5. számú melléklet: A jó rendőr tízparancsolata

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet: A rendőri hivatás etikai kódexe⁷⁷⁴

„Célja, hogy erkölcsi iránymutatásul szolgáljon, mind a szolgálatban, mind a szolgálaton kívül tanúsítandó magatartások tekintetében, morális alapot biztosítson a felmerülő szakmai döntésekhez, egyben megfelelő védelmet nyújtson mindazok számára, akik normakövető módon járnak el, továbbá zsinórmértékül szolgáljon a kifogásolható, a hivatáshoz nem méltó magatartások felismeréséhez.

1. A köz szolgálatáról és a testülethez tartozásról

A rendőr szolgálatát a törvényekben kifejeződő társadalmi akaratnak megfelelően, a köz érdekében, a társadalom által biztosított lehetőségek között látja el. Önként vállalt hivatásával szemben különleges társadalmi elvárások érvényesülnek, amelyekre szolgálati viszonyának fennállása alatt mindvégig figyelemmel kell lennie. Hivatását az előírások és a vezetők utasításainak betartásával, az esküjében foglaltak szerint gyakorolja, tudása legjavát nyújtja. Cselekedeteivel erősíti a testület belső egységét és a szervezet jó hírnevét.

2. A tisztességről

A rendőr becsületes, fegyelmezett, kötelességtudó, visszautasít minden olyan tartalmú nyílt vagy burkolt kérést, amely az előírásoktól való eltérésre irányul. Elutasítja a korrupciót, annak valamennyi formája ellen fellép. Elutasít minden olyan ajándékot, előnyt vagy szívességet, ami alkalmas lehet elfogulatlanságának kétségbevonására. Rendőri mivoltát, a tudomására jutott információkat jogtalan előny szerzésére, hátrány okozására nem használja, annak még a látszatát is elkerüli.

3. Az erőszakról

A rendőr erőszakot kivételesen, kizárólag a törvényes cél elérése érdekében, jogszerű formában és szükséges mértékben alkalmaz, törekszik a következmények mérséklésére. Kerüli a hatalmaskodást és az önkényes erőszak minden formáját.

4. A hátrányos megkülönböztetés tilalmáról

⁷⁷⁴ A rendőri hivatás etikai kódexe. <http://www.police.hu/a-rendorsegrol/testulet/altalanosan/a-rendori-hivatas-etikai-kodexe> (A letöltés dátuma: 2021.04.24.)

A rendőr elismeri és védi az emberi méltóságot, tiszteletben tartja az emberi és a személyiségi jogokat. Elfogulatlanul jár el nemre, korra, állampolgárságra, etnikai hovatartozásra, vallási és politikai meggyőződésre, társadalmi és vagyoni helyzetre tekintet nélkül.

5. Az emberségről és a segítségnyújtásról

A rendőr a ráruházott hatalom alkalmazása során megfontolt és mértéktartó, intézkedéseit előítéletektől és indulatoktól mentesen hajtja végre, kerüli a szükségtelen konfliktusok kialakítását. Nem alkalmaz kínzást, könyörtelen, embertelen vagy megalázó bánásmódot és ezt mástól sem tűri el. Empátiával fordul embertársai felé, védelmet és segítséget nyújt a rászorulóknak.

6. A bajtársiasságról

A rendőr együttműködik munkatársaival, velük kulturáltan, a kölcsönös tisztelet és megbecsülés szellemében érintkezik. Önzetlen támogatást nyújt, a problémák megoldását elősegítő légkör kialakítására törekszik. Tudását, gyakorlati tapasztalatait megosztja munkatársaival. Áldozatkészen védi társai életét, testi épségét, óvja jó hírnevüket. Követi a jó példával elöljárókat, elítéli az erkölcstelen magatartást tanúsítókat.

7. A felelősségről

A rendőr szolgálati feladatai végrehajtásáért, döntéseiért jogi, erkölcsi és anyagi értelemben is felelősséggel tartozik. Döntési, cselekvési kötelezettségét mindenkor késedelem nélkül, aktívan vállalja, a felelősséget másra alaptalanul nem hárítja át. Hibás döntései következményeit lehetőségei szerint orvosolja. Tudatában van annak, hogy saját személyén keresztül az egész testület megítéléséért is felelős.

8. A munka minőségéről

A rendőr jól ismeri a tevékenységét szabályozó előírásokat, munkáját lelkiismeretesen, magas színvonalon, törvényesen, szakszerűen, hatékonyan végzi. Bővíti szakmai ismereteit, fejleszti képességeit. Az elkövetett hibák elemzésével mindent megtesz azért, hogy azok ne ismétlődjenek meg.

9. Az információról

A rendőr betartja a titok- és adatvédelmi rendelkezéseket, szolgálatban és a magánéletben egyaránt. Kerül minden olyan megnyilvánulást, ami a szervezetről, annak tevékenységéről, feladatairól, valamint tagjairól félreérthető, félrevezető vagy szükségtelen információk nyilvánosságra jutását teszi lehetővé.

10. A megjelenésről

A rendőr megjelenésével is emeli a testület társadalmi megbecsültségét, tiszteletet és bizalmat ébreszt. Egyenruhája és polgári öltözéke tiszta, rendezett. Munkahelyén kerül a szélsőséges, kihívó, alkalomhoz nem illő viseletet, rendben és tisztán tartja környezetét.

11. A vezetőkről

A vezető tiszteletben tartja beosztottjai emberi méltóságát, gondoskodik róluk, megbecsüléssel és részrehajlás nélkül irányítja őket. Személyes példamutatásával is ösztönzi munkatársait, igényli és meghallgatja véleményüket, tanácsaival és iránymutatásaival segíti a munkavégzést. Betartja és betartatja a törvényeket, magas szintű követelményeket támaszt.

12. A szolgálaton kívüli magatartásról

A rendőr magánéletében is példamutató, nem sérti a közerkölcs és a jó ízlés szabályait. Lehetőségei szerint kiegyensúlyozott magánélet megteremtésére törekszik. Szabadidejében nem folytat olyan tevékenységet, amely hivatásával összeegyeztethetetlen. Úgy alakítja kapcsolatrendszerét, hogy ne kerüljön szolgálati jogosultságaival és kötelezettségeivel ellentétes függőségi helyzetbe.

13. A közbizalomról

A Rendőrség működéséhez a közbizalom elengedhetetlenül szükséges, ezért különösen károsnak tekinthetők azok a szolgálaton kívüli cselekmények, amelyek azt veszélyeztetik. A közbizalom súlyos veszélyeztetésére alkalmas magatartásnak tekinthető különösen: ha a rendőr szándékos vagy súlyos következménnyel járó gondatlan bűncselekményt követ el; ha tulajdon elleni szabálysértést követ el; ha felettese felhívása ellenére olyan szerencsejátékot folytat, amely miatt súlyos anyagi függősége alakult ki; ha botrányos életvezetése vagy italozó életmódja miatt személyes tekintélyét környezetében elvesztette; ha kábítószer fogyaszt; ha bűnöző

életmódot folytató személlyel nem szolgálati célú, elvtelen kapcsolatot tart fenn; ha nyilvánvalóan jogellenes szervezet rendezvényein rendszeresen megjelenik vagy annak tevékenységében részt vesz.”⁷⁷⁵

2. számú melléklet: Code of Conduct for Law Enforcement Officials⁷⁷⁶ (A rendészeti tisztviselők magatartási kódexe)

1. „*cikk:* A bűnüldöző szervek tisztviselői számára mindenkor a hatályos jogszabályok szerint kell eljárnia és a törvény által rájuk rótt köteleességet a közösség szolgálatával és annak minden állampolgárának védelmével a jogellenes cselekményekkel szemben kell eljárniuk és összhangban kell lenniük a hivatásuk által meghatározott magasfokú felelősséggel.
2. *cikk:* Feladatuk ellátása során a bűnüldöző szervek tisztviselői tiszteletben tartják és védik az emberi méltóságot, valamint fenntartják és védelmezik minden személy emberi jogait.
3. *cikk:* A bűnüldöző szervek tisztviselői csak akkor alkalmazhatnak erőszakot, ha az feltétlenül szükséges és csak a feladatuk ellátásához szükséges mértékben.
4. *cikk:* A bűnüldöző szervek tisztviselőinek birtokában lévő bizalmas jellegű ügyeket bizalmasan kell kezelni, kivéve, ha a köteleesség teljesítése vagy az igazságszolgáltatás szükségletei szigorúan mást követelnek meg.
5. *cikk:* A bűnüldöző szervek tisztviselői nem alkalmazhatnak, nem ösztönözhetnek vagy tűrhetnek kínzást vagy más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódot vagy büntetést, továbbá nem hivatkozhatnak felsőbb utasításra vagy olyan kivételes körülményekre, mint a hadiállapot vagy annak veszélye, a nemzetbiztonságot fenyegető veszély, belső politikai instabilitás vagy bármely más közveszélyhelyzet, a kínzás vagy más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés igazolására.
6. *cikk:* A bűnüldöző szervek tisztviselői biztosítják az őrizetükben lévő személyek egészségének teljes körű védelmét, és különösen azonnali intézkedéseket tesznek az orvosi ellátás biztosítása érdekében, amikor csak szükséges.
7. *cikk:* A bűnüldöző szervek tisztviselői nem követhetnek el korrupciós cselekményeket. Szigorúan fellelnek és küzdenek minden ilyen cselekmény ellen.

⁷⁷⁵ A rendőri hivatás etikai kódexe. <http://www.police.hu/a-rendorsegrol/testulet/altalanosan/a-rendori-hivatas-etikai-kodexe> (A letöltés dátuma: 2021.04.24.)

⁷⁷⁶ rendészeti tisztviselők magatartási kódexe

8. cikk: A bűnüldöző tisztviselők tiszteletben tartják a törvényt és e kódexet. Lehetőségeikhez mértén megakadályozzák és szigorúan szembeszállnak azok megsértésével.

Azok a bűnüldöző tisztviselők, akiknek okuk van feltételezni, hogy e kódex megsértése történt vagy erre irányuló tevékenység készülődik, jelenteniük kell az ügyet felettes hatóságaiknak, és szükség esetén más megfelelő hatóságoknak vagy felülvizsgálati vagy jogorvoslati hatáskörrel felruházott szerveknek.”⁷⁷⁷

3. számú melléklet: Law Enforcement Code of Ethics (Rendőretikai kódexe)

„Rendvédelmi tisztként alapvető kötelességem a közösség szolgálata, az élet és vagyon védelme érdekében; megvédeni az ártatlanokat a megtévesztéstől, a gyengéket az elnyomástól vagy megfélemlítéstől; a békéseket az erőszaktevőktől és a rendbontóktól; valamint tiszteletben tartom mindenkinek az egyenlőséghez és igazsághoz való alkotmányos jogát.

A magánéletemben példamutatón élek, a szolgálatban bátor nyugalmat tanúsítok a veszéllyel, a gúnyolódással vagy a nevetséggel szemben, ennek érdekében önmérsékletet gyakorlok és folyamatosan ügyelek mások jólétére. A gondolataimban és tetteimben becsületes, mind a magánéletemben és a hivatalos életemben egyaránt. Példamutatóan betartom a törvényeket és a saját szolgálati helyem előírásait. Bármilyen látok vagy hallok, ami bizalmas jellegű, vagy amit a hivatalos minőségében bíztak rám, mindig megőrzöm a titkát, kivéve, ha kötelességem teljesítéséhez szükséges annak közlése. A szolgálati feladataim ellátása során soha nem engedem, hogy személyes érzések, előítéletek, politikai meggyőződések, törekvések, ellenségeskedések vagy barátságok befolyással legyenek a döntéseimre. A bűnözést megalkuvás nélkül és a bűnözők kíméletlen üldözése mellett udvariasan és ennek megfelelően hajtom végre. A törvényt félelem, szívesség vagy rosszindulat nélkül hajtom végre és soha nem alkalmazok szükségtelen erőszakot és soha nem fogadok el hálapénzt. A hivatali jelvényt a közbizalom jelképének ismerem el és elfogadom, mint közbizalmat, amelyet mindaddig megtartok, amíg hű maradok a rendőri szolgálat etikájához.

⁷⁷⁷ Code of Conduct for Law Enforcement Officials (1979) <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/lawenforcementofficials.aspx> 1979.12.17. (A letöltés dátuma: 2018.12.01.)

Soha nem veszek részt korrupciós vagy vesztegetési cselekményekben és nem tűröm el más rendőrök ilyen cselekményeit. Együttműködöm minden törvényesen felhatalmazott szervvel és azok képviselőivel az igazságszolgáltatás érdekében. Tudom, hogy egyedül én vagyok a felelős saját szakmai teljesítményem színvonaláért és minden ésszerű lehetőséget megragadok arra, hogy tudásom és hozzáértésem szintjét növeljem és javítsam. Folyamatosan e célok és eszmények elérésére törekszem; Isten előtt választott hivatásomnak, a bűnüldözésnek szentelem magam.”⁷⁷⁸

4. számú melléklet: Globális Korrupciós Barométer.⁷⁷⁹

5. számú melléklet: A jó rendőr tízparancsolata.⁷⁸⁰

„1. Légy hű és köteleességtudó.

Úgy amint azt esküd kívánja. Nagy és szent feladatok nyugszanak vállaidon: az állam, a haza belső védelme és biztonsága. Kifelé, a külső ellenség ellen megvédi, oltalmazza a hadsereg, de a belső ellen a te kötelességed. Azért is nemcsak a közönséges bűntevők

⁷⁷⁸ Law Enforcement Code of Ethics - Rendőretikai kódex (1957) <https://www.theiacp.org/resources/law-enforcement-code-of-ethics> 1957. október (A letöltés dátuma: 2018.12.01.)

⁷⁷⁹ Globális Korrupciós Barométer. Transparency International Alapítvány Magyarország. <https://transparency.hu/adatok-a-korrupcirol/globalis-korrupcios-barometer/> (A letöltés dátuma: 2022.02.08.)

⁷⁸⁰ Rédey Miklós (1916): *A rendőri szolgálat vezérfonala*. Budapest, „Pátria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság. 106-110.

ellen kell harcolnod, de azok ellen is, kik az államot felforgatni akarják s így hazánkat alapjaiban támadják meg. A hűség és kötelességtudás állandó kiserőid legyenek szolgálatod egész vonalan. Sohse hagyd cserben a zászlót, amelyre felesküdtél.

2. Légy erős.

Testben és lélekben. Csak ép testben van ép lélek. Akinek nincs erős szervezete és nem erős lelkű, az nem rendőrnek való. Vigyázz azért az egészségedre, hogy szolgálatképességedet késő öregségedig megőrizhesd. Fejlesszed erőidet, a testi és lelki erő, ügyesség feltétlenül szükségesek arra, hogy legyűrjék a bűntevőket.

Életmódod úgy szolgálatban, mint szolgálaton kívül legyen egyformán példás és erkölcsös. Tanuld meg az önuralmat. Kerüld az italt, kártyát, tivornyát és a kicsapongásokat. Ezek rontják meg legjobban az egészségedet és fosztanak meg attól a közbecsüléstől, amire szükséged van. Fellépésed, egyéniséged hasson, ne a fegyvered.

3. Légy józan és mértékletes.

Enélkül nemcsak az egészséged megy tönkre, de a közbecsülés is, ami, nélkül nem boldogulsz a pályádon. Anyagi romlásodat, vesztedet is okozhatja. Aztán meg azokat a bizonyos feladataidat, amik a fiatalkorúak, iszákosok és elbukottak irányában vannak, hogyan oldod meg, hogyan adjanak súlyt és értéket a szavaidnak, hogy ha magad sem tartasz mértéket. Ki hallgat arra, aki vizet prédikál és bort iszik. Tanuld meg az önmegtagadást. A rendőri szolgálat során is akárhányszor hasznát latod, mert ha véletlenül úgy fordul a sor, hogy szolgálatközben segítséget, vagy nélkülözést kell szenvedned, nem esik az úgy a terhedre, mint esnek akkor, ha nem tanultad volna meg.

4. Légy szorgalmas.

A jó rendőr, csak úgy, mint a jó pap, holtig tanul. Szolgálatkorod merhetetlen nagy. Fel sem sorolható mi mindenre terjed ki. Azért is a mai modern rendőr hivatása egyike a legnehezebb és legsokoldalúbb hivatásoknak, amely annyi mindenféle követelést és kívánalmat támaszt velünk szemben, hogy a tanulással és a képzettségünkkel jóformán sohasem leszünk készen. Mert közben mindig újabb és újabb feladataink támadnak s ennek megfelelően tudásunkat és gyakorlatunkat is mindig újabb és újabb részletekkel kell gyarapítanunk, különben elmaradunk a világtól. Nyitott szemmel kell

végigjárnunk az életet s nem szabad elszalasztanunk semmifele alkalmat sem, amiből valamit tanulhatunk és hasznunkra fordíthatjuk.

5. Légy tapintatos.

Nagy feladataidhoz nagy hatalmat ad a törvény kezeidbe. Ne élj vissza e nagy hatalommal, hanem légy mindig tapintatos. A polgárság életét, vagyonát, becsületét, szabadságát őrzi a rendőrség. Vigyázz, nehogy e nagy javakban éppen te tégy kárt valahogy. Mielőtt bekísérsz valakit, vagy kutatást tartasz, mielőtt fegyvered használod, eszeden légy, hogy túl ne menj a törvényes határokon. Ne lőj túl a célon, mert magadnak ártasz vele. Meggondolatlanul ne lépj a bíró elé sem, jól megfontold mire teszed le az esküt. Sohse feledd az eskü szentségét. Azért, hogy tapintatos és elővigyázó vagy, magétól értetődik, hogy adott esetekben lehetsz erélyes és kell is lenned, hogy érvényt szerezz a törvénynek, amelynek embere vagy.

6. Légy lelkiismeretes.

Kötelességeidet mindig pontosan végezzed. Ne dolgozz felibe, harmadába. Szem előtt légy, ne lógj el a dolog elől. Keresd fel körleted legelhagyatottabb zugait is és pedig ne csak akkor, amikor neked az legkényelmesebb, hanem a napnak mindenféle szakában, ha kell: akár éjjel, vagy ünnepen is. A nyári nap heve épp úgy ne tartson vissza munkádban, mint a tel fagya. A bűntevő elkerüli a helyet, hol a rendőr jár, tehát sok rossznak veheted elejét, ha sokfele megfordulsz. A rendőrség szorgalma csökkenti a bűnözés számát, lustasága növeli azt. Sohase halaszd holnapra, amit ma lehet elvégezned.

7. Ne légy részrehajló.

Rokonszenv vagy gyűlölködés le ne térítsenek kötelességed egyenes útjáról. A törvény szava az irányadó, nem a rang és vagyon. Légy pártatlan ott is, ahol nehezedre esik. Ha pedig rokonságod, vagy maganviszonyaid esnek utadba, jelentsd előljárodidnak, hogy a továbbiakat azok másokra bízhasak, akik nincsenek érdekelve a dologban. Ne hajszold a népszerűséget, hanem elégedjél meg a közbecsüléssel. Mindig gyanús, ha valamelyik rendőrt kétes körökben nagyon kedvelik. Ha egy kicsit utána nézünk, rendszerint olyan indító okait találjuk, melyek meg nem engedett viselkedésre vezethetők vissza. Ajándékot, jutalmat, vagy ingyen ellátást senkitől el ne fogadj, meg

aggálytalannak látszó körülmények között sem. Függetlenségedet, hozzáférhetetlenségedet és tekintélyedet is csak így őrizheted meg.

8. Légy emberséges.

Ne felejtse, hogy a bűnös is ember, hogy a büntetendő cselekmények jó részének nem a rosszakarat, hanem a tudatlanság, a nemtörődömség és a nyomor a szülőanyja. Légy udvarias, előzékeny azokhoz, akik felvilágosításért, vagy útbaigazításért fordulnak hozzád.

9. Ne légy túlérzékeny.

A támadások, amiknek mindig ki vagy tevé, nem a személyednek szólnak, hanem a hivatalodnak, állásodnak. Éppen azért ne légy túlérzékeny. Rendszerint műveletlenek, részek, vagy beteges lelkűek azok, akik bántanak, ilyeneket pedig nem kell felvenni, nem érnek azok fel hozzád. S ha nem hagyhatod szó nélkül, fellépésed ne váljék ellenük megtorlássá, tetteges bántalmazásra ne felelj bosszúállással. Fegyverhasználatnál vigyázz, hogy meddig mehetsz. Ha megtörted a támadó ellenállását, félre a fegyverrel. Rejtsd hüvelyébe kardod. Büntetni csak a bírónak szabad, nem a rendőrnak.

10. Légy talpig ember.

Ugye jó rendőr akarsz lenni? Különben annak is kell lenned. Nos, hát akkor légy kifogástalan: talpig ember. Mert csak a kifogás nélküli ember lehet jó rendőr.”⁷⁸¹

⁷⁸¹ Rédey Miklós (1916): *A rendőri szolgálat vezérfonala*. Budapest, „Pátria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság. 106-110.